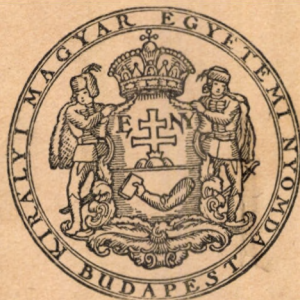

GÖRÖG ÉS LATIN REMEKÍRÓK
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIÁNAK
CLASSICA PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA.

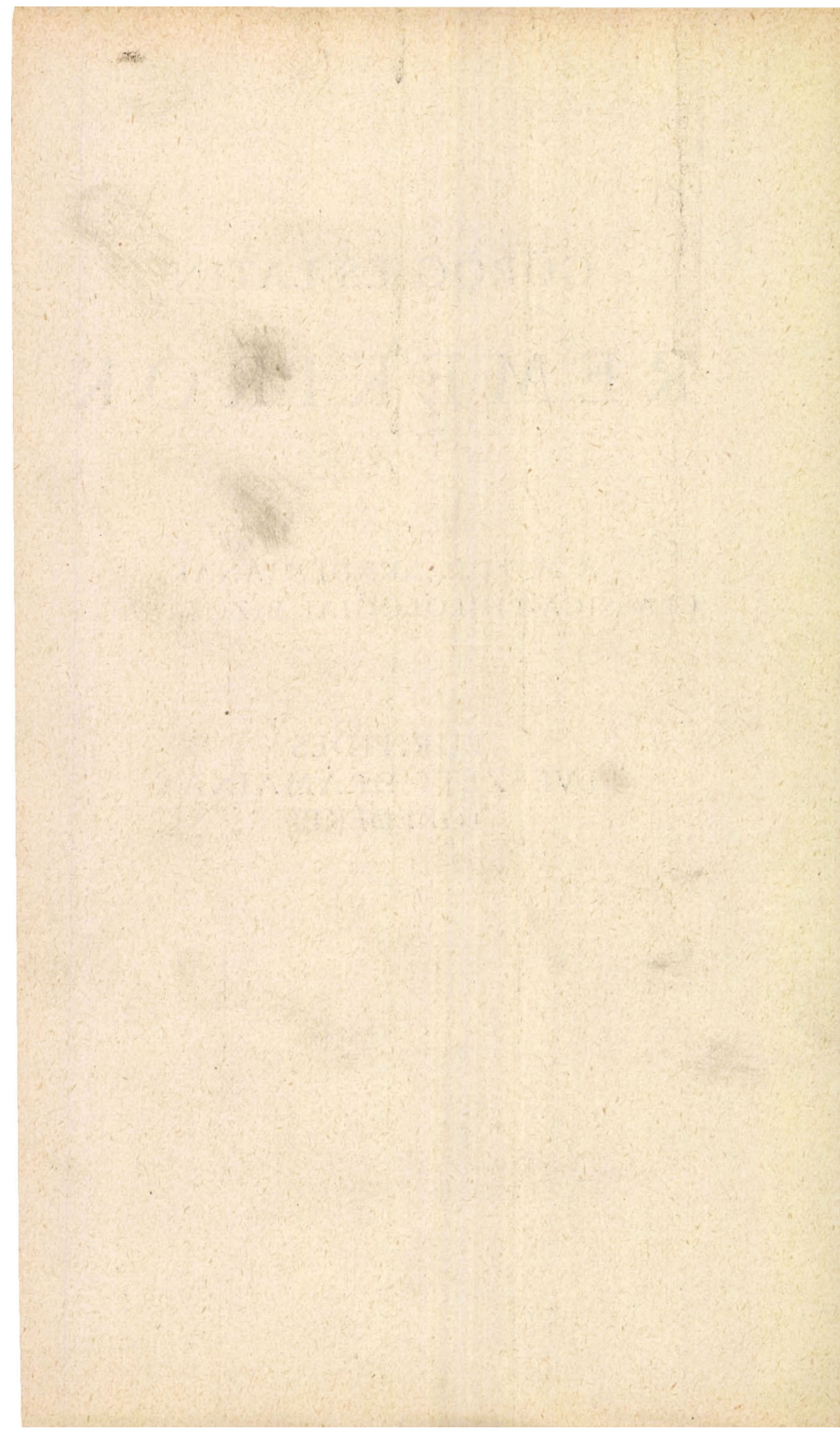
EURIPIDES
ELVESZETT DRÁMÁINAK
TÖREDÉKEI

A MAGA RECENSEÁLTA GÖRÖG SZÖVEG SZERINT
FORDÍTOTTA
S MAGYARÁZATOKKAL ELLÁTTA
CSENGERY JÁNOS

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST 1926.

GÖRÖG ÉS LATIN
REMEKÍRÓK

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIÁNAK
CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA

EURIPIDES
ELVESZETT DRÁMÁINAK
TÖREDÉKEI

EURIPIDES ELVESZETT DRÁMAINAK TÖREDÉKEI

A MAGA RECENSEÁLTA GÖRÖG SZÖVEG SZERINT FORDÍTOTTA
S MAGYARÁZATOKKAL ELLÁTTA:

CSENGERY JÁNOS

BUDAPEST
KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
1926.

„Ich wünsche und hoffe, daß
Sie Ihrer Nation die gesunde
Kraft der alten Poesie zuführen
mögen“ . . .

*Ulrich von Wilamowitz-
Moellendorff*
leveléből.

BEVEZETÉS

Annak a tetemes örökségnek, melyet Euripidestől 18 teljes drámájában bírunk, nem megvetendő járuléka a *töredékek*, melyek 56 elveszett darabjából fennmaradtak s így a nagy veszteségnek némi kárpótlásai. Ezeknek köszönjük, hogy csak 14 olyan darabról van tudomásunk, melyből semmi sem maradt. Ahhoz a képhez, melyet ma Euripidesről alkothatunk, nagyon fontos, sőt nélkülözhetetlen körvonalakat és új színeket szolgáltatnak ezek a töredékek, először azért, mert mélyítik és jobban kiaknáztatják velünk a „*szinpad bölcse*” gondolatvilágának gazdag kincsebányáját, annyira, hogy náluk nélkül Euripides lelki világának sok homályos rejteke maradna; másodszer azért, mert ezek a töredékek az illető drámákra vonatkozó régi tudósításokkal együtt kitűnő alkalmat adnak nekünk arra, hogy Euripides költészetének csaknem összes tárgyait, nem ritkán a tárgy költői alakítását s a bennük fölvetett problémákat is számba vehessük. Vagy nem érdekes-e legalább töredékeiben megismernünk *Antiope*-t, melyért az antik világ annyira lelkesedett, s mely — Goethe Tassóját századok sorával megelőzve — tudtunkkal először veti föl a praktikus és szemlélődő élet ellentétének motívumát? Nem érdekes-e megismernünk a *Bölcs Melanippe*-t, mely egyebek közt a csoda lehetőségét fejtegette? Az, amit a töredékek és elszórt tudósítások *Alexandros*-ra és *Palamedes*-re, a *Trójai nők* trilógiás társaira nézve tudtunkra adnak, egészen más szemmel láttatja velünk a trójai tri-

lógia fennmaradt harmadik darabját, a *Trójai nők*-et. *Bellerophontes* töredékei bepillantást engednek a költőt foglalkoztató legnagyobb problémák fejtegetésébe s elengedhetetlen adalékokat szolgáltatnak Euripides világnézetének megrajzolásához. A *Philoktetes*-töredékek Dio Chrysostomos összehasonlító fejtegetéseivel együtt lehetővé teszik, hogy a három nagy tragikus Philoktetését összehasonlítva méltassuk. *Andromeda* vagy *Telephos* maradványai épen azokat a darabokat ismertetik meg velünk bővebben, melyek Arisztophanest leginkább foglalkoztatták: ami csak népszerűségük bizonyítéka.

Ha pedig magukban tekintjük e töredékeket, melyeknek nagy részét régi anthológiák, florilegiumok tartották fenn számunkra, akkor azt látjuk, hogy a bennük kifejezett hiánytalan gondolat igen sokszor megszünteti töredékes voltukat s Euripides lelkének, eszmevilágának jellemző darabjaivá válnak, melyek tartalmi becsüknél fogva is megérdemlik a gyöngysorba fűzést. Ezek a gondolatok, melyek részben már az ókorban szállóigék lettek, melyek a keresztény egyházatyák kezébe is fegyvert adtak a polytheismus ellen, művelődéstörténelmi hivatást teljesítettek a múltban s így, míg egyrészt kultúránk dokumentumai, másrészt ma is aktuálisoknak, szinte „modern”-eknek látszanak. A rég letűnt világ szellemi omladékai közt, a gondolatok euripidesi hárterén hány „modern” gondolatunkat megtaláljuk!

Nem csodálkozhatunk rajta, hogy a tudós világ már régen gyűjteni kezdte e szétszórt töredékeket s *Valckenauer*¹ óta avval is megpróbálkozott, hogy e töredékek segítségével az elveszett drámák épületét rekonstruálja. Ez — *H. Weil* szerint — nem kevésbé érdekes és semmivel sem ábrándosabb vállalkozás, mint egy antik templom szétszórt romjaiból a régi épület ensemble-ját meg-

¹ *Diatribae in Euripidis perditorum dramatum reliquiis*. Lugduni Batavorum 1767.

rajzolni. Mindenesetre érdekes, de veszedelmes is, mint *Hartung Euripides restitutus*a óvó intő példaként mutatja. Hiába, a szó sokkal egyénibb és így kényesebb anyag, mint a kő vagy a márvány, s bár a görög drámának is megvannak a maga általános törvényei, egyik dráma mégis sokkal inkább elüt a másiktól, mint egyik dór templom a másik dór templomtól. A dór templom méreteit, párkányzatának hézagait olykor teljes biztossággal meg lehet állapítani; a görög dráma elveszett részeinek tartalmát és alakját három tudós valószínűleg háromféle módon fogja megállapítani,² s ha véletlenül egyetértenek, kérdés, nem *invita Minerva* vagy *invito poeta* története megegyezésük. Minthogy az ismert töredékek legnagyobb része nem cselekvényt, hanem *gondolatot* fejez ki, nagyon kevés és nagyon kétes útmutatást nyújthat a drámai cselekvény rekonstrukciójára. A legtöbb esetben be kell érünk avval, ha a dráma cselekvényét a fennmaradt indiciumok alapján a valószínűség határai közt megállapíthatjuk s a fennmaradt töredékeket a cselekvény keretében valahogy elhelyezhetjük, vagy legalább megjelölhetjük azt a személyt, akinek a töredék tulajdonítható. Ez kívánatos is, mert így bepillantást nyerünk a dráma egyéneinek jellemébe, intencióiba, s jobban meg tudjuk ítélni, vajjon igazi *euripidesi* gondolatot lássunk-e az illető töredékben, vagy csak olyan *idegen* gondolatot, melyet a drámaíró, bár ő maga nem vallja, az ellenkező álláspontot képviselő személyek szájába adni kénytelen. Itt van a nyitja annak, miért találunk a töredékek tárházában néha egymással ellentétes elveket és felfogásokat. A költő az övével ellenkező világnézetet is kifejezésre juttatja s az általa rosszaltnak álláspont képviselőit is meggyőződéssel beszéli. Hogy ő maga melyik féllel tart, azt olykor inkább csak érezzük, semhogy kétségtelenül kimutatható.

² L. Nauck fejtegetéseit az 1908-iki Euripidis perditarum trag. fragmenta VII—XV. lapjain.

Azok közt, akik a töredékeket a rekonstruált drámai cselekvény menete szerint elrendezni s így egy szerves egész részeként szerepeltetni megpróbálták, józan mérsékletével, éles iudiciumával és zseniális „Nachempfindung“-jával ma is kitűnik *Fr. G. Welcker* (*Die griechischen Tragoedien*. Bonn, 1839.). Az ő véleményét mindenütt figyelembe vettem, mert fejtegetéseinek és megállapításainak nagy érdemét kétségtelenül bebizonyult tévedései sem ronthatják le.

A társai mellett sokáig háttérbe szorult Euripidesnek nemcsak abban kedvezett korunkban a szerencse, hogy napja végre földerült s e nap világossága és melegsége nélkül most már el sem lehetnénk, hanem abban is, hogy félig-meddig nyomban valóra vált az, amit *Nauck* az 1908-ban megjelent töredékek bevezetésében nem mert remélni („*nec sperare ausim redditum nobis iri ullam earum tragoediarum, quas amissas esse nunc dolemus*“), s még ugyanabban az évben napvilágot láttak az *Oxyrynchus Papyri* VI. kötetében *Hypsipyle*-nek töredékei, melyeknek terjedelmét a *Codex Claromontanus*ból régebben ismeretessé vált *Phaëthon*-töredékek¹ meg sem közelítik. Általában a philológiában ma vezető szerepre jutott papyrusleletek egy tragikusnak sem kedveztek annyira, mint Euripidesnek. A *Flinders-Petrie*-papyrusok *Antiope*-nak végső jelenetét tették közkinccsé, a *Berliner Klassikertexte* a *Krétaiaiak*-ból, a *Leláncolt Melanippe*-ből nyújtottak érdekes jelenetet s egyúttal *Phaëthon* ismert töredékeit is kiegészítik és szaporítják. Ugyancsak 1908-ban tette közzé *H. Rabe* a *Hermesben Johannes Logothetes* diakonusnak *Hermogenes*hez írt kommentárából a *Bölcs Melanippe*, *Peirithus*² és *Stheneboia* eddig ismeretlen töredékeit. Az euripidesi hagyatéknak ezt a váratlan gyarapodását tette nemrég közzé *H. v. Arnim* egy nagyon érté-

¹ Ezek zseniális „Wiederherstellung“-ját Goethe-nek köszönjük.

² Ennek Euripidestől való származása kétes.

kes kis füzetben („Kleine Texte“, Bonn 1913), mely beláthatatlan perspektívát nyújt az euripidesi tanulmányok jövőjére nézve.

Ezeket az újabb fölfedezéseknek köszönhető nagyobb darabokat először én is külön akartam választani a régebbi töredékektől, de később helyesebbnek láttam, ha alkalmas helyen amazok közé iktatom őket s így az eddig ismert euripidesi örökséget egységes corpusba foglalom. Hiszen egyes újabb töredékek kiegészítik s érintkező pontjaikkal helyesbítik a régieket, mint ez különösen *Phaëthon*-nál tapasztalható.

Ami a *görög szövegeket* illeti, a régebben ismert töredékekre nézve a legmegbízhatóbb kalauzt, *Nauck* kiadását vettem recensióm alapjául, nevezetesen a *Tragicorum Graecorum fragmenta* 1856. és 1889-iki kiadása mellett 1908-iki Euripides-kiadásának 3. kötetét (*Euripidis perditarum tragoediarum fragmenta*, Lipsiae, Teubner 1908.). Mindamellet az ő szavára sem esküdtem, hanem egyfelől megnéztem az idézetek forrásainak más, újabb kiadásait (így különösen *Stobaios* legjobb kiadását, a *Wachsmuth-Hense*-félét; *Plutarchos Moralia*-jának *Bernardakis*-féle kiadását stb.) s a jobbat átvettem tőlük, egyes helyeken más levtiőt követtem, s ahol lehetett, az újabb leletek olvasásának adtam elsőbbséget. A kétségtelenül romlott szöveget több helyt saját coniecturámmal iparkodtam javítani s a papyrusok hiányos sorait kiegészíteni.

Minthogy továbbá nem az volt a célom, hogy Euripides töredékeiből itt egy szó se hiányozzék, hanem az, hogy Euripides *gondolatait* fűzzem *koszorúba*, egészen elhagytam azokat az egy-két szóból álló töredékeket, melyek csak lexikographiai szempontból érdemelnek figyelmet. E mellett megtartottam *Nauck* (1908) számozását, úgy-hogy az értelem és gondolat híjával levő töredékeket épen a hiányzó számok jelzik. Hasonlókép elhagytam a papyrustöredékeknek olyan csonka sorait, melyekből értelmet kihüvelyezni még nem sikerült.

A papyrusleletek útján napfényre került újabb

töredékekre nézve elsősorban az eredeti publicatiókhoz folyamodtam, így különösen *Hypsipyle*-re nézve a Grenfell-Hunt-féle *The Oxyrhynchus Papyri*-hez (VI. köt. London 1908), valamint Hunt-nek 1912-ben a Bibliotheca Oxoniensisben megjelent *Tragicorum Graecorum fragmenta papyracea nuper reperta* c. kis könyvéhez; de tekintettel voltam Herwerden *Hypsipyle*-kiadására is (Trajecti ad Rhenum 1909) s különösen H. v. Arnim becses könyvecskéjére: *Supplementum Euripideum* (Bonn, 1913), aki a hiányos sorok értelmes és talpraesett kitöltésében kiváló ügyességet fejt ki.

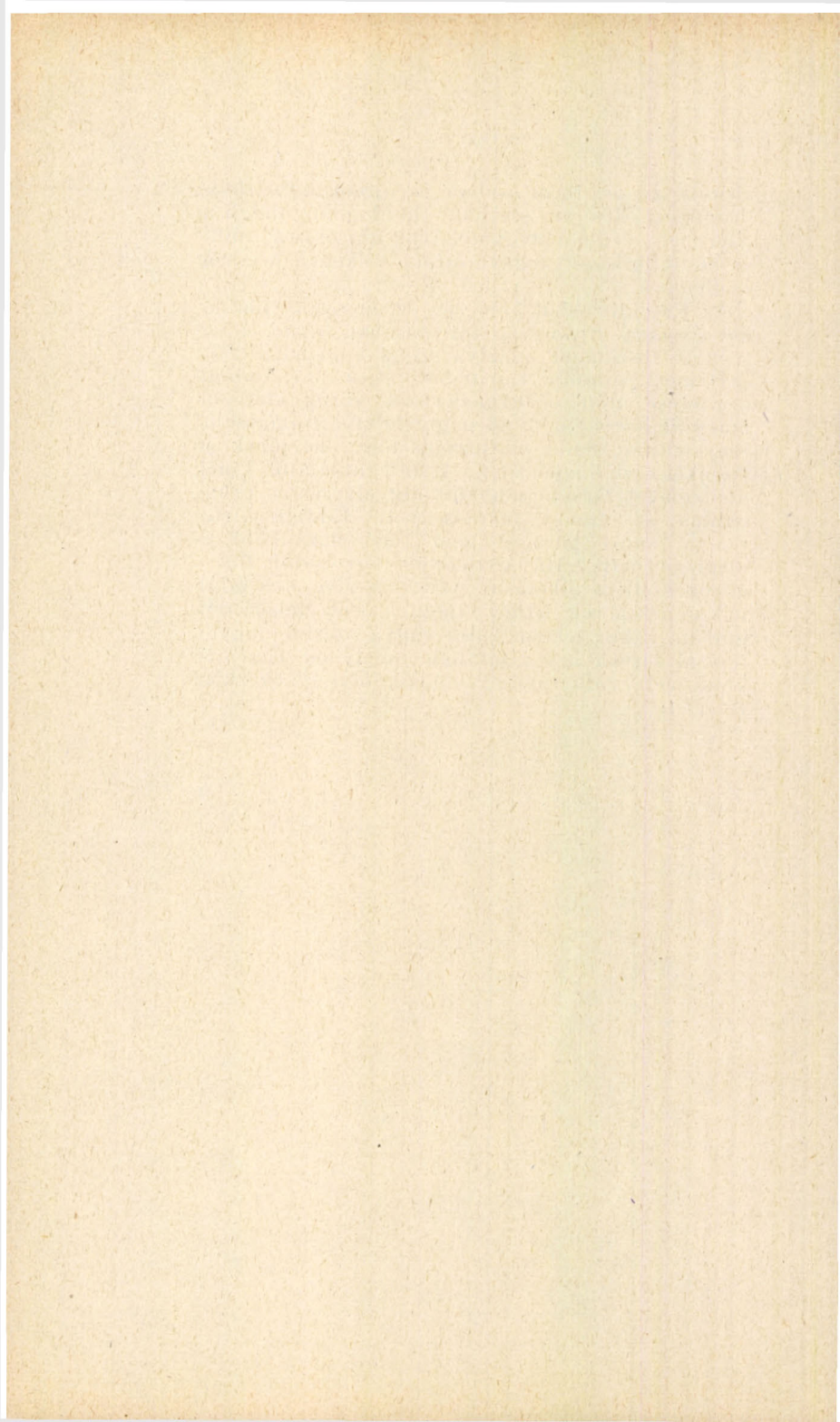
A jegyzetek szerkesztésében a legszükségesebbekre szorítkoztam. Szükségesnek láttam mindenekelőtt a források jelzésével rövid tájékoztatást adni a darab megállapítható cselekvényéről, vagyis arról a történetről, melyből a költő a drámai cselekvényt alakíthatta. Magának a drámailag alakított cselekvény menetének, szerkezetének újjáépítésére — a fentebb érintett okoknál fogva — nem vállalkoztam. Az egyes töredékekre nézve megjegyeztem, honnan vannak véve, de rendszeren csak azt az író-t és azt a helyet idéztem, ahol a töredék teljesen megtalálható, mert Nauck kiadását fölöslegessé tenni e tekintetben sem volt célom. Az egyes töredékekről iparkodtam megállapítani, hogy a darabnak melyik személye, mily körülmények közt, kinek mondhatta, mivel ez sokszor megkönnyíti a hely megértését és méltatását. Legtöbbször hivatkoztam Welcker-re, de rajta voltam, hogy tévedéseit elkerüljem, ahol lehet, megjavítsam. A dolog természete kívánta, hogy a papyrustöredékekhez való magyarázatokat, színpadi felvilágosításokat ne válasszam el magától a szövegtől.

Magáról a fordításról, mely a maga egészében tudtommal a külföldet is megelőző első kísérlet, én magam nem szólhatok: *aliorum sit iudicium*. Csak azt kell kötelességszerűen megemlítenem, hogy azokat a helyeket, amelyeket Aristophanes idézeteiből ismerünk, nemcsak kegyeletből, hanem a reménytelen verseny elől hódolattal kitérve:

Arany János fordításában nyujtom, igaz lelki örömmel ékesítve szerény munkámat annak a Nagynak szellemi hagyatékával, aki összes íróink és költőink között legavatottabb fölkentje a görög szellemnek.

Az Erechtheusból való 362. sz. hosszabb töredéket *Fináczy Ernő* szép fordításában adom, e helyen is köszönetet mondva szíves engedelméért.

S most, miután Euripides teljes darabjainak átültetése után a legmodernebb görög költőnek ma számbavehető minden gondolatát tolmácsolni iparkodtam: hadd búcsúzzam tőle, életemnek jó tizenkét esztendején át hű kísérő társamtól, kinek szellemével társalognom mindig élvezet és öröm, okulás és vigasz forrása volt. Eddigi birtokunkat most görögül nem tudó hazánkfiainak megismerhetik. Ha tiszteletük növekedni fog a görög szellem alkotásai iránt, ha élvezetet találunk ennek a rég letűnt világnak örök-emberi dolgaiban, akkor lelkem belső vágya szerint nagyon tetézni fogják azt a jutalmat, melyben engem a költő vele való társalgásomban olyan bőkezűleg részesített.

EURIPIDES
ELVESZETT DRÁMÁINAK
TÖREDÉKEI

THE
HISTORICAL
AND
GEOGRAPHICAL
DESCRIPTION
OF
THE
CITY
OF
LONDON
AND
MIDDLESEX
IN
THE
SEVENTEENTH
CENTURY

AIGEUS.

1.

Mondd csak, milyen föld az, melyet most elhagyl,
Hogy városunkba jöjj? Határa meddig ér?
Ki a te nemzöd? Gyermekeinek vajh' ki mond?

2.

Mi nevet ruháza reád tizedik nap' anyád?

3.

A gyáva férjnek bátor nyelvü asszonya.

4.

Az első hitves gyermekit, biz' úgy van az,
Gyölölni szokta rendszerint a második.

5.

Megbánod azt, ha nyelvedet nem fékezed.

6.

A honi földnél embernek van édesebb?

7.

Igazak és jók társasága többet ér,
Mint drága kincsnek, dús termésnek garmada.

8.

Derék embert uralni nem szégyenletes.

9.

Boldognak lenni bizony becsesebb
A nemes születésnél.

10.

Egy halállal tartozik
Az is, ki minden bajtól menten otthon ül.

11.

Bárha a halál leveri,
A derék kimutatja erényét.

AIOLOS.

14.

Mert úgy beszélik, Hellen Zeustól eredt;
Aiolos ettől, Aiostól Sisypnos,
S Athamas, Kretheus s az Alpheiosnak partjain
Örjögve villámot szóró Salmoneus.

15.

E férfiaknak bár látnám fisarjait!
Első a szépség, mely uralmat érdemel;
Mert legfőbb dísze életünknek olyan arc,
Amelyben a szép belső méltán tükrözik.

16.

Ragyogjanak gyűléseken s a haremezőn,
A fényülésben ne legyen gyakorlatuk,
De a honért mindig nagyokra törjenek!

17.

Aiolos, ah igaz a hír,
Hogy megházasítod kedves gyermekidet?

18.

Sejthetitek, lányok, de valót nem mondhatok erről.

19.

Mi rút, ha rútnek nem tartják, akik teszik?

20.

Ne szólj vagyonról! Az nekem nem istenem:
A leghitványabb is könnyen megszerzi azt.

21.

Azt vélitek, fennállhat állam, melybe' csak
Szegények vannak, gazdagok meg nincsenek?
Nem kell a jót a rossztól elválasztani,
Hanem vegyíteni, hogy jól menjen a dolog.

Mert ami nincs meg a szegénynek, azt a dús
Adhatja meg; s mit a gazdag nem szerze meg,
Szegénnyel együtt élve azt is megnyeri.

22.

Nemesség?! Ah, az égre, azt ne emlegesd,
Atyám, kérkedve: az csupán a pénzben áll.
S ez körbe' jár, majd ide tér be, majd oda;
Közösen élünk véle, és az, akinek
Házában legtovább van, az lészen nemes.

23.

Búcsút az aggkor Kypristől ha nem vesz is,
Aphrodite a vén embert nem szíveli.

24.

Az ifjú lányhoz ifjut kötni nem helyes;
Férfierő a kornak inkább ellenáll,
A nőnek ifjusága hamar elvirúl.

25.

A régi mondás, hajh, bizony nagyon helyes:
Mi öregek nem más vagyunk, csak pusztá hang,
Csak hiu váz; vánszorgunk álmokép gyanánt,
Nincs már eszünk, és azt hisszük, bölcssek vagyunk.

26.

Aphroditében több sajáttság egyesül:
Legtöbb gyönyört ad és leginkább meggyötör.
Bár jó kedvében látogatna engemet!

27.

Szűkkörű hajh biz' az ember hatalma!
Ámde ügyes eszivel
Tengereknek szörnyű népét,
Meg a földnek, levegőnek
Lényeit megfékezi.

28.

Az illik a bölcs férfiúhoz, gyermekim,
Rövid szavakba tömni értelmet, sokat.

29.

Hallgasson a bölcs, amikor hatalmasabb
Körébe jut. Nem szólok, nem barátkozom
Olyannal, aki bölcsnek csak magát hiszi
És rabszolgáknak nézi jó barátjait.

30.

Boldogtalan
Élet biz' az: a hon határain kívül!

31.

Ki rögtön enged a haragnak, rendszerint
Rosszúl végez; mert annál nincs ártalmasabb.

32.

Gonosz kezdetnek vége is mindig gonosz.

33.

Oh jaj, ki az, ki nem búsúl a más baján?
Van-é, ki hallva ezt, könnyet ne ejtene?

34.

Nem öröm az, ha életemre gondolok.

35.

Mindig van egy baj, bár a másik távozik,
Aztán megint csak még újabb mutatkozik.

36.

Ki megszűnik a nőről rosszat mondani,
Boldogtalan, nem bölcs lesz annak a neve.

37.

Küszködni kell; ki, amit rámért istene,
Emelt fővel hordozza, az bölcs férfiú.

38.

Az utókornak, mindent elmond az idő;
Nagy fecsegő: habár nem kérdik, válaszol.

39.

Legtöbbször a szükség az, amely merni készít.

ALEXANDROS.

43.

S az idő lába jót haladt.

44.

Régi bajon nem kell új könnyet ontani.

45.

A. Tudom, de a bűt az idő örölje meg.

B. Úgy van, de könnyebb mondani, mint tenni ezt.

46.

Minden irányban boldog senki sem lehet.

47.

Közsors a halál, de e bajt az igaz

Bölcs lelki erővel akarja viselni.

48.

Nincsen szerencséd ott, hol győznöd kellene,

Király, s van ott, ahol nem kell. Győzelmeket

Aratsz szolgák- s nem szabadoknak általa.

49.

Priamos, te bölcs vagy, mégis azt mondom neked:

A szolgánál, ki kelleténél okosabb,

Nincsen nagyobb nyűg és a házra nézve sincs

Annál mihasznább, annál rosszabb szerzemény.

50.

Ím' kimutattam, mily hitvány a szolgafaj:
A gyomra minden, túl azon semmit se lát.

51.

Az a rabszolga, aki urát szereti,
Maga ellen lázítja szolgatársait.

52.

Nem jó táplálni oly
Rabszolgát, aki a gazdájánál különb.

53.

A híres származással kérkedő beszéd
Beh hasztalan s fölösleges.
Régente, hogy világra lettünk s a szülő
Föld megformálta a halandóknak nemét,
Egyforma külsőt képezett mindenkinek.
Nem volt külön sajátság; egy fajt alkotott,
És összeforrott a nemes, a nemtelen.
Az idő szülte a dicsekvő címeket.
Az ész: nemesség, az okosságot pedig
Nem a vagyon, csak isten adja.

54.

A hitvány emberekben nincs nemesség,
Csakis a derekakban.

55.

Tehát a jóllét s fényűző kényeztetés
Nem neveli az embert bátor férfivá;
Baj a szegénység, s mégis a szükölködés
Neveli jóra, tetterőre a fiút.

56.

Nem igazságos a pénz, sokszor vétkezik.

57.

Király, a földön szörnyű baj a rágalom;
A szótlan ember gyakran, bármily igazat
Mond, a szájassal szembe' szégyenben marad.

58.

Oh hitványak ti, kikben a rabszolgaság
Nem sors szerinti, ám természettől való!

59.

Hajh, elveszít eszemnek ügyessége, lám,
Holott másoknál boldogulást ép' az ad.

60.

A rossz saját fajából vesz nőt rendesen.

61.

Idő mutatja meg, mit érsz, s én e tanú
Szerint deréknek vagy silánynak tartalak.

62.

Én gyűlölöm,
Ki a beszédben bölcs, de haszna semmi sincs.

63.

Mit isten rendel, váratlan' jó, Hékabe,
És sorsunkat nem egy edényből húzza ki.

ALKMEON *A)* és *B)*.

66.

Jövök ép' egyenest hazulról.

67.

Nem hallátok-é, mi hír van a városban, oh szüzek?
Arany J.

68.

A félelem, midőn a szónak versenyén
Valaki mással életéért szembeszáll,
Meg szokta nyelvét és eszét bénítani
És nem mondhatja azt, amit akar. Hiszen
Nagy a veszély, s a másik bátorságba' van.
És mégis meg kell futnom e pályát nekem,
Mert kockán látom most forogni éltemet.

69.

ALKMEON.

Anyám' megöltem, úgy van, a szavam rövid.

PHEGEUS.

Akarva vagy nem? S ő kívánta vagy nem ő?

70.

Atyám leginkább buzditott rá engemet,
Hadi szekérre szállva hogy Thebaiba ment.

71.

Elveszté Oidipust, mint engem Oidipus,
Az arany láncot Argosba hogy elvivé.

72.

Mert a te véred mosta le a vért, anyám.

73.

Légy üdvöz, agg! Ha lányodat hozzám adod,
Apósom és atyám vagy s megmentőm nekem.

75.

Kedves leányok!

Ide csak, ide csak! Micsoda idegen érkezett
Korinthos tengerpartjaira?

76.

Óh mily igaznak bizonyult, Kreon fia,
Hogy a deréknek ivadéka is derék,
Silány apától csak silány származhatik.

77.

Óh nézd az agg királyt, hogy fut gyermektelen'!
Fennhéjázó ne légyen a föld gyermeke.

79.

A nő a férfinak
Fő java, fő baja is
Lehet; sorsom ím' megtanított reá.

80.

A közepest mi meghaladja, bajt okoz;
Ne hordja földi ember istenek disztét.

81.

Jaj, jaj, nagy bajokat szenvednek a nagyok!

82.

A sorsa-sújtott szóljon alázatosan,
Ne nézzen a letűnt szerencse fényire.

83.

Mint üldözik a gyermekekben istenek
A szülők vétkét!

84.

Nemző atyád ha egy szikrát sem érdekel...

85.

Atyám, mért volna az embernek gyermeke,
Ha segítséget a bajban nem nyújtana?

86.

A rabszolgát is érdekli az úr baja.

87.

Amely ember megbízik rabszolgáiban,
Szemünkben az nagy oktalanságot művel.

88.

Oh asszonyok, siessetek s bátortalan
Ne légyen egy se köztetek, mert ezeket
Szemügyre vesszük műértőleg, pontosan.

ALKMENE.

89.

Sok repkény kúsza fel befonva ágait:
Fecskéknek múzsaberke.

90.

Hogy a biztosabb oldalon állva Sthenelos
Elvégye jussod, én nem hagytam vón soha.

91.

Hol vetted ezt a lángoló szövétneket?

92.

Igaz beszéd

Az igaz ember leghatalmasb fegyvere.

93.

Ember fia jegyezze meg, hogy esztelen,
Ha kincsbe' bízva népe elnyomója lesz.

94.

Mindig csak a hatalmasoknak tetszeni!
A szolga erre vágyják és amit reá
Bízott az úr, azt teljesítse pontosan.

95.

A nagyokról a városban legtöbb szó esik.

96.

A kinccsel szemben a nemesség semmi sem;
A gazt az elsők közé emeli a pénz.

97.

Fonák dolog balgák kezében a vagyon.

98.

Nem helyesen tévéd, de nemesen talán;
Dicsérni nem kívánlak balsorsomban én,
Mert pusztá szó a tettet le nem győzheti.

99.

A sors csapásit a nemes viselje el!

100.

Bölcs légyen az, kit a szerencse felkapott!

101.

Bízzál, könnyen megeshetik. Váratlanul
Megád az isten a halandóknak sokat.

102.

Sok meglepőt szül a nap s a homályos éj
Az embereknek.

103.

Mindenki bölcsebb, hogyha másoknak baját
Kell megítélni, mint ha a saját ügyét.

104.

Isten a gyermek iránt hatalmas
Érzést oltá szivünkbe.

ALOPE.

106.

Látom a férfiaknak tornázó hadát:
A versenypályát hagyva ím' felénk közelg.

107.

...isteni mag termékenyíte meg.

108.

Teherbe ejtve álmokép gyanánt se tűnt
Fel aztán kedvesének.

109.

A nő a nőnek ősi szövetségese.

110.

Bizony te nem tiszteltél engem, a szülőt.

111.

Először arról hadd beszéljek, ami fő:
Atyjuk szavát fogadják meg a gyermekek
S mindig jogosan tartásák, amit az kíván.

112.

Miért vesződni hát annyit s tanítani
A nők nemét? Hisz' jól nevelt leány előbb
Szégyenbe dönti házáat, mint a nem-nevelt.

ANDROMEDA.

114.

ANDROMEDA.

Szent Éjszaka, óh,
Mily soká hajtod lovaidd fogatát!
A szent aether csillagos ormáin
Kocsikázva, Olympos
Felséges térein által.

Arany J.

115.

S mi okon nyert Andromeda kínból
Ily kitűnő részt
S szörnyű halálból?

Arany J.

116.

Oh mily habok és milyen Sirén...

117.

Szerettem, szüzek, szerettem!

Arany J

118.

Ó, hallod? kiáltlak, te a szirtüregben!
Szánj meg, ne felelj, Echo!
Kedvesemmel együtt
Hadd sírjam ki magam'.

119.

Sírij, szenvedj a szenvedővel,
Mert a részvét könnye a bú
Terhét megkönnyíti.

120.

Ádáz szülő, ki tégedet,
Legszánandóbb teremtest,
Meghalni a honért Hadesbe küldö le.

121.

Kitenni a szörnynek étkül...

122.

Látod? Nem körtáncban
S nem leánytársim közt állok itt
.....
Hanem kemény bilincsbe verve
Cethalnak élelméül fekszem itt.

Ne vídám nászi dallal,
Hanem börtön-jajokkal
Sirassatok, leányok!
Ki annyi szenvedést átszenvedék,
Szegény, szegény fejem,
Rokonimtul is, jogtalan, annyit,
Férfi-gyalázatot
Könnytele hádeszi siralom lángjait...

Hajh sors, könyörületlen daemon!
Jaj elátkozott fejemnek!
Ki tekint az én kegyetlen
Gyötrelmeimre és jelen bajomra?
Bárcsak az aetheri lángnyilu csillag
Lesujtana engem, az árvát!
Mert nem ohajtom nézni tovább az
Égi örök napot így kikötözve
S fojtva ez örült fájdalom által
Gyors útain a halálnak.

Arany J.

123.

Mi barbár földre értünk, istenek,
Szárnyas bokával? Mert az aetheren
Hasítnak utat röpke lábaim.

Arany J.

124.

Óh jaj, mi partot látok? A tengerhabok
Körülcsapdossák! És természetes kövek
Által formálva rajta szép leányalak;
Szebbet művész sem alkot.

125.

PERSEUS.

Óh szűz, be szánlak, így látván kikötve!

ANDROMEDA.

S ki vagy te, hogy megszántad kínomat?

Arany J.

PERSEUS.

Perseus, Argosba száll hajóm.

126.

Óh szűz, ha megmentlek, mondd, hálás lészel-e?

127.

Hallgatsz? szívünknek rossz tolmácsa a hallgatás.

128.

Sohsem gunyoltam a boldogtalan baját,
Mert attól féltem, sujthat egyszer engem is.

129.

Óh szánj meg, ifjú, egy boldogtalant,
S oldd fel bilincsem!

Arany J.

130.

ANDROMEDA.

Ne csald ki könnyem, ily reményt tárván élém.

PERSEUS.

Megeshetik sok, mit remélni nem merünk.

131.

Elmúlt bajokra emlékezni jól esik.

132.

Erős, istennek és embernek kényura,
Vagy ne taníts, hogy szépnek lássuk, ami szép,
Vagy a szerelmeseknek, kiknek mestere
Te vagy, küzdelmeikben adj üdvöt, segélyt.
Ha ezt teszed, a földön tisztelt lesz neved,
Ha nem, — holott szeretni ép' tőled tanul
Mindenki, — tiszteletnek tárgya nem lehetsz.

133.

Vigy, idegen, s ha kívánod, rabod leszek,
Cseléded avvagy hitvesed...

134a.

Ételt látok kirakva a szüz oldalán.

134b.

Atlanti tengerből egy szörny ugrik felé.

135.

Pásztorok sereglettek köré;
Enyhületül a bajban ez tejet hozott
Repkény-pohárban, az pedig szőlő-levet.

136.

Benn az asztalnál tort ülve vígadoznak.

138.

Az ifjuság emelt s eszemnél több erőm.

139.

A nagy szerelmet gátoljuk, kövesd az én
Okos tanácsom; mert a szerelem csalárd
S az elme legrosszabb részén keres tanyát.

140.

Amely halandó szerelem vermébe hull,
Ha jót jutott szeretni osztályrészeül,
Nincs oly gyönyör, melynek hiányát érzene.

141.

Kincsben szerencsés vagyok,
De szerencsétlen, hogyha nézed sorsomat.

142.

Hogy fattyu-gyermekek szülessék, nem engedem;
Bár nem silányabb, mint a törvényes szülött,
De törvény terhe nyomja: s ezt gátolni kell.

143.

Aranyra vágyom én házamban legkivált;
Mert gazdag ember tisztelt, bárha szolga is,

Míg a szabad, ha pénze nincs, erőtelen.
Hidd meg tehát, hogy boldog csak pénzzel lehetsz.

144.

Jaj, mit tegyek? hogy fordítsam beszédem?
Be nem veszi barbár természete.

Arany J.

145.

Ne lakd az én eszem! Elég magamnak az.

146.

Oh napról-napra rémit engem a jövő;
Szenvedni könnyebb a rosszat, mint várni rá!

147.

Nagy küzdelemmel nyertem én e hírnevet.

148.

Boldogtalan, mily hitvány sorsot rótt reád
Az isten, és beszéded mégis fenncsapong.

149.

Nincsen halandó, aki boldogulni tud,
Ha legtöbb dolgában nincs véle istene.

150.

Mondják, hogy Dike az Időnek gyermeke
És a halandók vétkihez közel lakik.

151.

Nem látod-é, hogy istened
Hová fordítja sorsodat?
Isten kezében csak labdák vagyunk.

152.

Boldog vala ő, de az egykori fényt,
Ragyogást elvette tőlük az isten.
Mert hajlik az élet s hajlik a sors
A szelek fúvalma szerint.

153.

A legjobb sors a világon:
Nemes élettársra találni.

154.

A. Hagyván az élőt, csak holt részed tisztelik.
B. Hiú dolog, mert aki él, boldog csak az lehet.

ANTIGONE.

157.

Először Oidipus boldog vala.

Arany J.

158.

Aztán a legszerencsétlenb halandó.

Arany J.

159.

Kapaneusnak arany-borította pajzsa...

160.

Két ifju szív gyötrődik együtt esztelen'.

161.

Szerettem, és mindenki őrijöng, ha szeret.

162.

Az ifju embert, hogyha szerelemre vágy,
Lehetetlen megőrzeni, mert másba' tán
Ügyetlen, ám a szerelemben kész tudós;
De rajta veszt, Kypriis kegyét ha élvezi.

163.

Könnyelmű és tudatlan ember vagyona
Haszontalan, ha okos vezetője nincs.

164.

Fő kincse együttérző nő a férfinak;
S gazdag az asszony, ha szerető férje van.

165.

Hallgass meg engem, mert a balsorsban levők
Szerencsájukkal nem vesztek el még szavuk.

166.

Atyai kór, a balgaság dúl benne is;
Mert a rosszaktól rendszerint rossz származik.

167.

Atyjukra ütnek, azt hiszed, a gyermekek?
Úgy van gyakorta, ám máskép is eshetik.

168.

Névleg gyűlölt a fattyu, bár ép' annyit ér.

169.

A bajnak ormójára érkezénk.

170.

Peithónak nincs más temploma, csak a beszéd,
Oltára sincs az emberek szívéen kívül.

171.

A nagy tömegnek kell, hogy tessék zsarnoka.

172.

Törvényt tiporva aki zsarnokoskodik,
Vét a jog ellen; balga gondolat, hogy *egy*
Legyen úr a nála nem hitványabbak fölött.

173.

Ha belviszály dül a városnak népe közt,
Könnyen támadhat abból polgárháború.

174.

Ne add a bánatnak magad, hisz' jól tudod,
Hogy búbánatból nem ritkán öröm fakad
S a rossz a jónak forrásává válhatik.

175.

Ki megadással látja sorsa csillagát
Hanyatlani, nem oly nagyon boldogtalan.

176.

Megszüntet a halál az emberek között
Minden viszályt, mert észre térnek általa.
Ki is akarna ütni fájdalmas sebet
Szirt oldalán? Ki meggyalázni holtakat,
Kik már nem érezhetnek semmi szenvedést?

177.

Oh mily nagy isten vagy, Dione gyermeke,
Dionysos, hatalmad érzik mindenek!

ANTIOPE.

179.

Az Oinoé-

S Eleutherai-jal szomszédos mezőn lakom.

181.

Őt Zethosnak neveztem el, mert anyja azt
Kereste, hol szülhetné meg könnyen fiát.

183.

Mindenki, lám,
Abban kíván kitűnni, tündökölni ép',
És törekedve abban tölti a napot,
Miben magát a legkiválóbbnak hiszi.

184.

Csodás egy múzsát művelsz: haszna semmi sincs,
Tétlen, borissza, megveti a kincseket.

185.

Elmúlasztod, mivel gondolnod kellene;
Lelked habár nemesre, nagyra hívatott,
Asszonyt utánoz elpuhult testalkatod.
.....és sem a pajzs öblivel
Nem tudnál bánni helyesen, se másokért
Elszánni bátor tette nem tudnád magad.

186.

Az oly művészet hogy' lehetne bölcs dolog,
Mely hitványabbá teszi a deréket is?

187.

A férfiú, ha boldog életsorsban él
S elhanyagolja léhán házi dolgait,
Zenében lelve kedvét ezt vadássza csak:
Az nem segíti otthonát, se városát,
Barátinak meg semmi; mert fél-ember az,
Ki a gyönyörnek nem tud ellenállani.

188.

Hallgass hát reám:
Tedd félre lantod s gyakorold a fegyverek
Művészetét. Ezt gyakorold, és bölcs leszel;
Kapálj és szántsd a földet, őrizd nyájadat,
Hagyd másnak ezt a csillogó művészetet,
Amely ma-holnap kiüríti házádat.

189.

Bármely dolognak mellette és ellene
Vitázhat az, ki a beszédnek mestere.

190.

Váltságdíj volt a lant a rablott barmokért.

191.

....Kincsénél is nagyobb kincs.

192.

Idő, a dal szerelme s isten ihlete.

193.

Ki mindig tesz-vesz, bár nem kénytelen vele
Bolond, hisz'kellemesben élne tétlenül.

194.

A higgadt ember legmegbízhatóbb barát
És legjobb polgár. Ne dicsérjétek nekem
A veszélyeket! Se tengeren, se szárazon
Nekem ne légyen vakmerő kormányosom!

195.

Mindent szül a föld s mindent újra visszanyel.

196.

Ilyen biz' a szegény halandó élete:
Se szerencsés, se szerencsétlen teljesen,
[Ma boldogúl, máskor viszont nem boldogúl].
Ha jóllétünk ily változó, miért nem él
Az ember úgy, hogy a bánattól ment legyen?

197.

Az ember üdve nem lehet zavartalan.

198.

Bármily szerencsés, bármily gazdag valaki,
Ha otthonának semmi szépet nem szerez,
Boldognak én azt épen nem nevezhetem,
A kincsrakásnak szorgos őrizője csak.

199.

Te gyöngé-voltom s nőies testalkatom
Rútul gyaláztad; ám a böles gondolkodás
Erős karok vas izmánál is többet ér.

200.

Bizony, kik annak élnek csak, hogy húsukat
Hizlalják, hogyha egyszer elvész a vagyon,
Rossz polgárok lesznek, mert telhetetlenül
Ki csak hasának élt, tovább is annak él.

201.

Én hát dalolnék és bölcs dolgot mondanék
Fel nem kavarva városunknak sok baját.

202.

A pásztort látom odabenn, mikép hiszem,
Repkénylombbal borítani Bakchos oszlopát.

203.

Jó emberek, bajokkal telt a földi lét.

204.

Tudom balsorsom, s épen ez legfőbb bajom;
Jobb a betegnek nem ismerni a baját,
A nem-tudás a szenvedésben vígaszunk.

205.

Oh gyermekem, sok szép beszéd hazug lehet.
S a csillogó szó még az igazságot is
Sokszor legyőzi; nem az hát a legbecsesb,
A *természet* s a *helyes* az. Nyelvvel ki győz,
Az bölcs lehet, de én úgy vélem, a szavak
A tettekkel nem versenyezhetnek soha.

206.

Megszültem magzatim, hogy visszahoztanak.

207.

Ha elfeledt az isten engem s két fiam',
Az is természetes. Ez a világ sora:
Az egyik boldog, a másik boldogtalan.

208.

Nem tiszttem a tanítás, ám kerüld, oh nő,
A túlságot s ne tedd irigyeltté magad.

209.

Nem hiszem, hogy Zeus gonosz
Állat alakját öltve, halandó gyanánt
Meglátogatta volna titkon ágyadat.

210.

Hajh, a halandót mennyi balsors érheti
És hány alakban! A határt ki mondja meg?

211.

Igen, ha értelmes; ha nem, mily balgaság
Elvenni azt, ki szép, de nem szeplőtelen!

212.

Betelünk mindennel; láttam én immár sokat
A fényes ágytól hitványabbhoz térni be.
És hány van, aki gazdag lakmával betelt
S a hitvány étel ízlik szájának csupán?

213.

A bölcs magához illő frigykötést keres.

214.

Mindeneknek hirdetem:
Derék embertől csak derék származhatik.

215.

Nemes tanulmány rabszolgához nem való;
De a semmittevéshez sincs azért joga.

216.

.... A szolgaság, nem látod, mily csapás?

217.

A rabszolgák szegény faját hajh, mindenütt
Mi hitvány sorsra rendelék az istenek!

218.

Díszére válik hallgatás a férfinak.
Némi gyönyör van bár a fecsegésben is,
De kárát vallja a közügy s a társaság.

219.

Három erényt kell gyakorolnod, gyermekem:
Tiszteld az istent; kik neveltek: szüleid
S Hellas közös törvényeit. Ha ezt teszed,
A jó hír legszebb koszorúja lesz tiéd.

220.

Hol bölcsesség van, ott virúlnak városok,
Virúl a ház, a háború sikert arat.
Mert sok ezer kezet legyőz egy bölcs tanács:
Tudatlanság a nagy tömeg legfőbb baja.

221.

Nagyon sok ember közös gyöngesége ez:
Az ész szavára nem hallgat, habár okos,
S enged baráti okatlan kérésinek.

222.

Amint megkapá,
Megforgatá s magával vonszolá a nőt,
S köveken, fákon át ragadta zord dühe.

223.

Az Igazság, mondják, az Időnek gyermeke
És megmutatja, hogy ki jó és ki gonosz.

224.

Biz' az igazság, az igazság kései,
De a gonosznak így is gyors és meglepő.

225.

Zethosnak azt parancsolom, hogy Théba szent
Földén lakozzék; lantos Amphionnak azt,
Hogy a dicső Athénbe tégye át honát.

ANTIOPE ÚJABB PAPYRUSTÖREDÉKEI.

AMPHION (ZETHOSHOZ).

Főképen azt tartsd szem előtt,
Hogy ilyen embertől ne fussunk el soha.

- Mert Zeus, ha éltünk' tőle nyertük igazán,
 Megment s velünk ellenségünk' megbünteti.
- 5 Minden bizonnal oly nagy baj zudult reánk,
 Hogy hasztalan' próbálnánk, el nem futhatunk
 Dirké kiontott véritől büntetlenül.
- S ha maradunk, a sorsunk oda juttatott,
 Hogy vagy vesznünk kell itt, e napnak fényinél,
- 10 Vagy győzedelmet ülnünk ellenink fölött.
 Nyiltan kimondom ezt tenéked, jó anyám!
 S neked, ki fenn a fényes aetherben honolsz,
 Azt mondom: házasodnod kár kényed szerint,
 Javára hogyha gyermekidnek mégse vagy;
- 15 Sokkal szebb: kedvesinkkel együtt küzdeni.
 Jövel tehát a vadra s adj egy jó fogást,
 Juttasd kezünkre azt az embert, a gonoszt.

KAR.

Imé, mint a királyi pálcá sejteti,
 Közelg Lykos király: csendesség, kedvesim.

(LYKOS föllép.)

LYKOS.

- 20 Az idegenekkel Nykteus lánya merre van?
 Miféle szirtodúban? Merre futhatott?
 Kik ők, mondjátok, és mily gaz mesterkedés
 Ragadta el házamból feleségemet?
 Borzasztót sejtek! Ép' azért magam jövék
- 25 Nem becsmérelve a veszélyt...

— — — — —
 (Vagy 30 sornyi hézag.)

PÁSZTOR.

A vérontástól csakhogymár távol vagyok!

LYKOS.

Biztosnak ezt a helyet sem mondád, öreg!

PÁSZTOR.

Valamit tenni kell. Azok holtak, tudom.

LYKOS.

Ha ezt tudod, most jó állást foglalhatunk.

PÁSZTOR.

30 Jobbat sehol, mint itt e házban; lépj be csak.

LYKOS.

[Hát Antiope hol lehet most, nem tudod?]

PÁSZTOR.

Itt benn a kunyhóban, hol már régen lakom.

LYKOS.

Csak nem hagyom, hogy itt azok megfogjanak!

PÁSZTOR.

Menj csak magad be, hagyd kívül lándzsásidat.

LYKOS.

35 Helyes, oszlassák el minden félelmemet.

PÁSZTOR.

Bent meg mi ketten rendbe hozzuk dolgaink?

LYKOS.

És számra hányan vannak az idegenek?

PÁSZTOR.

Kevés a számuk és kezükben lándzsa sincs.

LYKOS.

A szirteket vigyázzátok, mindenfelé
40 Körültekintve s fogjátok meg azt, aki
Kilép a házból. Addig ésszel, kézzel én
Antiopével végzek, lássa bé hamar,
Az isteneknek, akiket kérkedve várt,
Mint frígyeseknek mily kevés hasznát veszi.

(Belép a kunyhóba.)

PÁSZTOR.

45 Nem biztos e hit! Ha akarják istenink,
Holtan heversz itt, a kunyhóban csakhamar,

KAR.

Erős az isten, gyilkos hurkot vet reá
A gonoszra. Emberi mesterkedés mikor
Fogott ki istenen?

LYKOS (belülről).

Jaj, jaj, óh jaj nekem!

KAR.

50 Ah, ah!
Munkába' van már a két ifjunak keze!

LYKOS.

Szolgák, segítség! Fussatok sietve csak!

KAR.

Zajos a ház, halálos ének tölti be.

LYKOS.

Kadmosi föld, Asopos-síknak városa!

KAR.

55 Hallod? Segítségül hogy' hívja városát
Vértől előntve? Későn bár, lesujt Diké,
Meg nem menekszik tőle a gonosztevő.

LYKOS (kilép).

Jaj, nincs segítség! Itt e két ember megöl!

ZETHOS (Amphionnal együtt Lykos nyomában).

Hát nődet nem keserged a holtak között?

LYKOS.

60 Meghalt tehát? Ah ez megint újabb csapás!

ZETHOS.

A bika szarva már halálra hurcolá.

LYKOS.

Ki kötötte rá? Ti? Ezt kívánom hallani.

ZETHOS.

Megtudhatod, hogy általunk pusztult el ő.

LYKOS.

S kiktől származtatok ti, kiktől nem tudok?

ZETHOS.

65 Mit kérded? A holtak közt holtan megtudod.

HERMES (megjelenik a magasban).

Szüntessétek meg, Amphion király, legott
A véres munkát! Maia fia, Hermes, én
Hozom neked s Lykosnak, kit legyőztetek,
Zeus atyámnak rám bízott parancsait.

(Lykoshoz.)

- 70 E két fiú anyjáról kijelentem azt,
Hogy Zeus ölelte, bárha ezt te tagadod; —
Bosszanthatnád-e jobban bármivel Zeust,
Mint hogy gyalázod nyoszolyája részesét?
Hiszen mutatják azt a súlyos, nagy bajok
75 És maga a sors váratlan fordúlata:
Való, hogy Zeustól származott e két fiú.
Ezekre kell hallgatnod és a trónt nekik
Engedned át Kadmos népével, óh király.
Temetve majd nőd' s a máglyára rátevév
80 Szegénynek összegyűjtött földi részeit,

Ha majd elégték, Ares forrásába vesd
 A csontjait, hogy Dirke légyen a neve
 Ama forrásnak, mely a várost átszeli
 S habjaival locsolja Thebe síkjait.

(Zethoshoz s Amphionhoz)

- 85 Ti meg, ha ekkép Kadmos vára szent leve,
 Távozzatok, fiúk s Ismenos partjain
 A város hét szájára rakjatok kaput.
 Te, aki harcra termettél, védője légy!
 Zethos, tenéked szólt ez. — Amphion, reád
- 90 Azt bízom, lantom tartsd kezedben fegyverül
 S zengj dalt az istenekhez: megvarázsolod
 Zenéddel a köszálakat s követnek ők,
 Követnek a fák, hagyva szülőföldjüket
 S az építőknak munkáját megkönnyítik.
- 95 E tisztességet adja néked Zeus meg én,
 Kinek találmányát te bírod, Amphion.
 „Zeus két fehér csikója“ lesz a nevetek,
 S nagy tiszteletben tart Kadmosnak városa.
 Egyikőtöknek hitvestársat Thebe ad,
- 100 Szépséges társul, a másiknak Phyrigia
 A Tantalos-lányt. Ámde mentől hamarább
 Vigyétek véghez isten rendeléseit.

LYKOS.

- Óh Zeus, ki annyi váratlant valósítasz,
 Kimutatád, mily balgaság volt a hitem,
 105 Hogy e fiúknak édesatyjuk nem te vagy.
 Itt vagytok, éltek! Meghazudtolt engemet
 És boldogítá az idő anyátokat.

Hát menjetek s helyettem foglaljátok el
 Kadmos királyi székét. Zeus és én vele
 110 E föld uralmát ím' tinéktek adjuk át.
 Hermes szavát követve nőmnek csontjait
 Átadom Ares forrásának sír helyett,
 Hogy Thebe síkját öntözgessék habjai
 És Dirke néven hívják a késő korok.
 115 Feloldom a vizályt s a rég' történeteket...

ARCHELAOS.

229.

Aigypotos, amint legtöbben regélik,
 Ötven fiával, evezős hajón
 Argosba érvén...

Arany J.

230.

Ötven leánynak édesatyja, Danaos,
 A föld legszebb vizét, a Nilust elhagyá.
 Ez Aithiopiából kapja árjait,
 A feketék földjéről, amidőn a hó
 A földhöz érő Nap hevétől olvadoz.
 Argosba jutva várost alapíta ott
 S kimondta Hellasban, hogy a pelasgokat
 Danaosoknak kell nevezni ezután.

231.

Fejedelme a jó-rögü földnek,
 Kisseus, tüzek égnek a síkon.

232.

Senki a hullámok tetejét nem
Múlja felül; mert még a szegénység
Átká virúl és elfut az áldás.

233.

A. Szolgálatomra van-e szükséged talán?
B. Mert a nemes vér bizalomra ád okot.

234.

A gyermekekben is kitűnik őseik
Dicső erénye, s gazdag násznál a nemes
Vér többet ér. Szegény sorsban sem veszhet el
Az örökölt nemesség.

235.

Mondám, fiam, hogy a szerencsét küzdve kell
Kivívni. Lásd, ezért hogy oly tisztelt atyád.

236.

A gyermekek fogadják atyjuknak szavát.

237.

Dús vagy, de a dús gyakran gyáva s oktalan.

238.

A szép ezernyi küzdelem között terem.

239.

Az ifju légyen mindig bátor tettere kész;
Mert renyhesség nem vív ki hírnevet soha,
A dicsőség a küzdelemnek gyermeke.

240.

Ki édes éltet vágyik élni, hírnevet
Sohsem szerezhethet: meg kell küzdenünk azért.

241.

Édes tétlenség, férfiatlan gyávaság
Föl nem emel se házat, sem várost soha.

242.

Nem illik-é,
Hogy én is küldjek? Tétlenül ki lett hires?
Mikor nyeré el gyáva ember a babért?

243.

Akkor magam teszem fejedre a babért.

244.

A latban az nem keveset nyom, ha nemes
Ember vezérünk és dicső a hírneve.

245.

Kicsiny, lelkes csapat
A nagy, de hitvány hadseregnél többet ér.

246.

Kevés jó ember sok rossznál hatalmasabb.

247.

Nem kívánom, gyermekem, hogy eldobd élted
[hasztalan?;

Azt kötöm csupán szivedre, élve meg ne add

[magad
És ne görnyedj szolgaságba, hogyha veszhetsz,
[mint szabad.

248.

Ifjú, szegény és bölcs egyúttal; hogyha ez
Mind megvan egyben, az gondolkodóba ejt.

249.

Az, aki gazdag, mért ne lenne jó, derék?

250.

Rút isten a szegénység, nincsen temploma.
Én gyűlölöm valóban azt, ki bár eszes,
Nem gondol avval, hogy vagyonna szert tegyen.

251.

Ne gazdagítsd fel! Mert amíg szűkölködik,
Alázatos lesz. Nagy hatalom a vagyon,
Ki birtokába jut, nemes lesz íziben.

252.

Az isteneknél kisebb a zsarnok csupán,
Nem halhatatlan, másképp megvan mindene.

253.

A józan ember nem táplál házában oly
Szolgát, se szabadost, ki nálánál különb.

254.

Az igazságos tettektől virúl a rét,
Az ember minden dolga dúsan sarjadoz;
Kész gazdagság a jámbor istenfélelem.

255.

Szavam rövid: szavad ne cifrázd! Szép beszéd
Gyanús művészet; félni kell, hogy kárt okoz.

256.

A. Fiam, sokszor megcsalnak minket istenink.
B. Vádolni istent: az a legkényelmesebb.

257.

Hiszed, legyőződ istenek bölcs terveit
S az emberektől Dike messze lakozik;
Pedig közel van, lát, ha mink nem látjuk is
És tudja, kit büntessen; ám te nem tudod,
Ha jó váratlan' a gonoszt megrontani.

258.

Boldog, eszén ki járva istent tiszteli,
Mert ezzel őrá háramlik legtöbb haszon.

259.

Fennhéjjázás és oktalanság, ez a két
Ártalmas átok, sok halandót tönkre tesz.

260.

Erőszakossal és zordonnal a szelíd
Ha párosúl, a túlságot mérsékeeli.

261.

A zord harag sok dísztelent felszínre hoz.

262.

Az útonállókat levertem.

263.

A szolgaságtól mentém meg, mert szívesen
Szolgálja gyöngébb a hatalmasabbakat.

264.

Régóta nézem mái ember számtalan
Sorsváltozását; mert az, aki elbukott,
Meg' lábra áll, s bukik, ki boldogult előbb.

265.

Édes a könny is az emberi
Szívnek, amely szeretett hive
Veszte miatt keseregve
Felzokog.

266.

Ha ki mit nem tett helyesen, helyes az,
Hogy a tettét megkeserülje.

AUGE.

267.

A bor zavart meg; én bevallom, hogy veled
Méltatlanul bántam, de nem szándékosan.

268.

Látni élvezet neked
Az elhulltak prédáit, holtak tetemét;
Ez nem fertőzet néked, ám, hogy én szülék,
Azon szörnyűködöl?

269.

Erős város megorvosolja ön-baját.

270.

Áldozni barmot kész valál te kedvemért.

271.

Aki Erost nagy istenségnek nem hiszi,
S hatalmasabb istennek mind a többenél,
Botor vagy érzéketlen a szépség iránt
S az ember legfőbb istenét nem ismeri.

272.

A sértett jog szánandó, és nem a gonosz.

273.

Szárnyas reményeket kergetsz, óh gyermekem!
Kérd a szerencsét: az gyakorta változik.

274.

Gyönyört ki nem lel a gyermek játékiban?

275.

Ez sorsa minden embernek, nemcsak nekünk:
Előbb-utóbb megrontja isten életünk'
És mindvégig nem élhet senki boldogan.

276.

Okos belátás a balsorsnak balzsama.

277.

Pusztuljon az, ki a zsarnokságnak hive
És városában oligarchiát kíván.
Mert a szabadság kincse mindennel fölér,
Még a szegényt is gazdagítja birtoka.

278.

Asszony vagyok, hol leggyávább az ég alatt,
Hol vakmerőbb a legmerészebb férfinál.

279.

A. Hol? Rejtve hol maradsz? Hol van biztos
[barát?

B. Keressünk! Késlekedve bajba juthatunk.

A. Balúl szokott kiütni a vállakozás.

AUTOLYKOS. SATYROSJÁTÉK.

284.

- Van Hellas-szerte számtalan sok rákfene,
De gonoszabb nincs, mint az athleták faja.
Először: *élni* nem tanulnak és nem is
Tudnának ők. Hogy volna képes az, ki csak
5 Zabálni tud, kinek a gyomra — istene,
Növelni a vagyont, mit atyja ráhagyott?
Viszont szegény se tudna lenni, mostoha
Sorshoz simulni; jó erkölshöz szokva nincs,
Csügged legott, mihelyt a sorsa változik.
10 Ameddig ifju, a város látványaként
Kérkedve jár-kél, ám ha jó a szomorú
Vénség, kopott lesz, mint az elviselt köpeny.
De káros ám a hellenek szokása is,
Hogy kedvükért nagy ünnepséget tartanak
15 S hiú gyönyört élveznek múltó külszinért.
Hol van, ki — mert jól birkozott vagy jól futott,
Diszkoszt dobott, öklözve állkapcsot bevert, —
Koszorujával a honnak javára vált?
S az ellenséggel hogy' fog harcot állani?

- 20 Kezébe' diszkoszt tart s rugván a pajzson át
 Veri ki majd honának ellenségeit?
 Ily dőreségre a csatában senki sem
 Gondolhat. A jó és bölcs férfit kellene
 Megkoszorúzni, aki jóra vezeti
- 25 A városát higgadtan, igazságosan,
 Ki bölcs szavával minden bajt, harcot, viszályt
 Megszüntet, oszlat. Városunknak ilyenek
 Válnak diszére és egész Hellasnak is!

285.

És a szénhordó számár fog fát a hegyről hordani.

286.

Mert a káka kérgiből fon a lovaknak gyeplükét.

BELLEROPHONTES.

287.

- Azt tartom én, amit beszélnek mindenütt:
 A halandónak legjobb nem születnie.
 Mert földi sorsunk három változatja közt
 — E három: a gazdagság, úri származás
- 5 Meg a szegénység — ezt vallom győztesnek én.
 Az, aki dús, de nem nemes vérből eredt,
 Szenved, ha szenved, ámde édes szenvedés,
 Míg kincses tárát felnyithatja a keze.
 De majd ha tönkre jut, ki régen dús vala,
- 10 Inség igáját még keservesb hordani.
 Ki büszke származással dicsekedhetik,
 De szűkön él, mit ér a fényes származás,

- Ha, mint szegény, lenézést kell szenvednie,
 Kezébe dolgot fogni meg restelkedik?
- 15 De aki senki, semmi s mindvégig szegény,
 Győz mégis egyben: mert mindig földhöz ragadt
 S a jó szerencsét hírből sem ismeri.
 A jó sorsot hát jobb sohsem próbálni meg;
 Akkor nem gondolunk rá, mint én gondolok,
 20 Egykor milyen boldogságban telt életem.

288.

- Még azt mondják, hogy vannak égben istenek?
 Dehogyan vannak, dehogyan! Egyszer már szünjete
 Meg ismétetni ezt az elavult mesét!
 De vizsgáljátok magatok, ne higgyetek
- 5 Vakon nekem se! Nézzétek a zsarnokot:
 Hányat megöl, hány embert mindenből kifoszt
 És hány várost feldúl megszegve esküjét!
 S bár így cselekszik, mégis jóval boldogabb,
 Mint más, ki jámbor békességben éldegél.
- 10 Tudok több kis várost, mely istent tiszteli,
 S hatalmasabbnak szolgál, mely istentelen,
 De fegyverével győzve rá igát vetett.
 Am próbáljátok, nem dolgozva, tétlenül
 Az istenek kegyétől kérni a kenyért...
- 15 [Meglátjátok, hogy hasztalan. A sorskegyelt].
 Mesél csak istenekről s a sorsüldözött.

289.

A dolgok ellen háborogni nem helyes,
 Mert nem tehetnek semmiről. Inkább vezesd
 Bölcsen helyes mederbe, s minden jól halad.

290.

A cselfogást, alattomos fondorkodást
A gyávaságnak gondolták ki gyámolúl.

291.

Az emberek viszályit, gyilkos harcait
A csel kijátssza. Az igazság útja nem
Hajt hasznót, Ares azt pártolja, aki csal.

292.

Erős ellenfél, ám korlátolt szellemű,
Nem oly félelmes, mint a gyöngé, aki bölcs.

293.

Fiam, a tettekre serényebb az ifju kéz,
De az idősbek szőnek bölcsőbb terveket;
Mert legügyesb tanító-mester az idő.

294.

Bizony az orvos úgy gyógyíthat helyesen,
Ha figyeli a kórt s nem ad vaktában oly
Szert, amely azt nem alkalmas gyógyítani.
Bennünk a kór vagy en-hibánkból származik,
Vagy istenek kezéből, és biztos szabályt
Kiván a gyógyításuk. Mást mondok neked:
Rosszat cselekvő istenek — nem istenek.

295.

A. Mások fölé emeli főd' önérzeted.
B. Haljak meg inkább! Jobb nem látni a napot,
Mint megtisztelve érdemetlen' a silányt.

296.

Másra irigyek, mert hitványak ők maguk;
Irigykedés az érdemest támadja meg.

297.

Kaján irigység — nem egyszer tapasztalám —
Megejti a jog legkiválóbb őreit.

298.

A derék embert a derék nem gyűlöli,
A rossz a rosszal örvendezve fog kezét;
Szellemrokonság emberek közt a kapocs.

299.

Mindenki már természeténél fogva rossz;
De aki hitvány bérért hajlandó gonosz
Tettet művelni, nem nyerhet bocsánatot,
De mert nagyobb a díj is a nagyobb bűnért,
A megvetést is könnyebb elviselnie.

300.

Mocsári sással aki horzsol, az sebet
Senkin sem üthet: ép' így nem származhatik
Hitvány anyától lándzsaforgató vitéz.

301.

A kényszerűség ellen nincsen fegyverünk.

302.

„Oh jaj!“ — Miért jaj? *Ember* sorsát szenvedők.

303.

A földi sors váratlanul hogy' változik!
Kimenekülnek tenger vésziből sokan,
Sokan, kik egyszer győztek ellenségükön,
Alúl kerülnek, majd megint jobb lesz soruk.

304.

A bátorság a balsors ellen nagy paizs.

305.

Biztosnak sohse tartsd a gonosznak boldogulását
S jólléte büszke érzetét,
Se a jogtalanok virulását; a nem anyától
Nemzett Idő zsinórfonalára veszi
Őket s kimutatja a méltatlan gonoszat.

306.

Vajh biztos az emberi létbe' mi van?
A gyors hajók útját igazítja a tengerek áriján
A szél fuvalma; de a halandó
Jó sorsát a nagy idő lealázza,
A hitványat meg nagyra segíti.

307.

A síma halmon, Danaisok törvényhelyén
A híradók közt állva így beszélt...

308.

Nosza, kedves, szárnyas Pegasosom!...

309.

No, aranygyeplős, kelj szárnyra hamar...

310.

Árnyas berek, engedj szállani lomb-
Koronád fölibe. Látni kívánom
A magas levegőget, és hogyan áll
Benne Seléné.

311.

Ahogy kívánta, akkép engedett neki.

312.

Óh vigyétek be már, szegény boldogtalant!

313.

Az istenekhez éltedben jámbor valál,
Idegent védtél, gyámolítád kedvesid'.

314.

Zeüsz szekerében villámhordozó lett.

Arany J.

BUSIRIS.
SATYROSJÁTÉK.

315.

Igazmondásra nincs a szolgának joga,
Ha nem szolgálja véle ura érdekét.

DANAE.

318.

Óh asszony, édes látni a szép napsugárt,
Elnézni a tengernek síma tükörét,
A zöld mezőt tavasszal, a gazdag folyót,
És sok más szépet, amit csak dicsérhetek:
De nincs oly édes, nincs olyan szép látomány,
Mintha utódra sóvárgó gyermektelen
Házában újszülöttet lát mosolygani.

319.

Hallgassátok meg, ifjak, intő szózatom:
Vén korra halogatva házasságtokat
Későn ne nemzzetek fiat; mert nem gyönyör
A nőnek a vén ember, sőt utálatos.
Jobb idején, úgy sikeresb a nevelés
S ifjú atyához illik ifju csemete.

320.

A nő, ki a szülői házat elhagyá,
Nem a szülőké már, csak hitvestársaé;
A férfisarj a házban mindig ott marad
Ős isteneknek, síroknak védelmeül.

321.

Én egyetértek véled: a nő, hogyha nincs
Mellette férj is, mindenütt háttérbe jut.

322.

Nincsen se kőfal, sem vagyon, sem semmi más,
Mit, mint az asszonyt, oly nehéz megőrzni.

323.

A közmondás úgy tartja: a nőt cselszövés
Segíti célhoz, míg a férfit fegyvere.
A győzelemben hogyha csak csel döntene,
Mi bírnók a hatalmat férfiak fölött.

324.

Erős oly tétlen és csak tétlenségre jó:
Tükörbe néz, szókére festi fűrtjeit
S a bajt kerüli. Erre bizonyítékom ez:
Sohsem szerelmes, aki koldulásból él,
A gazdagoknál szívesen látják Eróst.

325.

Majd nemsokára karjaim közt, keblemen
Enyelg s gyönyörrel tölti lelkem, csóközönt.
Borítva rám: óh mert atyára nézve nincs
Boldogítóbb varázsszer.

326.

Arany, halandók legszebb adománya, te!
Édesanyát szeretni nincs olyan gyönyör
Az embernek, sem édesatyját, gyermekét,
Mint téged annak, akinek házába' vagy.
Kypri szemében hogyha ily fény tündököl,
Csoda, hogy annyi ezret szerelemre gyújt?

327.

Nincsen halandó a kincsnél hatalmasabb;
Tán egy ha van, de hol? bizonynal nem tudom.

328.

Vajjon miért van, nem tudod, hogy a nemes,
Ha elszegényül, nem szerez becsületet,
Ellenben aki semmi volt s meggazdagult,
Hirnévre tesz szert pénzével nagyon hamar
És úrilag kiházásítja gyermekit?
Mindenki inkább hajlandó a gazdagot,
Bár rossz, segítni, mint becsületes szegényt.
Rossz az, kinek nincs; aki gazdag, ünnepelt.

329.

Okosnak szokta a világ a gazdagok
Beszédét hinni, ellenben nevetni azt,
Ha szegény ember, nem rangbéli, jól beszél.
Mi engem illet, én sokszor tapasztalám
A dúsgazdagnál okosabbnak a szegényt.
S ki kezében istenének visz szerény adót,
Istenesebbnek ökrök áldozóinál.

330.

Aki örül, ha házát kincssel rakja meg
S megcsalva gyomrát gyötri testét, elhihet'd,
Hogy képes istenek szobrát kifosztani
S ellenség-számba venni legkedvesbjeit.

331.

Mennyire illik a nemeshez mindenütt
A nemes jellem és a bátor lelkület!

332.

Azt mondom én, az ember sorsa összevág
Azzal, mit aethernek neveznek, bármi az.
A nyár fényes világát ez tükrözteti,
Hoz télidőt és torlaszt sűrű felleget,
Okoz virulást, hervadást, éltet, halált.
Ilyen az ember élte: egyiké ragyog
Szélcsendbe' tisztán, másoké felhőbe vész,
S balsors a részük; ám a boldogság után
Azok is elpusztulnak, mint a változó idő.

DIKTYS.

333.

Atyának nyilván legkedvesbek gyermeki,
A gyermekeknek a szülők, s én azt hiszem,
Nincsen szövetség ennél a földön jogosb.

334.

Embernek, állatnak közös törvénye az
— Sőt azt állítom, még az isteneknek is —
Szeretni azt, akiknek éltet adtanak;
Ám egyebekben eltérők törvényeink.

335.

Ifjú, de lelkét megedzé a küzdelem.

336.

Meghatja Hadest bús siralmad, azt hiszed,
És visszaadja fiadat, kiért zokogsz?
Hagyd abba! Nézd csak másoknak baját
S türelmesebb léssz gondolóra véve azt,
Hányan gyötrődnek súlyos rabbilincs között
Megfosztva gyermeküktől hányan aggnak el
S dús hatalom polcáról hányan buktanak
A semmiségbe. Vedd ezt fontolóra mind!

337.

Miért emelsz föl? Hisz' csak most feledkezém
Meg kínaimról!

338.

Bízzál! Hatalmas az igazság ereje.

339.

Fiaid vannak, kik fenntartják törzsököd,
S más gyermekekre vágyik most mégis szived?
Gyűlölködésnek nyitsz a házában tanyát?

340.

Atyához illő, hogy jó szívvel nézze el
Fiai szerelmét, akaratosság nekül
S a fiuk atyjukét; mert kór a szerelem,
Sohase függ az emberek tetszésitől.

Ezért valóban balgaság, ha valaki
Az isten-adta szükség ellen írt keres.

341.

A jó tanácsra Aphrodite mit se hajt,
Ha kényszerítéd, még hevesben ellenáll,
Aztán viszályt kelt; ebből lesznek oly bajok,
Amelyek porba döntenek nagy házakat.

342.

Kedves volt nékem; ha szerelme rabul ejt,
A józan észről bárcsak meg ne fosztana!
Lakik szivünkben egy másfajta szerelem:
Az igazságos és szeplőtlen léleké.
Az emberek legszebb törvénye lenne az,
Hogy azt szeressék, aki tiszta és igaz
S Kypristől, Zeus lányától, búcsut végyenek.

343.

Uraid ellen, óh öreg, harcot ne kezdj.
Régi szabály: tiszteld uralkodóidat.

344.

Hajh, hajh a régi közmondás jól tartja azt:
Hitvány apának nem lehet derék fia.

345.

A nemességről én nem sok jót mondhatok.
Az én szememben a derék ember nemes;
Nem-igaz ember, bárha Zeusnál különb
Ósattyja volt is, én előttem nemtelen.

346.

Csak úgy ne járjak, hogy a kincsnek rabjaként
Rosszá legyek vagy rosszakkal fogjak kezét.

347.

Sok olyan embert sajnálkozva láttam én,
Ki bár derék, a rosszakat majmolja és
Haszontalan vitákban versenyez velük.
De persze képtelenség szótlan' tűzniök
Az aljasoknak vakmerő szidalmait.

348.

Az ékesszólás a zsarnokság egy neme.

349.

Ha oly silány nem volnál, nem becsmérlenéd
Honod', s e várost nem dicsérned annyira.
Az én szerintem nem szépen gondolkodik,
Ki ócsárolva hona szent törvényeit,
Mást dícsér s más szokásokban gyönyörködik.

ERECHTHEUS.

351.

Megmentve Aithiópiába vitte őt.

352.

És add okát, mert sok lepényt küldesz hazúl,
E holdacskákat búzalisztból mért süted?

353.

Oh nők, az istennőhöz zengjetek fohászt,
Jöjjön segíteni arany pajzzsal városunk'.

354.

Csupán az istenekkel indít háborút
Bölcs hadvezér; az istenek nélkül soha.

355.

Nem tér meg épen, jogtalan' ki vív csatát.

356.

Inkább szeresd a jogosan bírt szerzeményt,
Mint a raboltat; mert eből szerzett vagyon
Eből is vész el.

357.

Kicsiny ladiknál többet ér a nagy hajó.

358.

Inkább kevés jót, mintsem a rosszból sokat!

360.

A gyermekeknek nincs anyjuknál édesebb.
Anyátokat szeressétek csak, gyermekim;
Nincs szeretet oly édes, mint a gyermeké.

361.

Fogadott gyermek különb hogy' volna? Többet ér,
Ki nem csupán név, vér szerint is a miénk.

362.

- Örvend az ember, látva szíves hál'adást;
 Mig hogyha késve jó a hála bárkitől,
 Már nem fakasztja tiszta érzés, tiszta szív.
 Csak hadd vigyék a vesztőhelyre lányomat!
- 5 Sokat tünődöm, ámde más dicsőbb hazát
 Mint ez, keresve bár, sem lelhetek sehol.
 Ez ország népe nem vendégül érkezék:
 Mi itt születünk, míg a többi városok,
 Miként ha kocka-halmaz gyúlik együvé,
- 10 Lakost cserélve népesültek szüntelen.
 Ki más hazába költözék a régiből,
 Miként a fába vert, megromlott, gyenge ék,
 Csak pusztá névre polgár ő, de tette nem.
 Hisz' gyermekinket istenünk azért adá,
- 15 Hogy oltárinkat óvjuk és a szent hazát.
 Közös hazánk e föld, sok ember lakja bár.
 Miért vesztítem el vajon mindnyájokat,
 Ha egy halála mindnyáját megmentheti?
 Mert hogyha számot ismerek s tudom, mi nagy,
- 20 Mi kisebb: egy család hatalma semmiség,
 S egész hazának romlását nem éri meg.
 Ha tűzbe-vasba elmerülne városunk
 S ha férfi-sarjat szültem volna lány helyett,
 A dárda-harcba minden félelem nélkül
- 25 Előre küldeném. Olyan legyen fiam,
 Hogy férfi-harcba' messze tündököljön ő,
 S ne vesztegeljen hitvány bábként hasztalan.
 Sok jó leventét elpuhított harc előtt,
 Ha indultában édesanyja könnyezett.

- 30 Utálom azt a nőt, ki szép halál helyett
A gyermek éltét áhitozza vétkesen.
Közös dicsőség és közös sír várja azt,
Ki társival közös csatában elbukott.
Ha egymagában hal meg lányom a honért,
- 35 A pálma lombját egymagában kapja meg,
És édesanyját, téged és testvéreit
Megmenti. Nemde méltó érdem mindenik?
Csupán természet fűzi őt hozzám, s ezért
Hadd vesszen ő hazám helyett! Ha ez bukik,
- 40 Vajjon mit érek édes gyermekimmal én?
A város üdvét hát megóvom én magam:
Királya bárki, megmentője én leszek.
Fontos szerepre hív hazánknak érdeke:
Mert nincs ki el merné törölni régi, szent
- 45 Törvényeinket mindaddig, mig élek én.
Az ős olajfa és arany Gorgo helyett
A vár tövébe fűrt szigonyt se thrák sereg
Ne fedje virággal, sem Eumolpos keze,
Hogy meg ne csorbuljon Pallas imádata.
- 50 Polgárok, rajta, csak vigyétek lányomat
És győzzetek ti! Ám veszítsem véretem,
De szent hazámat martalékul nem hagyom.
Hazám! Vajh' minden egyes sarjadékok úgy
Szeretne téged, mint magam! Nem érne baj,
- 55 S élnénk a béke lágy ölében boldogan.

Fináczy Ernő.

363.

Azt mondom én, dicső halált ki halt,
Inkább él, mint ki szégyennel borítva él.

364.

Jó, hogy kérdeztél! Azt szeretném, gyermekem,
 — Hisz' már okos vagy, és ha már meghaltam is,
 Megőrzöd intelmim', — hogy földiszítselek
 Az ifjuságnak üdvös ékességivel.

5 Kevés szóval sokat szeretnék mondani.

Legelső kellék a szelíd, szép lelkület.

Különbséget ne tégy gazdag s szegény között,

Akkor mindenki egyaránt tisztelni fog.

Ha két ügy áll előtted, alkoss véleményt:

10 Csak azt fogadd el, amely annak megfelel.

Ne kívánj jogtalan vagyont, ha házadat

Soká kívánod lakni, mert a gonoszúl

Begyűlt vagyonnak semmi maradása nincs.

Próbálj szerezni: a nemesség ebben áll,

15 Jó házasságot így köthetnek gyermekid.

Míg a szegény, akármilyen bölcs, nemtelen,

És becsstelenség jut csak osztályrészeül.

Barátot olyat végy, kinek beszéde nem

Hajhássza kedved'; azt, ki aljasan hizelg

20 Szeszélyeidnek, tartsa távol jó lakat.

Idősebbekkel érintkezzél szívesen;

A féktelent, ki csak mulatni vágy veled,

Kerüld, mert gyorsan elszáll a bűnös gyönyör.

Ha lesz is benne módod, óh fiam, sohse

25 Vadászd a polgároknak undok hajlamát.

Az meg bilincset, vagy kötelet érdemel,

Tisztos szegénynek ki megrontja gyermekét.

Sohase pártold városodban a gonoszt,

Mivel a rossz, ha kincsekben bővelkedik,

30 Vagy tisztséget nyer a városban, féktelen,

És váratlan szerencséjével visszaél.

Atyád hogy illethesse, nyujtsd, fiam, kezéd.
Élj boldogúl! Nem ölelhetlek meg nagyon,
Mert asszonyos szív nem bölcs férfihoz való.

365.

Eddig van első része a beszédnek.

Arany J.

366.

A munka gyarapítja földi birtokunk'.
[Az édes élet és a lomha gyávaság
Nem gyámolítja sem házunk, sem életünk.]

367.

A szeméremről mit tartsak, magam sem tudom;
Mert szükség van rá, bár gyakorta bajt okoz.

368a.

Innen valók a hal-nem-evő barbarok.

368b.

A puszta föld rögén
Alusznak, lábuk' nem üdíti hús patak.

370.

Pihenjen a lándzsa, a pók hálója befonja,
Nyugalomba' lakozzam az ősz vénségnek ölében;
Agg fejemet koszorúval övezve daloljak
Pallas Athena falára akasztva

Thrák pajzsom' a templom oszlapi közt,
És fejtegessem a könyvekbe
Foglalt bölcs igéket.

EURYSTHEUS.
SATYROSJATEK.

372.

Hadesbe küldesz, bár élek s holt nem vagyok:
Nagyon világos a cél, melyre indulok.

373.

Ne tarts ezektől, nincs mit félned, óh öreg!
Csak látszat, mintha Daidalosnak szobra mind
Mozogna, látna: oly kiváló, nagy művész.

374.

Mind learatta, mint a búzát, fekete
Fogantyús kardja pengéjével sok fejét.

375.

Értölcsért vagy egy pohárt
Tartott eléje ökle vad csapásinak.

376.

Hűséges szolga mindig mind ilyen legyen:
Ki ne fecsegye gazdájának titkait.

377.

Az ember sorsát, nem t'om, mily szabály szerint
Kell megfigyelni, hogy tudjuk, mit tenni kell.

378.

Hiába fél az ember fattyut nemzeni;
Mert annak, aki jó embernek születik,
A fattyu-név meg nem ronthatja jellemét.

379.

Azt, akinek házában gazdag asztal áll,
Főhelyre írják s uralják a jobbak is.
Többet nyom a kincs, mint a tettek érdeme.

THESEUS.

382.

Európa partszegélyéhez nagyon közel.

383.

Összevegyült faj és mi-haszna sarjadék.

384.

Ő benne ember- s bika-természet vegyült.

385.

Én a betűvetésben jártas nem vagyok,
 De majd elmondom látható formájukat.
 Egy cirkalommal írt karika áll elől,
 A középpontján látható egy kis vonás.
 A második: kettős vonal, amelyeket
 Épen középpütt összeköt egy harmadik.
 Egy hajfürt kígyózik le harmadik helyen.
 Negyediken meg egy függőleges vonal
 És három ferde áll ki egyik oldalán.
 Az ötödik mi? — nem könnyű megmondani.
 Mert két vonal van, mely felül elágazik,
 De legalúl meg egy alaphan összefut.
 A legutolsó olyan, mint a harmadik.

386.

Óh szemtelen, förtelmes, vakmerő.

Arany J.

387.

A Styx sötétkeblű kőszála és
 Acheron vérhullató sziklája fog
 Őrizni s Kokytos száguldozó
 Ebei s százfejű Echidna szörny.
 Mely szívedet kitépi — a tüdőd meg
 Tartézi sárkány — s a veséd belestül
 Meg véresen cibálják Gorgonok.

Arany J.

388.

Hajad megtépem, a fejedet béverem,
 A földre szórom agyvelőd s egész patak
 Fog a szemedből áradozni véresen.

389.

Mire szültél nyomorult édesanyám hát?

Arany J.

390.

Beh hiába diszítéd lakodat velem, édes apám!

391.

Biz' oly szót mondok, mely irigységet fakaszt.

392.

Egy böles embertől megtanultam egykoron,
Hogy számba végyek mindenféle földi bajt
És elképzeljem, ami érhet: száműzés,
Kora halál és a csapások száz neme,
Hogy majd, ha ilyen szenvedés szakad reám,
Váratlan újként ne gyötörje lelkemet.

393.

Mert a szegény, ki pénz nélkül szűkölködik,
De keze tetterős, az ezt nem tűri el,
Kezét a gazdagok pénzére ráteszi.

THYESTES.

395.

Nem esik isten nélkül semmi sem velünk;
S hiú reményt, lám, mégis hányat kergetünk,
Hogy' küszködünk, nem tudva semmi biztosat!

396.

Ember, balga vagy,
Ha azt hiszed, hogy élned baj nélkül lehet.

397.

Okosság nélkül a vitézség mitsem ér.

398.

Sohsem becsültem többre a tettnél a szót.

399.

A pénz ha fogytán, ritkább lesz a nászkötés,
Mert a nemesség dícséretnek tárgya bár,
A gazdagokkal inkább gondol a világ.

400.

Ha van hazugság, mely nagyon valószínű,
Csak hidd el azt is, ezzel mely ellenkező:
Sok hihetetlen igaz történik velünk.

401.

Ha isten akarja, nádszálon hajózhatol.

INO.

402.

Ino sokáig szendergő búbánata
Ím' ébredez már.

403.

Kedves leányok, bárcsak újra Athamas
Házába' laknám, abból, ami végbement,
Semmit se téve!

404.

Óh földi balsors! Asszonyok szegény szive!
Mily bajba döntött, hogy Kyprist megismerém!

405.

Hajh!
A női nem a férfénak mennyivel
Alatta áll! Dicső tettekben messzire
Marad s a rút dolgokban ép' ő jár elől.

406.

A nők ügyében törvényink nem helyesek.
Az volna jó, hogy a gazdagnak több neje
Lehessen, amennyit csak el tud tartani;
Aztán kidobná házából a rosszakat,
Ellenben a jót szívesen megtartaná.
De most csak egyre nézhet, s nagy kockázat ez,
Mert oly nővel kell megterhelni életét,
Kinek nem próbálhatta még ki jellemét.

407.

Mely férfi vagy nő hozta létre mindenek
Csapásaúl az átkozott irigykedést?
S vajon testünknek melyik részében lakik?
Kezünkben, belső részeinkben vagy szemünk
Közelében? Nagy szolgálatot tehetne az
Orvos, ha késsel vagy mérges szerekkel is
E legveszélyesb kórt ki tudná irtani.

408.

Nagy a remény,
— Mert nemesek, — hogy itt a trónt ők elnyerik.

409.

Sokan kívánnak nőül jó házból valót,
Bár nem hibátlan, gyermekeik kedvéért,
S a rangot inkább áhitják, mint a vagyont.

410.

Óh ne légy zordon szívű
A balsorsú iránt, hisz' ember vagy te is.

411.

Nem művelt szív, mely nem tud könnyet ejteni
Mások baján; szégyen, ha módos emberek
Zsugoriságból nem tesznek jót senkivel.

412.

A bölcs, amíg él, el nem veszti a reményt.

413.

Jóllét ölen ne engedd meg gyeplőd' nagyon,
És balsorsodban el ne vess minden reményt.

414.

A feleség mellé olyan cselédet adj,
Aki az igazságot nem hallgatja el,
A rútat egyre szemmel tartja s gyűlöli.

415.

Miről hallgatni kell, ne tudja senki meg!
Egy kis csóvától Ida rengetegje is
Lángba borúl; csak egy emberre bíz d reá
A titkot, mindjárt megtudhatja a világ.

416.

Nem bánom én, ha koldus avvagy kodusabb
A koldusnál is, csak irántam jó legyen,
Szóljon hozzám szivéből, félelmetlenül.

417.

Mindazt tudom, mit a nemesnek tudni kell:
Hallgatni, hol kell, s szólni, hol bizton lehet,
Látni, amit kell, s nem látni, mit nem szabad,
Nem lenni rabja a gyomornak, mert szabad
Szellemben' nőttem emberré sok baj között.

418.

Bizony kíméljük, kíméljük meg a nemest
S a rosszakat vessük meg érdemük szerint.

419.

Az embert, óh királynő, sok baj környezi:
Ezé most szűnt meg, másiké keletkezik.
Egy körbe' járnak a mező termései
S az ember sorsa: ennek élte most virúl,
Azé lehervad s végre jó az aratás.

420.

Sok ember oly merész, hogy a balsorsot is
Kicsinyli s eltitkolja a csapásokat.

421.

Bírhatsz nyugodtan minden tisztos szerzeményt,
S kicsinyt is őrizz, csak mindig jogos legyen;
Ne kövesd a rossz kormányost, kit siker kísért,
De többre vágyva elvesztette mindenét.

422.

Nézd a világot, és ne add mértéktelen
Búnak magad, mert nemcsak téged sújt a baj.

423.

No most, rosszak, ragadjatok tisztségeket,
Vadászatok mindünnen kincseket, vagyont,
Igazságot hamissággal keverjétek
És szedjétek le bűnötök gyümölcseit.

424.

Nézd a tyrannust! Mily sokáig boldogult
S meging egy kis lökéstől trónja. *Egy* nap ezt
A porba dönti s fölemel egy másikat.
A gazdagságnak szárnya van; kit a remény
Fokára visz, megint leejti csúfosan.

425.

Sötét odúban egymagában, mint a vad.

426.

Sokan valának, ám hitlen a thessalos.

IXION.

428.

Phlegyasnak sarja, Ixion uram...

429.

Ki másoknál mindig több pénzre áhitoz,
[Az igazsággal nem törődik az soha],
Barátival s a várossal se fér meg az.

430a.

A legnagyobb eredményt éri mindig el,
Ki győzni mer, hisz' munka s küzdelem nekül
Nagy ház sem épül, uralom se létesül.

HIPPOLYTOS.

431.

Ki szertelen' kerüli Kyprist, épen úgy
Kóros, mint az, ki szertelen' hajhássza őt.

432.

Mert van a tűznél égetőbb
Tűz, nehezebb leküzdeni
S ez mí vagyunk, mi, asszonyok.

433.

A bátor vakmerőségben van oktatóm,
Válságos helyzetekben mentséget lelőm,
Erős istenkém, a leggyőzhetetlenebb.

434.

Nemcsak a férfit és a nőt támadja meg
A diadalmas Erós, ő az istenek
Eszét is megzavarja, tengermélybe száll.
Még a hatalmas Zeus se vet gátat neki,
Sőt enged inkább és meghajlik szívesen.

435.

Indulj a tetre, aztán hívjad istenid';
Ki munkához lát, annak isten is segít.

436.

Azt mondom én, hogy válságos bajok között
Nem is a törvény, a szükség parancsolónk.

437.

Sorsunkat, azt nem jámborságunk szabja meg;
A vakmerőség és erős kéz eszközünk
Vadászni s megszerezni mindent, ami jó.

438.

Ha elbocsátlak és megcsalsz, hogyan lakolj?

439.

Óh szent szemérem, bár lagnál minden szívet
S a szemtelenség futna tőled mindenütt!

440.

Úgy látom én, nagyon sokakban a negéd
Elmult időknek jóllétéből származik.

441.

Nem takarékoságot, gőgöt szűl a kincs.

442.

Aj-baj, miérthogy a *dolgoknak* nincs szavuk?
Hogy' eltörpülne sok hatalmas szóvivő!
Most jól pergő nyelv a kétségtelen valót
Meglopja és ál-színekkel ruházza fel.

443.

Theseus, ha bölcs vagy, jó tanácsom' megfogadd:
Ne higgy a nőnek, bárha igazat beszél.

444.

Az idő minden igazságot kiderít.

445.

. . . Mindjárt az istállóba sietett.

446.

Óh fényes aether! Óh dicső, szép napsugár!
Mily édes a boldognak látni tégedet
S még a boldogtalannak is, mint én vagyok!

447.

Óh Ég, a bajt nem háríthatjuk el bizony,
Ha velünk született, *ha* istenek küldték reánk.

448.

Az istenek nem helyesen dönték el ezt.

449.

Óh boldog Hippolytos, beh dicső
Tiszteletet nyert a te tiszta szived!
Nincs is a földön,
Nincs az erénynél becsesebb hatalom,
Mert a jutalmát vagy előbb, vagy utóbb
Megkapja az istenes ember.

KADMOS.

451.

Ezt meg középen égbolt és a föld között
Chaosnak hívják némelyek.

KRESPHONTES.

452.

Úgy illenék, gyászolva gyűljünk együvé
Siratni azt, ki e bajos világra lett;
Viszont ki meghalt és minden bajt itt hagyott,
Ujjongva kísérjük ki síri házaig.

453.

És tizennégy gyermekét
Ölé meg Niobénak Apollon nyila.

454.

Hiszen ha földalatti tájakon lakik,
A már nem élők közt, nincs benne úgy erő.

455.

Legdrágábbjaim'
Vevé el a sors: ily árral fizettem én
E bölcseségért.

456.

A földön nemcsak én vesztém el gyermekim,
Nemcsak magam vesztém el férjem: számosan
Szenvedtek ép' oly balszerencsét, mint magam.

457.

Fogadd e szentül áldozó kézből a rád
Kimért csapást...

458.

Könnyet fakaszt szemembül a szégyen, fiam.

459.

Férjem ha csak *akart* megölni, néked is
Akarnod kellett vón csak, míg elszáll dühöd.

460.

Mint minden ember, én is úgy vagyok vele:
Nem szégyellem, hogy legjobb' szeretem magam'.

461.

Az emberek csak oly hasznót szerezzenek,
Amely fejükre nem hoz később bánatot.

462.

Áldott, bőkezű Béke te,
Legszebb isten az égbe' fenn,
Hol késel? Beh sovárgok utánad!
Attól tartok, előbb utólér
A megfáradt öregség,
Mintsem gyönyörű, szép tavaszod' látnám
Széptáncu karénekiddel,
Kedves, koszorús csapattal.
Óh jövel a mi honunkba!
Jöjj, szüntesd meg a vad viszályt
S örült visszavonást, amely
Örvend a köszörült acélnak.

KRÉTAI NŐK.

463.

Nagy baj, hogy ily csúf botrány eshetett velünk;
De hogyha megvan, szépen leplezgetni kell
És a világnak dobra ütni nem szabad,
Hogy rajta ellenségeink kacagjanak.

464.

Ha fáradozni restelsz, sohse boldogulsz;
Szégyen kerülni a küzdést az ifjunak.

465.

Azt jól tudom s nagyon sokszor tapasztalám,
Hogy szívesen látott a gazdag mindenütt.

466.

Nem bölcs emberre vall a nőnek adni át
A ház uralmát, a kormányzás gyepűit.
Mert bízni benne nem lehet; ki meg derék
Asszonyt kap, boldog, még ha tán baj éri is.

467.

Nőszüljetek, nőszüljetek csak, hogy a nő
Csele vagy mérge által elpusztuljatok.

468.

Hades dönt ebben...

469.

En a te kedvedért megöljem gyermeked?

470.

Mitől nem görnyed, mit kíván még asztalunk?
 Hisz' a tenger minden halával rakva van;
 S van gyöngé borjúhús, van báránypecsenye,
 Van főzelék és sárgaszárnyu méh arany
 Nedvével bőven végigöntött sütemény.

471.

Különben örvendj, míg a serleg körbe' jár.

472.

Szokás ebeknek dobni azt, mi megmarad.

KRÉTAIAK.

474.

De ti, krétaiak, Ida szülötti.

Arany J.

475.

Phoinikia-szült Európa fia,
 Meg a nagy Zeusé, ki uralkodik ott
 Százvárosu Kréta szigetjén;
 Jövök, elhagyván szent templomidat,
 5 Melyeket befödött a chalybsi acél

- A honi bércnek a ciprusival
 S szálfaít erős tartásba köté
 A reájuk kent bika enyve.
 Szent életet élek azóta, hogy itt
- 10 Idai Zeus avatott hive lettem,
 S az éjjeli Zagreus pásztoraként,
 Befejezve a nyershusevő lakomát,
 Rázva a fáklyát nagy Kybelének
 Kúréseknek
- 15 Béavatott bakchosa lettem.
 Tiszta fehér mezet öltve kerülök
 Minden születést; síri lakáshoz
 Nem közelegve, nékem az élő
 Állati lény eledelt sohse nyujthat.

PAPYRUSTÖREDEK A KRÉTAIAKBÓL.

KAR.

Mondom, más nő nem merte volna tenni ezt.
 Iparkodjál, uram,
 Rejteni ezt a szégyent.

PASIPHAE.

- Hiába is tagadnám, nem hitetlek el,
 5 Hisz' a dolog már teljesen nyilvánvaló.
 Ha én titkos szerelmi vágyból testemet
 Egy férfiúnak önként dobtam voln' oda,
 Méltán nevezne úgy bujának a világ.
 De mert ez örültségre isten vitt reá,

- 10 Sajnálhatom, de szándékos nem volt a bűn.
Hiszen természetellenes! Vagy egy bikán
Mi van, hogy ily rút kórba tudna ejteni?
Tán szép ruhája bájolt el, testalkata,
A szőke fürtök, a tündöklő szép szemek,
- 15 Napbarnította állnak holló pelyhei?
Bizony nem vőlegénynek illő szép alak!
Ezzel kívántam egyesülni, azt hiszed,
Azért zártam tehén-alakba testemet.
Gyermek miatt se volt szükségem őreá,
- 20 Mint férjre; hát ily örült kórba mért esém?
A te istened döntött e bajba engem is,
Épen magad tétetted ezt a bűnt velem.
Mert nem vágtad le a bikát, mint fogadád
A tenger istenének, hogy feláldozod.
- 25 Ezért játszott ki s büntetett meg tégedet
Poseidon és rám így rová e szenvedést.
Aztán lármát ütsz, isten légyen a tanúd,
Holott te tetted, meggyalázóm ép' te vagy!
En, aki szültem, nem tehetve semmiről,
- 30 Takargatám az isten-adta nagy csapást,
Mert rút dologgal az okos nem kérkedik;
De te, rossz-lelkű ember, nőd gyalázatát,
Játszván az ártatlant, világgá kürtölöd?
Te voltál elveszítőm, a tiéd a bűn,
- 35 Miattad sínylek. Nos, ha úgy tetszik, csak ölj
Tengerbe, ölj csak! Óh, hisz' jól érted nagyon
A vérontást, az emberöldökléseket.
Vagy, hogyha nyers husom kívánod rágni, rágd,
Megengedem, hát csapi belőle lakomát;
- 40 Mert mint szabad lény és nem bűnös semmiben,
A te hibádból szenvedek csupán halált.

KAR.

Sokan belátják, isten küldte rá e bajt;
Király, ne engedj a haragnak szerfölött.

MINOS.

Tán ékebben szól, mint szép bikája bőg?
45 Előre, lándzsás nép, ragadjátok meg őt,
Hadd légyen a gonosznak bére szép halál;
És büntársával együtt zárjátok be jól
A ház legbelső rejtekébe, hol a nap
Áldott világát nem láthatja már szemük.

KAR.

50 Megállj, király! Ezt megfontolni érdemes.
A szívtelenség sohse jó tanácsadó.

MINOS.

A büntetést nincs szándokom halasztani...

LIKYMNIOS.

476.

Nyers, faragatlan, de nagyokra hívott,
Minden tudománya a tett, nem a szó,
Amiben járatlan egészen.

477.

A munka szüli, azt mondják, a hírnevet.

478.

A kényszerűség járma módfelett nehéz.

479.

Szép Mysiának dísze, Teuthrania.

480.

Repkényes Bakchos, lantos Apollon, üdvadó!

A BÖLCS MELANIPPE.

483.

Zeus? Ki az? Én csak hallomásból ismerem.

484.

Zeus, úgy mondják, s ez a valónak megfelel,
Nemzette Hellént.

485.

Ő volt az első, csillagok járásából
Bölcsen ki megjóslá az égi dolgokat.

486.

„Boiotos“ lett a bocikhoz dobott gyerek.

487.

Én nő vagyok csak, de van bennem ész,
S nem rossz, magamtul is már, a fejem,

De meg, apámtól és az öregektől
Hallván sokat, nem nőttem parlagon.

Arany J.

488.

E tan nem tőlem, ám anyámtól származik:
Az Ég s a Föld egygyé volt növe hajdanán;
Aztán, midőn egymástól széjjelváltak,
Világra hoztak mindenféle dolgokat,
Fákat, vadállatot, meg szárnyast és halat
S az emberek nemét.

490.

Az Igazság arca fénylik aranyként.

491.

A szent Aetherre, Zeus lakára esküszöm.

ÚJABB PAPHURUSTÖREDÉK A BÖLCS MELANIPPÉBÖL.

Prologos.

MELANIPPE.

Zeus, úgy mondják, — s ez a valónak megfelel, —
Nemzette Hellént; — ez nemzette Aiolist.
Az az egész föld, melyet a Peneios és
Asópos nedves karja átölelve véd,
5 Önéki hódol: Aiolis nevét azért
Ruházta rá atyám nevére a világ.
Hellénnek egyik sarjadéka ő vala.

- Egy másik sarjat, Xuthost, más városba küld,
 A hírneves Athénbe, s annak egykoron
 10 Erechtheus leánya Kekrops bérci közt
 Szülé Iónt. De hadd térjen megint szavam
 Saját magamra, ahonnan kiindula.
 Melanippének hívnak, Cheiron lánya szült
 Engemet Aiolosnak. Öt aztán arany
 15 Sörényü, szárnyas paripává tette Zeus,
 Az embereknek mert sok jósigét adott,
 Írúl s váltságul sok nagy küzdelmük között.
 Elhagyva hát a múzsaszentélyt s Korykost
 Kering az aether sűrű szélviharja közt
 20 S az emberek, hogy teste így elváltozott,
 Hippónak hívják őt, ki nekik jósola.
 Így áll az én anyámra nézve a dolog.
 (Ezután elmondja azt is, hogy Poseidonnal egyesülve szülte
 az ikereket.)

A LELÁNCOLT MELANIPPE.

493.

A bölcs, az istenekkel tartva, terveit
 Mindig hasznosra fogja irányítani.

494.

Mily balgatag, ki, mert nincsenek gyermeki,
 Házába befogadja mások sarjait
 És eltéríti útjából a végzetet.
 Kinek az istenek nem adtak gyermeket,
 Ne küzdjön sorsa ellen, nyúgodjék bele.

495.

Sok ember van, ki a nevetség kedvéért
Gúnyt űz másokból; én azonban megvetem
A tréfagyártókat, kik bölcs dolgok hiján
Fék nélkül szájaskodnak s férfi-számba sem
Jönnek, csak a nevettetésben mesterek;
Van persze jó lakásuk s a begyúlt vagyont
Élére rakva őrzik ...

496.

Fájdalmas az, hogy oly gyűlölt a női nem.
Mert a hibás a tisztességesekre is
Gyaláztatot rak, rossz a nem-rosszaknak is
Feddést szerez, s úgy látszik, egyikük se visz
A férj házába tisztesebb gondolkozást.

497.

A rossz asszonynál rosszabb semmi sem lehet,
Viszont a jónál a világon semmi sincs
Becseseb; oly eltérő a nők természete.

499.

Büntessétek meg! Mert a nők erkölceit
Az rontja meg, ha van, ki gyermekeiért
Vagy a családnak kedvéért a rossznak is
Kegyelmet ad. Így azután a bűn tovább
Halad, sokakra átterjeszti mételyét
És mindinkább elhalaványul az erény.

500.

Anyámon kívül gyűlölöm a nők nemét.

501.

A férfiak hiába szórják szüntelen'
A nőkre a gáncs s rágalom nyilvesszejét:
Különb a nő, azt mondom én, a férfinál.

502.

Ifjú emberre nézve végtelen csapás,
Ha zordon és megférhetetlen apja van.

503.

Hiába fárad, aki a nem néki szánt
Leány után jár. Akit néki szánt a sors,
Azt minden fáradság nélkül is elnyeri.

504.

Aki oly nőt vesz, ki nálánál előkelőbb,
Vagy gazdagabb, a házassághoz az nem ért.
Mert így a ház kormányja asszonykézbe jut,
A férfi csak rab és szabad nem lesz soha.
A hozomány útján a házba gyült vagyon
Nem nagy haszon, hisz' válni annál nehezebb.

505.

Középszerű náaszt, középszerű nőt,
Aki tiszta szívű,
Legjobb elnyerni a földön.

506.

Vannak, fiam, kiknek szerény az életük,
De boldog; és van bőség, mely nem boldogít.

507.

Ki bátran hordja sorsa rámért terheit,
Azt vallom én bölcs, józanéltű férfinak.

508.

Azt vélitek, hogy felszárnynak a bünök
Az istenekhez, ott beiktatják Zeus
Könyvébe őket; Zeus megnézi és legott
Ítéletet mond? Hisz^a a teljes ég se vón
Elég, hogy Zeus rá a halandók vétkeit
Felírja. Ő se győzné megvizsgálni mind
És megbüntetni. Ám itt van közel Dike:
Meglátja könnyen, kinek van hozzá szeme.

509.

Nem, nem maradhat rejtve a gonosztevő,
Mert mindent meglát az idő éles szeme.

510.

Csak hagyd nyugodni a holtat, ha halva van!
Mért szaggatod fel a már gyógyuló sebet?

511.

Ős példaszó: az ifjuságnak *tettei*
Nyomósbak, a véneknek *jó tanácsai*.

512.

Mi más az agg, mint eltűnő árny, pusztá hang?

513.

Hah, hah, mily ember! Olyan ifju s oly bohó!

514.

A nemességről mint ítélek, nem tudom;
Mert bátor lelkű, igazságos férfiú,
Ha rabszolgától származott is, nemesebb
Elöttem száz üres cím hordozóinál.

515.

A jó szolgát a szolga-név nem rontja meg.
Sok szolga van, ki a szabadnál derekabb.

516.

Embernek rossz, polgárnak is haszontalan.

517.

Nem merte tán megölni a gonosztevőt.

PAPYRUSTÖREDÉKEK A LELANCOLT
MELANIPPÉBŐL.

I.

HÍRADÓ.

„Ki volt, ki rám dobá ez elvétett gerelyt?”
Hogy erre csendbe' voltunk s nem mutatkozánk,
Ismét előre rugtatott a vad felé
Elérni vágyva jó-serény bokáival,
5 S kurjanta; ekkor feltünénk mi is legott,

- Döfésre kész dárdánk vészt hirdetett s halált.
 Hogy megpillanták ketten két nagybátyjukat,
 Örvendve szóltak: „Rajta, rajta, itt a vad!
 Ép' jókor jöttök!“ — Nem sejtettek semmi cselt,
 10 Hisz' kedves arcoknak látták tekintetét.
 Azok lándzsát feszítve csak nyomultanak,
 S repülni kezdett sok kő és sok szirtdarab
 Tőlünk feléjük és onnan felénk; azok,
 Hogy folyt némán a harc, látták a helyzetet
 15 S kiálták: „Édes, jó anyánk testvérei,
 Ah, mit műveltek? Vétek törnetek reánk;
 Az istenekre, ilyet óh ne tégyetek!“
 De két testvéred köveket markolva fel
 Odakiálták: egyikük se vérrokon,
 20 Királyi pálca fattyu-kézbe nem való,
 Sem, hogy kitúrja a nemest a nemtelen.
 Nem félemedtek meg, hogy ezt hallák, azok,
 Nem-szolgalelkűségük ebből is kitűnt;
 És egyikük — — — — —

(hiány)

- 25 A földre gyúrte és kioltá életét;
 Hiún furódott földbe minden kópiánk.
 Ifjabb bátyádat Boiotos találta el:
 Májába döfte a vadkanra fent gerely
 Széles hegyét s szép ifju holtat küldte le
 30 Az alvilági istenekhez gyors vasa.
 Most akik megmaradtunk a hivek közül,
 Ki erre, ki arra, futva mentők életünk'.
 Az egyik a bérc erdős lombja közt talált
 Búvóhelyet, más a fenyőfa ágain;
 35 A sziklahasadékba bújt ez, míg amaz

Bokrok tövébe. Jól látták ők, ám szabad
 Kardjukra nem méltatták a szolgák hadát.
 Testvéreidnek sorsáról ezt mondhatom.
 A nemességről mint ítéljek, nem tudom;
 40 Mert bátor lelkű, igazságos férfiú,
 Ha rabszolgától származott is, nemesebb
 Előttem száz üres cím hordozóinál.

KAR.

A bajt bajjal tetézték, jaj, az istenek!
 Hallván tetőled a két testvér végzetét,
 45 E ház sulyos csapásán csak busúlhatunk.

THEANO.

Minden reményben óh, beh megcsalatkozám!

II.

A férfiak hiába szórják szüntelen
 A nőkre a gáncs s rágalom nyilvesszejét:
 Különb a nő, azt mondom én, a férfinál.

(5 sor hézag.)

Igazgatják a házat, szerzeményeit
 5 Hűséges gonddal őrzik benn; asszony hiján
 Erős és boldog egy ház sem lehet soha.
 Az istenek dolgában — ez a fődolog —
 Miénk az oroszlánrész. Phoibos székhelyén
 Nők magyarázzák Loxiasnak jósszavát
 10 S Dódónának szent jósszékén is nők azok,
 Kik a szent cserfa suttogásiból Zeus
 Szándékait tudatják Hellas népivel.

- A Moirák s név nélküli istenasszonyok
 Szent kultuszát nem becsüli a férfinép;
 15 Annál virágzóbb a nők közt e tisztelet.
 Im' hát a nőnek istenek dolgában is
 Van joga, tiszte. Mért kell hát a nőnek oly
 Rossz hírben állni? Nem szünik a férfiak
 Sok hiu gáncsa, amellyel zsákmányukat,
 20 A nőt leszólják, *valamennyit*, hogyha *egy*
 Rosszat találtak? Meggyőződésem nekem:
 A rossz asszonynál rosszabb semmi sem lehet,
 Viszont a jónál a világon semmi sincs
 Becsesb: oly eltérő a nők természete.

MELEAGROS.

519.

Kalydón e föld, átellenében a Pelops
 Földjének, itt terülnek áldott mezei;
 És itt Aitoliában Oineus az úr,
 Kinek atyja Porthaon, az anyja Thestios-
 Leány, Althaia, Lédának testvére volt.

520.

Oineus, ki egykor bő terméseért adott
 Hálát az égnek, [csak nekem nem áldozott].

521.

Meleagros, egykor gyászos lesz vadászatod.

522.

Ez, óh anyám, az élet legszebb birtoka,
Becseseb a kincsnél, amely gyorsan szárnyra kél:
Jó gyermekek, kik, bár kimúltak, akkor is
Házukba' drága emlékül diszítik a
Szülőik éltét, ott lakozva szüntelen.

523.

A gyáva ember a harcban számot se tesz,
Mert az, hogy ott van, vagy távol van, egyre
[megy.

524.

Meggondolám, hogy rossz asszony, bármily derék
Férjet kapott is, nem szülhet jó gyermeket;
Ha mindkettő derék, derék lesz sarjuk is.

525.

Jóravaló asszonynak otthon a helye,
A semmiházi házon kívül ténfereg.

526.

Ha férfiaknak dolga lenne a szövés
És fegyverekben lelnék a nők kedvüket,
Feledve a nekik való művészetet
Bizony semmit sem érnének sem ők, se mink.

527.

Pörge csüvöllő gondjai közt.

Arany J.

528.

Aphrodité az éj homályát kedveli,
A nap világa tisztaságra kényszerít.

529.

Ha férjhez mennék, — mit ne adjon istenem! —
Az oly anyánál, aki mindig otthon ül,
Derekabb gyermekeknek adnék életet.
Mert oly apától és anyától, aki küzd,
És fáradoz, jobb gyermekek sarjadzanak.

530.

Alantas származásut is mások fölé
Emelhet erénye; a név ezt nem rontja meg.

531.

Csak a nemes szív és erény az, amiket
Pénzen meg nem szerezhetsz; a szegény szülő
Jó és nemes gyermeknek adhat életet.

532.

Minden nőt gyűlölök, de tégedet kivált,
Ki szép szavakkal leplezed gazságodat.

533.

A szolgának jó gazdát kapni mily öröm
S az úrnak oly szolgát, ki hű a ház iránt.

534.

Jött Telamon, pajzsán arany sas tündökölt
Rémül a vadnak; szőlőfonadék fején
Honára, szőlős Salamisra célozott.
Kutyákkal és nyilakkal Atalante jött,
A Kypristől gyűlölt lány. Ankaios pedig
Kétélü bárdot forgatott. A Thestios
Fiainak ballába meztelen vala,
Jobb lábukon sarú volt, hogy fürgébb legyen
A térdük: így szokás Aitóliában ez.

535.

Jobbjába ércsulyos buzogányt kapott.

Arany J.

536.

Az *élővel* tégy jót! Mert aki meghalt, semmi, csak
Por és árny. Semmivé lesz, ami semmi volt.

537.

Mily kedves e fény! A homályos Alvilág
Az embereknek álmukban se kellemes.
Biz' én, habár sok év szállott fölöttem el,
Borzadva nézem s nem kívánom a halált.

538.

Édes a felvilágon, szörnyű odalent.

539.

Látod, Szerencse, hogy' megszeliidíthetél?

540.

Hajh, istenkéztől földi üdv hogy' rombadől!

541.

Tydeusnak emberhúsevésre kedve jó
S Melanippos fejét marja véres foga.

OIDIPUS.

544.

Farkát oroszlán-lába alá húzva be
Ott üldögélt...

545.

Ekkor mi földre nyomtuk Polybos fiát
S szeme világát örök árnyal takarók.

546.

Fehér ezüstön s aranyon kívül van egy
Más kincs is, és ez az erény; mindenkinek
Ott van kezében, élni kell csupán vele.

547.

Nő s gyermekek — nagy zsarnokság a férfira.
Azt állitom, rá nézve ép olyan csapás
A drága hitvest s gyermekét elveszteni,
Mint kincseit s honát, mert többet ér neki
A jó erkölcsű hitves, mint a pénz s arany.

548.

A nőt legyőzni minden más lénynél bajosb.

549.

Mert a jó erkölcsű nő a férje szolgálója mind;
Aki a férjét lenézi, balga és erkölcstelen.

550.

A férfi nejénél mind derekabb,
Bár az utolsót
Veszed is, nőben meg az első.

551.

Szerelem, az csak egy van, de gyönyöre sok,
Mert más rosszat szeretni s más megint a jót.

552.

Az észet tekintsd, az észet! Mert mit használ a szép
Külső alak, ha szép lélek nem jár vele?

553.

Nagyon sok változást hoz sokszor egy nap is.

554.

Reménytelen' ha szívünk vágya teljesül,
Az minden várt örömnél jobban boldogít.

555.

Az irigység, amely annyi lelket tönkre tesz,
Elveszté őt és vele együtt engem is.

556.

Vajjon mi jobb: okosság bátorság nélkül
 Vagy bátorság, mely balgasággal párosúl?
Ez nagy fonákság, bár önvédelemre jó,
Az tette lomha. Mindkettőben van hiba.

557.

A férfi, aki balsorsát kikürtöli,
 Meggondolatlan; bölcs az, aki leplezi.

558.

Sok változást ad életünknek istenünk
 És sok szerencsefordulást idéz elő.

559.

Az igazság előbb-
 Utóbb mindenekre napfényt derít.

OINEUS.

562.

DIOMEDES.

Légy üdvöz, ősi földem, Kalydon dicső
 Talaja! Innen ment Argosba egykoron
 Az én atyám, Tydeus, az Oineus fia,
 Bünhődve a rokon vért s Adrastos-leányt
 Nyert hitvesül.

563.

Én bosszut álltam jó atyámnak véreért
Az elveszettek felnőtt sarjadékival.

564.

Kedvét ki egy, ki más szokásokban leli.

565.

...s te őt, a táplálót táplálgatod?

566.

Bakchos levével sűrűn csapkodák fejét
A vénnek, és az én tisztém volt a nyerőt
Megkoszorúzni versenyünk jutalmaúl.

567.

Nincs már időnk, de örvend a boldogtalan,
Kínját ha elbeszéli s rajta újra sír.

568.

Úgy van, barátim, a gonosz, ha boldogúl,
Fennhójjázólag azt hívén, hogy nem lakol,
Minden vágyának enged, s bűnt bűnnel tetéz.

569.

DIOMEDES.

Minden védőtől elhagyottan veszni fogsz?

OINEUS.

Mert a ki *volt*, nincs; s a kim *van*, silány.

Arany J.

570.

Csak gyermekinkben bízhatunk, más senkiben;
Rokonra sem számíthatsz, az haszonleső.

571.

Fehér arany, mondják, a halandók eszét
Vakítva rántja, mint a mágnes a vasat
Magához, aztán újra visszaengedi.

PAPYRUSTÖREDÉK OINEUSBÓL.

DIOMEDES.

Sötét vérével festve meg fényes vasát

— — — — —
Innen bizonynal — mert a szó már véget ér —
Arra törekszem ép', amerre te vezetsz,
Hogy nagybátyámnak, Meleagrosnak legyen
Bő adománya, sírja elteli vele,
S a legszebb verseny jusson osztályrészeül,
Amely királyi férfiaknak jut csupán.

KAR.

Milyen zavart kelt
A szivekben a most érkezett idegen.
Öt én bizonynal...

(8 sornyi hézag.)

Vajjon mi a hir? Hallom a bajok sorát,
Mellyel szived' megrendíték a jóslatok.

Legyen! Lakol a férfinép. Óh esztelen!
Eltékozolja — nagy baj ez! — a hozományt
És életét eladja múltó gyönyörért.

Hozzád könyörgve jobb kezedre kérlek én.

Nem tanulom meg tőled ezt a szót...

De hogy megértsd, könnyen megmagyarázhatom.

OINOMAOS.

575.

Kételkedem s nem bírom azt eldönteni,
Mi jobb az embernek: ha vannak gyermeki,
Vagy az, ha gyermek nélkül tölti életét.
Mert látom, akinek nincs, az boldogtalan,
És akinek van, semmivel se boldogabb.
Hisz' a rossz gyermekeknél nincs nagyobb csapás;
Viszont az is baj, hogyha jók a gyermekek,
A bajtul annál jobban félti a szülő.

576.

Főkép' ez egyet mindenki tanulja meg:
Zokon ne végye, mit rá mért a sors keze.
Csak akkor bölcs az ember és a sorscsapást
Könnyebb viselni. Ámde mindezt mondani
Könnyű nagyon, megtenni annál nehezebb.

577.

A bajban is van némi jóleső gyönyör:
Ez a kesergés, bánkodó könnyhullatás.
Enyhülnek ettől a lélek fájdalmai
S oldódnak a sziveknek nagy gyötrelmei.

578.

Jelenvalókból sejtjük a kétes jövőt.

579.

Ki vágyik a gyülölt aggkornak napjait
Megérni, az nem helyesen gondolkodik:
A hosszú élet számtalan sok bajt terem.

580.

Ki legtöbbet tesz, az legtöbbször is hibáz.

581.

En, hogyha látom tönkre menni a gonoszt,
Azt mondom akkor: mégis vannak istenek!

PALAMEDES.

582.

Az elfelejtés ellen én orvosszerül
Kitaláltam hangzót, nem-hangzót és szótagot,
És megtanítám írni embertársimat.

Hogy aki nincs honn, túl van messze-tengeren,
Megtudja bízton, otthon mik történtenek,
S fiának a haldokló írva adja át,
Mennyit hagyott rá, hogy megtudja pontosan.
Igy a hazugság, mely pört szítna emberek
Közt, megszűnik, mert az írás valót beszél.

583.

Régóta szándokom már, hogy kikérdjelek,
De gátolt a harag.

584.

Óh Agamemnon, bár más-más mindenkinek
A sorsa, egyben mégis egyetértenek:
Mindenki, ha nagyon kedvelli a zenét,
Ha mitsem ért belőle: pénzért küszködik
És legbölcsebb, ki szert a legtöbb pénzre tett.

585.

Akadhat itt egyszerre számos hadvezér,
Mig bölcs egy-kettő jó-hosszú idő alatt.

585 b.

Az igazságnak isten és ember előtt
Magának van csak halhatatlan hírneve.

586.

Ha, kikbe' most bizunk, polgáraink
Közöl, azokba' nem biznánk; s kiket
Ma nem használunk, használnók: talán
Úgy megmaradnánk.

Arany J.

587.

Ha szép beszéddel rút cselekvény párosúl,
Én azt a bölcseséget nem dicsérhetem.

588.

Egy igazságos ezer igazságtalant
Legyőz, mert a jog s istenesség véle van.

589.

Bakchos papinőjét,
Az Ida hegyén ki
Kézidobok hangjaival
Anyjostúl mulatoz.

591.

Óh danaok, danaok, megölétek
A múzsák csalogányát,
A bölcsék bölcsét, senkinek aki nem ártott.

PEIRITHUS.

594.

Hazám, az Argos és Herakles a nevem,
Nemzőm a minden isteneknek atyja, Zeus;
Ő ment anyámhoz és ágyában osztozott,
Miként beszélnek, s ez valóban így esett.
Ide jövék, mert Eurystheus parancsa küld.

595.

Hogy e serleget itt áhítatosan
Kiöntsük a föld kebelébe.

596.

Te, magadtól lett, ki az aetheri körbe
Sorakoztattál bé mindeneket,
És körülötted a fény, körülötted
A fátyolos éj és csillagi tábor
Ragyogó körtáncát járja szünetlen'...

597.

Sohasem fáradva örök folyamán
Fut a röpke idő, maga szülve magát,
Míglen az égen a Medve-ikerpár
Szállva sebes szárnyán tova kél
És őrzi az Atlas-hordta hegyet.

598.

Nem-ére igáját a szemérem rátevé.

599.

Nem jobb a nem-lét, mint e hitvány élet itt?

600.

A törvénynél az erkölcs mindig biztosabb;
Mert meg nem ingathatja semmiféle szó,
Ellenben azt a jó szónok fogásai
Addig csúrik-csavarják, amig tönkre megy.

601.

Biz' épen nem volt az tapasztalatlan ész,
Melyből először származott e gondolat:
Szerencse hű bajtárs az okos oldalán.

PAPYRUSTÖREDEK PEIRITHUSBÓL.

AIAKOS.

Ejh, ha! Mi történt? Ím' sietve és nagyon
Elszánva látok valakit közelgeni.
Jó lesz, ha nyiltan elbeszéled, idegen,
Ki vagy s e helyre milyen okból érkezel?

HERAKLES.

Nyiltan beszélni egy percig se habozom,
Hazám, az Argos, és Herakles a nevem,
Nemzőm a minden isteneknek atyja, Zeus.
Ő ment anyámhoz és ágyában osztozott,
Miként beszélnek, s ez valóban így esett.
Ide jövék, mert Eurystheus parancsa küld.
Mert zord parancsal küldte, hogy Hadés ebét
Vigyem fel élve Mykéné kapúihoz;
Nem mintha látni vágnék, ámde azt hívé,
Hogy ezt a munkát teljesíteni nem tudom.
Hogy végrehajtsam, Európát bejártam én
És felkutattam Ázsia minden zugát.

PELIAS LEÁNYAI.

604.

Medeia a királyi palotába ment.

605.

És mit műveltél? Mondd el azt világosan.

606.

Helyes! De egyre, lányom, hadd tanítsalak:
Amíg leány vagy, lelked is lányos legyen,
És jellemed szüzek közt légyen szűzies.
Ha majd nemes férj szárnyai alá kerülsz,

— — — — —
A férfiakra hagyj egyéb mesterkedést.

607.

Ne rugj az ösztök ellen, hogyha szolga vagy.

608.

Ember szemében legcsodásabb földi pole
A zsarnokság: és hol van ennél nyomorúbb?
Hisz' eltaszítja, meggyilkolja híveit,
Mert legkevesbbé ép' azok felől nyugodt.

609.

Mi istentől jön, csak igazságos lehet;
Az ember rosszasága szül legtöbb zavart.

610.

Vannak, kik *adnak*; ám a pénzen függ szemük.

611.

Ha bajba' vannak, a barát milyen becses!
S hálátlanok, ha jól megy dolguk; azt hiszik,
Csak önmaguknak köszönik jóllétüket.

612.

A társaságnak egyik tagja hogyha rossz,
Nevelni ép' olyanná fogja társait,
A jó meg jókká. Hát, ifjú barátaim,
A jóknak társaságát kell keresnetek.

613.

Vessz el! Mert tenni nem tudsz, csak beszélsz,
[beszélsz.

PELEUS.

620.

Nincs emberek számára oly homály sehol,
Nincs elzárt földi barlang, hol a nemtelen
Természetét el tudná bizton rejteti.

621.

A gazdagságot nem becsülöm semmire:
Egy képnél könnyebben letörli isten azt.

622.

Az ifju elménél az aggkor, gyermekem,
Kétségkívül bölcsőbb és mindig biztosabb;
Győz a tapasztalt a tapasztalatlanon.

623.

Halljátok a szóm', Moirák, kik egész'
Közel ültök a Zeus trónussa alatt...

624.

...a többit nem tudnám elmondani
Könnyhullatás nélkül.

625 a.

Így hát kiáltok, megfeszítve hangomat:
Van a kapuban, vagy a házban valaki?

625 b.

Jelen valék; ott-létem' észre nem vevéd.

PLEISTHENES.

627 a.

Ellenségem volt bár, meg nem ölém atyád'.

628.

Se nagy hatalmat a népnek ne biztosíts,
Se el ne nyomd a gazdagoknak kedvéért;

Soha se üldözd a nép kedves emberét,
De nagyra se növeld, mert veszedelmes az:
Kicsiny polgárból büszke zsarnokká lehet.
Szorítsd le a méltatlanul tisztelteket:
A város átká, hogyha a rossz boldogúl.

629.

Oh vannak könyvek, feketeirások,
Apollonnak sok jóslatával teljesek.

630.

Juhokat áldoz isteneknek tűzhelyén.

631.

Biz' én már sardesi vagyok, nem argosi.

632.

A kottabosnak kongatása
Oly zenét üt benn a házban,
Mely Kyprisnek édes.

633.

Sok baj szülője emberek között a pénz.

POLYIDOS.

635.

Természetét ki legjobban megfélekezi,
Az bölcs, mivel magának használ legkivált.

636.

A művészetben jártas boldogtalanabb
A járatlannál, mert nem jó, rossz sors biz' az,
Ha túrni kell akárkinek birálatát.

637.

Ah, ah!
Egy vízi sas bolyg ím' a part hullámain!
A szárazon kellett fiadnak vesznie.
Ha part felől repülne a tengerlakó
Madár a hullámokra, azt jelentené,
Hogy a habok közt lelte sírját gyermeked.
De lám, tanyáját, hol prédát les, elhagyá
S ide röpült: fiad hát nincs a hab között.

637b.

"Ti szegény, boldogtalan édesanyák,
Kik a Hadesnek szültök fiaikat!

638.

Óh jaj, az aggkor mily tömérdek bajt terem!

639.

Ki tudja: *élni* nem *meghalni*-é? Arany J.
S halál ott lenn nem élet-számba megy?

640.

Házad kárára költekeznél ennyire.

641.

...mily örület sok hasztalan
Költségbe verni a halottakért magunk'!

642.

Gazdag vagy, ám azért bölcsnek ne hidd magad',
A pénzzel némi korlátoltság véle jár,
Mig a szegénység a bölcsességgel rokon.

643.

Nemcsak lakmározásban és ivásban ad
Az embereknek a pénz és vagyon gyönyört,
Hanem bújokban is hatalmasan segít.

644.

Rossz embertől jövő segítség — nagy teher.

645.

A rossz polgárnak hogyha jól megy a sora,
A jobbak lelkét is megfogja mételye,
Ha látniok kell, mily hatalmas a gonosz.

646.

Törvénszegőt nem pártolhatnak istenek.

PROTESILAOS.

649.

Erdemes ipam

Leszel tehát, ha lányodat hozzám adod.

650.

Tilos bűnösnek e küszöbre lépnie.

651.

Azt szenvedé, mi rád és mindnyájunkra vár.

652.

Gyakran csalárdak a remények s pusztá szók.

653.

Nem meglepő, hogy ember és — boldogtalan.

654.

A gyermek! óh mily édes vigasz az nekünk!

655.

A nőközösség e szerint kívánatos.

656.

Ahol ketten beszélnek s mérges egyikük,
Az a bölcs, aki abbahagyja a vitát.

656b.

Átdöfve torkom vagy a kút kávéiról
A mélybe bukva és a víz forrásiba...

657.

Holtan se hagynám cserben jó barátomat.

658.

Ki egybefoglal minden nőt és egyaránt
Gyalázza őket, az nem bölcs, az balgatag.
A sok között akad bizonynal rossz elég,
De olyan is van, mint ez, jellemes, derék.

RHADAMANTHYS.

659.

Kik lakják a szomszéd Euboia városát...

660.

Az élet mindenféle vágyakat terem:
Ennek nemesség szíve minden óhaja;
Amaz nem gondol erre, azt akarja csak,
Hogy nagy vagyonnak legyen irigyelt ura.
Van, aki semmi üdvöset ki nem talál,
Csak rosszra kíván másokat csábítani.
Aljas haszonra inkább vágynak jó-sokan,
Mint tisztességre. Tévelygés az életünk.
Én mindezek közül semmit sem áhitok,
Egyet vágyom szerezni csak: jó hírnevet.

661.

Mert ezt mitőlünk nem veheti senki el.

STHENEBOIA.

662.

„Nincs boldog ember mindenben, sehol:
Mert a nemesnek élni nincs miből,
A nemtelen meg“ — dús vetést arat.

Arany J.

663.

Van, akit tiszteltté tesz kincs és származás,
S egy balgatatag nő otthon szégyent hoz reá.

664.

Helyes közmondás, hogy a munka egymaga
Nem boldogít, ha jó szerencse nincs vele.

665.

A. Hozzá közel nyulik fel a szörnyű Kragos,
Vadállatokkal, útonállókkal tele,
Rémes, halálos hullámoktól csapdosott.

B. Szárnyas csikóm majd átvisz; nem hajón
[megyek.

666.

Költővé tehet
Erós akárkit, „még ha oly tudatlan is“.

Arany J.

667.

Semmit sem ejthetett le véletlen' keze,
Hogy azt ne mondta volna: „A korinthusi
Vendégnek!”

668.

Ekképen őrzöng, mert Erós, ha büntetik,
Csak zaklatóbb lesz.

669.

Ki vendégét megcsalja, vajh ki tiszteli?

670.

Te nyomorult, te asszony! Mondhat-é neked
Ennél akárki csúfosabb gyalázatot?

671.

De van, ki oly szerelmet áhitoz csupán,
Mely tiszta és erényes. Ezek közt legyek!

672.

... Mi ott élünk a bíbor tengeren,
Nincs fényes asztalunk, csak parti kalibánk.
Nem lábtaposta föld, a messze tengerár
A dajkáló anyánk; ezt szántjuk és ez ád
Hálónknak s horgainknak táplálékokat.

673.

Vigyétek őt be! Oly ember, ki ép eszű,
A nő szavának hinni nem fog az soha.

PAPYRUSTÖREDÉK STHENEBOIÁBÓL.

BELLEROPHONTES.

„Nincs boldog ember mindenben sehol;
 Mert a nemesnek élni nincs miből,
 A nemtelen meg“ — dús vetést arat.
 Van, akit tiszteltté tesz kincs és származás

5 S egy balgatag nő otthon szégyent hoz reá.

Ily bajba sínylik épen most Proitos király,
 Abas fia, ki e tirynsi vár fölött
 Uralkodik; és Stheneboia hitvese
 Titokban undok terveken mesterkedik.

10 Mint idegen jövék ótalmat lelteni itt,
 Korinthosi Glaukosnak volnék a fia,
 Bellerophontes a név, melyet viselek.
 Futok hazámból, vér fertőzvéni ott kezem,
 S ő rá akar beszélni, csellel is kísért,

15 Hogy essem titkos szerelembe övele.
 Lépten-nyomon ilyen beszéddel áll elő
 Az öreg dajka, hogy megszőjje a viszonyt
 És ezt az egyet hajtja: „Balgatag, miért
 Tagadod ezt meg? Ah, fogadd el asszonyom

20 Forró szerelmét és viszonozd szívesen:
 Így egy percért tied lesz a királyi ház“.
 A vendégjognak tisztelvén törvényeit
 S becsülve Proitost, aki engem, hontalant
 Befogadott, s Sisypchos vére szennyjeit

25 Lemosta rólam, hogy ne ontsak újra vért,
 Sohsem hajoltam ily beszédre és e kórt
 Utálva gazdám' átallám megsérteni.
 Utállak, embert megrontó, rút szenvedély!

Kétféle szerelemnek hódol a világ:

- 30 Az egyik undok, csak gyalázatot terem,
De van, ki oly szerelmet áhitoz csupán,
Mely tiszta és erényes. Ezek közt legyenek!
 A józan — azt kívánom — éljen, haljon így!
 Én most e földről távozom mentől előbb.
- 35 Mig itt, e házban ülök, szüntelen gyaláz,
 A bűn útjára mért nem lépek ő vele.
 Én árulóvá nem leszek s Proitos nején
 Szennyet nem ejtek, nem dúlom föl életét.

SISYPHOS.
 SATYROSJÁTÉK.

674.

Örvendek, óh Alkmene hősi magzata,
 Hogy ép vagy és kiirtád azt az undokot.

SKEIRON.
 SATYROSJÁTÉK.

676.

Ezeket elvihet'd, ha egy „csikót“ fizetsz,
 Azokat, ha egypárt adsz. Csak négy fehér csikón
 Mehetnek azok el veled. Szeretik az
 Athéni „szűzeket“, minél többet hozol.

677.

Korinthosi lány ágyának csaknem megfelelsz
S a vánkosán túl lábadat nem nyujthatod.

679.

... megbüntetni szép
S helyes a rosszat.

SKYROSIÁK.

683.

Lányod beteg, veszélyes állapotba' van.

LYKOMEDES.

Mitől? Vajjon mily fájdalom vett rajt' erőt?
Vajjon nem epeláz kinozza kebelét?

684.

Bölcs ember eltitkolja házának baját.

685.

A földi sors, hajh, visszaállással van tele!
Szerencsések néhányan, másoknak kemény
A sorsuk, bár az égietek tisztelik
És rajta vannak jámbor-aggodalmasan,
Hogy igazságos, tiszta éltet éljenek.

SYLEUS.
SATYROSJÁTEK.

688.

Égesd a húsom', rajta, töltsd meg torkodat,
Igyad fekete vérem! Mert a csillagok
Előbb a föld alá s a föld az égbe száll,
Semmint ajkamról hízelgő szót hallanál.

689.

Korántse hitvány, ámde ép' ellenkező:
Külsőre méltóságos és nem alacsony,
Se vaskos, mint egy szolga; ami rajta van,
Mind szemre méltó s buzogánya tette kész.

690.

Derekabb urat magánál senkisem kíván
Házába venni. Tőled fél mind az, ki lát.
Oly tűzben forгатod szemed, mint a bika,
Mely az oroszánt várja, hogy reá rohan.

691.

Felrovom neked
E hallgatást, mely nem szolgára vall, hanem
Olyanra, aki másnak oszt parancsokat.

692.

Nó dőlj le és igyunk! Mindjárt próbát tehetsz
Velem, hogy megtudd, melyikünk különb legény.

693.

Az igazakhoz én igazságos vagyok,
De a gonosznak legádázabb ellene.

694.

Rajta most, jó buzogány,
Kerekedjél fel munkára és légy vakmerő!

695.

Menjünk be és heverjünk egyet; könnyeid
Töröld le már.

TENNES.

696.

Hajh!
Nincsen manapság igazság a föld színén!

TELEPHOS.

697.

Óh honi föld, Pelops országa, üdv neked!
És üdv neked, Pan, aki itt, Arkádia
Hófedte bércein jársz, szülőföldemen!
Mert engem Auge, Aleos leánya szült
Tirynsi Heraklesnek titkon; tudja ezt
Parthenionnak bérce, hisz' anyámat ott
Menté meg Eileithyia vajudasítól.

698.

Magamra öltém e koldus-foszlányokat,
Hogy a hidegtől óvjanak.

699.

Minthogy ma koldusnak kell látszanom,
S maradván, aki voltam, nem mutatni.

Arany J.

700.

Hajókormányos volt és Mysiába ment;
Ott megsebezték ellenséges, zord kezek.

701.

Ne vegyétek azt zokon, hellének nagyjai,
Ha nemesek közt, bár koldus, szólni merek.

702.

Szálljon rám áldás! Téléphosra pedig az,
Mit gondolok.

703.

Tudok egy mysos embert, Téléphos nevűt;
Ez bárha mysos, bárha máshová való,
Hogyan ne látnám, hogy csak Téléphos lehet?

704.

Tervünk, tanácsunk fejedelm' asszonya. *Arany J.*
Mért jössz a házból ily sötét arccal közénk?

705.

Óh Phoebus Apollon, mit művelsz velem?

Arany J.

706.

Agamemnon, ha bárdot fogna valaki
És a nyakamba kívánná bocsátani,
Akkor se hallgatnám el azt, amit tudok.

707.

Nem kellett volna! mondja valaki.
Mi kellett volna hát? azt mondja meg.

Arany J.

708.

Hiszen mit ér nekem, betegnek, a vagyon?
Annyim legyen csak, mennyi napról-napra kell;
Gazdag betegnél jobb: legyek bútlan szegény.

709.

Nemcsak Odysseus a beszédnek mestere;
Szükség a dadogót is szónokká teszi.

710.

Úlnétek itthom? Az távol van tőletek.

711.

Nem gondoljuk-é,
Hogy Téléphos se tett mást? Nincs ész bennetek

712.

Aztán duzzogunk,
Holott nem ér nagyobb rossz, mint tevénk?

Arany J.

713.

Ímé, gyalázza egész városunkat itt.

714.

Boldogtalan, te! Ennek fogadjam szavát?

715.

Indulatodnál több belátásod legyen.

716.

Valami hitvány, pártfogót benned keres.

717.

Barbárokat uraljunk-é, mi, hellenek?

718.

Vesszen gazúl! „Méltó Hellashoz ez.“

Arany J.

719.

Ki boldogúlni vágy, ne féljen küzdeni.

720.

Merj, bár elődbe istenkéz vet gátakat.

721.

Menj, hova tetszik! Én Helenádért
Nem fogok elpusztulni...

722.

Spárta jutott neked, azt kormányozd;
Mykéne ügyét majd én igazítom.

723.

Argos városa, hallod-e, mit mond?

Arany J.

724.

Kényszernek engedj, harcra istennel ne kelj;
Fordítsd szemed' rám és a göggel hagyj alább.
Isten gyakorta ép' a legnagyobbakat
Alázza porba és törpíti semmivé.

725.

Megenyhité a lándzsa lereszelt pora.

727 a.

Utálom ellenségem gyűlölt magzatát.

TEMENIDAK.

728.

...mindenben célt nem ér a háború;
Örvendez a derék ifjúság vesztinek
S a gyávát gyűlöli. Így a városra nagy
Csapást mér, a holtaknak dicsőséget ad.

729.

Jó honfiaknak szóval, tettel egyaránt
Honuk javára illő munkálkodniok.

730.

Boldog Peloponnesos minden városa.

731.

Nincs a kivívott győzelemnél semmi szebb.

732.

Erő belátás nélkül gyakran kárt okoz.

733.

Az egy halállal minden ember tartozik;
Közös e sors, közösen is szenvedjük el
Mindannyian, mert a szükség legfőbb urunk.

734.

Nem hal meg a derékkal együtt az erény,
Túléli a test életét; de a gonosz,
Ha meghal, elvész véle együtt mindene.

735.

Mily oktalan, kit elcsüggeszt egy kis veszély,
S egy kis szerencse fennhéjázóvá teszen.

736.

Mily balgatatag, vendégihez ki nem szives
És háladatlan jó barátai iránt!

S mily ritkaság a holt iránti kegyelet
Rokonok közt is! Mert erősb a kapzsiság
A szeretetnél: elvesz ez nagyon hamar,
Ha tárgya végleg elveszett szemünk elől.

737.

A bátor szókimondásnál nincs szebb dolog.

738.

Hol rosszak ülnek a kormányon, ott a jók
Érvényesülésére nincsen alkalom.

739.

Hajh, hajh, biz' a nemes atyától származás
Fennkölt gondolkodást, nagy tisztességet ad.
Habár szegény is, a nemes vérből valót
Mindig megtisztelik, s ő atyja érdemét
Ha megbecsüli, könnyen is növelheti.

740.

Rábukkana egy

Arany-agancsos szarvasra, dicső
Küzdelmeinek nagy, hősi során,
A hegyek sohse járt tájékain át,
Rétjén s berkes legelőin.

TEMENOS.

742.

Egyik föld erre, a másik meg arra jó.

743.

A hadvezérség én szerintem ebben áll:
Kitudni ellensége gyöngé oldalát.

744.

Igy úr leszel. De kell, hogy igazságosan
Parancsoljon sergének a jó hadvezér.

745.

Merni a fő! Alkalmas időben
Aki mer, az vívja ki társainak
Végül is a győzelem üdvét.

746.

Szemérem a haragnál mindig hasznosabb.

HYPSIPYLE.

752.

„Dionysos, aki thyrsust s kacagányt
Viselve gím-bőrből, Parnásuson
Lejt fáklyafénynél“ — Delphi lányival.

Arany J.

753.

Achelóost Argos sergének megmutatom.

754.

Szedegette vidáman, gyermekesen
Tépdesve mohón az illatozó
Virágokat, egyet a másik után.

756.

Ölelj körül hát, gyermekem!

Arany J.

757.

És most fogadd meg jó tanácsom, asszonyom.
Nincs ember, aki nem szenvedne; mindenik
Gyermekeket temet, kap aztán újakat
S maga is meghal. S azt olyan zokon veszik,
Ha földnek adják, ami föld. Az életet
Le kell aratni, ép' úgy, mint az ért kalászt,
Egyiknek élni, másnak halni kell. Miért
Azon busulni, mit a természet kíván?
[Ne szörnyűködjünk a szükség szerint valón].

758.

Nyerni a rossznak minden jognál fontosabb.

759.

Főkép a jellemekekre és tettekre nézz
S a rosszak és a jók életmódjára is.
Az igazakkal kívánj egyetérteni,
A gonoszoknak társaságát elkerüld!

760.

Ha nem haragszik, minden ember okosabb.

761.

Mindent lehet remélni; hát mindig remélj!

762.

Minden világos: ép és biztos a pecsét.

763.

Vagy más példa kell?

Arany J.

764.

Emeld az égre csak szemed tekintetét
S nézd az orommezőnek festett képeit.

765.

A rügy táplálja a szent szőlő fürtjeit.

PAPYRUSTÖREDEK HYPsipYLEBŐL.

SZEMÉLYEK:

HYPsipYLE, Thoas leánya, Opheltés dajkája.

THOAS és EUNEOS: Hypsipyle fiai.

AMPHIARAOS, argosi jós, a hét vezér egyike.

EURYDIKE, Lykurgos király felesége.

OPHELTES (Archemoros), Lykurgos és Eurydike fiacskája
(néma személy).

NEMEIAI NŐK KARA.

Szintér: Lykurgos mezei laka előtt, Nemeiában. Színre került
kb. 409-ben Kr. e., a nagy Dionysos-ünnepen.

I. töredék. 1. *columna*.

HYPsipyle (az idegenek zörgetésére elősiet, közben a karjában levő gyermeket csitítgatja).

— — — — —

Megjő apuska, hoz játékszert, jó-sokat!
Enyhülnek akkor kis szived siralmai.

(Az idegen ifjakhoz):

Óh ifjak, a kapunkon ti zörgettetek?
Beh boldog a szülő anyátok, bárki volt!
Nos, mit kívántok, hogy házunkhoz jöttetek?

THOAS.

Födél alá szeretnénk jutni, asszonyom,
Ahol nyugodtan tölthetnénk egy éjszakát.
Van mindenünk, mi kell; terhére nem leszünk
A háznak és nem nyúlunk benne semmihez.

HYPsipyle.

Bár férfi nélkül áll a ház, gazdátlanul...

— — — — —

II. töredék.

Maga Lykurgos most épen távol vagy
S addig Nemeián Eurydike uralkodik.

THOAS.

Vendégül akkor házában nem lakhatunk,
Más házba vesszük innen útunkat tehát.

(Indulni akar.)

HYPsipYLE.

A világért sem! Idegent e ház ura
 Ki nem taszított és nem becsmérelt soha...

(Az ifjak valószínűleg elfogadják a szívesen kínált vendég-
 szeretetet s bemennek. Hypsipyle magára marad.)

I. töredék. 2. columnna.

HYPsipYLE.

Első stropha.

...látni ohajtva szemed,
 — Mely, valamint a tükör,
 Oly ragyogó, — futottam;
 És ringatlak, drága fiam,
 — Attól fogsz növekedni jól —¹
 S ápollak szeretettel.
 Csörgettyü csörög, nosza halld!

— — — — —

Most a szövetnél, most a vetéllő
 Vigaszadó zaja közt, nem akar velem
 Elmulatozni a múzsa; csak az, mivel
 Kisdedemet mulattatom, édesen
 Altatom, egyre csak azt
 Zengedezem dalolva.

(Felvonul a nemeiai nők kara.)

KAR.

Második stropha.

Mit téssz a kapuban, szivem?
 Söpröd tán a ház elejét,

¹ Platon is azt tartja (Nomoi, VII. p. 789.), hogy az
 ölbenhordás, ringatás a gyermek növekedésére szolgál.

Vagy talajára vizet locsolsz,
Mint az tiszte cselédnek?
Avvagy az *Argót*¹ énekeled,
— Amely az ajkadon annyiszor
Hangzik — az ötven-evedzőst?
Vagy tán azt az aranygyapjas
Szent bőrt, melyet éberén őriz
A cserágon a sárkány,
S emlékeztet a habőlelt
Lemnos szigetére, melyet
Aigaios tengere vesz
Zúgó árjaival körül,
Most, midőn Argost odahagyva
Tündöklő érc fegyverivel
A nemeiai réten át
Száll Adrastos erős hadával
A várhoz, amelynek a falait
Lantja emelte Amphionnak?²
Összehívá erejét...
Sokféle pajzzsal...
És aranyos tegezék...
És egyedül haladók...
Fölverve a port...

— — — — —

(A töredékes, homályos értelmű sorok kétségkívül Adrastos
hadrakészülődését rajzolták.)

¹ Az Argo hajót, melyen Iason és társai Kolchisba hajóztak volt az aranygyapjúért.

² Thebai falai Amphion lantjának hangzására maguktól emelkedtek.

3. *columna.*

HYPHIPYLE.

Első antistrophá.

— — — — —
 Peleus, akit
 A folyamnak a lánya,
 Aigina szült, beleugrott
 — Kikötni a tatkötelet —
 A sima tenger habjaiba:¹
 Míg az árboc alatt a thrák
 Orpheus adta lanttal a jelt,
 Zengve a lyd dallam panaszt,
 S adta a hosszunyelű evezőknek
 A parancsokat s egyszer gyors evezést,
 Máskor szünetet rendelt a lapátnak.
Ezt dallani vágyik a szívem!
 A danaok bajait²
 Másnak az ajka zengje!

KAR.

Második antistrophá.

Bölcs ajkról hallám valaha,
 Hogy Európa, a tyrosi
 Lány, elhagyva szülőhonát,
 Phoinikét, el az ősi
 Hazát, elszállt a habokon

¹ Hypsipyle az Argónak Lemnosra érkezését rajzolja. Peleus ugrik ki a hullámtörésbe, hogy a hajót kikösse a parton, Orpheus lantja adja a jelt az evezősöknek.

²A Thebai ellen vonuló görög hadakéit.

Kréta szigetre, a Zeus-nevelő,
 Kures-lakta vidékre;¹
 Ő ott gyermeki hármas
 Termésére² hagyá a trónt,
 A föld boldog uralmát.
 S egy más lányt, az argosi Iót,
 Bögöly üzé tova mint tehenet;
 Ott idegenbe' nyeré
 Vissza emberalakját.³
 Fordítsa az isten ezekre az elméd',
 Úgy közepes sorssal megelégszel
 S el nem hágy a reménység:
 Egykor atyádnak az atyja⁴ talán
 Megvéd, mert ő nem feledett el.
 És váratlanul itt terem egyszer...

— — — — —

4. *columna.*

HYPsipyle.

— — — — —

S a vadász Prokrist, kit a férje megölt,
 Szomorú dalba' kesergé meg a férje;
 De az én kinom' elkeseregni vajon
 Mely múzsa jöhetne a dal vagy a lant

¹ Kuresek az idai Zeus papjai. Európát, Agenor tyrosi király leányát, Zeus bikaalakban elragadta s a hátán Kréta szigetére vitte.

² T. i. Minosra, Rhadamanthysra és Sarpedonra.

³ Inachos argosi király lányát, Iót, a féltékeny Hera haragja elől tehénne változtatta Zeus. Hera bögölyt küldött reá, mely az egész földön áthajszolta. Egyiptomban nyerte vissza emberi alakját s ott szülte meg fiát, Epaphost.

⁴ Dionysos isten.

Szava közt siralomra fakadva velem
 S Kalliopéval
 Részt ki venne búmban?¹

KAR.

Óh Zeus, Nemea berkének ura,
 Vajjon mi okért közelednek amott
 Amaz idegenek, kiknek a testét
 Dór ruha leple takarja s e házhoz
 Lépdelnek a pusztá berekben?

(Amphiaraos kevésszámú kísérettel megjelenik.)

(Első epeisodion.)

AMPHIARAOS.

Külföldet jární az embernek mily teher!
 Hiszen az útast annyi szükség környezi:
 Csak pusztaságot lát, magános földeket;
 Gyámoltalan, s bizonytalanság tölti el,
 Kihez forduljon. Ily nehéz a helyzetem
 Énnékem is most. Mint örültem, látva Zeus
 Rétjén a nemeai földek házait!

(Észreveszi Hypsipylét.)

Te ott, akár cselédként állsz a ház előtt,
 Akár szabad vagy, kérdésemre válaszolj:
 Phleius² földjén vajon miféle emberé
 E juhtenyésztő udvarház itt, óh leány?

¹ Hypsipyle vigasztalhatatlan. Még Prokris sorsát is, kit hűtlen férje, Tereus megölt, elviselhetőbbnek mondja a magáénál. A dalban találna vigaszt, ha ihletet adnának a múzsák.

² Phleiasia fővárosa.

HYPHIPYLE.

A dús Lykurgos gazdag majorháza ez,
Akit egész Asopiából egymagát
Tett kulcstartó papjává a belföldi Zeus.

AMPHIARAOS.

Szeretnék kapni korsókban forrásvizet,
Hogy isteninknek áldozhassunk szent italt.
Álló vizeknek nem tiszták a habjai,
Mert felzavarja a nagyszámu hadsereg.

HYPHIPYLE.

Kik vagytok és mily országból érkeztek?

AMPHIARAOS.

Mykénéből való argosiak vagyunk.
Hogy idegenbe léptünk a határon át,
Áldozni vágyánk danaosok sergeért.
Kadmos kapúi¹ ellen indulánk: oh bár
Szerencsét adna odajutni istenünk!

HYPHIPYLE.

S mért hadakoztok, hogyha kérdenem szabad?

AMPHIARAOS.

Honába vinni Polyneikest, a hontalant.

¹ A hétkapus Thebai.

III. *töredék.*

HYPHIPYLE.

Ki vagy *te*, aki más bajában osztozol?

AMPHIARAOS.

A jós Amphiaraios, Oikleus fia.

HYPHIPYLE.

Óh nagy...

AMPHIARAOS.

Hogyan?...

IV. *töredék.*

AMPHIARAOS.

Ki vagy *te*?...

HYPHIPYLE.

Thoas leánya, Hypsipyle a nevem.

AMPHIARAOS.

Neved tudom, most mondd meg szülőföldedet.

HYPHIPYLE.

Lemnos szigetje táplált, míg gyermek valék.

I. *töredék. 5. columna.*

(Hypsipyle nyilván a hadjárat megindításának körülményeit tudakolta s nev. hogy Amphiaraios jós létére miért vállalt benne vezéri tisztelet.)

AMPHIARAOS.

Nem akartam hadra kelni, nőm beszélt reá.¹

¹ Eriphyle. Amphiaraios, mint jós, tudta, hogy a hadjáratban elvész.

HYPHIPYLE.

Kegyes szándékból vagy nyereség kedvéért?

AMPHIARAOS.

Polyneikestől drága nyakláncot kapott.

HYPHIPYLE.

Miféle láncot? S aki adta, hol vevé?

AMPHIARAOS.

A híres Kadmos Harmoniát¹ vette el.

HYPHIPYLE.

S az istenek is részt vettek lakodalmukon.

AMPHIARAOS.

E láncot akkor kapta Kypristől² a nő.

HYPHIPYLE.

Kegyes az isten istenek szülöttihez.

AMPHIARAOS.

Polydoros kapta aztán, annak³ magzata.

HYPHIPYLE.

Természetes, ha istenasszony sarja volt.

¹ Aphrodite leányát.

² Anyjától, Aphroditétől.

³ Harmoniának.

AMPHIARAOS.

Ennek dédunokájától kapá a nőm.

HYSIPYLE.

Megegyezését Adrastossal — ismerem.¹

AMPHIARAOS.

Én gyakran intém,² hogy ne indítson hadat.

HYSIPYLE.

Istenigére hívatkoztál, úgy hiszem.

AMPHIARAOS.

Mert gyászos véget kell e hadnak érnie.

HYSIPYLE.

Hát elfogadta, s győztes Adrastos leve?³

AMPHIARAOS.

El, és — mint látod — jönni kénytelen valék.

HYSIPYLE.

Bölcsen tudván jövőd, el is kerülheted.

¹ Mely szerint megígérte, hogy férjét rá fogja bírni a hadban való részvételre. Arról is szól a hagyomány, hogy férje rejtkehelyét elárulta.

² Adrastost, Argos királyát.

³ Amphiarao — mint Apollodoros mondja (III. 6, 2) — viszázkodott Adrastossal, majd kibékült s megfogadta, hogy újabb visszavonás esetén neje, Eriphyle, lesz köztük a bíró. Mikor aztán a thebai hadjárat dolgában összetűztek, Eriphyle a nyakláncsal megvesztegetve, Adrastost ítélte győztesnek s így Amphiarao kénytelen volt hadrakelni.

AMPHIARAOS.

Hogy visszatérjek, az meg nem történhetik.

HYPsipYLE.

Az isteneknek mért akarsz áldozni hát?

(6 vers hiányzik. Amphiarao ismétli kívánságát, hogy Hypsipyle mutassa meg az áldozáshoz szükséges forrásvizet.)

AMPHIARAOS.

Megmondod-e vagy nem mondod meg, hol vagyon?

HYPsipYLE.

Rajtam kívül nem kérhetsz erre senki mást?

AMPHIARAOS.

Azért beszélsz így, mert a vízhez nem vezetsz?

HYPsipYLE.

Mert nem lehet elhagynom ezt a gyermeket.

(Az itt köv. 5 sorból alig maradt valami. Hypsipyle bizonyára hivatkozott a rá rótt kötelességre s elmulasztásának veszedelmére; ezt a veszedelmet rajzolja a következőkben.)

XVIII. töredék.¹

HYPsipYLE.

Van ott egy árnyas forrás, annak sűrűjén
Tanyáz egy sárkány: vérben forgó két szeme

¹ Ez a töredék Wilamowitz-Moellendorff szerint ide tartozik. Grenfell és Hunt a XX. töredék elé helyezi, valamint Robert is, csak hogy azok — bár „dubitanter“ — Hypsipyle szájába adják, Robert egy hírmondóéba.

Irtózatot kelt, a fején arany taréj
 Rezeg; ha látják, szörnyet halnak a szegény
 Juhászok; azt beszélük, oly kegyetlenül
 Támad reájuk, nem menekszik egy se meg.

AMPHIARAOS.

Óh jaj, beh könnyű nőt megfélemlíteni!
 Egy kígyó az csak! *Van* védőd, nem látod-é?

(Hypsipyle rááll, hogy megmutatja a forrást. Erre vonatkozik a 753. töredék: „Achelóost Argos sergének megmutatom“.)

VIII. és IX. töredék.

Karének (I. Stasimon). A hadjárat előzményeiről szól, nev. mikép jutott a két száműzött, Polyneikes és Tydeus éjnek idején Adrastos házához, hogy' keltek birokra a fekhely miatt s hogy' találtak Adrastosnál szíves fogadtatást, ki leányait is hozzájuk adta. (V. ö. Phoinikiai nők, 409. skk. v.)

— — — — —
 Éjjel... összeveszve a fekhely
 Miatt a királyi csarnok előtt
 Lándzsát emelt s dühösen
 Egymásra támadt
 A nemes vérből eredett
 Száműzött két dalia:
 Melyikük legyen úr amaz éji tanyán.
 Ébren vala Phoibos igéje miatt
 A király: hogyan adja
 Leányait vadakhoz?¹

¹ Adrastos azt a jóslatot kapta, hogy két leányát egy vadkanhoz és egy oroszlánhoz fogja nőül adni. E jóslatot aztán úgy magyarázta, hogy a vadállatokat a fekhely miatt birkózó hősökben kell látnia.

. házát

. kinyitotta nekik.

(E kardalból való a 754. töredék, melyet Plutarchos tartott fenn:)

Szedegette vidáman, gyermekesen,

Tépdesve mohón az illatozó

Virágokat, egyet a másik után.

X. töredék.

(Második epeisodion.)

(A forrástól visszatérő Hypsipyle a Karral együtt keresi a gyermeket és csak holttestét találja.)

KAR.

Hol van a gyermek?

Hol lehet?...

HYPSIPYLE.

Azt hiszem, itt látom közel,

Nem messze; de te...

KAR.

Társaim, óh mily...

HYPSIPYLE.

Jaj nekem!

KAR.

Mi az? Mit beszélsz?

HYPSIPYLE.

Végem van!...

KAR.

XX., XXI. *töredék.*

HYPHIPYLE.

Óh drága asszonyok! Borotva élin áll
Ügyem, vajon mit szenvedek, mert azt hiszem,
Sok méltatlanság vár reám. Úgy rettegek!

KARVEZETŐ.

Ki jó reménnyel van, menekvést az talál.¹

HYPHIPYLE.

Futnék e háztól, csak tudnám az útakat.

KARVEZETŐ.

Hová is gondolsz? Mit használna a futás?

HYPHIPYLE.

Meghalt a gyermek! Rám, ki tudja, most mi vár?

KARVEZETŐ.

Szegény! A bajban volt már részed eddig is.

HYPHIPYLE.

Tudom nagyon jól, ép' ezért őrizkedem.

KARVEZETŐ.

De merre fordulsz? Mely város fogad be most?

¹ Bizonytalan értelmű sor.

HYPsipyle.

Ezt majd a lábam gyorsasága szabja meg.

KARVEZETŐ.

Őrségek őrzik körben a határokat.

HYPsipyle.

Igazad van, ezt hagyom; majd más tervet szövök.

KARVEZETŐ.

Csak szőjj, hiszen mi jó tanácsadók vagyunk.

HYPsipyle.

Aki magával vinne, nem lennék olyat?

KARVEZETŐ.

Rabszolgákat magával vajh ki vinne el?

(Karének — II. Stasimon — után, melyből semmi sem maradt, következik a III. Epeisodion, melyben a hazaérkező úrnő, Eurydike, felelősségre vonja Hypsipylét.)

XXII. töredék.

HYPsipyle.

(Eurydikéhez.)

Ne nézd haraggal s ne ítélj meg hirtelen,
Lassan, nyugodtan vizsgálj a történeteket.
Hiszed, a nők nem szeretik a gyermeket,
Jobban megőrzi az erősebb férfikar?
A haja szálát is számon tartják, tudom,
S ha vétenek, nem vétenek szándékosan.

KARVEZETŐ.

Szavad nemes volt, én okosnak tartalak:
A józanoktól gáncs nem érhet tégedet.

EURYDIKE.

Mit kérkedel te?...

XXIII. *töredék.*

EURYDIKE.

Mit mondasz?...

HYPsipYLE.

Ott.....

EURYDIKE.

Óh rosszak rosszai!...

HYPsipYLE.

(Nyilván innen való a 758. töredék: „Nyerni a rossznak minden jognál fontosabb“, — mit Eurydike mondhatott; és a 760.: „Ha nem haragszik, minden ember okosabb“, — mit Eurydike haragjára vonatkozólag talán a karvezető mondott.)

(A XXIV., XXVII., XXXII., XXXIV., LVII., LVIII. töredékeket, melynek hézagosszavai az értelem kihüvelyezésére elégtelenek, egészen elhagyjuk. Ide tartozik a 3. Stasimon és a 4. Epeisodion, melynek cselekményében valószínűleg Euneos és Thoas is résztvesznek; nev. megtudják Hypsipyle szorongatott helyzetét s iránta való rokonszenvből megígérik, hogy érdekében közbenjárnak Amphiaraoznál. — A 4. Stasimonban a kar Dionysost dicsőítette s tőle esdekelt segítséget. — Következik az 5. Epeisodion.)

LX. töredék.

HYPHIPYLE (Eurydikéhez).

— — — — —
 A vak haragnak engedsz, úgy látom, csupán,
 Mielőtt a történeteknek útját értenéd.
 Hallgatsz? Semmit se válaszolsz? Óh higgy nekem,
 Hogy a halálnak ámbár én valék oka,
 De mégsem én ölém meg a te gyermeked,
 Kicsiny jószágom, akit karjaim között
 Sajátomként szeretve, bár nem én szülém,
 Táplálgaték, mint éltem legfőbb örömét.
 Jaj, Argo, tajtékzó fehér habok között
 Szálló! Jaj, gyermekim, mily gonoszul veszek!
 Óh Oikleusnak jós fia, lásd, meghalok!
 Óh jöjj, segíts, meghalni ily rút ok miatt
 Ne hagyj te engem! Hisz miattad veszttem el.
 Jöjj, dolgomat te ismered, legbiztosabb
 Tanúja nagy bajomnak épen te lehetsz.
 Vigyetek! Egy jó emberem sincsen közel,
 Hogy megmentsen. Hiába esdeklék tehát!

AMPHIARAOS (megjelenik).

Várj, asszonyom, ne küldd halálra még e nőt,
 Mert látva díszes, külső mezben tégedet,
 Feltéshem rólad a nemes gondolkodást.

HYPHIPYLE (Amphiaraoz elé borulva).

Amphiaraoz, térded esdve illetem
 S Apollon jósművészetére kérlek én,
 — Hisz' nagy bajomban épen jókor érkezél —

Ments meg! — Im' a neked tett szívesség miatt
 Kell tönkre jutnom! Megkötözve látsz, imé,
 Térdednél engem, a te kalaúzodat!
 Kegyes sziveddel légy kegyes! Ha cserbe' hagysz,
 Jutalmad szégyen Argos és Hellas előtt.
 Ki szent lángokból látod a danaosok
 Sorsát, óh mondd el néki, hogy járt gyermeke.
 Tudod, ott voltál. Én öltem meg, azt hiszi,
 Szándékosan, mert háza vesztét forralom.

AMPHIARAOS.

Ezt tudva, jöttem; sejtém azt a nagy veszélyt,
 Mely rád szakadt az elhunyt kis gyermek miatt.
 Jövök tehát segítni gyászos sorsodon,
 S nem az erőszak: igazság a fegyverem.
 Rút ahhoz tudni csak, hogy a jót elvegyük,
 S ne viszonzozzuk a jót, mit velünk tevél.
 (Eurydikéhez, ki az idegen férfi előtt arcát elleplezte volt.)
 Először is leplezd le arcod, asszonyom!
 Az én szemem, mint Hellas-szerte híre van,
 Szemérmes, és oly jellem is jutott nekem,
 Hogy fékezem magam s különbséget tudok.
 Hallgass tehát rám és légy engedelkenyebb;
 Mert mindenekben elkövethetünk hibát,
 De férfi vagy nő élte ellen nem szabad.

EURYDIKE (arcát leleplezve):

Óh idegen, Argoshoz én közel lakom
 És hallva mindent, józan elméd ismerem:
 Nem is mutatnám máskép arcomat neked.
 Nos hát, ha szólasz, meghallgatni kész vagyok
 És válaszolni; méltatlan nem vagy reá.

AMPHIARAOS.

Óh asszonyom, ki e szegény nőnek baját
Zord szívvel nézed, hagyd, hogy engeszteljelek.
Inkább tekintve a jogot, mint őt magát.
Phoibos előtt, kinek jósló művészetét

- 5 Űzöm, szégyelnék nem-igazat mondani.
Én bírtam őt rá, hogy mutassa meg nekünk
A forrás enyhe árját, legyen szent vizem
Az áldozathoz, a sereg jólléteért ...

(Hiányzik 3 vers.)

LX. töredék. 2. columna.

Mi meg...

- 10 Megmenteni vágyva ...
Egy sárkány hirtelen ...
Vadúl pillantva véres szemmel, felszökött
És karikázva utólérván a futót,
Körülsavarta ...
- 15 Amint ezt láttuk, felkiáltánk hangosan:
Én ekkor ekkép szólék: „A kimúlt fiút,
Mivelhogy ő lett balsorsunknak kezdete,
Archemoros néven nevezzük ezután“.¹
Mert míg te elvesztetted édes magzatod,
- 20 Sorsában jóslatot nyert Argosnak hada.
Tudd meg, hogy nemcsak kárba vész e vállalat,
Hanem magunk is szörnyű sorsot szenvedünk.
Sokat ledöfnek Kadmosznak vitézei
Éles gerellyel; annyiuk közül kevés
- 25 Fog haza jutni. Adrastos frigyesseit

¹ Az *Archemoros* névvel való szójáték (ἀρχή... τοῦ μόρου „a balsors kezdete“) lefordíthatatlan.

- Elvesztve tér Argosba vissza; hét vezér
 Közül a romlást ő kerüli el csupán.
 Im', ami történt, most világosan tudod.
 És most fogadd meg jó tanácsom, asszonyom.
- 30 Nincs ember, aki nem szenvedne; mindenik
 Gyermekeket temet, kap aztán újakat
 S maga is meghal. S azt olyan zokon veszik,
 Ha földnek adják, ami föld. Az életet
 Le kell aratni ép' úgy, mint az ért kalászt;
- 35 Egyiknek élni, másnak halni kell. Miért
 Azon busulni, mit a természet kíván?
 [Ne szörnyűködjünk a szükség szerint valón].¹
 Argos hadától, halld, mi jóban részesülsz.
 Add eltemetni nekünk elhunyt gyermeked.
- 40 Mert a te gyászod útján — nemcsak egy napig,
 Hanem örök időre, véges-végtelen' —
 Az emberek nemére áldás háramol.
 Mert sírja híres lesz a férfiak között,
 Kik emlékére itt versenyt állítanak²
- 45 S megkoszorúzzák a győztesnek homlokát.
 Irígykedésnek tárgya lesz Hellasban ez.
 A nép, amely itt egybegyűl, e réteken,
 Megemlékszik fiadról, ki Archemoros
 Nevet nyert, mert jelzé a *balsors kezdetét*
- 50 Már Nemeában. — Ezt a nőt pedig bocsásd,
 Hisz' büntelen; s a tieid hasznát veszik.
 Ha szépen szól e gyászesetről a jövő,
 Az megdicsőít gyermekeddel téged is.

¹ E kilenc vers közül nyolcat már a 757. töredékből ismertünk, s így a hézagokat biztosan ki lehetett egészíteni. Az utolsót csak az említett töredék ismeri, a papyruson nincs nyoma.

² A nemeiai versenyjátékokat.

EURYDIKE.

Oh gyermekem! Mi rád dicsőség, engem is
 Boldoggá tesz. Hát engedünk, mert szent-igaz:
 Főkép a jellemekre és tettekre nézz
 S a rosszak és a jók életmódjára is;
 Az igazakkal kívánj egyetérteni,
 A gonoszoknak társaságát elkerüld.¹

Karének (5. Stasimon) után következett az *Exodos*, a dráma befejező dialogos-részlete. — Amphiaraoz megismerteti Hypsipylével a fiait.

Hypsipile fiainak szerepével nem vagyunk tisztában. Nem valószínű, hogy csak a darab legelején és legvégén szerepeltek volna. Hiszen az Anthologia Palatina, III. 10. epigrammája épen nekik tulajdonítja Hypsipyle megmentését; valószínűnek kell tehát tartanunk, hogy Euripides darabjában sem voltak a tulajdonképeni cselekményre nézve közömbös személyek. Mivel a LX. töredék előtt mintegy 200 vers hiányzik, valószínű, hogy ott volt már szerepük s — mint jeleztük — ők bírták rá Amphiaraozt, hogy a halálos veszedelembé jutott Hypsipylén, kiről még nem tudták, hogy anyjuk, de akinek szíves vendégszeretetét tapasztalták, közbenjárásával segítsen. Figyelemre méltó *Wecklein* és *Busche* feltevése, mely szerint Eurydike kérésére épen Hypsipyle fiai vállalkoznak ismeretlen anyjuk megbüntetésére, s mikor halálra akarják hurcolni, akkor lép föl Amphiaraoz: ő engeszteli ki Eurydikét s ugyancsak ő az, aki, mint jós, az anyát fiaival megismerteti.

LXI. töredék.

HYPSIPYLE (kihez beszél, nem tudjuk).

— — — — —
 Remény sugára villant a szívembe' föl:
 Nem hívhatnád-e én hozzám ez ifjakat?²
 Hogy ide jöttek, bárha nincsenek jelen,
 S nem tudom azt sem, élnek vagy meghaltak-é,

¹ E négy verset ismerjük a 759. töredékből.

² Euneost és Thoast.

Reménykedém, hogy életem sok bánatát
 S keserves szolgátságomat megszüntetik.
 De hajh! hiú beszédre tértem. Ég veled
 Opheltés!¹ Megsiratlak, méltó vagy reá,
 Hiszen ha élnél, azzá tennél, ami rég'
 Valék, tudom, szabaddá engemet megint.
 De minthogy már kimultál, drága gyermekem,
 Hálát nem adhatsz a te dajkádnak soha,
 És én az élet rabigáját kénytelen
 Vagyok tovább is hordani...

LXII. töredék.

HYPsipyle.

— — — — —
 Ez régi törvény Lemnos asszonynepe közt
 — — — — —

LXIII. töredék.

HYPsipyle.

Menedéket a szabadnak ad a jó barát.
 A szolga merre futhat? Ura kényitől
 Függ sorsa mindenben; ha baj van, azt maga
 Hordozza, nincsen sehol szövetségese.
 Amphiaraios volt megmentőm: biztosan
 Meg tudna ismét menteni, ha a habok
 Közt hánykodó hajónak kormányát megint
 Kezébe venné...

(Ide tartozhatik a Stobaiosnál fennmaradt 761. töredék, valamint a 756. — Sajnos, épen e jelenetből, melyben az anya fiait felismeri, a papyrus nem tartott fenn számunkra semmit. — Ide iktatja be *Hunt* a *Lydosnál* (de mensibus, IV. 7.) található négysoros idézetet, melynek 3. és 4. sorá Nauck Adespotái közt is előfordul (169.):

¹ A meghalt fiúcska eredeti neve.

Beh balgák vagytok, óh halandók, akik azt
Mondjátok, hogy van *sors* és vannak *istenek*.
Hiszen ha van sors, szükség istenekre nincs,
S az istenek ha erősek, a sors semmi se.

Nyilván Hypsipyle mondja fiai megismerése után.

LXIV. *töredék*.

HYPsipYLE.

[Engem az isten]¹
S gyermekim' újra *egy*
Útra térített
Félelem és öröm
Útvesztőjén!
Derült napsugár ragyog végre ránk!

AMPHIARAOS.

Ez a mi hálánk, óh nő, melyet adhatunk;
S mivel jó szívvel voltál, hogy találkozánk,
Fiaidnak rovám le tartozásomat.
Tartson meg isten, és ti is — anyátokat.
Ég véletek! Mi, amely célra indulánk,
Thebe alá vezetjük sergünket tovább.

HYPsipYLE FIAI.

a) Oh jó uram, légy boldog érdemed szerint!
b) Élji boldogul. — Szegény anyánk, sok volt a baj;
Valamely isten ebbe' nem tudott határt.

¹ Kiegészítés.

HYPsipyle.

Óh jaj! Ha tudnátok, fiaim,
Lemnosról mikép s hogy menekültem én,
Mert öreg, ősz atyám gyilkosa nem levék!

Euneos.

Hát azt kívánták, hogy megöld saját atyád?

HYPsipyle.

Úgy remeg a szivem, arra ha gondolok,
Gyermeğim, ah mikép Gorgonok, úgy ölék
Ágyba' le férjüket.

Euneos.

Te hogy futál el? A vést hogy került el?

HYPsipyle.

A zúgó tengerpartra futék,
A habok közelébe, a vízisirály
Pusztá tanyáihoz.

Euneos.

S e földre milyen úton juthatál?

HYPsipyle.

Zord hajósnép
Nauplia partira szállita engemet
Idegen habokon, hogy eladjanak árucikk gyanánt,
Gyermeğim, ah szegény, megkötözött rabot!

EUNEOS.

Szegény anyám, te!

HYPsipYLE.

Óh ne kesergj a szerencsén!

Ám te kinek keze közt növekedtél

Ily nagyra, fiam, fiam?

Mondd el anyádnak, oh mondd!

EUNEOS.

Öcsémmel Argo Kolchis városába vitt.¹

HYPsipYLE.

Letépve anyád kebeléről!

EUNEOS.

Aztán mikor kimult Iason, az én atyám...

HYPsipYLE.

Jaj nékem, óh miért említéd ezt a gyászt?

Megrikatál, fiam!

EUNEOS.

Orpheus öcsémmel együtt Thrakiába vitt.

¹ Hunt az első kiadásban Ἰωλκὸν πάλιν-t írt, melyet Herwerden elfogadott. Wilamowitz azonban a köv. sor miatt ragaszkodik a Κόλχων-olvasáshoz. E szerint Iason, ki Ovidius (Her. 6, 56.) szerint két évet töltött Lemnos szigetén, továbbhajóztakor magával vitte Hypsipylétől született fiait.

HYPsipyle.

S mint adott hálát szegény atyád
Jótetteért, mondd, fiam?

Euneos.

Lyd lanton engem megtanított játszani;
Öcsémet harci mesterségre oktatá.

HYPsipyle.

Aigaios vizén lemnosi partra mily
Módon jutottatok?

Euneos.

Két unokáját elvivé Thoas, atyád.

HYPsipyle.

Hát megmenekvék?

Euneos.

Megsegíté Bakchios.

HYPsipyle.

— — — — —

Thoas.

A bor gerezdjét embereknek ő adá...¹

(Negyven vers után, melyek hézagosságuk miatt érthetetlenek, *Dionysos* lép fel, mint *deus ex machina*, kiről az imént épen szó volt s mint a család őse, elrendezi annak dolgait, Euneost pedig Athénbe küldi, hol hivatása, hogy az Euneidáknak nevezett zenészcsaládot megalapítsa.)

¹ Ide tartozik a 765. töredék is.

² Az Euneidákról szól Hesychios és Photios (Oxyr. Pap. VI. p. 28.).

PHAETHON.

771.

Engem Merops nyert nőül, ama föld ura,
Melyet először ér arany sugárival,
Négyes fogatján Hélios ha égre száll.
Ezért hívják hollószínű szomszédai
Eosnak és fényes Napállomásnak ezt.

776.

Az isten égő lángja száll a föld felett:
Távolból éget, enyhén melegít közel.

CODEX- ÉS PAPHYRUSTÖREDÉKEK
PHAETHONBÓL.

PHAETHON.

Az istenekkel mily egyességet kötött
Atyám, Kyprishez küldve tegnap követet?

KLYMENE.

Az istenasszony lányát kérte meg neked.
Az szívesen fogadta a szót, a frigyet,
S azt válaszolta, hön óhajtja ezt a nászt.
Hát te se vesd meg e hozzád méltó kötést.

PHAËTHON.

Mig kétséges, hogy származásom isteni,
Az égiek nászával hagyj békét nekem!
Úgy látom én, semmit se nyer, ki arra tör,
Önönmagánál hogy különbet végyen el.

KLYMENE.

Hisz' jól tudod, hogy Héliostól származol.

PHAËTHON.

De más nem tudja, hogy az atyám Hélios.

KLYMENE.

Ha bésugják atyádnak, végünk van nekünk!

PHAËTHON.

Reményeimnek ez már rég' útjában áll.

KLYMENE.

Kérlek, fiam, fogadj atyádnak ebbe' szót.

PHAËTHON.

Mi a tanácsod? Ismételd előbbi szód.

KLYMENE.

Fogadd el a nászt, amellyel kínál atyád.

PHAËTHON.

Atyámnak mondod azt, ki erre ösztönöz?

KLYMENE.

Dehogy! Hisz' mondám: Héliosnak vagy fia.

PHAETHON.

De az nem támogatja szép reményimet.

KLYMENE.

Az istenség nem szolga, teljesen szabad!

PHAETHON.

Bizony, anyám, ő régen nem gondol velünk.

KLYMENE.

Homályba rejti fényét, amikor leszáll.

PHAETHON.

Istenleánnyal kötni nászt! Ez megzavar.

KLYMENE.

Kivel kívánna ő s te inkább ily kötést?

PHAETHON.

Mért nem mégy hozzá s kérdezed még őt magát?

KLYMENE.

Kellő időre várok a végzet szerint.

PHAETHON.

Hát én kitől tudom meg a kellő időt?

KLYMENE.

A józan észnek megjelenti az magát.

PHAËTHON.

Mihelyt tudom, Hélios házába indulok.
Csak támogass te, jó anyám s mondd meg nekem,
Ildomosan hogy' szóljak ott, atyám előtt
S igaz fiának hogy' tanúsítsam magam?

KLYMENE.

El kell titkolnod, amit megtudsz, gyermekem!

PHAËTHON.

Óh jó anyám, én el nem árullak, ne félj!
Megtudva mindent s rendbe hozva dolgomat
Elmondom aztán, nászomat pártolja-é.

(4 vers hiányzik.)

775.

KLYMENE.

Juttasd eszébe, mit mondott, midőn ölelt,
S kérj Héliostól egy kegyet. Mert nem szabad
Többet kívánnod. Ezt megnyerve, megtudod,
Hogy ő atyád; ha nem, akkor — hazug vagyok.

PHAËTHON.

De hogy' hatoljak Phoibos lánglakába, mondd!

KLYMENE.

Lesz gondja rá, hogy baj ne érje testedet.

PHAËTHON.

Ha atyám valóban; ez nem helytelen beszéd.

KLYMENE.

Ezt tőle bölcsen és legottan megtudod.

PHAËTHON.

Elég! Én bízom abban, hogy nem csal szavad.
Hát menj lakodba. Látom immár jönni ott
A szolgálok csoportját, kik a palotát,
Atyám míg alszik, s háza drága kincseit
Naponként tisztogatják és bejáratát
Honi illatszerekkel hintik, füstölik;
Ha majd fölébred álmából öreg atyám,
Az én házasságomról szólni fog velünk
S elmegy hazulról: Hélioshoz indulok,
Anyám, hogy meggyőződjem, mily igaz szavad.

(Mindketten el a palotába.)

KAR (a királyi pár szolgái).

1. Stropha.

Már megjelent az egen
Eos és száll a földeken át.
Fejem fölött tova tünt
A Pleias¹ hét csillaga is.
A lomb között kora reggel
Csattog a fülemile,
Bájos dala, Itysét,
Itysét kesergve.

¹ A Fiastyúk.

1. Antistropa.

Megfujják a furulyát
A bérceknek pásztorai;
A sárgaszőrű csikók
Indulnak a legelőre.
Megy a vadász az ebekkel
Fölverní a vadakat,
S az Óceán vizein
Édes hattyúi dal zeng.

2. Stropa.

Evezők kirepítik a gyors ladikot
Vagy a jó fuvalom keltette habok,
S felhúzza a vásznakat énekelik
A hajósok: „Oh vigy, te, szelíd fuvalom,
— S hallgassanak a habok árját
Feltornyosító viharok, —
Hadd lássuk a gyermekeink' s feleségünk'!”
És vigan duzzad előre a gyors.

2. Antistropa.

De mindez a mások gondja leszen;
Ám engem a hű gond és szeretet
Készítet kis uram lakodalmi dalát
Elzengeni; mert az uraknak
Örömnépe kedvre deríti
Házunknak a népét;
Ha pedig sorsuk vésszel fenyeget,
Félelme csak úgy átjárja szívünk'.

Epodos.

Meghozza a szép házasságkötést e nap,
 Amelyre oly rég' készülök
 A szívem óhajival
 Kedves hymenaeust
 Kedves uramnak zengeni.
 Ég megadta, idő meghozta
 Nagy uraimnak ezt a nászt:
 Szóljon hát a lakodalmi ének!

KARVEZETŐ.

De jön ím' a király palotája elé,
 Jön a szent híradó s Phaëthon, a fiú,
 — Hármias hatalom! — hát illik a nyelvünk
 Tartani féken.
 Nagy dolgokról fog szólni, midőn
 A fiára, miként ő mondja, reá
 Teszi a nász édes igáját.

(Föllép Merops és Phaëthon. Előttük jó a Híradó. Népcsoport
 tódul a palotához.)

HÍRADÓ.

Ókeanos-melléki lakók, legyen
 Áhitat és csend!
 Félrevonuljatok a palotától,
 Félre, ti, népség!
 Hirdetem, itt fejedelmek ülik ma toruk',
 S gyermekáldást
 Esdek e frigyre, melyért kijövének
 A palotából

A fiú s az atya, hogy megkössék e napon
A házasságot. Csendbe' légyen minden ajk!

(Az itt elveszett sorokban Merops közölte Phaëthonnal,
hogy egy istennővel akarja összeházasítani. Látva Phaëthon
vonakodását, tervét okokkal támogatja.)

MEROPS.

— — — — —
Lásd, egy vasmacska a hajót nem tartja meg
Oly jól, mint három. A városnak egy vezér
Nem biztosságos, sokkal jobb, még egy ha van.
Új sarjat ültess hát nekem, hogy így e föld,
Amely atyádról volt évek során hires,
Ezentúl rólad s gyermekidről légyen az.
A többi égieknek is tetsző e nász,
És bőven ád hazádnak Kypris kincseket.
Ifjú aránál ifju ember kaphat-é
Valami édesebbet?...

PHAËTHON (elveszett beszédéből való lehet a Stobaios-
fenntartotta két sor: Naucknál 772. Ha teljesítené atyja
kívánságát, azt mondhatnák róla):

Szabad létére a nyoszolya rabja lett:
Testét eladta s érte hozományt kapott.

Megrójj a gazdagok telhetetlenségét (773. N.):

A gazdagokkal, sajnos, velük születik
A balgaság. Vajjon mi ennek az oka?
Tán a szerencse, mely vakon velük hajóz,
Vaksággal az hálózza bé értelmüket?

Úgy látszik, később apja trónjáról lemondani és más hazát
keresni, hogysen a maga fölött való rendelkezésről lemondjon
(774. N.):

¹ E három sort idézi Stob. 43. 3.

A föld, ha táplál, mindenütt hazánk lehet.

Az apát fölingerli fia botor ellenkezése. Ő mondhatja (778. N.):

Nagy balgaságnak tartom azt, ha valaki

Éretlen gyermekének vagy polgárinak

Phaëthon kétségkívül fenntartotta ellenkezését, de abban a tudatban, hogy ő most úgyis Hélioshoz megy, kívánsága megnyerése esetén egész nap távol lesz, s így az apja ter-
Kezébe adni kész hatalma gyeplűit.

vezte nász ma ügysem mehet végbe, talán némi engedékenységet mutatott. (Goethe: „Der Sohn muss Vorsicht brauchen, dass die Absicht, während der Feierlichkeiten noch einen abenteuerlichen Versuch zu machen, nicht verraten werde“.), mert távozása után apja, fia ellenkezésével nem törődve, zavartalanul készül a nász ünnepére. Hogy mily gondolat vezérli Phaëthont, az-e, hogy, ha isteni származásáról meggyőződik, akkor megalázkodás nélkül eleget tehet Merops akaratának, vagy az, hogy mint isten fia annál könnyebben ellenszegülhet az illetéktelen kényszerítésnek, azt bajos eldönteni. Annyi bizonyos, hogy igazi atyjától várja a kérdés megoldását. Mindenesetre sietni kellett, hogy Helioszt még napkelte előtt otthon találja. Az is nagyon valószínű, hogy magában már megállapította, mit fog kérni Heliostól s nemcsak akkor támad lelkében a koci elkerésének vágya (mint Goethe hitte), mikor az indulásra kész, fúvó paripákat meglátja. Abban is tévedett Goethe, hogy Helios és Phaëthon között külön párbeszédet és így színváltozással járó jelenetet föltételez. Mindazt, ami Helios és Phaëthon között történt, tehát beszédjüket is, egy hirodó szemtanú (Helios egyik szolgálja vagy leánya?) elbeszéléséből tudjuk meg.

Helios természetesen elismerte fiának Phaëthont, de épen mint atya, le akarta beszélni arról a meggondolatlan kívánságáról, hogy egy napra kezébe kapja a napkocsi hajtását. Phaëthon nem tágitott, s Helios — ígérete szerint — kénytelen volt a végzetes kívánságot teljesíteni. Ezért legalább jó tanácsokat ad neki (így van ez Ovidiusnál is), hátha azokat szem előtt tartva, mégis sikerülne fiának a nagy feladat megoldása. E tanácsokból valók a Longinosnál fennmaradt sorok (779. N.):

Hajts úgy, hogy Libya egére át ne csapi,

Mert ott a légben nincs elég nedv, és kocsid

Áttüzesednék...

Tarts a Pleias hét csillagának egyenest.

— — — — —

E szóra megragadta a gyeplőt fia;
 Megcsapkodá a szárnyas kancák oldalát,
 S azok repültek át a levegő-ezen.
 Az apja meg a lógósnak hátára ült,
 Úgy lovagolt, intvén fiát: „Most arra hajts,
 Most erre fordítsd, erre a kocsit, fiam!”

(Minden hiába! Phaëthon halandó keze gyöngének bizonyult az istenkezekhez szokott halhatatlan paripák fékentartására. Zeus, hogy a további bajnak elejét vegye, villámával sújtja a vakmerőt. Így Phaëthon nem messze-nyugaton, mint Ovidiusnál, hanem kiindulásához közel, keleten, saját földjére hull. Helios ott lévén a lógós hátán, mindjárt kezébe ragadhatta a lovak gyeplőit s habár fiát végzetétől meg nem menthette, tisztét kötelessége szerint folytatta s a világra másnap sem borult egész napig tartó sötétség, mint Ovidiusnál.

Ezalatt a mitsem sejtő Merops a nász előkészítésével foglalkozik; ellenben Klymene, aki sejtheti, hogy fia valami nagy dolgot fog kívánni Heliostól, a Karral együtt aggodalommal van eltelve a várható események miatt. Valószínű tehát, hogy a derült égből való villámcsapás, mellyel Zeus Phaëthont lesújtotta, nem kerülte ki aggódoó figyelmüket.

Phaëthon a királyi palotától nem messze, a szántóföldeken zuhant alá. Ott találja meg volt nevelője, ki szabadságot nyervén, földjét műveli s a Phaëthon holttestét hozó szolgákhoz csatlakozva ő jelenti Klymenének a gyászos esetet.)

NEVELŐ.

Jövék sietve, hívott a gondoskodás...

— — — — —
 Oh mert a ház ha elveszté ifjú urát,
 Szavát ki csak fogadta, mind boldogtalan.
 Ezért jövék és hagytam a juh-aklokat,
 E gyermekeket hogy földbe tégyem véletek,
 Hogy ő, ki már-már átvevé a dús vagyont,
 Sirjába' kapjon díszet és italáldomást.
 — — — — —

Oh hintsetek a vér nyomára balzsamot,
A levegőt ne mételyezze meg szaga.
Fényes végtisztességben részesülve hadd
Szálljon homályos sírja néma mélyibe.
Az uralomra ok nélkül irígykedik,
Kinek kevés van, ám törvény szerint szabad;
Szegény ok nélkül irigyli a gazdagot.
Erősb a kisebb város jó kormány alatt
A nagynál, hol törvény helyett önkény az úr.

KLYMENE.

Mely útra készíté, dícsérem buzgalmatat.
Mi a teendő, arra nézve nem vagyok
Most bölcs. Mi járna még haszonnal, nem tudom.

NEVELŐ.

Mindig a nőknek vannak bölsebb terveik.

KLYMENE.

Nekem bizony nincs! Hisz' mindenre képtelen
A megrémült szív. S e dologban egy nehéz,
Nagy szövevény van. Ah tudom s átérzem én!

NEVELŐ.

Akármily tarka, mint mondják, e szövevény,
Én e bajodban el nem árullok soha.

KLYMENE.

Sötét homályba hogy' rejtjük most szem elől
E szörnyüséget? Sírba vajh mikép tegyük

Holtunkat úgy, hogy atyja észre ne vegye?
Hogyan vigyük ki lopva őt a városon?

NEVELŐ.

Én azt remélem, Hélios majd megsegít,
Holt fiaikkal ha törődnek istenek.
A sorscsapásban elcsüggedni nem szabad:
Tettekre kell serkenni mentől hamarább.

(6 sor hiányzik.)

KLYMENE.

A bosszuló tűz, mely a holttetemben él,
Im' szemmel láthatólag most is füstölög.
Végem nekem már! Vigyétek be holtamat.
Óh férjem, férjem, hol vagy? Jöjj! Nászéneket
Dalol szegény, vezetve szűzeink karát.
Mit késtek itt? Töröljétek fel íziben
A földön szerte hullott vérnek cseppjeit.
Siessetek, cselédek! Én elrejttem őt
Legfényesebb szobánkban, ott, ahol Merops
Kincseit őrzi, s lepecsétlem ajtaját.
Fényes Napisten, tönkre tettél engem is
Fiammal együtt! *Apollonnak* helyesen
Neveztek el, kik tudják, mit jelent e név.¹

(Klymene most már nemcsak fia sorsán kesereg, hanem maga miatt is halálos aggodalom gyötri. Phaëthon esete, ha kitudódik, az ő titkáról, leánykori ballépéséről is lerántja a leplet Merops előtt. Azt hiszi, hogy ha Phaëthon holttestét elrejtí Merops elől, titkát is megőrizheti. Viszi tehát a villámütéstől füstölő holtat a kincsesházba, mert hallja közeledni Meropsot a nászdalt zengő leánycsoporttal (mellékkar).)

¹ Apollon = pusztító.

KAR.

Strophe.

Hymen, Hymen!

Zengjük Zeusnak égi leányát,

A szerelmek asszonyát, Aphroditét,

Ki nászra vezérli a lányt.

Kypriis, oh mennybeli nők legszebbje, néked

Zengem el én e nászdalt

És a te nőül ígért

Sarjadnak, akit te az égben

Rejtegetsz magadnál;

Antistrophe.

Ki városunk

Nagy fejedelmi fiát viszi nászra,

Csillagos palotának drága gyermekét,

Kit úgy szeret Aphrodite.

Oh milyen üdv a tiéd, boldog királyfi!

Nőd egy istennő lesz

És egyedül te leszel

A föld kerekén, aki istent

Mondhat ipának.

MEROPS (egy szolgálhoz).

Menj és vezesd a házba e leányokat.

Buzdítsd a nőmet, rendezzen kartáncokat

Az isteneknek. Járják házamat körül

Szent nászdalokkal s Hestiának tűzhelyét

— Hisz minden józan elme onnan indul el —

Imádja meg

. [Egy szolgát látok ott]

Házambul istennőnk szentélyéhez siet.

SZOLGA.

Uram, a házból íziben kifordulék,
Mert ott, ahol te őrzöd arany kincseid.
Dús halmazát, fekete füst fuvalmai
Csapnak ki a ház ajtajának résein.
Oda tartva arcom, nem láttam bár lángokat,
Csak telve ronda füstgomollyal a szobát.
Siess tehát, hogy Hephaistos haragja benn
Tűzzel ne dülje épen most a palotát,
Phaëthonunknak lakodalmi ünnepén.

MEROPS.

Mit mondasz? Nézd, nem a meggyújtott füstölők
Terjesztik-e házamban azt a füstgomolyt?

SZOLGA.

Megnéztem én már: füstölők nem égnek ott.

MEROPS.

És tudja ezt vagy még nem tudja hitvesem?

SZOLGA.

Az isteneknek áldoz, gondja arra van.

MEROPS.

Megyek tehát, mert ily dolgok, hahogy balul
Fogják fel, nagy vihart szoktak támasztani.
Démétér lánya, tűznek istenasszonya,
S Hephaistos isten, kiméljétek házamat! (El.)

KAR.

Óh jaj, miért nincsenek szárnyaim
 Tova szállni, szegény fejem!?
 Hogy felrepülnék a magasba velük,
 Vagy föld alá süllyednék!
 Óh jaj, jaj nekem! Szomorú sors ijeszt.
 A királyi anyát s a fiút odabenn
 Halál lepte meg!
 Ohohohó! Zeus villámcsapása, te,
 Óh jaj, Hélios balsikerű frigye!
 Óh mérhetetlen sorscsapás sujtottja, te,
 Ókeanos-leány,
 Menj s az atyádhoz esdj,
 Tartsa a végzetet
 Messze fejedtől, ah! messze a zord halált!

MEROPS (belülről).

Óh jaj, jaj nekem!

KARVEZETŐ.

Halljátok-é, mily siralomba kezd urunk?

MEROPS.

Jaj, magzatom!

KARVEZETŐ.

Fiát kiáltja, s az, szegény, nem hallja már
 látható világosan.

(26 vers hiányzik.)

(Merops jó fia holttestével.)

KARVEZETŐ.

Imé a házból ott jó országunk ura,
Kezébe' hozva holt fiának tetemét.

MEROPS (a nevelőhöz).

Maradj, mert látva téged, biztat a remény,
Hogy megtudhatjuk, ki volt az a vakmerő,
Ki fiamat, az istenasszonynak vejét,
Elpusztította égő tűznek lángival?

NEVELŐ.

Óh jaj!

MEROPS.

Csak sirj, zokogj, de kérdésemre válaszolj.

NEVELŐ.

Jaj, jaj!

MEROPS.

Ha nem felelsz, majd kétszer is megsíratod.

NEVELŐ.

Miről hallgatni kell, mért készletsz mondanom?

MEROPS.

Ki tette tönkre ily méltatlanul fiam?

NEVELŐ.

Tudom, de félek a valót kimondani.

MEROPS.

Nyiltan jelentsd ki, én parancsolom neked.

NEVELŐ.

Könnyű szavakkal oly nagy bút hogy' mondjak el?

MEROPS.

Nálad hatalmasb, aki nyiltan szólni kész.

NEVELŐ.

Nálad hatalmasb tette tönkre: Zeus urunk!

(Ezzel minden töredék véget ér. Ami következett, Klymene ügyének megoldására nézve, találgatásokra vagyunk utalva. Klymene titka kétségkívül kipattant, Merops megtudta neje leánykori ballépését s kimondta rá a halálos büntetést, azonban valamely isten (Okeanos? Aphrodite?) közbelépése kieszközölte Klymene számára Merops bocsánatát, s a házastársak kibékülve, a fájdalomban és gyászban osztozva temethették el összetört reményüket, Phaëthont, az ifjui nagyra-törés tragikus áldozatát.)

EGY PÁR KISEBB TÖREDÉK
PHAËTHONBÓL.

782.

Én gyűlölöm a jól kezelhető
Somijjakat s a testgyakorlást átkozom.

783.

A kedves halott
A szakadékban megmosatlan ott rohad.

784.

A hús falomb
Lenyújtja lágyan őt ölelni karjait.

PHILOKTETES.

A töredékek bevezetésében Nauck Dion Chrysostomosból a következő izolált verseket állapítja meg:

ODYSSEUS.

Látom, utadról sok badarságot beszélsz.

PHILOKTETES.

De honnan? Ezt kívánom tudni legelőbb.

PHILOKTETES.

Honnan? Mondd újra, hadd tudjam világosan.

PHILOKTETES.

Mivelhogy épen hellén vagy, hát nem lehet,
Hogy el ne pusztulj még e máj szent napon.

PHILOKTETES.

Harcban legyőzve avvagy csellel ejtve meg?

785.

En bölcös ne volnék, aki — bár a nagy tömeg
Közé soroztak, minden fáradság nekül
A legbölcsebb ember sorsában osztozám?

786.

„Csak nincs is oly nagy nyegle“, mint a férfiú;
Mert azt becsüljük, azt tartják csak férfinak,
Ki tulságosb és izgágább a többinél.

787.

Hogy régibb fáradalmim kárba ne vesszenek,
E rám váró bajoktól sem huzódozom.

788.

Bent, idegen, rémes látvány tárul eléd.

789.

Óh, élet, elég, fejezd be,
Még mielőtt javaim'
Avvagy a testemet is valamely balsors nyomorítná.

790.

Lemarja lábamról a húst e rákfene.

791.

Boldog, ki békés-nyugalomban otthon ül.
Szól s áruját kirakva újra vízre száll.

792.

Lám, istenek között is kedves a haszon!
Csodáljuk azt, kinek legtöbb aranya van
A templomában. Hát mi tilt, ez adományt
Hogy elfogadd és úgy tégy, mint az istenek?

793.

Hogy' mertek esküdözni hát, jósszékülők,
Hogy jól tudjátok isteneknek dolgait?
Nincs emberekre bízva ily sáfárkodás.
Ki kérkedik, hogy isten dolgát ismeri,
Egy tudománya van csak: a hazudozás.

794.

Elmondom én, habár irántam jogtalan
Volt, hogy beszédem' kíméletlen' cáfolá;
De ajkamról csak tényeket fogsz hallani,
Míg őt saját beszéde majd leleplezi.

795.

Hazánk ha boldog, minket is naggyá növel,
Ha rossz a sorsa, földre sujt bennünket is.

796.

Valamint a testünk halandónak született,
Haragot sem illik halhatatlant tartani
Olyannak, aki józan ember-számba megy.

796 b).

Szégyenletes hallgatni az egész görög
Hadról és türni, hogy a szót barbár vigye.

797.

Csak istenimnek tesse, légyek semmi bár:
Ők megtehetnek mindent, bárha késnek is.

PHOINIX.

801.

A házas élet terhes annak, aki vén,
Kellő koron túl aki ifju lányt vesz el;
A vén ember nem nőt kap így, csak zsarnokot.

802.

Mily nagy teher vagy, aggkor, a vén vállakon!

803.

Magam hibáztván, másnak sem tanácsolom,
Hogy a hatalmat gyermekének adja át,
Amíg szemére nem borúl sötét homály,
Mert élhet aztán fia rabszolgájaként.

804.

Keserves ifju nőnek, hogyha férje vén.

805.

Minden csapás közt asszony a legsúlyosabb.

806.

Ki próbáját nem adta még,
Csak látszik inkább bölcsnek, mint valóban az.

807.

A természetnél nincs nagyobb, mert nem teszed
Jóvá a rosszat, bármily gonddal neveled.

808.

Valót buvárol kétes mélységből az ész.

809.

Sok pörben én már bírónak választatám
S hogy a tanúk heves vitája véget ért,
Ellenkezőleg fogtam fel az esetet,
Mert én, mint mindaz, aki bölcs, úgy kutatom
Az igazat, hogy emberemnek jellemét
Veszem szemügyre s mindennapi életét...
Ha látom azt, hogy rossz társaságot szeret,
Tovább nem is kutatgatok, hisz' tiszta sor,
Hogy ő is épen olyan, mint barátjai.

810.

Óh gazdagságnak terhe, olyan könnyű vagy!
Pedig nagyon sok bajt és romlást rejtegetsz.
Az emberélet oly törekeny épület!

811.

Az irigység nem kenyere,
De tőlem a jót csak hadd irigyeljék.

812.

Cselédeimnek meghagyám, hogy a vasat
Tartsák a tűzbe, míg izzóvá lesz hegye.

813.

Régebben én, az utcán hogyha láttam egy
Világtalant, akit vezetni kellettett,
És balsorsán panaszkodott, szidalmazám,
A megváltó halált gyáván mért rettegi.
S most azt a szómat íme hogy' megcáfolom
E nagy nyomorban! Ember, hogy' ragaszkodik
A léthez, hogy' vágysz, hogy megérd a holnapot,
Habár ezer baj terhe nyomja válladat!
Az élet vágya minden szívben úgy dobog!
Mi az élet, tudjuk, azt nem, hogy mi a halál:
Itt hagyni a napfényt azért remeg szivünk.

814.

Légy üdvöz, szüleimnek ősi földje, te!
Az embernek, ha elnyomják is a bajok,
Szülő- s tápláló földjénél nincs édesebb.

PHRIXOS.

816.

Elhagyva egykor Sidont Agénor fia,
Kadmos, Thebainak városába érkezett;
Phoinikiának volt szülötte bár, görög
Lett ott azóta, lakva Dirke mezejét.

Phoinikiát hogy mért kellett elhagynia,
Elmondhatom. Volt három Agénor-fiú:
Kilix, kitől Kilikiának van neve,
Phoenix, kinek nevét Phoinikia nyéré
És Thasos...

818.

Ha a nyomornak első napja volna ez
És nem hajóznám oly rég' a baj tengerét,
Úgy hánytorognám, mint igába csak imént
Fogott csikó, mely zablát épen most kapott;
De így régen levert a baj s a szenvedés.

819.

A férjnek búban, bajban legédesb vigasz
A nő, ki jól intézi háza dolgait,
Haragját csillapítja és nem engedi
Csüggedni; édes hívünk ártatlan csele.

820.

Igaza van: a nőnek tiszte mindig közösen
Viselni férjével a sors csapásait.

821.

Mondják, a nő a fattyút sohse szíveli;
Ily szemrehányástól azért őrizkedem.

822.

Jobb a szerény, de tisztessen szerzett vagyon,
Mint aljas úton kincsel tömni házadat.

823.

Reményben élj, remény táplálja lelkedet.

824.

Hombáraink felnyitni nem méltóztatott.

825.

Nem pusztaság tesz várost, ámde emberek.

826.

Azt mondja: férfi; ám nem illő férfihoz
A gyáva név, sem aljas és rút lelki kór.

827.

Az ősi házból hű dologtevők nekünk.

828.

Sok rabszolgának, — bárha rút is a neve, —
Szabadokénál szabadabb a szelleme.

829.

Ha istenesként istentelenekkel egy
Sorsot szenvednék, hogy' lehetne helyes az,
Ha a jóságos Zeus az igazság hive?

830.

Ki tudja, nem *élet*, mit halálnak mondanak?
S mit életnek neveznek, nem halál? Igaz,
Hogy aki él, az küszködik, s ki már halott,
Nem küszködik, nem szenved immár semmi bajt.

831.

Mindannyiunk szívébe bé van oltva az,
Hogy kedvesinkért, még ha méltán érte is
Őket haláluk, könnyet vágyunk ontani.

832.

Ki azt gondolja, hogy derűre-borura
Rosszat tehet s azt nem tudják meg istenek,
Nagy balhit rabja; ez kitűnik csakhamar,
Mert mihelyest Dikének érkezése van,
Egyszerre minden gáztettéért meglakol.

CHRYSHIPPOS.

836.

Minden a Földből lesz s Zeus Aetheriből;
Ez az Aether az emberek, istenek atyja.
Az meg, befogadva a nyirkos eső
Cseppjeit, emberi lénynek ad éltet,
Eledelt terem és a vadak nemeit;
Amiért jogosan
Mondják, hogy a mindenek atyja.
És ami földből
Lett, visszakerül az a földbe megint
S ami aetheri magvakból eredett,
Az visszajut újra az égi sarokra.
Ami megszületett, nem semmisül az meg,
Csak egyik a mástól elkülönül
S újabb alakokba' tűnik fel.

837.

Mindazt, amikre intesz, jól tudom,
De minden jobb tudáson győz a szenvedély.

838.

Hajh, hajh, biz' az mirajtunk nagy istencsapás,
Hogy látjuk a jót s mégis rosszat művelünk.

839.

Inkább legyek rút, hogyha bölcs vagyok s erős,
Mint szép s amellet hitvány és jellemtelen.

840.

Uram, halandó nem tudhatja sohasem,
Mily mértékkel mér jót és rosszat végzetünk.

BIZONYTALAN DARABOK TÖREDÉKEI.

843.

Ne kaptam volna kézbe azt az undokot.

846.

A trón felé a nagyravágyók sergei
Nyilazni szoktak: jól kell hát ügyelni rá.

848.

Aki szülőit életében tiszteli,
Az isteneknek élve-halva kedves az;

Ki megtagadja tőlük a tisztetletet,
Az isteneknek az ne áldozzon velem
S ne szálljon egy hajóra énvelem soha.

849.

Elveszni szörnyű, bár dicsőség jár vele;
Nem halni meg: bár gyávaság, de nagy gyönyör.

851.

Az achajoknak agancsos szarvast adok
Kezükbe; azt levágva majd dicsekszenek,
Hogy lányodat vágták le.

852 a).

Óh jaj, te hővérű kebel!

853.

Mutatva csillagoknak visszás útjait,
Népem megmentém és a trónt elfoglaltam.

854.

Ezért [a Nap]
Magába' mindent egybefoglal egymaga.

855.

Megjő nagy vadkan terhét hozva vállain,
Vagy éktelen hiúzt és torz fenevadat.

856.

Most játszom; édes ez nehéz munkák után.

856 b).

Alkyonok, kik a tenger örökfolyamú
Habja fölött csicseregtek,
Áztatván nedű-harmatos
Csöppel szárnyaitok hegyét.

Arany J.

857.

Felhozza föld zugából híre a jelest.

858.

Ő megmentőm, ő dajkám és anyám nekem,
Testvérem és cselédem, házam horgonya.

859.

Közel hozzám e Phoibos-ihletette lány.

860.

Föld istenei,
Akik ott Acheron mocsaránál
Laktok, ahonnan senki se tér meg.

866.

Azt nem tanácslom, hogy vést forralj ellenid
Ellen s magadra vond a bosszu szellemét.

867.

Mily édes vagy te, Kypris, és mily szívtelen!

868.

A vén lábnak futása reszketeg.

869.

Óh lány, te az Aetherből születél,
Melyet Zeusnak hívnak az emberek.

870.

Megkövezést, karóba húzást ki ohajt?

871.

Legáldottabb szív és legvendégszeretőbb.

872.

Nem nők között, hanem vasban, fegyverbe' kell
Dicsőséget keresni minden ifjunak.

876.

Rút mondanom, elhallgatnom nehéz.

Arany J.

877.

Távol lakomtól ütöttem fel sátrammat.

878.

Ugy-é, te tengeristennek fia?

879.

Gyűlölöm a polgárt, ki városának
Használni lassú, míg gyors ártani;
Ügyes magának, a honnak tehetlen.

Arany J.

880.

Kockán Achilles kettőt meg négyet dobott.

Arany J.

881.

Ölébe s a nász-ágyba hullanom.

Arany J.

882.

A szóért más jutalmat szón kívül ne várj;
Tettet csak az kap, aki azt adott maga.

884.

Mi kell az embereknek e kettőn kívül:
Déméternek kalászan és ivóvizen?
Mevannak és a természet táplál velük.
Mi keveseljük e bőséget s dőzsölünk,
Vadászva mesterséges étkek ezreit.

885.

A józan, az egyszerű asztal
Vágya a szívemnek;
Ami szertelen, ami időtlen,
Arra nem sovárgok.

887.

Kypris a dússal tart, éhezni nem szeret.

887 b).

Nem kéne hinnünk, akiknek hiszünk,
S hinnünk, akiknek nem.

Arany J.

888.

Aithopsnak hívják Hélios egyik lovát,
Bakchosnak őszi szőlejét az érleli,
Azért a bort is *aithops* névvel illetik.

889.

A bölcsesség csemetéje, Eros
Teljes — erénnyel;
Nincs isten az égben nála kegyeseb
S a halandóknak kívánatosabb.
Búttan öröm jár véle, szivünkbe
Reményeket olt. Avatatlanok, el,
Kik az ő titkát nem ismeritek!
Közöm ily nyers lelkekhez ne legyen!
Ifjú, hallgass rám és a szerelmet
El ne kerüljed,
De, ha megjő, élj vele bölcsen.

890.

Nem látod Aphroditét, mily nagy isten az?
Nem mondhatod meg, el sem is képzelheted,
Mily nagy hatalma és mily messze terjedő.
Ő táplál minden embert, téged, engemet.
De nem kívánom, hogy hidd pusztá szómra ezt,
Hatalmát megmutatni tettekkel fogom.

Záporra vágják a Föld, ha a Nap heve
Kiszáritotta s meddő méhe nem terem;
És a magasztos Ég is, esővel tele,
Szerelmi vággyal hull a Földnek méhibe.
Aztán, ha ketten együvé vegyültenek,
Mindent teremnek nekünk, hogy tápláljanak;
Nekik köszönjük, itt hogy ember él s virúl .

891.

Nekem ha Nestor édesen folyó szavát
Adná az isten és a phryg Anténorét,
Üres agyat mégsem tudnék megtölteni,
Se bárgyu főbe bölcseséget oltani.

892.

Az égbe' fenn ha él Zeus, mért engedi,
Hogy *egy* embert verjen mindig a sors keze?

901 b).

Már az eszembe' gyakorta forgatám azt:
Vajjon a sors intézi a dolgokat, avvagy az isten?
Reménytelenül s a jog ellen
Mélyre bukottat fölemel isten
S a boldogulót gyakran megalázza.

894.

A jó embert, bár a világ végén lakik,
Barátomúl becsülöm, ha nem látom is.

895.

Bolond volnék, ha hízlalnám szomszédimat.

897.

A bölcset, ki magának nem bölcs, gyűlölöm.

898.

A gyöngye test fő ellensége a hideg.

899.

A marhahús után még zöld füget evett
S vadúl üvölt, hogy barbár megsokallaná.

900.

Az embereknek legjobb nem születniök.
Mért szüljek én keserves fájdalmak között
Gyermekeket? Hisz' hogyha szülök esztelen',
A jókat elveszítem s a rossz megmarad,
Hiába sírok. És ha nem veszítem el,
Örökös gond emészti szívem' akkor is.
Mi jó van ebben? Nem elég *egy* életért
Remegni folyvást s túrni sok-sok szenvedést?

901.

Férjét egy nő se szépségével szerzi meg,
Erényével nagyon sok; mert minden derék
Nő, férjével ha egybeolvad, hű marad.
És ennek fő feltétele: ha rút a férj,
Az okos asszony szépnek fogja tartani;
Mert ebbe' bíró ne a szem, az ész legyen.
S ha rosszat mond is, jónak kell azt tartani,
S urának mindenben kedvére szólani.

Ha férje szenved, véle szenved hitvese
S minden buvában, örömében osztozik.
Ha te beteg vagy, én beteg leszek veled,
Részem' bajodból zokszó nélkül kiveszem.

902.

Boldog az, aki a tudománynak
Bírja hatalmát;
Az polgártársainak sohse tör
Kárára, sohasem tesz jogtalanúl;
Az örök természet rendje köti
Le figyelmét, honnan eredt vajon az,
Hogyan? és mi a célja?
Az ilyennek a rossz tettekre való
Rút vágyak eszébe se jutnak.

903.

Aranyos szárny légyen a vállaimon,
És a bokáimon is, valamint a Sirénekén;
A levegő-égnek magasába repülök
Zeusszal beszélni...

904.

Italáldozatot hintek teneked,
Te, világ ura s ezt a lepényt, ha Zeus,
Ha Hádes a név, amelyet te szeretsz;
Vedd hát tűznélküli áldozatom
Sok mindenféle gyümölcsből.
Te az égnek az isteni közt egyedül
Bírod a Zeus botját a kezében
S közösen Hadesszel a trónt odalent.

Küldd fel a földre a lelkeket, akik
Tudni akarják küzdelmeiket
S honnan eredtek, honnan e sok baj;
Melyik istent kell megnyernie annak,
Ki nyugalmas révbe sovárogo.

904 b).

Együgyű az szerfölkött,
Ki le akarja győzni a természetét.

905.

Ezt látva ki nem hiszen isteneket
S nem dobja magától messze csalárd
Csillagjósok rossznyelvű szavát,
Mellyet tudománytalanul sohse látott
Dolgokról összefecsegnek?

906.

Az ifju lányhoz ifjut kötni nem helyes;
Mert nem sokára ez majd másra vet szemet,
S magára hagyva az rosszban törí fejét.

907.

Legyőző a szükség s rabjává tesz a nyomor,
Az átkozott, mely annyi bajnak kútfeje.

908.

Nyomorúságos emberi élet,
Oh be bizonytalan is vagy örökké!

Gyarapítod emezt, megrontod amazt,
És nincs megvonva határa sehol,
Ameddig az ember előre haladhat,
Kivéve, mikor ránk küldi Zeus
A hideg kimulásnak a percét.

909.

A gondos orvos tisztje az,
Vizsgálva a kórt, végye számba a lakók
Életmódját és a vidék éghajlatát.

910.

„Mind erre, ha kell, most vetekedjék!
Ellenem untig mesterkedjék!
Velem a közjó s mellettem ví
Az igazság is; sohasem fog rám
Bizonyulni“ gonosz cselekvés.

Arany J.

911.

Ez az Aether, a földet átölelő,
Az istenek feje.

912.

A szenvedély tevé, melynek törvénye nincs.

913.

A tenger habját rossz időben szeldelik...
Milyen kicsiny reményre bízzák éltüket!

914.

Halandók réme, libyai Lámia
Vagyok: van-é, ki e nevet nem ismeri?

915.

Kezesnek kárát látva, nem kezeskedem;
Ezt a pythói törvények sem engedik.

916.

Lelkem, hagyd abba ezt a szőrszálhasogatást!
Sziertelen, amire törsz! vagy a társak előtt
Akarod magadat mutogatni?

919.

Nyelvével orra likait végignyálá.

920.

A nőnek otthon van szava, cselédihez.

921.

Mert veszélyes az,
Ha a közészerűnél a szépség nagyobb.

922.

Jaj, már sárkánnyá változik testem fele;
Öleld körül a megmaradt felét, fiam.

925.

A bölcseségnek soknemű fortélyival
Ejtnék meg minket a hatalmasb istenek.

926.

A rút tettektől őrizkedjél gyermekül;
Kit jól neveltek, férfikorban is pirúl
Gazságot elkövetni; ám ha ifjúként
Sokat hibázik, megmaradnak a hibák
A jellemével egybeforrva aggkorig.

927.

Amely ifju a múzsáktól idegen,
Az elveszítette a multakat is,
S a jövőre tekintve halott az.

928.

Aki eszével él,
Igaz barátért sok pénzt sem sokallana.

930.

Nem, élve fogadott be Hades engemet.

931.

Ne öld meg a könyörgőt: törvény tiltja azt.

932.

Tehát e szóért öltök meg most engemet?

933.

Oh ti, a földnek átkozott gaz fajzati!

934.

Mi az? te így beszélsz ten-házad népihez?

935.

Látod-e fenn az Aethert, amely végtelen
S a földet nedves karjaival öleli?
Ezt hidd Zeusnak, ezt véld istennek csupán.

937.

Megy legelől a tüzes sárkány, belefogva gyümölcs-
[csel
Telt kocsijába a négy egyetértő évszak alakját.

938.

S te, Föld anyánk! De Hestiának mondanak
Téged a bölcsek, ki az Aetherben honolsz.

939.

Valami *újra* mindenik napunk tanít.

940.

Ha istenidnek tiszta szívvel áldozol,
Bármily kis adománnyal megnyered kegyük.

941.

Az isten tervét föl nem éri emberész.

942.

Az isteneknek tessél! Tőlük függ a vég.

943.

Tisztelni méltók, kiktől éltünket nyerők.

944.

A gyermekeknek mily öröm a jó atya
S a jó atyának engedelmes gyermekek.

945.

Gondoljanak rá a szülők, hogy egykoron
Ifjak valának, s gyermekükre, mert szeret,
Eszük ha helyén van, nem vetnek rossz szemet.

946.

Az oly atya, ki gyermekéhez zord szivű,
Nehéz öregség terhét fogja hordani.

948.

Vágysz majd, hogy ilyen ember álljon pártodon.

950.

Ki szolga, ha meg tudja vetni a halált?

951.

Hiszem,

Hogy nincsen becsesebb erény,
Mint az önuralom; hisz' ez
Mindig a jók, nemesek sajátja.

952.

Ti tiszteletre vágytok s hiszitek, hogy a kincs
Erényt szerez, de jók közt helyetek sosem lesz.

953.

Ah, a nemes mindent olyan szép színbe' lát!

953 b).

- Beszédem, melyet mondok, oh atyám, neked
Kén' mondanod; hozzád illőbb a bölcsesség
És a belátás, mit s mikor kell szólani.
Mert elmulasztád, a szükség rákényszerít,
5 Hogy elmondjam, mit jónak gondolok, magam.
Ha valami nagyobbat vétkezett is ő,
Hozzám nem illik érte bosszút állani;
S mit ellenem vétett, az rám szégyen csupán.
Tán balgaság felednem a történeteket,
10 Nem mondok ellen; ámbár, óh atyám, a nő
Talán tudatlan megítélni egyebet,
Saját ügyében mégis van elég esze.
Legyen, mit kívánsz; ez, mondd, mit bánt enge-
[met?
A férfiúnak és nőnek törvénye az,
15 Amaz szeresse mindvégiglen hitvesét,
S ez tégye azt, mi férje tetszésére van.
Olyan volt ő irántam, amint várhatám,
S mindaz, mi néki tetszik, tetsző nékem is.
Hisz' jó irántam, csakhogy elszegényedett.

20 Te most, mint mondod, engem egy gazdaghoz
[adsz,

Ne éljem végig búslakodva életemet.
Van-e egész világon annyi kincs, atyám,
Amely uramnál jobban boldogítana?
Vagy igazságos, helyeselhető dolog

25 A jóból, amig volt, kivenni részemet,
De inségében meg nem osztoznom vele?
Mondd, ha a férfi, ki most nőjeül kíván,
Mit Zeus ne adjon s meg nem történik soha,
Mert nem akarom s nem vagyok képes reá,

30 Tehát ha ez majd elveszítné vagyónát,
Más férfiúhoz adnál, és ha az is úgy
Jár, ismét máshoz? Meddig kísérted, atyám,
Te a szerencsét életemnek folyamán?
Gyermekekoromban kellett volna, hogy keress

35 Számomra férjet, míg a válasz rajtad állt.
Ha már od'adtál, most immár az én jogom
Körültekintni, mert nem jól választva csak
A magam éltét tenném tönkre enmagam.
Ez az igazság! Tűzhelyedre kérlek én,

40 Férjem ne vedd el, akihez nőül adál.
Ez igazságos, emberszerető kegyet
Add meg, atyám. Ha nem, csak erőszakosan
Viheted véghez terved. Megpróbálom én,
Mint kell, e sorsot széken közt is hordani.

954.

Egy bajnak egy, a másnak más a gyógyszere;
Szomorkodónak a nyájas baráti szó,
Az esztelenkedőnek a megfenyítés.

955.

Ne légyen olyan nagy szerencse, mely miatt
Te kelletén túl bízakodva nagyra láss,
De el se csüggedj, hogyha balszerencse sujt;
Maradj csak mindig az, ki voltál s jellemed
A próbát állja meg, mint tűzben az arany.

956.

A kényszerűségnek ki önként enged, az
Bölcs én szerintem s érti isten útjait.

957.

Mit életnek neveznek, inkább küszködés.

957 b).

Fennhéjázó ne légyen a boldogtalan.

958.

Fogd, fogd pártomat, ámde csak
Csínján s cserbe ne hagyj ám!

959.

A fényhozó Hekaténak léssel szent ebe.

960.

Ajándokot nem adok dúsnak én, szegény:
Balgának hinnél, vagy, hogy adva — koldulok.

961.

Minap virult még s most, miként égről letűnt
Csillag, kihunyt és lelke az Aetherbe szállt.

963.

Legjobb jós az, ki okosan tud sejteni.

964.

Istenkéz a nagy felé
Nyúl és sorsukra bízza a kisebbeket.

965.

Testvéri viszály, iszonyú vagy!

966.

A szolgagyermek nyelve mindig féktelen.

967.

A hallgatás a bölcs embernek — felelet.

968.

A szót az embernek ha venni kellene,
Dehogy kívánna szépen szólni valaki;
De most, — mivelhogy ingyen kapja a magas
Aetherből a szót, — örvend, hogyha összehord
Valót, valótlant; mert hiszen kárt úgyse vall.

969.

Ne félj, Diké nem megy neked s nem szúrja át
A kebledet, se mást, ki igazságtalan,

Hanem csak halkán, lassu léptekkel közelg
S ha itt a perce, rajta üt a gonoszon.

970.

Mit a szülők vétkeznek, azt az istenek
Utódaikban büntetik.

971.

Mellesleg elkérkedhetünk tán, asszonyom,
Hogy enyhe ég terül el a fejünk fölött,
Amely se nagy hőt, sem fagyot nem ont reánk,
És a mi szépet Ázsia s Hellas terem,
E föld varázsa együtt nyújtja azt nekünk.

972.

Sokat megölt a villám vértelen sebe.

973.

Átjárta a bor a tüdő minden csövét.

974.

Más üdvösséget vágnak megszerezni ők.

975.

Gorgó-ölő, aki fölrepül a Zeus aetherébe.

976.

Dús pompa közt se héjjázzál fenn, asszonyom.

977.

Bár néma volnál, emberek szegény neme!

978.

Ács vagy, de műved semmikép sem ácsra vall.

979.

Szerencse, a sors gyermeke...

980.

Két kedves őszi hónap és két tavaszi...

981.

Bizony van Zeus, ha kinevetnek is,
S az ember szenvedésit látó istenek.

982.

Marcona Aresnek cselédje...

983.

Barátaink kiismerése nagy dolog.

984.

Halni ha kell, csak úgy szép a halál, csak úgy,
Hogyha dicső hírért dobjuk el életünk'.

985.

Sokat a soknak, még többet kétannyinak.

986.

Csak küzdenek, dárdájuk nem pihen soha.

989.

Veszi a len szálát s körülviszi.

993.

Én a magamé vagyok.

994.

Nem este csak, mint mondják, ámde délben is
Ezektől harmadnapja távol állanak.

995.

Szórván fehér márványuk, kérkednek nagyon.

996.

Mit szólsz? Mit hallgatsz? Tán megöltél valakit?

997.

És a fényes Hold lefordul.

998.

A végtelen szárazra tette lábait.

999.

Midőn a hajnalnak lovas csillagzatja feltűnt.

1000.

De mely vész üldözi házunk?

1001.

Csak mindig csacska volt a hirnökök faja.

1002.

A teste meghalt, ámde él a szelleme.

1003.

Város fejéhez illik ez, nem földihez.

1004.

Az anyaszív csügg mindig jobban gyermekén;
Mert tudja, hogy övé, az apa csak hiszi.

1006.

A szerencsésről azt hisszük, hogy okos is.

1007.

Az ész az isten, mely mindnyájunkban lakik.

1008.

A szolgáknak köszönjük szabad életünk'.

1009.

Az ett vergődött, szabadúltni nem tudott.

1012.

Zengem az Aethert és Gaiát, a mindenek anyját.

1013.

A jó erkölcs rossz társaságban tönkre megy.

1014.

Az isten nélkül egy ember se boldogul
S előbbre nem jut; én azért isten nélkül
Az emberek gondoskodását elvetem.

1015.

Legtöbb bajunknak okai magunk vagyunk.

1017.

A földi kincsek közt az erkölcs legnagyobb.

1018.

Ha nincs meg benned bűneidnek tudata,
Az már elég ok mindent tenned, merned is.

1019.

Az elme gyorsasága s könnyűsége már
Az emberekre sokszor gyászos bajt hozott.

1020.

Jegyezd meg azt, ha eddig nem tudtad talán:
A balgaság a műveletlenség fia.

1021.

A jogos ügyben győzni ah, milyen dicső!
S a jogtalanban mindig mily szégyenletes!
Rossz nyelv s irígység mennyivel nagyobb csapás,
Mint túrni békén sok hitvány fuvalkodást.

1022.

Sajnálom azt, ki szép szavakkal hazudik:
Mérthogy igazra nem használja szép szavát?

1023.

Kedves hazugságot kívánsz vagy keserű
Igazságot? Szólj! A választás rajtad áll.

1024.

Igazat elhallgatni nem szabad soha.

1025.

Szörnyű a balsors fölkelte indulat,
Amely az ész belátásától fosztja meg.

1026.

Fölingerelt lélekben bízni nem lehet.

1027.

Ha látsz olyat, ki fennhéjázva fényüző
Jólétet avvagy származással kérkedik

S fennhordja orrát még a sorsán is felül,
Annak bukását nemsokára várhatod.

1028.

S magát az ember még nagynak képzelheti,
Kit egy véletlen perc is semmivé tehet?

1029.

Bölcsek vagyunk mind, hogyha mást kell inteni,
S nem vesszük észre ennen-tévedéseink'.

1029 b)

Az erkölcsnél nincsen becsesebb birtokunk;
Ez a vagyonnak, rangnak nem lesz hódoló
Szolgája s a tömeg kegyéért sem hizelg,
Hanem minél nagyobb mértékben él sz vele,
Annál nagyobbra nő, annál tökéletesb.

1030.

Tán azt hiszed, hogy megbocsátják istenek,
Ha ki hamissan esküszik, hogy a halált,
Börtönt kikerülje s ellenség bántalmait
Avvagy házát gyilkos fiakkal osztja meg?
Oktalanabbak volnának, mint mi vagyunk,
Ha az elnézést a jognál többre tartanák.

1031.

A nyelvről elszálló szót visszatartani
Ép' oly nehéz, mint a kilódított követ.

1032.

Hazád hogy visszanyerd, ne restellj küzdeni.

1033.

Becsesebb az a bölcsnek minden aranynál,
Hogyha békén lakja hazáját.
Olyan édes az emberi szívnek
A szülőföld.

1034.

A levegőben szállhat a sas mindenütt:
A lelkes ember minden földön lel hazát.

1035.

A földi sorsban nincs méltányosság sehol;
Az volna helyén, mitse érjen a vakon
Bolygó szerencse és az érdem döntene.
Ki erejével kitünik mások felett,
Lándzsát ha dobni s íjat kell feszíteni,
Az lenne akkor úr a gyöngébbek fölött.

1036.

Istentelent ha a szent oltár zsámolyán
Látnék, a törvényt én nem venném semmibe
S nem félve istent vinném a bíró elé;
A rossz ember mindig csak rosszat érdemel.

1037.

Nem illik a királyhoz, én azt gondolom,
Sem a derékhez rosszakkal vetélgeni:
A hitványaknak ez túlságos tisztelet.

1038

A dicsőség a veszély mezején terem.

1039.

Az ifjunak, ki gyűlöli a harcokat,
Lehet szép teste, omló fürtje, — lelke nincs.
A dús asztalnál ülni persze kellemes,
Jóllétben élni küzdelemtől mentesen;
De a dicsőség zöld babérja ott terem
Csupán, hol a veszéllyel szembeszállanak.
A férfi hírnevét hős küzdelem szüli;
Az óvatost, ki élte megnyujtásaért
Remeg, Hellasban dicstelen homály fedi.

1040.

Utálom azt, ki bár úr egy ország fölött,
A közjavakban nem mindenkit részesít.

1041.

A férfinak, ki dűlja házát, a derék
Hitves gátat vet és megmenti a vagyont.

1042.

Nem minden házaselet boldog, ám nem is
Boldogtalan mind. Nagy csapás, ha valaki
Rossz nőt kapott; ki jót, annál nincs boldogabb.

1043.

Mily boldog az, ki élte társaúl derék
Asszonyt kap, aki nem, biz' az boldogtalan.

1043 b)

Gyönyörrel senki sem szerzett dicséretet.

1044.

A földiek közül helyes, hogy nőt vegyek,
Hiszen azokkal élem végig életemet.

1045.

Szörnyűk a tenger háborgó hullámai,
Szörnyű folyóknak, égő tűznek rohama;
Szörnyű az inség, szörnyű más ezer dolog,
De szörnyűbb nincs az asszonynál az ég alatt;
Festő ecsetje nem tudná lefesteni,
Se szó leírni. Amely isten alkotá,
Az tudja meg, hogy embernek fő ellene,
Mert ő teremte a föld legnagyobb baját.

1046.

Őrízve a nőt mindhiába fáradunk,
Mert amelyik magától nem becsületes,
Őrízni mért azt? Annál több rosszat kohol.

1048.

Mindig szeretni foglak, hidd meg, jó anyám,
Írántad érzelmem nem változik soha,
Hisz' ezt kívánja a jog s természet szava.
De a világon legdrágább atyám nekem,
Nyiltan bevallom, és ezt te se vedd zokon.
Hisz' tőle sarjadzottam, mint mindenkinek
Nemzője édesatyja és nem anyja volt.

1049.

Sokszor nagyon jót mondtak már a régiek:
Derék beszéd a gyávaság orvosszere.

1050.

A jellem minden születésnél fontosabb.

1051.

Ha elvesztettük is házunkban a vagyont
A nemes vér meg a nemes szív megmaradt.

1052.

Fiad örökké szeplőtlennek ismerém,
Jókkal társalgott s mindig istenes vala.
Hogyan lehetne ilyen emberből gonosz?
Nem fogja vélem elhíttetni senki sem.

1053.

Gonosz szülőknek sarjadékit bármilyen
Gonddal nevelnéd, jókká nem nevelheted.

1054.

A) A pénzhalomnak te örülj, más senki se?
B) Ki kincsnek örvend, semmi másnak, balgatatag.

1055.

Ki oly kinosnak véli éltünk, hogy helyesb
Magunk' felkötni vagy a mélybe ugrani,
Bölcs-számba nem megy. Kérje istenét azért,
Ily esztelen kór hogy ne végyen rajt' erőt.

1056.

Legtöbb betegség a bánatból származik.

1057.

Oly orvos, aki vár s a kórnak ad időt,
Annál, ki mindjárt csak vág, jobban orvosol.

1058.

Ne higgye azt, kit a szerenese istene
Kegyel, hogy ily öröm lesz mindig élete;
Hiszen az isten, ha valóban isten az,
Elfárad abba', ha mindig egyet kegyel.
Halandó a halandók üdve. A jövőt
Kik a jelenhez mérik, gögös boldogok,
Szenvedve majd belátják, mily csalárd a sors.

1059.

Mindenha boldog földi ember nem lehet.

1060.

Halandó vagy, halandó sorsát várhatod;
Vagy isten éltét vágyol élni emberül?

1060 b)

Dús nőt az ellenségem kapjon hitvesül.

1061.

Az istenekkel nem dacolni, ez a fő
S a sorsban megnyugodni; elveszték sokan
A bírhatót is képtelen ábrándokért.

1062.

Azt szenvedéd, mit már sok ember szenvedett.
Jelen sorsával aki nem elégedett,
Es balgán többre sóvárg, könnyen tönkre jut.

1063.

Az igazságos, bölcs ember haragra nem
Kél isten ellen semmi sorscsapás alatt.

1063 b)

Mi tőled és te tőlünk kell, hogy tudakold.
Legfőbb szabály: ne őrizgesse, aki bölcs,
A ház zugában féltő gonddal hitvesét,
Mert vágya támad látni a megvont gyönyört;
Holott ha benne forgolódni módja van,
Ha mindent lát és mindenütt jelen lehet,
Jóllakva a szem, a rosszaktól ment marad.
A férfi is mind a tiltott után sovárg.
De aki zárral és pecséttel őrizi
A feleségét, bár tettét bölcsnek hiszi,
Az nem józannak, csak botornak mondható.
Amelyikünknek szíve vágya künn csapong,
Nyilnál, madárnál gyorsabban kiröppen az
Kijátszva Argos rávigyázó száz szemét,
S a bajt tetézi nagy nevetség, amikor
Szépen faképnél marad a pipogya férj.

1064.

Embernek a bú ellen nincs más gyógyszere,
Derék barátnak biztató szaván kívül.

Az, aki ilyen lelki kórság rabja lett
 S bor mámorával csillapítja bánatát,
 Rövid gyönyört nyer s kétszeres búval fizet.

1065.

Milyen gyönyörre nyujtasz, óh aggkor, reményt,
 Hogy révpartodra minden ember úgy sovárg?
 De próbát téve megmásítja nézetét,
 Mert nincs a földön nálad terhesebb csapás.

1066.

Nincsen barátság, mely siron túl tartana.

1067.

Ezt Zeus atyánk gondolta ki, Trójára vészt
 Zudítve véle, Hellasunkra szenvedést.

1068.

Van szántóföldje, megmunkálnod ám bajos;
 Kimélyített, hegyek övedzik és köves,
 Ellenség nem könnyen fér hozzá...

... .. gabnatermő...

Keresztül és kasúl források öntözik,
 Marhának és juhnyájnak pompás legelő,
 A tél fagyos fuvalma zorddá nem teszi,
 A nap fogatja hőt nem áraszt rá nagyot

— — — — —
 Lakóni föld a gazdának rosszul fizet...

— — — — —

Sokkal kiválóbb, mint szavakkal mondható...

— — — — —
Ott van Pamisos, tenger árával vegyül

— — — — —
Hajós népségtől... messze...

Tovább haladva a folyón Elisbe jutsz,
Szomszédságába Zeusnak.

1069.

Jövök, hagyván a habölelt szent partokat,
Akrokorinthost, Aphrodite városát.

1070.

Az Ida-bérc határain
Lakik, Kelainai városában Marsyas.

1071.

Sebekkel van borítva, s mások orvosa.

1072.

A csendes áhitatnál nincs könnyebb dolog.

1074.

Kit meg akarnak menteni az istenek,
Annak az üdvre bő alkalmat nyújtanak.

1075.

Csak tűrj a bajt, hisz örvendezve okozád.

1076.

Jogos a foglyul ejtett ellent bántanod.

1077.

A férfi tiszte ellenségét bántani.

BIZONYTALAN, KÉTES TÖREDÉKEK.

1092.

A jók légyenek
Erősbek a rosszaknál s uralkodjanak.

1093.

Szép fényű Hold te, aki most hajtod kocsid.

1094.

Pallas, dicső Zeusnak hősi magzata, [szabad,
Most mit tegyünk? Tovább már késnünk nem
Hogy megsegítsük Achaiának táborát.
A dárdaharcban most rosszúl megy a soruk,
Hektor lándzsája nyomja őket, kergeti.
Mert bánatomra nem talállok írt sehol,
Mióta Páris Aphrodite bájait
Ítélt győzteseknek bájaim fölött
S fölötted, Athéna, legkedvesb istenfelem,
Amíg nem látom Priamosnak városát
Feldúlva többől, eltiporva teljesen.

1097.

Mindenütt van gyönyörűség, és mindent csak az
[teremt.

1110 b)

Az istenek közt legigazabb jós Zeus,
Övé mindenben a vég.

1112 b)

Az isteneknek áldoznunk akkor helyes,
Ha sírba és nem haza visszük asszonyunk.

1115.

A) Milyennek kell az istenséget vélni, mondd!
B) Mindent látónak, kit nem láthat senki sem.

1116.

Hol volna ház, mily építő építené,
Amely befoglalhatná isten alkatát?

1117.

HERMES.

E házat, e föld széptornyú bástyázatát
Nem ékesítik dús arany cifrázatok;
Ki mindezt bírja s isteneknek házait,
Akrisios, e föld királya és ura,

⁵ S Argosnak hívják e várost a görögök.
Ő futódra vágyva elment Delphibe,

- Elébe járult Phoibosnak s megkérdezé,
Isten vagy ember jóvoltából vajh hogyan
Tehetne ő házában fiutódra szert?
- 10 Homályos szót adott az isten válaszul,
Hogy lesz ugyan, lesz házában fi-sarjadék,
De nem őtőle; mert előbb lánygyermeket
Kell néki nemzeni. Az aztán egykoron
Egy titkos ágyból, melyet ismer is, nem is,
- 15 Szárnyas oroszlánt szül, ki majd uralkodik
Azon a földön és egy még nagyobbban is.
Ő hallva Loxias szavát, tartózkodott
Szeretkezéstől. Mégis nemz tudtán kívül,
Mivel legyőzte szívét a szerelmi vágy.
- 20 És elnevezte Danaénak, mert nagyon
Hosszú időt töltött volt el gyermektelen'.
A szúzi lakban, melyet épített, legott
Od'adja őrizésre Argos lányinak:
Vigyázzanak rá, meg ne lássa férfiszem.
- 25 Hosszú idő múltán, hogy fölserdült a lány
És szépségének Hellas-szerte híre ment,
Zeust elragadta ellenállhatatlanúl
E báj varázsa s vágyott titkon bírni őt.
Nyiltan rá nem vehetvén, oly mesterkedést
- 30 Eszelt ki, hogy folyó arannyá változott:
Nagyon jól tudta, hogy mindenki kap azon,
És a tetőn át a leány kezébe folyt,
Az nem sejté a titkos cselt s a befolyó
Istent ölébe szívesen befogadá.
- 35 Később, midőn teherben érezé magát,
Csodálkozott és nagy zavarban volt, hogyan
Jutott a bajba, melytől úgy őrizkedett.
Titkos futással otthonából elfutott.

- Megtudva ezt az atyja, nagy haragra gyúlt
 40 S egy házba rejtve bús homályban őrzi most,
 Hogy szemmel tartsa és megtudja a valót.
 Ha majd bizonnyal úgy találja, íziben
 Tengerre fogja mindkettőt bocsátani,
 Lányát s szülöttét. Ép' ezért küldött Zeus
 45 Hogy Danaénak megjelentsem mielőbb
 A néki szóló, isteni üdvözetet.
 Okos cselédnek a rábízott dolgokat
 Szives készséggel végre is kell hajtani .

KAR.

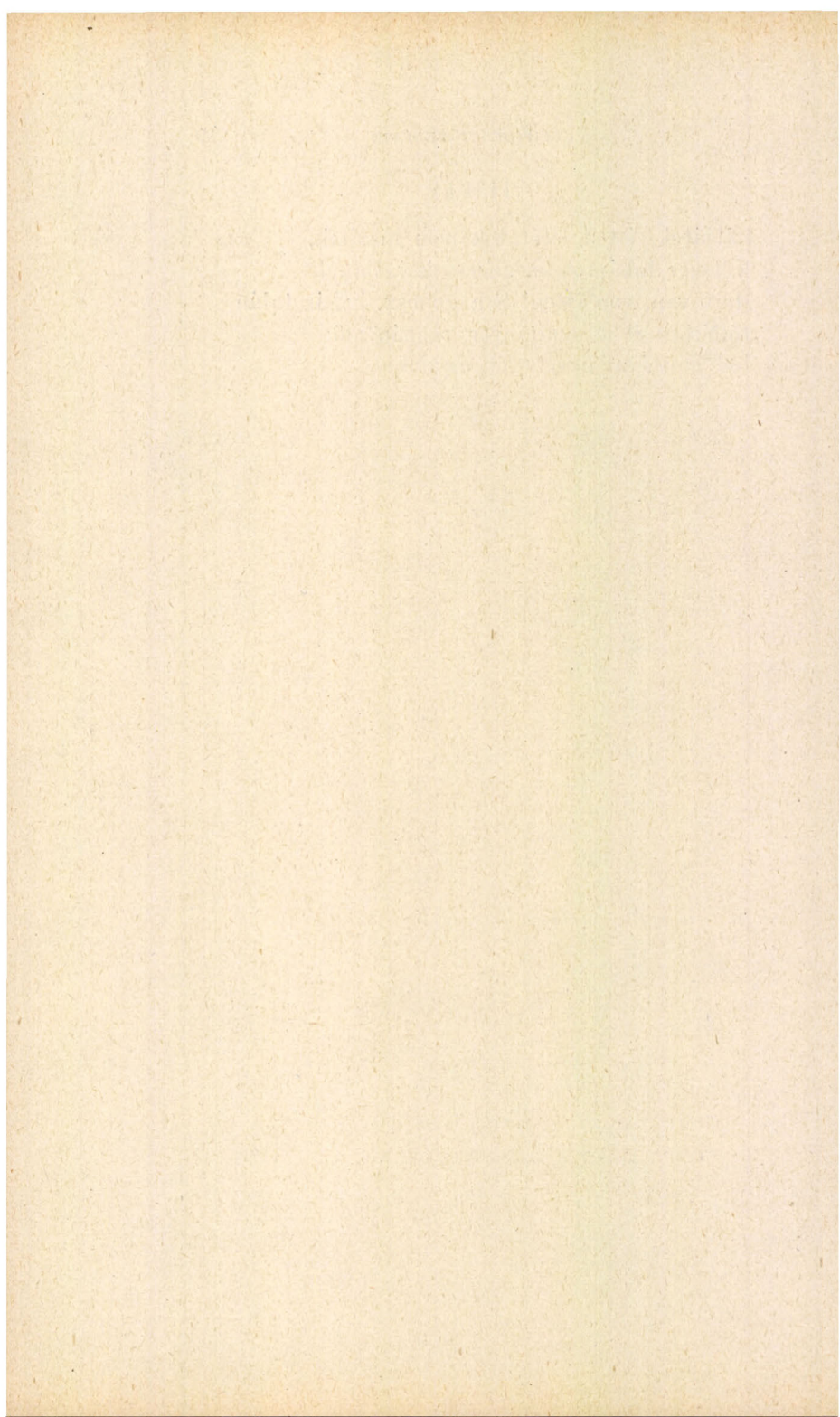
- Milyen új hírmondásnak szavai
 50 Jutottanak el füleimhez?
 Szaporázva a lépteimet sieték
 S félve, habozva jövék ide, a fejedelmi küszöbhez.
 Mily hír az, amely a városon át
 Úrnőmről szól, Danaéről?
 55 Bárcsak sohse hozta volna meg az,
 Aki először merte beszélni:
 Hogy szüzi testét férfitől teherbe ejtve
 Találták; atyja bezárta őt.
 Lányházba, pecsétet ütve az ajtajára,
 60 Ezt szeretném tudni bizonnyal.
 De Argos földjének királyát látom ott
 Kilépni ép' a palotának ajtaján,
 Látszik, haragot táplál szívében.

AKRISIOS.

- Te, ha tisztelted volna ősi házamat,
 65 Ily vakmerőség tőled nem telt volna ki.

1131 b)

Látjátok, isten létét kik nem hiszitek,
Kétszer hibáztok megbocsáthatatlanúl.
Mert van, van isten! S a gonosz, habár talán
Jóllétben él is, amit nyer, csupán idő:
Idő multával okvetetlen meglakol.

MAGYARÁZÓ JEGYZETEK

Megjegyzés: A „*Stob.*“ cím alatt előforduló idézetek Stobaios *Anthologion*jára vonatkoznak.

A gyakran előforduló „*W.*“ *F. G. Welcker* nevének rövidítése.

AIGEUS.

Medeia, az Iasontól eltaszított kolchisi királyleány, miután az őt cserbenhagyó Iasonon — saját gyermekeit és férje új aráját megölve — borzasztó bosszút állt, sárkányfogátán Athénbe menekült s Aigeus királynak felesége lett. Aigeusnak (voltakép Poseidonnak) Aithrától született fia, Theseus, anyja házában, Troizénben fölnevelkedvén, kiveszi a nagy kő alól Aigeus kardját s hősi küzdelmek után ismeretlenül megjelenik az athéni udvarnál. Medeia, hogy az uralmat saját fiának, Medosnak biztosítsa, ráveszi a tehetetlen, öreg Aigeust, hogy itasson mérget az uralmára törő Theseusszal. Azonban a lakomán a Theseus kezében meglátott kardról az apa ráismer fiára és szeretettel öleli keblére. Medeiát pedig fiával együtt számkiveti. (R. Wagner szerint Aigeus akkor látja meg a kardot, mikor azt Theseus — ki inkognitóját mindaddig megőrizte — vendégajándékuul kínálja Aigeusnak.) — Valószínű, hogy *Aigeust Theseus* és az első *Hippolytos* trilogiává egészítette ki. (L. M. Mayer: De Eur. mythopoeia capita duo. Berolini, 1883. p. 59.)

1. Clemens Alex. Strom. VI. p. 742. — Medeia kérdése a vendégül érkezett Theseushoz.

2. Schol. ad Aristoph. Aves 494. — A Medeia hölgyeiből álló kar kérdése Theseushoz.

3. Stob. 73, 16. — W. (= Welcker) szerint vagy Theseus vagy a kar mondja.

4. Stob. 73, 14. — Medeia önigazolása.

5. Stob. 34, 3. — Nyilván Medeia fenyegetése (az öreg Aigeushoz? vagy fiához, Medoshoz, kit cselszövényébe beavat?).

6. Stob. 39, 6. — Theseus mondhatta.

7. Orion, Flor. 6, 1. Stob. 9, 8. — Theseus szavai.

8. Stob. 47, 6. — W. szerint az Aigeust színelég dícsérő Medeia szavai Theseushoz.

9. Stob. 86, 11. — A Theseusszal rokonszenvező kar mondása.

10. Stob. 118, 8. — Theseus igazolja veszélyes kalandokra ösztönző vágyát.

11. Stob. 7, 2. — A Kar egyetért az ifjú dicsőségvágyával.

AIOLOS.

Welcker Sostratosnak Stobaiosnál fennmaradt elbeszélésében ismerte föl e darab cselekvényét. E szerint Aiolos tyrrheniai királynak legidősb fia. Makareus, szerelmi viszonyt folytat saját hugával, Kanakéval. Az apa, mikor ezt megtudja, kardot küld leányának, melyet az szívébe döf. Makareus atyja haragját kiengesztelvén, huga szobájába siet, s mikor ott kedvesét véreben feküdve holtan találja, ugyanazzal a karddal saját életét is kioltja. Ezen alapszik Ovidius 11. heroidája is. Euripidesnél a drámai bonyodalom abban kulminál, hogy Aiolos épen meg akarja házasítani Makareust, mikor a testvérek titka kipattan.

14. Dikaiarchos q. d. Descript. Graeciae (Müller Geogr. min. I. p. 109.). — Az Aiolos mondta prologosból való. *Salmones* Thessaliából Elisbe vándorolt, ott király lett s nagyzó hóbortjában Zeust utánózta mesterséges villámlással és mennydörgéssel, amiért aztán Zeus villámával az alvilágba sujtotta.

15. Stob. 65, 1. — Szintén Aiolos szavai a

prologosból, aki előadva fiainak megházásítására vonatkozó tervét, azt is elmondta, milyen unokákat óhajt.

16. Stob. 45, 13. — Csaknem folytatása az előbbinek.

17. Schol. RV ad Aristoph. Béke 114. — A lányokból álló kar hallva Aiolos tervét, a palotához gyülekezik s ezt kérdi a királytól.

18. Aristoph. Béke 119. — Valószínűleg Aiolos felelete az előbbi kérdésre.

19. Aristoph. Békák 1475 és a hozzá való Scholion. — Makareus mondja, atyjával vitatkozva, viszonya védelmére.

20. Stob. 93, 9. — Szintén Makareus mondja, mikor atyja az általa ajánlott leány vagyonos voltát emlegeti.

21. Stob. 43, 20. — Aiolos védi álláspontját s fejtegeti a gazdagság becsét.

22. Stob. 91, 21. — Aiolos a leány nemes származását hangoztatta: erre válaszol Makareus.

23. Stob. 116, 38. — W. Aiolosnak hajlandó tulajdonítani, aki a házastársak korának helyes arányáról is beszél.

24. Stob. 71, 3. — Szintén Aiolos mondja.

25. Stob. 116, 4. — A katasztrófa hallatára mondja a megtört Aiolos.

26. Stob. 63, 1. — A kar mondja a vajúdo Kanake panaszaira.

27. Plut. de sollertia animi 1 p. 959 D. — Kardal-részlet, mely nyilván Sophokles Antigonéjának első stasimonjára céloz.

28. Stob. 35, 3. Aristoph. Thesm. 177. — Aiolos mondja fiainak, kiket magához hivatott, hogy megházásításukra vonatkozó tervét közölje velük. (A második sor Arany János Aristophanes-fordításából való.)

29. Stob. 22, 14. — Makareus szavai csökönyös atyjához.

30. Stob. 39, 5. — Makareus mondja talán

Kanakénak, mikor azon tanakodnak, mit tegyenek s a szökés gondolata is felvetődik.

31. Stob. 20, 7. — W. szerint e szavakkal talán Kanake tartóztatja bátyját attól, hogy atyja ellen tervezzen valamit. Valószínűbbnek tartom, hogy Makareus békéltető szavai haragvó atyjához.

32. Stob. 4, 11. — Talán a Kar mondja Kanake halálának hírére.

33. Stob. 114, 8. — Vagy Aiolos vagy a Kar mondja Makareus halálának hírére.

34. Stob. 98, 32. — A halálra készülő Makareus mondja.

35. Stob. 104, 10. — Aiolos panasza.

36. Stob. 73, 13. — A lánya vétkén felháborodott Aiolos mondhatja.

37. Stob. 108, 19. — A kar vigasztalja Aiolost a kettős csapásban.

38. Stob. Ecl. 1, 8, 20. p. 97, 5. — Nauck — A. Elterre hivatkozva — e töredéket *Aiolos*-ból valónak mondja (Trag. dict. Index p. XV.).

39. Stob. 50, 6. — W. azt hiszi, a dajka mondja, mikor Kanake újszülöttjét meg akarja menteni.

ALEXANDROS.

Alexandros annak a trilogiának első része volt, melynek második része, *Palamedes*, szintén elveszett, míg a harmadik rész, a *Trójai nők*, fennmaradt. Az első a trójai háború okát és eredetét, a második a háború folyamának egyik jelentős epizódját, a harmadik a vigasztalan, gyászos véget vitte színre. *Alexandros*-nak, melynek tárgyát Sophokles is feldolgozta, nyilván a Hyginus 91. fabulája mondja el a cselekvényét. Eszerint Hekabe, Priamos trójai király felesége, áldott állapotában azt álmodta, hogy égő fáklyát hozott

világra, melyből kígyók másztak elő. Az álomfejtők kimondják, hogy a születendő gyermeket el kell pusztítani, hogy romlására ne legyen hazájának. Így az újszülöttet odaadják a szolgáknak (valószínűleg: inkább *egy* meghitt öreg szolgának), hogy öljék meg. Azok sajnálják a szép gyermeket, nem ölik meg, csak kiteszik az Ida hegyén. Ott ráakadtak az idai pásztorok, fölnevelték és Paris nevet adtak neki. Zeus a gyönyörű ifjúvá serdült Parist jelölte ki bírónak Hera, Aphrodite és Athena szépségversenyében. (Hyg. fab. 92.) Priamos és Hekabe elveszettnek hitt fiuk bús emlékű évfordulóját halotti ünnepel ülik meg, melyen versenyjátékokat is rendeznek. (Ezzel a halotti ünnepel kezdődött a dráma.) Priamos nyájának legszebb bikáját tűzi ki jutalmul a versenyjátékok győztesének. Ez a bika azonban épen Paris kedves állata, ezt ő nem engedheti másnak: sorompóba lép és sorra legyőzi a királyfiakat.

Mint magukból a töredékekből kiderül, a legyőzött királyfiak nem akarják az elsőséget egy szolgának engedni, vádlókul lépnek föl ellene s halálra vitelét követelik atyjuktól. Priamost meglepi az ifjú bátor magatartása; értelmes és önértékes szavai is hatással vannak reá, melyekkel a mező gyermeke az emberi jogoknak védelmére kél s azokat nevezi hitványaknak, kik a mások fölött való uralmat csak a szerencsés véletlennek köszönik. Ekkor történhetett az, amit Hyginus is említ, hogy a heves Deiphobos kardot ránt az önértékes pásztor ellen, mire ez a házvédő Zeus oltárához menekül. Hyginus szerint Kassandra jószavából, a darab cselekvénye szerint talán inkább az öreg szolga útján, aki a csecsemőt kitette volt, kiderül a pásztorifjú származásának titka s a szülők boldogan ölelik keblükre csodásan életben maradt gyermeküket, akit büszkén *Alexandros*-nak, azaz férfiak védőjének neveznek el. Alexan-

dros a nagy örömben eldicsekszik azzal a tisztességgel, amely az Ida hegyén érte, mikor ő döntött az istennők szépségversenyében s a győztesnek ítélte Aphrodite a föld legszebb asszonyát, a spártai Helenát ígérte neki jutalmul. Most ő e jutalmat birtokába is akarja venni. Az elvakult szülők hajót szerelnek fel számára, hogy Görögországba utazzék. Hiába ellenzi ezt leányuk, a jós Cassandra. Megépítik a hajót s Alexandros elhajózik. A kocka el van vetve; megvan a bűn és a bűnpártolás: elég ok egy fejedelmi ház s egy hatalmas város elpusztítására.

E tárgyat a római Ennius is feldolgozta Euripides nyomán.

43. Schol. ad Aristoph. Békák 100. — Arra az időre vonatkozhatik, — kinek szájában, nem tudjuk — mely Paris kitétele óta eltelt.

44. Stob. 124, 20. — W. szerint Priamos vígasztaló szavai a halotti ünnepen a búsuló Hekabéhoz. V. ö. „Elmúlt bajon busulni annyi, mint szerezni a leélthez újra kint.“ (Shakspeare).

45. Stob. 114, 7. — Az előbb jelzett párbeszédből: az első sort Priamos, a másodikat Hekabe mondja.

46. Stob. 105, 33. — Priamos mondja Hekabénak.

47. Stob. 108, 17. — A város véneiből álló Kar mondhatja a halotti ünnep kezdetén.

48. Stob. 4, 32. — A hírmondó szavai, aki Priamosnak hírül hozza a versenyek eredményét.

49. Stob. 62, 14. — A Paris ellen föllépő Deiphobos mondja.

50. Stob. 62, 15. — Deiphobos vádoló beszédének vége. Meineke közvetlenül az előbbihez fűzi.

51. Stob. 62, 16. — Deiphobos beszédéből való.

52. Stob. 62, 19. — Szintén.

53. Stob. 86, 2. — W. és Ribbeck szerint a Parist pártoló pásztorok véleménye az urakat

pártoló Kar ellenében. E szerint a darabban egy pásztorokból álló mellékar is szerepelt.

54. Stob. 86, 7. — A Kar mondja.

55. Stob. 97, 3. — Paris szavai Priamos előtt.

56. Stob. 93, 14. — Paris mondja.

57. Stob. 42, 3. — Paris védekezésének kezdete.

58. Stob. 62, 18. — Paris szavai.

59. Stob. 38, 20. — Paris mondja, mikor a királyfiak kardot rántanak ellene.

60. Stob. 69, 20. — Deiphobos szavai.

61. Clemens Alex. Strom. VI. p. 742. — Priamos mondja nyilván Parisnak.

62. Orion Flor. 1, 3. p. 41, 9. — A Kar mondhatta.

63. Stob. 111, 8. — Priamos mondja Hekabénak.

ALKMEON A) és B).

Euripides két „*Alkmeont*“ írt. Az első, *Alkmeon Psophisban*, Kr. e. 438-ban került színre, a másik, *Alkmeon Korinthosban*, jóval később. A fennmaradt töredékek nem különíthetők el hovatarozásuk szerint. A mythosról ezt mondja Hyginus (fab. 73): „Amphiaraios, Oikleusnak és Hypermestrának, Thestios leányának fia, tudván azt, hogy ha Thebai ellen hadba száll, nem fog onnan visszatérni, feleségének, Eriphylének, Talaios leányának tudtával elrejtőzött. Adrastos, hogy őt kinyomozza, egy drágaköves arany nyakláncot készíttetett és odaajándékozta nőtestvérének, Eriphylének, aki az ajándékra vágyva férjét elárulta. Amphiaraios meghagyta fiának, Alkmeonnak, hogy halála után álljon érte bosszút az anyján. Miután Amphiaraoست Thebaiban elnyelte a föld, Alkmeon atyja parancsára emlékezve megölte az anyját. Ezért aztán a furiák üldözték. — A folytatást *Apollodoros*-nál (3, 7,

5.) találjuk. „Alkmeont az anyagiylkosság miatt üldözőbe vette egy Erinys. Megőrült és először Arkadiába ment Oikleushoz, onnan Psophisba Phegeushoz. Ettől tisztulást nyerve nőül vette a leányát, Arsinoét s nejének ajándékozta a nyakláncot és a kendőt. Mikor azonban miatta terméketlenné lett a föld, azt a tanácsot adta neki az isten jóslata, menjen az Achelóoshoz, hogy tőle újra megtisztulást (παλινδίκιαν: a szöveg itt kétes) kaphasson. Ekkor először Oineushoz ment Kalydonba, ahol szíveslátásban részesült; azután a thesprotosok földjére érkezett, de onnan elűzték. Végre eljutott az Achelóos forrásaihoz, általa megtisztult, leányát, Kallirrhoét feleségül vette és egy darab földet, melyet az Achelóos feliszapolt, beépített és ott lakott. Kallirrhoe később vágyakozott bírni a nyakláncot és a kendőt és kijelentette, hogy nem él vele tovább, ha azokat meg nem kapja. Ezért Alkmeon elment Psophisba s azt mondta Phegeusnak, hogy a jóslat szerint csak akkor gyógyul ki örültségéből, ha a nyakláncot és a kendőt áldozati adományul Delphibe viszi. Az elhitte és odaadta mindkettőt. Egy szolga azonban besugta, hogy Alkmeon csak azért kérte el azokat, hogy Kallirrhoénak adja; ezért Phegeus fiai lest vetettek neki s atyjuk parancsára megölték. Mikor Arsinoë emiatt szemrehányást tett bátyjainak, azok őt egy szekrénybe zárva elvitték Tegeába és szolgálóként átadták Agapénornak reáfogva Alkmeon megölését. Kallirrhoe pedig, mikor férje haláláról értesült, arra kérte a hozzá közeledő Zeust, növelje csakhamar oly nagyokká Alkmeontól született fiait, hogy atyjuk halálát megtorolhassák. A fiúk egyszerre felserdültek és elindultak atyjukért való bosszújokat megállani. Történt azonban, hogy ugyanabban az időben Phegeus fiai, Pronoos és Agenor s másfelől Alkmeon fiai, Amphoterós és Akarnan is betértek Agapénor-

hoz. Ezek megölték atyjuk gyilkosait, elmentek Psophisba, behatoltak a királyi palotába és megölték Phegeust a feleségével együtt. Tegeáig üldözték őket, ott a tegeaiak néhány argosival segítségükre mentek s a psophisiakat megfutamították. A fiúk jelentették tettüket anyjuknak, a nyakláncot és peplost pedig Acheloos utasítása szerint Delphibe vitték szent adományul. Ezután Epirusba mentek, összegyűjtötték a lakosokat és Akarnaniát alapították.

Ebből a hosszú és változatos eseménysorozatból Euripides darabja a töredékek (valamint Ennius Alcimeo-jának töredékei) tanúsága szerint a történetnek első részét foglalta magában, t. i. Alkmeon megtisztulását Phegeusnál, Phegeus leányának megkérését és a lakodalmat. (V. ö. Ribbeck: *Die röm. Trag.* Leipzig, 1875. p. 500.). *Welcker* valószínűnek tartja, hogy Phegeus leánya, ki Sophokles feldolgozásában hosszú elválás után is olyan nemesnek mutatkozik volt férje iránt, Euripidesnél is jóltevő génusz gyanánt működött s vonzalmával, határozottságával és ügyességével legyőzte apja ellenállását s ezzel véget vetett Alkmeon inségének és kétségbeesésének.

A második Alkmeonnak (Alkmeon Korinthosban), melyről tudjuk, hogy Euripides halála után a fia vitte színre, szintén Apollodoros adja tudtunkra a tárgyát (3, 7, 7) a következőkben: „Euripides mondja, hogy Alkmeon örültsége ideje alatt Mantóval, Teiresias leányával két gyermeket nemzett, Amphilochost és egy leányt, Tisiphonét. Azután elvitte a gyermekeket Korinthosba és átadta nevelés végett a korinthusi királynak, Kreonnak. A kiváló szépségű Tisiphonét Kreon felesége eladta, mivel attól tartott, hogy Kreon feleségévé találja tenni. Alkmeon megvásárolta szolgálónak, nem tudván, hogy az ő leánya. Azután Korinthosba ment, hogy gyer-

mekeit visszakövetelje és a fiát is visszakapta. Amphilochos Apollon jóslatának értelmében az amphilochosi Argost alapította.“

66. Hesych. 1. p. 312. — A leányok kara mondja a parodosban.

67. Aristoph. Lovagok 1302.

68. Stob. Flor. 8. 12. — Ha e töredék ide tartozik, akkor az első Alkmeonból való s az anyagi alkossággért magát igazoló Alkmeon szavai. Nauck azonban (Trag. dictionis Index p. XV.) helyesebbnek tartja a régibb föltevést, hogy ez a töredék nem Alkmeonból, hanem Alkmenából való.

69. Aristot. Eth. Nik. 5, 11. — Az első verset Alkmeon, a másodikat valószínűleg Phegeus mondja.

70. Schol. ad Aristot. Eth. Nik. 3, 1. — Alkmeon atyjára hivatkozik, aki a bosszút kötele-ségévé tette.

71. Schol. ad Pind. Nem. 4, 32. — Alkmeon Oidipus fiát, Polynikest hibáztatja, aki a bajt okozó aranyláncot Argosba vitte.

72. Anonymus in Anecd. Oxon. vol. 3. p. 194, 3. — Alkmeon szavai.

73. Photios Lex. p. 410, 7. és Suidas. — Alkmeon mondja Phegeusnak, ki ellenezte a frigyet.

75. Anecd. Parisina vol. I. p. 20. — A leánykar egyike mondja a többinek Alkmeonnak Korin-thosba érkeztek. E töredék a második Alkmeon-ból való.

76. Stob. 90, 2. — Alkmeon Amphilocho-st, saját fiát Kreon fiának hiszi (mint maga Kreon fel-tüntette) s hozzá intézi szavait.

77. Stob. 22, 13. — W. szerint úgy látszik, hogy Kreont, aki Alkmeonnal gőgösen bánt, Alk-meon a gyermekein elkövetett bántalmat meg-torolva elűzte a trónról. E szavakat a karvezető mondhatta.

79. Stob. 69, 7. — W. szerint Kreon mondja ezt a feleségről, aki a Kreonra bízott Tisiphonét

eladta — szerencsére saját atyjának. Talán inkább a Karnak szavai.

80. Stob. 22, 8. — E töredék hovatarozása bizonytalan.

81. Stob. 49, 6. — Hovatarozása bizonytalan.

82. Stob. 22, 24. — Az első Alkmeonban Phegeus mondhatja Alkmeonnak.

83. Stob. 79, 15. — W. szerint Tisiphone panasza.

84. Priscianus Just. 18, 211. vol. 2. p. 311, 21. — W. szerint Kreon mondja Amphilochosnak, mikor tőle, az állítólagos atyától az igazihoz pártol.

85. Stob. 79, 23. — Tisiphone szavai atyjához.

86. Stob. 62, 20. — W. szerint szintén Tisiphone szavai, ki mint rabszolganő, új urának (saját atyjának) vissza-visszatérő bajáról beszél.

87. Stob. 62, 22. — W. Kreonnak vagy a királynénak tulajdonítja e szavakat s arra az öreg szolgára vonatkoztatja, akire Tisiphonét eladás végett rábízták s aki őket elárulta.

88. Erotianos Gloss. Hippocr. p. 19, 14. — Valakinek a Karhoz intézett szavai. W. szerint az Alkmeon és leánya között való felismerésre vonatkoznak.

ALKMENE.

E dráma tárgya nincs kétségtelenül megállapítva. Alkmene Amphitryonnak, Alkaios tirynsi király fiának a felesége. Amphitryon — talán véletlenségből — megölte az apósát, Elektryont s ezért Alkmenével együtt Thebaiba futott, ahol Kreon megtisztította a vérontás szennyétől. Amphitryon neje kívánságára hadba szállt a taphosiai ellen, akik Alkmene fitestvéreit megölték. Míg Amphitryon oda volt, Alkmenét meglátogatta Zeus, a férj alakját öltve magára és

jogait gyakorolva. Másnap hazatért Amphitryon és csodálkozott neje magaviseletén, aki megérkezésén semmi különös örömet nem mutatott. Mikor ennek okát kérdezte, megtudta, hogy jogait más bitorolta. Máglyahalállal akarta büntetni hűtlenségnek tartott nejét, de Zeus vihart támasztott, mely a máglya tüzét eloltotta. Amphitryon felismerte ebben a felsőbb hatalmak kezét, a jós Teiresias is tudtára adta a történeteket s így Alkmene nemcsak életben maradt, hanem világra is hozhatta ikreit. Zeustól Heraklest, Amphitryontól Iphiklest. (V. ö. Hyg. fab. 29. Apollod. 2, 4, 6—8.).

A Zeus támasztotta viharra, mint e darab fontos momentumára, céloz tréfásan Plautus a Rudens 88. versében, s ez épen legfőbb argumentuma a cselekvény vázolt lefolyásának.

A drámai alakításról semmit sem tudunk. Ugyanez a tárgy van vígjátéknak feldolgozva Plautus Amphitruo-jában. Welcker e drámát Rhadamanthys-szal egynek tartja, de erre nincs meggyőző bizonyítéka, bár föltevésével a különben homályos vonatkozású töredékek egy része tetszetős magyarázatot nyer.

89. Schol. ad Aristoph. Békák 93. — A töredék vonatkozása ismeretlen.

90. Schol. ad Aristoph. Békák 536. — Sthenelos Eurystheus atyja: ő üzte ki Tirynsből Amphitryont szándéktalan gyilkossága miatt. A töredék megértésére egyebet nem mondhatunk.

91. Pol. lex. 10, 117. — A töredék kapcsolatban lehet a meggyújtandó máglyával.

92. Stob. 43, 22. — E töredék, valamint a következők vonatkozása homályos.

93. Stob. 45, 9.

94. Stob. 62, 24.

95. Stob. 45, 7.

96. Stob. 92, 1.

97. Stob. 93, 15.

- 98. Stob. 99, 16.
- 99. Stob. 108, 18.
- 100. Stob. 45, 12.
- 101. Stob. 111, 7.
- 102. Stob. 98, 22.
- 103. Stob. 114, 3.
- 104. Stob. 80, 6. — Kardalból való.

Sajátságos (véletlen?), hogy a fennmaradt töredékek jóformán semmi kapcsolatot sem mutatnak a fent említett cselekménnyel.

ALOPE.

Kerkyon király leánya, a szépséges Alope — mint Hyginus meséli (fab. 187.) — atyja tudtán kívül Poseidontól fiút szült, akit a dajkával kitétetett. A gyermeket egy kanca táplálta, egy pásztor megtalálta királyi ruhába burkolva és haza vitte. Egy másik pásztor meglátta és elkérte tőle: az odaadta a gyermeket, de a drága ruhát megtartotta magának. E miatt összepereltek s ügyüket Kerkyon király elé vitték. A király ráismert leánya ruhájára s a vallatóra fogott dajkától mindent megtudott. Haragjában leányát halálra szánva börtönbe vetette, a gyermeket pedig kitétette. Ismét egy kanca táplálta s ismét pásztorok akadtak reá, akik fölnevelték és Hippothoonnak nevezték el. Theseus, mikor Troizénből Athénbe ment, az idegenekre gonosz szándékkal leskelődő Kerkyont megölte. Hippothoon felnőve elment Theseushoz és kérte tőle nagyatyja trónját. Thesesus szívesen neki adta, mikor megtudta, hogy az is, mint ő, Poseidon fia. Alopét Poseidon a hasonló nevű forrássá változtatta, melyet Philótés-nek, szerelem-nek is hívnak. — Hippothoon lett az attikai Hippothoontis phylének törzsatyja, heros eponymosa.

Kérdés, vajjon Euripides drámája Hippothoon

trónrajutását is tárgyalta-e, ami nagy megbontásával járt volna a különben kötelezőnek nem mondható idő- és helyegységnek. Valószínű, hogy ezt a végső fejleményt csak az epilogusba foglalt jóslat jelezte.

A római Villa Pamphilj egy sarkophagosának reliefje Euripidesnek e darabját illusztrálja, nev. azt a jelenetet, mikor Kerkyon megtudja leánya ballépését. A király mögött ülő Alopét egy ifjú tartja átölelve, nyilván az, akivel apja épen össze akarta házasítani. E szerint, mint Welcker kimutatta, Euripidesnek ebben a darabjában is megvolt az a hatásos kontraszt a tervezett nász és az azt megghiúsító esemény közt, mellyel a költő Phaëtonjában és Aiolosában találkozunk.

106. Ammon. de diff. voc. p. 137. — A töredék talán a Kerkyon tervezte lakodalmat látni kívánó s odaseregülő férfiakra vonatkozik.

107. Eustath. ad Hom. Il. p. 656, 58. — Alope mondhatja atyja előtt védekezve.

108. Eustath. ad Od. p. 1902, 1. — Alope szavai.

109. Stob. 73, 12. — Kerkyon mondja a dajka szavaira, aki védi Alopét.

110. Etym. M. p. 420, 18. — Kerkyon mondja Alopénak.

111. Stob. 79, 29. — Kerkyon szavai leányához.

112. Stob. 74, 17. — Szintén Kerkyon feddő beszédéből.

ANDROMEDA.

Apollodoros (II. 4, 3, 2), Eratosthenes (Catast. 16), Hyginus (fab. 64) és Ovidius (Met. IV. 663. skk.) adatai alapján így foglalhatjuk össze Euripides e híres darabjának cselekvényét.

Andromeda Kepheus aithiops királynak és Kassiepeiának a leánya. Kassiepeia azzal kérkedett, hogy szépsége (Hyginus szerint: leányának szépsége) felülmúlja a Nereisekét. Az így megsértett istennők panaszára Poseidon nagy árvizet és egy tengeri szörnyeteget küldött Kepheus országára. Ammon azt jósolta, hogy a bajtól csak úgy menekedhetnek meg, ha Andromedát áldozatul dobják a szörnyetegnek. Kepheus enged (Apollodoros szerint ellenkezik, de népe kényszeríti) s leányát kitárt karral a tengerpart sziklájához láncoltatja. Ezzel a helyzettel kezdődött Euripides drámája. A kora reggeli szürkületben a sziklához láncolt Andromeda panaszolja sorsát s panaszára Echo nymphea felelget. Ekkor érkezik oda Perseus a megölt Medusa fejével repülve a levegőben, részvéttel tudakozódik a leány sorsáról. Részvété csakhamar szerelemmé fokozódik: elhatározza, hogy megmenti a szűzet és Eroshoz fohászkodva eltávozik. Most valószínűleg föllép Kepheus és értesül leányától Perseus szándékáról. Majd egy hirdető beszéli el Perseus viadalát és győzelmét, majd jön maga a hős, feloldja a szűznek bilincseit és megkéri a kezét. Kepheus megtagadja leánya kezét, minthogy Perseus szegény, ismeretlen idegen és fattyú-gyermek. Andromeda azonban kijelenti, hogy követi megmentőjét. Ez aztán meg is történik s végül Athena jelzi, hogy a végbement történet személyei később mind csillogokká fognak válni.

Apollodoros és Hyginus szerint Andromeda jegyese volt Agenornak (akit Ovidius Phineusnak nevez), atyja testvérének. Ez Kepheusszal együtt megtámadta Perseust, de az a Medusa-fővel kővé változtatta őket. Ovidius úgy adja elő a dolgot, hogy Kepheus nincs ellene a Perseusszal való frigynek, sőt készíti a lakodalmat, Phineus a lakodalom alkalmával rajtuk üt, de a Medusafő láttára kíséretével együtt kővé mered. Valószínű,

hogy Euripides darabjában nem szerepelt semmi vetélytárs, különben a leánya kezét megtagadó Kepheus nemcsak az idegen szegénységére és fattyú-voltára, hanem a már megtörtént eljegyzésre is hivatkoznék. Kepheus későbbi csillaggá változásával sem egyeztethető össze a kővé változás.

Andromeda története kedvelt tárgya volt a költészetnek (Phrynichos, Sophokles, Lykophron s a római Ennius) és a képzőművészetnek is. Euripides Andromedája Helenával együtt került színre Kr. e. 412-ben. Hogy nagy tetszésnek örvendett és sokat olvasták, bizonyítják Dionysos szavai Aristophanes Békáiban (52. skk.):

S amint az Andromédát olvasom
Hajómon: egybe', mit gondolsz, heves
Vágy csapá meg a szívem' hirtelen

Arany J.

t. i. Euripides után. A darab kiválóságát az is bizonyítja, hogy Aristophanes a *Nők ünnepé*-ben leginkább ennek a verseit használja fel gúnyja fegyvereiként. Athenaios szerint (XII. p. 537 d) Nagy Sándor ennek a tragédiának egy részletét szavalta, s Lukianos (de conscrib. hist. 1) elevenen rajzolja azt a hatást, melyet Archelaos színész ezzel a darabbal ért el Abderában.

114. Aristoph. *Nők ünnepe* 1065. (Aranynál: 1007.) — Andromeda monodiájából, mellyel a darab kezdődött.

115. U. o. 1070. (Aranynál: 1013.) — Ugyanabból való.

116. Schol. ad Aristoph. *Lysistrata* 963. — Szintén.

117. Aristoph. *Nők ünnepe* 1015. (Aranynál: 963.) — Andromeda szavai a Karhoz.

118. U. o. 1018. (Aranynál: 965.) — Andromeda mondja Echónak. Az első sor Arany fordítása.

119. Stob. 113, 2. — A Kar szavai.

120. Schol. ad Aristoph. Nők ünn. 1022. (V. ö. Aranyánál 967.) — A Kar szavai Andromedához.

121. Schol. ad Aristoph. Madarak 348. — A Kar énekéből.

122. Aristoph. Nők ünnepe 1029—1055-ig. (Aranyánál 972—997.) — Aristophanes természetesen némi változtatásokkal és toldalékokkal adja Mnesilochos szájába Andromeda szavait s így az euripidesi szöveget teljes bizonyossággal lehetetlen megállapítani. — Andromeda panasza részben a Karhoz, részben talán Perseushoz is.

123. U. o. 1098. (Aranyánál: 1037.) — Az Aithiopiába érkező Perseus szavai.

124. Schol. ad Aristoph. Nők ünnepe 1105. (Aranyánál: 1044.) — Perseus szavai, mikor a sziklához láncolt Andromedát meglátja.

125. Aristoph. Nők ünn. 1110., 1058. és 1101. (Aranyánál: 1049., 1000. és 1040.)

126. Laert. Diog. 4, 29. és Suidas (s. v. εἰση.) — Perseus kérdi.

127. Stob. 34, 12. — Perseus mondja Andromedának, aki kérdésére szeméremből nem válaszol azonnal.

128. Stob. 112, 4. — Perseus szavai valószínűleg Andromedához.

129. U. o. 107. (Aranyánál: 1046.) — Andromeda szavai.

130. Stob. 111, 2.

131. Stob. 29, 57. (továbbá: Plut., Macrob. és Aristoteles is idézi). V. ö. Vergilius: Olim et haec meminisse iuvabit. Cicero így fordítja Euripides szavait: „Suavis laborum est praeteritorum memoria.“ Seneca Herc. fur. 656: quae fuit durum pati, meminisse dulce est. Egyike a világirodalomban leggyakrabban kifejezett gondolatoknak. — Perseus mondhatja, kit Akrisios veszedelmes vállalatokra küldött volt.

132. Athen. XIII. p. 561 D. — A szörnyeteggel való viadalra kész Perseus fohászkodása Eroshez.

133. Herodianus *περί σχημάτων* p. 58, 10. — Andromeda szavai.

134. a. b. Tiberius *περί σχημάτων* Rhet. gr. VIII. p. 576. — Perseus mondja, mikor Andromedát a part sziklájához láncolva meglátja. T. i. Andromeda mellé ételt is raktak, mint a halálra ítélték mellé.

135. Athen. XI. p. 477 A; Macrob. Sat. 5, 21, 13 és Eust. ad Od. p. 1632, 9. — A hirdető rajzolja a darab végén a pásztorok háláját Perseus iránt, aki a szörnyeteget legyőzte s az áradásnak is véget vetett.

136. Anecd. Bekk. p. 339, 6. — Ez a sor is a bajtól megmenekült aithiopiaiakra vonatkozik.

138. Stob. 52, 2. — Perseus beszédéből, melyben eddigi vitézi tetteit elmondta.

139. Stob. 64, 7.

140. Stob. 63, 22. — Talán Andromeda mondja atyjának.

141. Stob. 98, 31. — Perseus mondja Kepheusnak.

142. Stob. 77, 12. — Kepheus szavai, ki Perseusban is fattyút lát. Ribbeck azt hiszi, hogy Perseus mondja, ezzel okolva meg Andromeda előtt (?), hogy szüleitől törvényes hitvesül akarja megkapni.

143. Stob. 91, 20. — Kepheus mondja, aki nem egy kétes származású kalandhőst óhajt vejéül, hanem gazdagot és előkelőt.

144. Aristoph. Nők ünn. 1128. (Aranynál: 1067.) — Perseusnak Kepheusra vonatkozó szavai.

145. Schol. ad Aristoph. Békák 105. (Arany: „Ne gondolkozz helyettem“, s jegyzetben: „szó szerint: Ne lakd az én eszem“...) — Kepheus talán a véleményt kockáztató Kart utasítja rendre.

146. Stob. 99, 11. — Andromeda mondja Perseusnak.

147. Stob. 29, 20. — Perseus mondja.
148. Stob. 81, 6. és Ecl. 2, 4, 7 p. 28, 2. — Kepheus fitymáló szavai Perseushoz.
149. Stob. 105, 32. — W. szerint a Kar mondja a 132. töredék folytatásául. Talán inkább maga Perseus.
150. Stob. Ecl. 1, 3, 23 p. 56, 20, és Orion Flor. Eurip. 16, p. 57, 5. — Perseus intő szava a szőszegő Kepheushoz.
151. Stob. Ecl. 1, 5, 2 p. 74, 16. — A Kar szavai a kétség és remény közt lebegő Andromedához.
152. Stob. 105, 17. — A kar reflexiója Kepheus bűnhődése után.
153. Stob. 67, 10. — A kar mondhatja Andromedának.
154. Stob. 123, 4. — Ha ez a nem zavartalan szövegű idézet csakugyan az Andromedából (s nem Antigonéból) való (bár a $\chi\rho\epsilon\omega\nu$ mellett a $\kappa\rho\epsilon\omega\nu$ lectio az utóbbi föltevést támogatja), akkor egy párbeszéd részlete, melynek első sorát talán a Kar, a másodikat Andromeda mondhatja.

ANTIGONE.

A byzanci Aristophanesnek Sophokles Antigonéjához írt hypothesis szerint Euripides Antigonéjának tárgya azonos volt a Sophokles Antigonéjával. Aristophanes csak azt a különbséget hozza fel a kettő között, hogy Euripidesnél Haimonnal együtt kapják rajta Antigonét, mint Kreon tilalmának megszegőjét, de azután mégis egy pár lesz belőlük s Antigone Maion nevű fiút szül Haimonnak. Ezt elfogadva megállapították, hogy Euripides a fölöttébb tragikus drámát a polgári színjáték színvonalára süllyesztette. (L. Schneidewin bev. Soph. Antigonéjához.) E felfogás

szerint a fordulatot, t. i. Kreon határozatának megváltozását (aki ki akarta végeztetni Antigonét) Dionysos isten megjelenése idézte elő, ki-ről a 177. töredék emlékezik meg. — Welcker azonban, aki méltán különösnek s Kreon jellemével ellenkezőnek látta az említett fordulatot s még különösebbnek a születendő Maion említését Aristophanesnél, a fennmaradt töredékek útmutatása szerint egészen más eredményre jutott s *Hyginus* 72. fabulájában ismerte föl az euripidesi Antigone tárgyát. Hyginus szerint Kreon tilalmát megszegve Antigone és Argeia, Polyneikes neje éjjel titkon elvitték Polyneikes holttestét és az Eteokles máglyájára helyezték. Mikor az örök rajtuk ütöttek, Argeia elmenekült; Antigonét azonban a király elé hurcolták. Kreon halálra ítélte és saját fiának, Haimonnak adta oda, hogy jegyesét megölje. Haimon nem teljesítette e parancsot, hanem a pásztoroknál elrejtette s atyjának azt hazudta, hogy a parancsot végrehajtotta. A titkos házasságból fiú született, aki fölserdülván Thebaiba ment, hogy az ott rendezett versenyjátékokban résztvegyen. Kreon ráismert arról az anyajegyről, melyet mint sárkányivadék a testén viselt. Herakles hiába kér kegyelmet a felbőszült királytól Haimon és Antigone számára. Ezért Haimon megöli Antigonét és önmagát. Hyginus ehhez még hozzáteszi, hogy Kreon saját leányát, Megarát nőül adta Herakleshez s e házasságból két fiú származott.

Welckernek ezt a „kiváló szerencsével és divinatióval történt“ megállapítását *Böckh* is elfogadta (Des Soph. Antig. Berlin, 1843. p. 176), valamint újabban *Max. Mayer* (De Euripidis mythopoeia, Ber. 1883. p. 73—77), aki a 168. töredékben döntő bizonyítékot talált arra nézve, hogy a fölserdült Maion is szerepelt a darabban. Ellenben *Heydemann* (Arch. Zeit. 1871 p. 108) egy Euripidesnél későbbi tragikus költő darabjá-

nak kivonatát látja a hyginusi fabulában, s *Bethe* (Pauly-Wissowa) és *Stoll* (Roscher) is visszatérnek a byzanci Aristophanes adatán nyugvó régi megállapításhoz. Pedig valószínű, hogy a byzanci Aristophanes szavait nem úgy kell érteni, mintha Sophokles és Euripides drámájának más-más befejezéssel azonos lett volna a tárgya; hanem minden erőszakolás nélkül megtűri azt a magyarázatot is, hogy Euripides drámájának *előzményei* megegyeznek a sophoklesi dráma *cselekvényével*, ezt azonban Euripidesnél csak mint rég elmúlt eseményt említik. Azt, hogy Hyginus elbeszélésének melyek az euripidesi feldolgozástól esetleg eltérő részletei, nincs módunkban megállapítani. Welckernak azt a föltevését, mellyel a byz. Aristophanes szavainak azt az értelmet tulajdonítja, hogy Kreon egy földműves emberhez adja nőül Antigonét (mint Aigisthos Elektrát), hogy Haimontól elszakítsa, semmivel se látom igazolva.

157. Aristoph. Békák 1182 (Aranyánál: 1127). — W. szerint Kreon mondja a prologosban.

158. U. o. 1187 (Aranyánál: 1132). — Kreon ugyanott.

159. Schol. ad Eur. Phoen. 1130. — Egy Thebai ostromáról szóló elbeszélés, illetőleg karének részlete.

160. Stob. Ecl. 2, 33, 5 p. 256, 5. — A Kreon mondotta prologosból valónak mondja W., ahol Kreon a rég lefolyt történetet elbeszélte.

161. Stob. 64, 4. — A Kreon által felelősségre vont Haimon védekezése.

162. Stob. 63, 4. — Kreon mondhatta.

163. Stob. 93, 13. — W. szerint Maion szavai Kreon előtt.

164. Stob. 67, 13 és 74, 15. — Haimon szavai lehetnek.

165. Stob. cod. L. vol. 4. p. 180, 8. ed. Mein. — W. szerint Antigone szavai Kreonhoz.

166. Stob. 90, 1. — Kreon mondja Maionról, a fattyúnak nyilvánított unokáról.

167. Stob. 87, 1. — Kreon szavai?

168. Stob. 77, 10. — Maion felelheti az őt fattyúnak nevező Kreonnak.

169. Stob. 104, 9. — Haimon szavai a katasztropha előtt.

170. Orion. Flor. 1, 1, p. 41, 3. Az első sor Aristoph. Békák 1391 (Aranyánál: 1325): „Oltára nincs Peithónak más, csak a szó.“ Nekem más-kép kellett fordítanom a 2-ik vers „oltára“ miatt. — W. Antigone szájába adja. — *Peitho* a rábeszélés istennője.

171. Stob. 48, 4. — Haimon szavai atyjához.

172. Stob. 49, 5. — Szintén. (V. ö. Soph. Ant. 737).

173. Stob. 43, 21. — Kreon válaszából.

174. Stob. 108, 3. — W. a karnak tulajdonítja. Nauck kételkedik e sorok euripidesi voltában.

175. Stob. 108, 13. — W. Antigone szájába adja.

176. Stob. 125, 6. — W. szerint Haimon szavai Kreonhoz.

177. Schol. ad Pind. Pyth. 3, 177. — Ki mondja ezt Dionysoshoz fohászkodva, nem állapíthatjuk meg. Talán nem is Antigonéból, hanem Antiopéből való töredék (Nauck).

ANTIOPE.

Hyginus-nak (fab. 8.) és *Apollodoros*-nak (3, 5, 5) nagyjában megegyező elbeszélése szerint e darab mythosa a következő. A szép Antiopét, Nykteus boiotiai király leányát Zeus satyros-alakban teherbe ejtette. A leány, mikor atyja büntetéssel fenyegette, elmenekült. Útja összehozta a sikyoni Epopeussal, aki megszerette és nőül vette. Nykteus bújában meghalt (Apollodo-

ros szerint öngyilkos lett), de halálos ágyán meghagyta Lykos testvérének, trónja örökösének, ne hagyja Antiopét büntetlenül. Lykos csakugyan hadba szállt Sikyon ellen, megölte Epepeust és Antiopét rabul vitte magával. Antiope útközben, a Kithaironon, ikreket szült, kiket ott kellett hagynia. Egy gulyás vagy pásztor megtalálta az ikreket, s Amphionnak és Zethosnak nevezve fölnevelte őket. Zethos munkában töltötte idejét a marhák körül, Amphion a gyakorlati élettel nem törődve, a Hermestől kapott lantot pengette. Ezalatt Lykos börtönbe vetette Antiopét, majd feleségének, Dirkének adta oda rabszolgálólul, aki (Hyg. fab. 7. szerint féltékenységéből) kegyetlenül kínozta. Antiopénak azonban sikerült megszöknie. A Kithaironra futva, épen saját fiaitól esdekel ótalmat. (Ezzel kezdődött a dráma cselekvénye.) Zethos szökevény rabnőnek hiszi és nem akarja befogadni. Ugyanekkor Bakchos-ünnepet ülték és Dirke, mint Bakchos rajongó híve, szintén a Kithaironra ment. Ott fölfedezi Antiopét, kiadatja magának és halálos büntetésre készül. A fiúk azonban megtudják az öreg pásztortól származásuk titkát: nyomban megszabadítják anyjukat, Dirkét pedig egy vad bika szarvára kötik és halálra hurcoltatják. (Ezt ábrázolja Apollonios és Tauriskos híres szoboresoportozata a nápolyi múzeumban.) Azután (az újabban talált papyrus-töredék szerint) Lykost is odacsallják, ígérve neki Antiope kiszolgáltatását, s mikor az lépre megy, meg akarják ölni. Ekkor azonban megjelenik Hermes, megtiltja Lykos bántalmazását, de megparancsolja neki, hogy uralmát adja át Amphionnak.

Euripides darabját latinra fordította *Pacuvius*, akinek e művét Cicero is dicsérettel emlegeti. Különös érdeket ad e darabnak, hogy benne jelenik meg először a praktikus és szemlélődő élet

ellentétének motivuma a két testvérben. — Színre került Kr. e. 411—408 között.

179. Schol. AT ad Il. XI, 774. Strabon 8 p. 375. — Az ikreket fölnevelő öreg pásztor szavai; ő mondta a prologost.

180. Etym. M. p. 411, 12. — Szintén a prologosból. A pásztor szójátékot csinál, *Zethos* nevét a ζητέω (keresek) igével magyarázva. E szójátékot Hyginus is reprodukálja, valamint az *Amphion* nevére vonatkozót is („ἀμφὶ ὁδόν“ „út mellett“ született).

183. Platon Gorg. p. 484 E (az utolsó sort több régi író idézi). — Platon scholiastája szerint *Zethos* szavai, de igazat adok Ribbecknek, hogy e szavak jobban illenek *Amphion*hoz, aki testvére szemrehányására a tétlenség vádja ellen védekezik.

184. Dio Chrys. 73, 10. — *Zethos* szemrehányása *Amphion*hoz.

185. Platon Gorg. p. 485 E. — Csaknem folytatása az előbbinek.

186. Platon Gorg. p. 486 B. — Szintén.

187. Stob. 30, 1. — Szintén.

188. Platon Gorg. p. 486 C. — *Zethos* ezzel végezhetette intő szavait.

189. Stob. 82, 2. — Ez a protagorasi gondolat vagy *Amphion* védekezésének kezdete (Welcker), vagy a Kar (karvezető) mondja *Amphion* beszédje után (Ribbeck).

190. Anecd. Boiss. 4 p. 459. — *Amphion* hozza fel a lant védelmére, hogy az *Hermes* isten talál-mánya, aki a békateknőből csinált első lantot bátyjának, *Apollonnak* ajándékozta, hogy kiengesztelje barmai elrablásáért való haragját.

191. Philostr. V. Soph. 2, 47, 4. — *Amphion* mondja lantjáról.

192. Julianus Epist. 3. Suidas s. v. Ἀμφίων. — *Amphion* megmondja, kik voltak a tanítói a lant-pengetésben.

193. Stob. 58, 1. — Amphion mondja igazi bohème-felfogással.

194. Stob. 48, 3. — Amphion — talán a 187. töredékben kifejezett gondolatra felelve — mondja.

195. Orion Flor. 2, 1 p. 44, 14. — Ribbeck a 941. töredékkel együtt Amphion szavainak hiszi, aki az anyja emlegette személyes Zeusból kétkedve, Anaxagoras értelmében határozza meg Zeus mivoltát és működését, s az aetherben és a földben látja a világfenntartó két principiumot.

196. Stob. 105, 11. — Amphion szavai.

197. Phot. Lex. p. 34, 15. — Az előbbi töredék gondolatához tartozik. Arnim kiegészíti e sort ez eléje helyezett két szóval: μουσικῆς δ' ἄρεα (zene nélkül): így e gondolat a Zethossal való vitához tartoznék.

198. Stob. 16, 4. — Amphion a szépnek kultusza nélkül nem tud elképzelni igazi boldogságot.

199. Stob. 3, 12. — Amphion felelete a 185-ben kifejezett megrovásra.

200. Stob. 622. — Amphion szavai.

201. Stob. 3, 27. — Folytatása lehet a 196-nak.

202. Clemens Alex. Strom. I. 418. — W. szerint a Kar mondhatja a készülő Bakchos-ünnepre célozva.

203. Stob. 98, 36. — A befogadásért esdeklő s szenvedéseit elbeszélő Antiope szavai.

204. Stob. 99, 12. — Antiope panaszából.

205. Clemens Alex. Strom. I. p. 340. — A testvérek vitája után nevelőatyjuk mondja Amphionnak (Ribbeck).

206. Ammonios ed. Valck. p. 86. — Antiope elbeszéléséből.

207. Stob. 98, 38. — Antiope megadással teljes szavai.

208. Stob. 74, 18. — W. szerint Zethos figyelemzettel ezzel Antiope, ne kérkedjék Zeussal való viszonyával, amit úgyse hisznek el. Ribbeck és Arnim Dirkéhez intézett intést lát benne.

209. Clemens Alex. Strom. V, p. 715. — W. szerint Zethos mondja, de Clemens Alex. szerint Amphion szavai, aki bár részvételt van a hozzájuk esdeklő nő iránt, Zeusszal való viszonyában eleinte mégis kételkedik.

210. Stob. 98, 34. — Ribbeck szerint vagy Amphion, vagy a Kar mondja Antiope szenvedéseinek hallatára. W. szerint a Kar mondja, mikor Dirke elhurcoltatja Antiopét.

211. Stob. 72, 8. — Antiope történetének hallatára mondja a keményszívű Zethos.

212. Stob. 63, 2. — Antiope mondja a hitetlenkedő ifjaknak Zeusszal való viszonyára vonatkozólag.

213. Stob. 70, 3. — W. szerint a Zeusszal való viszonyban nem hívő Zethos szavai. Ribbeck helytelenül adja Hermes szájába.

214. Stob. 70, 10. — Hermes szavai lehetnek. Arnim szerint a 212—215. töredékek kevésbé illelnek Antigone cselekvényéhez s talán inkább Antiopéhez tartoznak.

215. Stob. 62, 4. — Ribbeck szerint Zethos inti Amphiont, aki Antiopét szánva vonakodik úrnőjüknek, Dirkének parancsát végrehajtani.

216. Stob. 62, 12. — Ribbeck szerint Amphion mondja az esdeklő Antiopénak, szolgáltaival mentetgetve magát, hogy Dirke parancsának engednie kell.

217. Stob. 62, 41. — Szintén Amphion szavai.

218. Stob. 36, 10. — Az öreg pásztor igazolja magát talán Amphion előtt (Ribbeck), hogy fölfedezte a valót.

219. Stob. 1, 8. — Wilamowitz szerint a Heraklidákból való.

220. Stob. 54, 5. (és sok más író részben vagy egészben). — Amphion szájába adott euripidesi gondolat.

221. Stob. 30, 9. — Hermes menti e szavakkal

Lykost, akit csak Dirke rosszasa tértett el a jótól. Arnim szerint Zethos mondja.

222. Longinus vagy Dionysios de subl. 40, 4. — A hirdető elbeszéli Dirke bűnhődését.

223. Stob. Ecl. 1, 3, 33. p. 58, 9. — Vagy a hirdető végzi ezzel elbeszélését, vagy az öreg pásztor, vagy a Kar mondja.

224. Stob. Ecl. 1, 3, 25. p. 57, 2. — A kar szavai.

225. Eubulos ap. Athen. II. p. 47 B. — Hermes befejező beszédéből.

ANTIOPE ÚJABB PAPYRUSTÖREDÉKEI.

(A *Flinders-Petrie-Papyri* I. kötetéből valók.)

Az első jelenet Amphion és Zethos közt folyik. Antiope is jelen van.

17. Lykos jó, hogy Antiopét kézre kerítse s Dirkét kiszabadítsa elrablóinak kezéből. Amphionék félrevonulnak. Lykos szavai nagyon hézagosak. A fordítás jórészt Arnim kiegészítését követi.

25. Az öreg pásztor, aki a fiúkat fölnevelte, ahhoz a házhoz csalja Lykost, amelyben a bosszú tőre várja. Azt jelenti neki, hogy az Antiope elfogása végett kiküldött szolgálkat a rablók megölték s Antiope a házban van.

30. Kiegészítés.

55, 56. Megegyezik a 223. töredékkel.

91. A mythos szerint Amphion lantjának szavára a kövek megindultak és maguktól rakódtak össze Theba falaivá.

98. Zethos Asopos leányát, Thebét, Amphion a phrygiai Tantalos leányát, Niobét kapta hitvesül.

ARCHELAOS.

E darab tartalma felől tájékoztat bennünket Hyginus 219. fabulája. A Heraklida Temenos fia, Archelaos testvéreitől elűzve Makedoniába ment Kisseus királyhoz. Kisseus, mikor városát ellenséges szomszédok ostromolták, trónját és leánya kezét odaigérte Archelaosnak, ha ellenségeitől megszabadítja. Archelaos ezt meg is tette, de a király rossz tanácsadókra hallgatva, megszegte szavát és csellel el akarta veszíteni Archelaost. Gödröt ásatott, megtöltötte izzó szénnel, rőzsével takartatta be s Archelaost bele akarta csalni. Ez azonban nyomára jött a cselnek s ő vetette bele a gödörbe Kisseust. Azután elmenekült s Apollon tanácsára egy kecske nyomát követve Aigai (αἰγαι kecske) városát alapította s őse lett a makedón dynastiának. — Egy régi Euripides-életrajz szerint Euripides Archelaos makedon király udvaránál való tartózkodása alatt írta a dynastia őseit s ezzel magát Archelaost is dicsőítő darabját. Érdekes adatot olvasunk Diomedes grammatikusnál (p. 488, 20), nev., hogy Archelaos kérte Euripidest, hogy róla írjon tragédiát. Euripides nem vállalkozott erre s figyelmeztette Archelaost, ne is kíváncson tőle ilyet, mert a tragédia szerencsétlenségnek szövődéke.

229. Aristoph. Békák 1206 (Aranynál: 1125). „Elveszté a butykost“ — vágja rá Aristophanes-nél Aischylos.

230. Tiberius περὶ σχημάτων Rhet. 8. p. 577. — Strabon V. p. 221: a Herakles mondotta prologos részlete.

231. Dionys. de comp. verb. c. 25. — A város polgáraiból álló Kar jelenti a királynak az ellenség közeledtét, miről egy hirdető szavából értesült.

232. Stob. 96, 3. — Szintén a parodosból.

233. Stob. 88, 3. — Az első sor Archelaos kérdése, a második Kisseus felelete.

234. Stob. 88, 5. — W. szerint Kisseus monológiából való; de mondhatja ezt Kisseus hízelegve Archelaosnak is.

235. Stob. 29, 13. — A szószegő Kisseus akarja megnyugtítani a rászédett Archelaost.

236. Stob. 79, 19. — A lánya kezével rendelkező Kisseus mondhatja.

237. Stob. 93, 12. — Kisseus nyilván pénzbeli kárpótlást kínált Archelaosnak. Erre felel Archelaos. (A szöveg zavaros.)

238. Stob. 29, 41. — Kisseus további küzdelmekre nógatja a csalódott Archelaost.

239. Stob. 51, 4. Orion Flor. Eur. 22. p. 58, 3. — W. szerint Archelaos szavai, de Kisseus is mondhatja az előbbi töredék kapcsán.

240. Stob. 29, 14. — Az előbbivel rokon.

241. Stob. 8, 13. — A két előbbi töredék folytatása.

242. Stob. 51, 7. — Archelaos szavai.

243. Schol. ad Eur. Phoin. 1149. — Kisseus mondja Archelaosnak, mikor segítségét kéri.

244. Stob. 54, 11, 88, 4. — Kisseus mondja, mikor azt tervezi, hogy Archelaost szólítja fel a védelemre.

245. Stob. 54, 10. — Archelaos mondása.

246. Stob. 54, 9. — Az előbbivel rokon.

247. Oxyr. pap. III. p. 66 és Stob. 715. — W. szerint a Kar biztatása a harcba induló Archelaoshoz.

248. Stob. 52, 4. — Az intrikus tanácsadó mondja a harcba vonult Archelaosra vonatkozólag Kisseusnak (W.).

249. Stob. 91, 16. — Kisseus megbánja, hogy Archelaosnak odaigérté leányát s inkább gazdag vőt óhajt.

250. Stob. 96, 4. (Kétes szöveg.) — Kisseus gondolata.

251. Stob. 91, 18. — Az intrikus tanácsadó mondja Kisseusnak.

252. Stob. 47, 5. — Az intrikus rosszalja, hogy Kisseus le akar mondani az uralomról.

253. Stob. 62, 11. — A két előbbi töredékkel rokon.

254. Orion Flor. 3, 1. p. 44, 26. — Archelaos szavai lehetnek.

255. Stob. 34, 2. — W. szerint Kisseus mondja az érdemeire hivatkozó Archelaosnak. Azt hiszem, hogy Euripides inkább Archelaos szájába adta ezt a sokszor kifejezett gondolatát, mellyel a sophisták csillogó beszédeit jellemzi.

256. Plut. de audiendis poetis c. 4. p. 20 D. — Az első sor Kisseus képmutató vigasztalása az általa rászédett Archelaoshoz; a második sor Archelaos felelete.

257. Stob. Ecl. 1, 3, 47. p. 60, 20. — Archelaos mondhatja Kisseusnak.

258. Orion Flor. 3, 2. p. 45, 2. — Archelaos vagy a Kar mondása lehet.

259. Stob. 20, 11. — Az ármánykodó udvari ember vádja Archelaos ellen.

260. Stob. 20, 25. — W. szerint Archelaos mondja meg ezzel „szárazon és nyersen az igazat“ Kisseusnak. Én nem tudok ebben a schilleri gondolatban se szárazságot, se nyersséget fölfedezni.

261. Stob. 20, 12. — Archelaos szavai lehetnek.

262. Schol. ad Pind. Pyth. 2, 54. — Archelaos korábbi érdemeire hivatkozik Kisseus előtt.

263. Stob. 62, 13. — W. szerint Archelaos hivatkozik arra, hogy a tőle most megtagadott királyleányt, ki már-már az ellenség rabja volt, ő mentette meg a szolgaságból.

264. Stob. 105, 31. — A karvezető szavai lehetnek a katastrophá után.

265. Stob. 127, 7. — A kar szavai, mikor a harcban elesettekről hírt hoznak.

266. Stob. Ecl. 1, 3, 35. p. 58, 17. — Szintén a kar mondhatja a darab végén célozva Kisseus megérdemelt bűnhődésére.

AUGE.

E darab cselekményét, melyet Sophokles is feldolgozott az 'Αλεάδαι-ban, főleg a choreni Moses, Apollodoros és Aristophanes scholiastájának (ad Ran. 1080) adatai alapján így állapítja meg *Wernicke* (Pauly-Wissowa II, 2303): *Auge*, Aleos tegeai király leánya, Athena papnője, részt vesz az Athena-ünnep éjjeli táncaiban. Ott meglátja atyjának vendége, Herakles s a bortól mámorosan megejti, egyúttal egy gyűrűt ad neki ismertető jelül. Auge aztán, mikor magzatát megszülte, elrejtette a templomban. Athena ezért haragjában dögvést küld az országra. Hiába minden áldozat, a jóslat kimondja, hogy a templomban rejlik a baj oka. Mialatt Auge meghittjével (a dajkával?) azon tanakodik, hova rejtse a gyermeket, jó az atyja és ráakad. Haragjában parancsot ad Naupliosnak, tegye ki a gyermeket a Parthenon hegyén, Augét pedig dobja a tengerbe. Ez meg is történik, de az anyának még volt annyi ideje, hogy a gyűrűt ráhúzza a gyermek ujjára. Herakles bolyongása közben rátalál a hegyen a gyermekre, akit egy szarvasűnő szoptatott s a gyűrűről ráismer. Fölveszi, elviszi Aleoshoz s bevallja ittás állapotában elkövetett hibáját. Aleos megbocsát neki és elismeri a gyermeket unokájának, de vígasztalan leányának vélt halála miatt. Ekkor megjelenik Athena s kijelenti akaratát, hogy a fiú *Telephos* nevet kapjon, minthogy egy szarvas (ἐλαφος) tőgye (θηλή) táplálta s tudatja, hogy Auge megmenekülve idegen földön fog új hazát találni: Telephos, ha felnő, menjen és keresse föl.

267. Stob. 18, 20. — W. szerint a prologosban a történeteket elmondó Auge idézi Heraklesnek hozzáintézett szavait.

268. Clemens Alex. Strom. p. 841. — Augénak Athenához intézett szemrehányó szavai.

269. Stob. 43, 12. — A dögvészre vonatkozólag mondja valaki.

270. Apollon. de coni. p. 514, 11. — Talán Athena mondja Aleosnak.

271. Stob. 63, 11. — Auge bizalmasa mondhatja.

272. Stob. 49, 9. — Aleos felelete leányának esdeklésére.

273. Stob. 111, 1. — Augénak mondhatja a bizalmasa.

274. Stob. 78, 4. — Auge akarja meglágyítani apja szívét.

275. Stob. 105, 15. — Aleos panasza.

276. Stob. 37, 20. — Aleosnak szólhat.

277. Stob. 49, 3. — A kegyetlen király ellen való kifakadás. Nyilván Auge bizalmasa mondja.

278. Stob. 73, 41. — A kérdőre vont Auge mondja atyjának.

279. Stob. 22, 7. — Párbeszéd Auge (A) és meghittje (B) között.

AUTOLYKOS. SATYROSJÁTÉK.

Autolykos a görög mondában a ravasz tolvajok és esküszegők tipikus herosa, ki atyjától, Hermestől kapta jeles tulajdonságait, úgyhogy a lopott dolgokat tetszése szerint elváltoztathatta s így csínyein rajta sem lehetett kapni. Az Odysseában mint Odysseus anyai nagyatyja szerepel. Sisyphos marháit folytonosan lopkodta. Sisyphos gyanút fogott, hogy az ő marhái folyvást kevesbednek, az Autolykoséi pedig folyvást szaporod-

nak. Ezért megjelölte marháinak a patáit valami jellel s így derítette ki a tolvajlást. A monda arról is beszélt, hogy ez alkalommal Sisyphos viszonyt szőtt (plane az apa beleegyezésével!) Autolykos leányával, Antikleiaiával, aki, bár Laërtes felesége lett, tőle szülte Odysseust. (Hyg. fab. 201.). Miképen alakította ezt a tárgyat Euripides, arról semmit sem tudunk.

284. Ath. X. p. 413 C. — E híres töredéknek a darabban való helyéről és vonatkozásáról semmit sem mondhatunk, valamint a két következőéről sem.

285. Pollux 10, 111.

286. Pollux 10, 178.

BELLEROPHONTES.

Az Ilias 6. énekéből ismert történetet, mely a görög Putifárnának, Anteiának (a tragikusoknál: Stheneboiának) Bellerophontes által visszautasított szerelméről, bosszújáról s a veszedelmekbe sodort Bellerophontes lykai hőstetteiről szól, Sophokles Iobates-e vitte színre. Stheneboia bűnös szerelmét és Bellerophontes bosszúját tárgyalja Euripides Stheneboiá-ja. Ennek cselekvényéhez csatlakozik a Bellerophontesé, melynek cselekvényét Pindaros (Isthm. 7, 44) és az Ilias 6, 155-höz való scholion vázolja. Adataikat némileg kiegészítik Aristophanesnek Bellerophontesre vonatkozó gúnyos csipkedései. E darab a sorsán elkeseredett, a világgal és az istenekkel meghasonlott Bellerophontes feldúlt lelkét rajzolta. Csálódva mindenkiben és mindenben, azt vallja, legjobb az embernek nem születni. Látván, hogy a rosszak törekvéseit koronázza siker, kétségbe vonja az istenek létét (mint maga Euripides). Ezért elhatározza, hogy szárnyas Pegasosán felszáll az égbe s meggyőződést szerez az istenek létéről. Azonban a haragvó Zeus küldötte bögölytől meg-

bokrosodott Pegasos leveti merész lovasát s maga felszárnnyal Zeushoz. Bellerophontes lezuhan Lykia földjére s megbénulva bolyong, míg végre sorsával s az istenekkel kibékülve, nyugodtan hal meg abban a tudatban, hogy jó emberhez méltó életet élt.

A darab, melyben Euripides jórészt saját lelkének vívódásait örökítette meg, 428 és 425 közt került színre.

287. Stob. 97, 16. 97, 9 b (a két utolsó sor). — Bellerophontes monológja.

288. Justinus Mart. de monarchia c. 5 p. 150. Az utolsó előtti sor kiegészítés. — Bellerophontes szavai.

289. Stob. 108, 20. Plut. de tranq. animi 4 p. 467 A. — W. e szavakat Bellerophontes egy bizalmas emberének tulajdonítja, ki őt jobb véleményre akarja bírni.

290. Stob. 8, 1. — Bellerophontes mondja.

291. Stob. 54, 19. — Ezt is.

292. Stob. 54, 7. — Szintén.

293. Stob. 115, 2. — Welcker fölteszi, hogy a darab cselekvényét kibővítették a Bellerophontes ellen való gyilkos tervek, melyeket Megapenthes, Stheneboia fia, az anyjától kapott megbízás értelmében sző Bellerophontes ellen, de amelyek ellen ezt megvédi a fia, Glaukos, aki megöli Megapenthest. — E sorok Bellerophontesnek Glaukoshoz intézett szavait foglalják magukban.

294. Stob. 100, 3 és 4. — Bellerophontes válasza meghitt emberének (talán fiának Glaukosnak) vigasztalására.

295. Stob. 106, 1. — Párbeszéd részlete, mely Bellerophontes (B) és meghittje (A) között folyik.

296. Stob. 38, 13. — Bellerophontes szavai.

297. Stob. 38, 19. — Az előbbivel rokon. E szavak W. szerint a Jobates által érdemetlenül kegyelt Megapenthesre vonatkoznak.

298. Stob. Ecl. 2, 33, 2. p. 255, 11. Aristoteles is idézi részben Eth. M. 2, 11. p. 1209 b. és másutt. — Bellerophontes szavai.

299. Stob. 10, 17. — Bellerophontes mondja a költőnek ezt az érdekes nyilatkozatát, mely kiinduló pontja volt a pietisták paedagogiájának.

300. Stob. 90, 10. — Bellerophontes mondhatja Stheneboia fiáról, Megapenthesről.

301. Stob. Ecl. 1, 4, 2b. p. 71, 2. — Bellerophontesnek mondja meghitt embere.

302. Laert. Diog. 4, 26. Suidas s. v. οἴμοι. — A lezuhanat és megbénult Bellerophontes megadó válasza a sorsán sajnálkozó jajára.

303. Stob. 111, 9. — Bellerophontesnek szóló vigasztalás.

304. Stob. 7, 1. — Ez is.

305. Stob. 2, 15. Theophilus ad Autol. 2, 37 p. 180. — Kardalból való részlet.

306. Stob. 105, 12. — Kardalrészlet.

307. Schol. ad Eur. Or. 872. — A prologosból való lehet, ahol Bellerophontes korábbi viszontagságai voltak elbeszélve. E két sor Bellerophontes védekezésére vonatkozhatik, aki véletlenül gyilkosságba esett.

308. Aristoph. Béke 76. — Bellerophontes szól Pegasosához.

309. Aristoph. Béke 154. — Az előbbinek folytatása.

310. Aristoph. Darazsak 757. — Ez is.

311. Plut. de vitioso pudore 3. p. 529 E. — W. szerint egy isten, talán Hermes, mondta el Bellerophontes bukását és a Pegasos sorsát.

312. Schol. ad Aristoph. Lovagok 1249. — A lezuhanat Bellerophontes mondja.

313. Aelian. N. A. 5, 34. — A haldokló Bellerophontes mondja önmagának.

314. Aristoph. Béke 722. (Aranynál: 690.) — A Pegasosról van szó.

BUSIRIS. SATYROSJÁTEK.

Tárgyáról Apollodoros (2, 5, 11) tájékoztat bennünket. Busiris, Poseidon fia, egyiptomi király volt. Hogy országának 9 éve tartó terméketlenségét megszüntesse, egy jóslat értelmében minden oda érkező idegent feláldozott Zeus oltárán. Mikor azonban a Hesperisek aranyalmáiért ott járó Heraklest is fel akarta áldozni, megadta az árát embertelen kegyetlenségének, mert Herakles széttépte kötelékeit és Busirist kíséretével együtt agyonverte. Euripidesnek ezt a cselekvényt tragikomikusan tárgyaló satyrosdrámája, épen úgy, mint a *Kyklops* vagy a komolyabb nembeli *Helen*a, a hellen kultúrának a barbár nyerseségen való diadalát hirdette.

315. Stob. 62, 21. — Valószínűleg Busiris elve.

DANAË.

Akrisios, argosi király, kinek csak egy Danaë nevű leánya volt, idősebb korában fisarjra vágyott és kérdést intézett a jósszékhez. Attól azt a jóslatot kapta, hogy leányának fog fia születni, ki által neki meg kell hálnia. Akrisios, hogy ezt meggátolja, ércel kirakott, földalatti szobát csináltatott, abba záratta Danaét a dajkájával együtt és szigorúan őriztette. De hiába, mert a tető nyílásán Zeus aranyeső alakjában bejutott és Danaét Perseus anyjává tette. A mondának több forrásban található adata szerint a gyermek senkitől sem sejtve ott növekedik, míg egyszer Akrisios meghallja a játszadozó gyermek hangját s megtudja a rettenetes valót. A dajkát kivégezteti, leányát pedig gyermekével együtt Zeus oltárához viteti s ott eskü alatt vallatóra fogja. Nem hívén leánya vallomását, hogy maga Zeus a gyermek

atyja, az anyát gyermekével együtt egy ládába záratja és a tengerbe dobhatja. A hullámok Seriphos szigetéhez viszik a ládát, ott *Diktys* kihasználja s a megmentetteket magához veszi. Testvére, Polydektes, Seriphos királya, beleszeret Danaéba, de kezét megnyerni nem tudja. Minthogy Perseus útjában áll, elküldi őt egy veszedelmes vállalatra, hogy hozza el Medusa fejét. Perseus megoldja feladatát, visszatértében megszabadítja a tengeri szörnyetegtől Andromedát s vele együtt visszatér Seriphosra, ahol anyját és Diktyst az erőszakos Polydektes elől az oltárhoz menekülve találja. A Medusa-fővel kővé változtatja Polydektest embereivel együtt, anyját megszabadítja s Diktyst a sziget királyává teszi. Azután anyjával és Andromedával együtt Argosba megy, majd azokat ott hagyva, nagyatyja fölkeresésére indult, aki éppen tőle való féltében Larissába menekült volt. Ott részt vett a tornaversenyben s ez alkalommal diskosdobásával véletlenül halálát okozta Akrisiosnak; így a jóslat mégis teljesült. (Apollod. 2, 4, 4). Hyginus szerint (Fab. 63) ez Seriphosban történt, hová Akrisios azért ment, hogy leányát és unokáját elhozza.

A Kr. u. 6. században élt Johannes Malalas (p. 34, 19) adatából tudjuk, hogy Euripides Danaéja e történetnek csak első felét foglalta magában, nev. Danaénak atyja parancsára történt büntetését. A seriphosi események viszont a következő *Diktys* c. darabban voltak feldolgozva. Azt is tudjuk Polluxból (4, 111). hogy a Kar nőkből állott. Wecklein kimutatja, hogy Danaë szülése be volt vonva a darab cselekményébe, sőt valószínűvé teszi azt is, hogy Danaë elzárása is a cselekmény keretében történt s éppen ez okozza a részvevő argosi nők odaseregglését. Úgy látszik, Danaë menekülni akart atyja haragja elől, de utolérték és atyja elé hurcolták. Ez még a gyermek születése előtt történt. A gyermek születését

később egy hirdető jelenthette, mire Akrisios ki-mondja az ítéletet. Végül Athena hirdeti a ten-gerbe dobottak bekövetkezendő megmenekülését és Perseus hivatását, kit ő minden veszedelmében támogatni fog.

A bizonytalan eredetű töredékek közül az utolsó (1117) egy hasonló tárgyú darabnak kez-dete, de — mint Jacobs kimutatta — nem Euripi-destől, hanem valamely byzanci korbeli litterator-tól származik, aki talán még olvasta az euripi-desi Danaét s annak cselekvényét és menetét tar-totta szem előtt gyöngé utánzatában és a tartal-mát összefoglaló hypothesisben.

318. Stob. 75, 4. — W. fölteszi, hogy Akrisios és leánya közt még a gyermekágy előtt egy jele-net játszódott le, melyben Akrisios kifejtette, mi-ért kell a születendő gyermeknek, ha fiú lesz, meg-halnia. Danaë leendő anyai boldogságának rajzá-val (l. a 325. tör.) iparkodott atyja szívét meg-lágyítani s az ártatlan szívnek ebből az önkény-telen megnyilatkozásától meghatva mondja Akri-sios az itteni sorokat. Tudjuk, hogy Akrisios maga is sóvárgott fisarjadék után.

319. Stob. 71, 7. — Ez az intő szózat is az Akrisiosé, aki bánja, hogy nem fiatalabb korban házasodott. Ezt természetesen nem leányának, hanem más valakinek, nyilván bizalmas emberé-nek mondja.

320. Stob. 73, 11. — Akrisios ezzel okolja meg, miért szeretett volna fisarjadékot.

321. Stob. 73, 22. — A kar mondhatja Danaé-nak hasonló értelmű nyilatkozatára, melyet apjá-nak arra a kijelentésére tett, hogy sohasem sza-bad férjhez mennie.

322. Stob. 74, 13. — Akrisios kifakadása.

323. Stob. 73, 21. — Danaë válasza lehet az előbbire.

324. Stob. 64, 5. — Akrisios mondhatja, aki avval vádolja leányát, hogy nem Zeus arany

esője, hanem valami gazdag ember pénze ejtette meg.

325. Stob. 78, 8. — L. a 316. tör.-hez írt jegyzetet.

326. Stob. 91, 4. — Ath. IV. p. 159 B. — Seneca, aki e verseket lefordította (Epist. 115, 15) azt mondja, hogy a Bellerophontes c. darabból valók, s mikor e verseket szavalta a színész, az egész közönség fölháborodott s ki akarta dobni a színészt; ekkor Euripides előlépett s kérte a közönséget, várja be, milyen véget ér az arany-nak ez a bámulója. Matthiä megállapította, hogy Seneca tévedett s ez a töredék — mint egy Stobaios-codex is bizonyítja — Danaéból való. W. nem ért egyet Matthiävel és e verseket Bellerophontesnek tulajdonítja. — Hogy Danaében mily helyet foglalhattak el e versek s kinek ajkáról hangozhattak, nem tudjuk. Mindenesetre rokon vele a köv. töredék.

327. Stob. 10, 18. — Akrisios mondhatja abban a föltevésben, hogy leányát is a pénz rontotta meg. (W.)

328. Stob. 91, 23. — Szintén Akrisios szavai leányához az előbbivel kapcsolatban. (W.)

329. Stob. 97, 14. — Akrisios beszédéből való.

330. Stob. 16, 6. — Akrisios mondja.

331. Stob. 7, 6. — W. szerint Akrisios szavai a felügyelőhöz, aki nem vigyázott eléggé Danaéra.

332. Stob. Ecl. 1, 7, 8. p. 92, 2. — Akrisios elmélgése.

DIKTYŰS.

E darab cselekvényére nézve lásd az előbbi darab bevezető magyarázatát.

333. Stob. 83, 18. — Valószínűleg Danaë figyelmezteti e szavakkal Polydektest gyermekei iránt való kötelességeire.

334. Stob. 83, 17. — A Perseus vélt halálán búsuló Danaë mondhatja.

335. Stob. 52, 5. — Danaë mondhatja Perseusról.

336. Plut. Consol. ad Apollonium c. 8. p. 106 A. — Diktys e szavakkal vigasztalja a fia vélt halálán búslakodó Danaét.

337. Schol. ad Soph. Ai. 787. — Danaë mondja fia halálhírének hallatára.

338. Stob. 13, 13. — Perseus öreg nevelőjének szavai lehetnek.

339. Stob. 83, 21. — Danaë mondja a kezéért esengő Polydektesnek.

340. Stob. 83, 16. — Polydektes válasza Danaë előbbi szavaira.

341. Stob. 64, 8. — A szerelmes Polydektes intő szavai Danaéhoz.

342. Stob. Ecl. 1, 9, 4. p. 272, 12. — Polydektes, hogy Danaë kezét könnyebben elnyerhesse, nyilván holt hírét költötte a távollevő Perseusnak s újra ostromolni kezdte Danaét. Erre válaszol Danaë e szavakkal: Az anyai szeretet nem enged helyet a szerelemnek.

343. Stob. 44, 2. — Polydektes mondja egy öreg embernek, talán Perseus nevelőjének, aki Perseusnak pártját fogja.

344. Stob. 90, 5. — A hazaérkező Perseus álruhában, ismeretlenül Polydektes vendégszeretetéhez folyamodik. Az e szavakkal elutasítja, mint nemtelen származású jött-mentet.

345. Stob. 86, 1. — Perseus válasza Polydektes szavaira (333. tör.).

346. Stob. 93, 6. — Polydektes válasza az ismeretlen Perseushoz, aki pénzt kínált a vendégszeretért.

347. Stob. 106, 2. — Polydektes leckéztető szavai a még föl nem ismert Perseushoz.

348. Stob. 36, 15. — A Polydektesszel vitatkozó Perseus szavai.

349. Stob. 39, 7. — E szavakkal talán Polydektes leckézteti a befogadást kérő Perseust, ki honát becsmérelte volt, hogy Polydekteshez bejusson.

ERECHTHEUS.

E darab tárgya felől tájékoztatást ad Lykurgos rhetor Leokrates ellen tartott beszédjében (89. §.): „Azt mondják, hogy Eumolpos, Poseidon és Chione fia, a thrákok szövetségében berontott e földre, melyre jogot formált. Akkortájt éppen Erechtheus volt a király, ki Praxitheát, Kephisos leányát bírta feleségül. Minthogy hatalmas sereg készült betörni az országba, a király Delphibe ment s tanácsot kért az istentől, mi módon győzheti le ellenségeit? Az isten azt felelte, hogy ha a két sereg találkozása előtt feláldozza leányát, övé lesz a győzelem. A király csakugyan megfogadta az isten parancsát, s a betörőket kiűzte országából.“ (Fináczy Ernő fordítása). Így Erechtheus győzött, de győzelmét maga is életével fizette meg. V. ö. Apollodoros III, 15, 4, aki szerint a jósszék a legfiatalabbik leány feláldozását kívánta, s mikor ez megtörtént, a többi három öngyilkos lett, mivel erre nézve fogadalmat tettek. A feláldozott leányt Hyginus Chthoniának nevezi. Erechtheus leányai nagy tisztelet tárgyai voltak az athéni kultuszban.

351. Steph. Byz. v. Αἰθίοψ. — E szavak — mint Apollodorosból kitűnik, — Eumolposra vonatkoznak, akit anyja, Chione, atyjától való félelmében a tengerbe dobott volt, de Poseidon, az apa, megmentette gyermekét s Aithiópiába juttatta. Ezt a darab cselekvényének előzményeivel

együtt valószínűleg Erechtheus mondta el a prologosban (W.).

352. Suidas s. v. ἀνάστατοι. — Chthonia kérdezi atyjától a készülő áldozat okát, nem sejtve, hogy őt akarják feláldozni.

353. Schol. Ven. ad Aristoph. Béke 97. — Valószínűleg Erechtheus felszólítása a nőkhöz, akikből a Kar áll.

354. Stob. 54, 12. — Nyilván Erechtheus mondja.

355. Stob. 54, 13. — Szintén.

356. Stob. 94, 10. — Szintén.

357. Stob. 59, 13. — W. szerint az ellenséges haderőről monhatja a hírmondó.

358. Stob. 54, 12. — Erechtheus mondhatja a két haderőre célozva. — A fordítás Hense coniecturáján alapszik, mely szerint az ὀλίγους-t ἐσθλοὺς ἐγὼ előzte meg.

360. Stob. 79, 4. — A halálos sebet kapott, haldokló Erechtheus búcsúzik e szavakkal övéitől.

361. Stob. 76, 12. — Erechtheus mondhatja.

362. Lycurg. contra Leocratem 100. §. A darabhoz való bevezetésben idézett lykurgosi hely t. i. így folytatódik: „Épen ezért Euripides méltó dicséretet érdemel, hogy ő, a különben is jeles költő, ezt a mondát is költeménybe foglalta: tudta ő, hogy a legmagasztosabb példát szolgáltatják a polgároknak az olyan tettek, melyeknek szemlélete és megfontolása hazaszeretetre szoktatja lelküket. Érdemes meghallgatni, bírák, ama verseket is, amelyeket a költő a leány anyjának ajkaira adott. Nagy és nemes lélek szavait fogjátok belőlük kiolvasni, mely méltó a városhoz és Kephisos leányához“ — (Fináczy E. ford.) s ezután idézi az egész itt olvasható beszédet. — A 46. versben említett *ős olajját* Pallas Athena sarjasztotta a földből, mikor Poseiddal Athén birtokáért versenyzett. Az ugyan-

ott említett „Gorgo“ a Perseustól levágott Medusafő Athena pajzsán. — A 47. versben említett „szigony“-nyal Poseidon sósforrást fakasztott a földből.

363. Stob. 121, 15. — Erechtheus mondhatja, mikor elszánja magát leánya feláldozására.

364. Stob. 3, 18. — Erechtheus búcsuzik serdülő fiától.

365. Anecd. Bachm. I, p. 191. és Aristophanes Lysistrate 1135. (Aranynál: 1060.) — Ismeretlen vonatkozású vers.

366. Stob. 29, 22. Orion Florileg. 7, 2. — Erechtheus szavai. — A 2. és 3. verset Nauck gyanusaknak tartja.

367. Clemens Alex. Strom. 14, 741. — W. szerint Erechtheus mondja a leányának, mikor az vonakodik az áldozatra egybegyűlt férfiak közt megjelenni, nem tudva, hogy éppen ő van áldozatra szánva.

368a. Eust. ad Od. p. 1720. — Ismeretlen vonatkozású vers. Az ellenségről lehet szó.

368b. Clemens Alex. Strom. 14, p. 739. — Meineke szerint az Eumolpost segítő thrákokról van szó.

370. Stob. 55, 4. — A harcos férfiakból álló kar fejezi ki azt a vágyát, hogy a harc szerencsés befejezése után ismét örülhessen a béke áldásainak.

EURYSTHEUS. SATYROSJATEK.

E darab cselekvényét a töredékekből alig lehet megállapítani. Azonban magából a címből s a 372. töredékből bátran következtethetjük, hogy a satyrosdráma a satnya Eurystheus és a hős Herakles viszonyának tragikomikus mozzanatait vitte színre. Apollodoros beszéli (II, 5, 1.), hogy

Eurystheus annyira megrémült Herakles erejétől, hogy egyes küzdelmeinek végeztével be sem engedte a városba, hanem hirdető útján tudatta vele további parancsait s annyira félt a hőstől, hogy egy földalatti érchordót készíttetett bűvő helyéül. Ennek az adatnak csaknem illusztrációja Euphroniosnak Londonban látható csészéje, mely külső oldalának egyik felén azt a jelenetet ábrázolja, mikor Eurystheus az érchordóba bűvik az elejtett kalydoni vadkannal közeledő Herakles elől. Minthogy a 372. töredékben kétségkívül a Kerberos felhozataláról van szó s ezt a 12 küzdelem befejezésének tünteti fel Euripides Heraklese, valószínűnek látszik, hogy satyrosdrámánknak a tárgya is épen ezzel az utolsó küzdelemmel volt kapcsolatos, noha a 374. és 375. töredék nyilván a lernai hydra legyőzéséről szól. De hiszen a „Herakles“ című tragédiának egyik karadala is koszorúba fűzi mind a tizenkét küzdelmet.

372. Erotian. Gl. Hippocr. p. 126, 14. — Herakles szavai Eurystheushoz.

373. Schol. ad Eur. Hec. 838. — Talán Eurystheus mondja öreg szolgálójának, aki azt jelentette neki, hogy Heraklest látta visszajönni az alvilágból: az egész csak olyan képzelődés, mint ha valaki eleveneknek hinné Daidalos szobrait.

374. Pollux, 10, 145. — A hírmondó beszéli Eurystheusnak, mi módon irtotta ki Herakles a százfejű lernai hydrát.

375. Pollux, 10, 108. — Az előbbi töredékhez tartozhatik.

376. Stob. 62, 23. — Eurystheus szavai.

377. Stob. 98, 40. — Valószínűleg Herakles mondja.

378. Stob. 77, 11. — Talán szintén Herakles szavai. (V. ö. Lear a fattyú Edgárról.)

379. Stob. 92, 7. — Herakles mondhatja.

THESEUS.

E darab tárgya nyilván Theseusnak az a vállalkozása volt, melynek folyamán Ariadnénak, Minos krétai király leányának segítségével a labirinthosba zárt Minotauros nevű, bikafejű szörnyeteget legyőzte s ezzel hazáját, Athént a hét ifjúból és hét leányból álló szörnyű évi adótól megszabadította. Hogy a feldolgozott cselekvény a mythosnak melyik szakaszáig haladt, nem állapíthatjuk meg.

382. Steph. Byz. p. 287, 11. — Kréta fekvésének megjelölése.

383. Plut. Theseus c. 15. Koerte szerint a *Kré-taiak*-ból. A Minotaurosról van szó.

384. U. a., u. o. Mint az előbbi.

385. Ath. X. p. 454 B. — Mint Athenaios mondja, egy analphabeta pásztor írja le itt szóval (valószínűleg Ariadnénak) a ΘΗΣΕΥΣ nevét alkotó betűket.

386. Aristoph. Békák 465.

387. Aristophanes, Békák 170. Aristophanes azonban valószínűleg módosította Euripides szavait. — Ez, valamint a köv. töredék, Theseus fenyegető szavait foglalja magában, melyeket a Minotauroshoz intéz.

388. Schol. ad Aristoph. Békák 473.

389. Schol. Ven. ad Aristoph. Darazsak 313. — A Minotauros étkeül kitett athéni ifjak (= Kar) panaszából.

390. Schol. ad Aristoph. Darazsak, 313. — Ezt az idézett scholiasta szerint a Karnak az előbbi töredékben kifejezett panaszát folytatva mondja Hippolytos. E szerint Theseus nem mint legényember, hanem már mint apa viszi Kréta szigetére a Minotaurosra szánt „eleven adót“, saját fiával, Hippolytossal, minek következtében a tragikus helyzet még válságosabbá válik.

391. Schol. ad Eur. Hec. 288. — Vonatkozása ismeretlen.

392. Plut. Cons. ad Apollon. c. 21. Galenus vol. 5. p. 418. (Latinra ford. Cic. Tusc. 3, 14, 29.).

393. Stob. 45, 1. — Theseus szavai lehetnek.

THYESTES.

Pelops fiainak, Atreusnak és Thyestesnek vérengző viszálya sokkal ismertebb, semhogy elbeszélését szükségesnek tarthatnók. A töredékek általános, sententiosus voltából úgysem tudjuk megállapítani, hogy a borzasztó történetnek melyik szakasza lehetett itt drámai egységbe foglalva. Azonban abból, hogy Aristophanes (Acharnaebeliak 434, Aranynál 401) „Thyestes rongyait“ persiflálja, azt következtethetjük, hogy a koldusruhában hazatérő s Atreus tűzhelyénél ótalmat kereső Thyestes indította meg a dráma cselekvényét, melynek fő tárgya aztán Atreus bosszúja, a szörnyű „thyestesi lakoma“ volt épen úgy mint Ennius latin utánzatának.

Valckenaernak az a föltevése, melyet Welcker is elfogad, hogy az Aristophanes scholiastájából a főntebbi hely magyarázásában említett „Krétai nők“ csak a „Thyestes“ cím változata s így a kettős cím egy darabra vonatkozik, tarthatatlannak bizonyult.

395. Orion Flor. 5, 7. p. 47, 18. — A bűneiért vezeklő Thyestes mondhatja.

396. Stob. 98, 21. — Talán Atreus figyelmeztetése Thyesteshez, akit először ki akar utasítani házából.

397. Orion Flor. 7, 4. p. 51, 8. — Atreus szavai (?).

398. Stob. Ecl. 2, 15, 17. p. 188, 10. — Thyestes szavai (?).

399. Stob. 92, 3. — W. szerint Thyestes válasza Atreusnak arra a tanácsára, hogy előkelő házasság útján keressen boldogulást.

400. Aristot. Rhet. 2, 23. — Thyestesnek arra a védekezésére, hogy hamis vád gyakran hitelre talál, Atreus felelete. (W.)

401. Orion Flor. 5, 6. p. 47, 16. — Atreus (?) intelme.

INO

Hyginus 4. fabulája Euripides Inójának cselekvényét így beszéli el: „Athamas thessaliai király abban a hitben, hogy felesége, Ino, ki neki két gyermeket szült, elveszett, Themistót, egy nymphának a lányát vette nőül, kitől ikrei születtek. Azután megtudta, hogy Ino a Parnasoson van, hova bakchanskodni ment. Embereket küldött utána, s mikor haza hozták, elrejtette. Themisto megtudta, hogy feltalálták, de ki-létét nem sejtette. Elhatározta, hogy mostoha gyermekeit megöli. Tervébe magát Inót avatta be, akit rabnőnek hitt és meghagyta neki, hogy az ő fiait fehér, az Ino fiait sötétszínű takaróval takarja. Akkor a rászédett Themisto saját fiait ölte meg, s mikor ezt megtudta, öngyilkos lett. Athamas pedig egy vadászat alkalmával tébolyultságában megölte nagyobbik fiát, Learchost; a kisebbikkel, Melikertesszel Ino a tengerbe vetette magát és istennővé lett.“ A cselszövényes drámának tengelye a két feleségnek egymás ellen való ármánykodása.

402. Schol. ad Pind. Isthm. 4, 39. — Welcker gyanítása szerint a prologost mondó Ino szavai.

403. Plut. de sera numinis vindicta c. 11. — Ino a cselédekből álló Kar előtt nyiltan bevallja a történeten való bánkódását.

404. Stob. 73, 25. — Szintén Ino vallomása.

405. Stob. 73, 24. — Szintén.

406. Stob. 68, 12. — W. szerint Ino, mint Themisto meghitt rabnője mondja rejtett célzással úrnőjének .

407. Stob. 38, 8. — W. szerint a Paidagogosnak vagy annak a személynek reflexiója, aki Themistónak és gyermekeinek halálát hírül hozza.

408. Stob. 88, 9. — Ino reményli, hogy az ő fiai jutnak Athamas trónjára.

409. Stob. 88, 10. — Ino bízik benne, hogy Athamas — előkelő származásáért — megbocsátja, amit ellene vétett, mikor a bakchansokhoz csatlakozva házát elhagyta.

410. Stob. 112, 3. — Valószínűleg Athamas ajánlja Themisto kegyébe Inót, az új rabnőt, mint Aischylosnál Agamemnon Klytaimestra kegyébe Kassandrát.

411. Stob. 16, 5. — Athamas előbbi szavaihoz tartoznak.

412. Stob. 110, 3. — Talán a Kar vígasza a panaszkodó Inóhoz.

413. Stob. 110, 5. — Az előbbivel függhet össze.

414. Stob. 85, 2. — Ezt az elvet Athamas hangoztathatja, mikor második felesége mellé rendeli az első.

415. Stob. 41, 1. — Themisto figyelmeztetése a gyilkos tervébe beavatott Inóhoz.

416. Stob. 13, 7. Plut. de adulate et amico c. 22. — Ezt is Athamas mondhatja a 410. töredéssel kapcsolatban.

417. Stob. 89, 9. (Egy-egy részletét Orion, Gellius és Plutarchos is idézi). — Az úrnő tervébe beavatott Ino önérzetes kérdése.

418. Stob. 86, 8. — Welcker azoktól származtatja, akiktől a 403-at. Én inkább Ino szájába adnám.

419. Stob. 105, 19. (Egy részét Plut. is idézi.) — Ino szavai Themistóhoz.

420. Stob. 4, 9. — Athamas intelme Inóhoz.

421. Stob. 94, 6. — Összefügg az előbbivel.

422. Stob. 124, 7. — Talán, mint W. hiszi, a Kar vígasza Inóhoz.

423. Stob. 10, 23. — W. szerint a 403. és 414. töredékkel rokon eredetű.

424. Stob. 105, 1. — Összefügg az előbb említett reflexiókkal.

425. Pollux, 7, 178. — W. szerint a darab végén megjelenő isten mondja a bujdosásnak indult Athamasról.

426. Schol. ad Aristoph. Gazdagság, 521. — E vers hova-tartozása egészen bizonytalan.

IXION.

Ixion lapitha király, maga volt a megtestesült gonoszság. Apósát, Deioneust, mikor az a lánya kezéért ígért ajándékokért hozzá ment, egy zsarátnokkal megtöltött s ravaszul befödött verembe csalta s így halálát okozta. Ezzel ő ontotta az első rokonvért. Ezért örülség szállta meg, és sem isten, sem ember nem akadt, aki hajlandó lett volna őt vérbűnétől megtisztítani. Végre Zeus megkönyörült rajta, megtisztította bűnétől, sőt asztaltársává fogadta és halhatatlanná tette. Ixion ezt azzal viszonzta, hogy Herára vetette a szemét. Ezért Zeus egy a levegőben örökké forgó, szárnyas, tüzes kerékre köttette. E bűnhődés színhelye a legtöbb költői adat szerint az Alvilág. (Schol. ad Apoll. Rhod. 3, 62.). Euripides drámai alakítása ismeretlen, de nyilvánvaló, hogy az ő Ixionja minden gazságát alapelvekre építi s merész sophistikával minden erényt és kötelességet kétségbe von és kigúnyol. Érdekes Plutarchosnak az az adata (de audiend. poetis p. 19.), mely szerint a közönség megbotráncozott Ixion istentelen gazságán, mire Euripides így felelt: „Ép azért nem vittem el a színről, míg a kerékre föl nem szegezték.“

428. Schol. ad Apoll. Rhod. 3, 62. — Ixion

bizalmas embere szólítja meg urát, kivel — mint a köv. töredék mutatja — nem ért egyet.

429. Stob. 10, 7. (A második vers, mely Stobaiosnál is hiányzik, Wecklein szerint nem tartozik ide.) A király bizalmas embere nem helyesli urának elveit.

430a. Stob. 51, 11. — Ixion elve.

HIPPOLYTOS.

Euripides teljesen fennmaradt Hippolytosa előtt már írt egy Hippolytost, amelyből csak töredékek maradtak fenn. Tárgyuk ugyanaz: Phaidra, a görög Potifárné, a visszautasított szerelem szégyenében öngyilkos lesz, de férje, Theseus kezéhez juttatott koholt vádirattal mostohafiának, a szerelmét megvető Hippolytosnak is vesztét okozza. A fennmaradt Hippolytos hypothesise tudunkra adja, hogy abban a költő kiigazította azt, ami az elsőben *„illetlen és megrovásra méltó“* volt. Ez az illetség abban állott, hogy Phaidra nyílt színen, szemtől-szembe megvallotta mostoha fiának a keblében dúló szenvedélyt. Az athéni közönség finom érzéke ezen megbotránkozott s elfogadhatóbbnak találta Sophokles Phaidráját, mely részben kritikája is lehetett az euripidesi darabnak. Ez ösztönözhetette Euripidest, hogy egy új Hippolytost írjon, melyvel 428-ban fényes győzelmet is aratott. Tudvalevő, hogy a hálás tárgyat Seneca és Racine is feldolgozta.

Az elveszett Hippolytos cselekvényének lefolyása egészben véve az lehetett, hogy a Hippolytostól visszautasított Phaidra bosszút lihegve hazatérő férje előtt levélben bevádolja Hippolytost, mint csábítót s provokálja az apai átkot,

mely az ártatlan ifjúnak halálát okozza. A holt ifjú láttára Phaidra bevallja bűnét férjének, azután öli meg magát. — Később ez a Hippolytos is népszerűvé lett és Seneca ennek adta az első-séget.

431. Stob. 63, 3. — W. szerint Phaidra mondja Hippolytosnak.

432. Stob. 73, 23. (s részben mások is). — Nyilván Phaidra szavai.

433. Stob. 63, 23. — Phaidra mondja a darab kezdetén egy monológban.

434. Stob. 63, 25. — Szintén Phaidra szavai lehetnek.

435. Schol. ad Il. 4, 249. — Talán Phaidra bizalmasának (a dajkának?) biztató szavai.

436. Stob. 12, 10. — Phaidra reflexiója.

437. Stob. 51, 10. — Az előbbivel összefügg.

438. Erotianos Gloss. Hippocr. p. 62, 12. — W. szerint Theseus mondja Hippolytosnak, ki arra kéri atyját (441 fr.), hogy bízsa az időre az igazság kiderítését.

439. Stob. 31, 3. — Hippolytos válasza Phaidra vallomására. E szavakkal a szemérmes Hippolytos köpenyegével eltakarta az arcát. Erről nevezték el ezt a darabot Hippolytos καλυπτόμενος-nak (= arcát eltakaró).

440. Stob. 105, 43. — W. szerint talán Theseus mondja Hippolytosnak.

441. Stob. 93, 3. — Ezt szintén.

442. Stob. 82, 1. — Theseus gúnyos válasza Hippolytos önérzetes, bátor védekezésére.

443. Stob. 73, 55. — Hippolytos intése.

444. Stob. Ecl. 1, 8, 25. — L. a 435. tör. magyarázatát.

445. Pollux, 9, 50. — A Hippolytos végzetes balesetét elbeszélő hírmondó szavai.

446. Stob. 119, 8. — Az Alvilágból megtérő Theseus szavai.

447. Stob. 98, 44. — Theseus mondhatja.

448. Justinus M. de monarchia c. 5. p. 146. — Vagy Theseus, vagy a Kar mondja.

449. Stob. 5, 16. — A kar mondja a tragédia végén.

KADMOS.

Kadmos Agenor phoenikiei király fia, kit apja Zeus által elragadott hugának, Európának keresésére küldött. Minthogy testvérét nem sikerült megtalálnia, nem mert az apja szeme elé kerülni, hanem a kapott jóslat szavait követve Thebai alapítója és uralkodója lett. Hogy az őt és családját ért sok baj és gyász közül melyik lehetett Euripides tragédiájának tárgya, nem tudjuk. Mivel Valckenaer gyanítása szerint a 936. töredék ide tartozik s ott Kadmosnak kígyóvá változásáról van szó (erre céloz Horatius Ars poet. 189.), valószínű, hogy Kadmos *végsorsát* vitte színre benne Euripides és így talán az Apollodorosnál olvasható (I, 5, 4.) köv. történet volt benne drámává alakítva: „Kadmos feleségével, Harmoniával együtt elhagyta Thebait és az encheleusokhoz ment. Ezeket az illyrek haddal szorongatták, s ekkor ők azt a jóslatot kapták, hogy győzni fognak, ha Kadmost és Harmoniát választják vezéreikül. Azok az isten szavát megfogadva őket választották vezéreikül és győztek. Így Kadmos elnyerte Illyria trónját és Illyrios nevű fia született. Ezután Zeus Harmoniával együtt kígyóvá változtatta és az elysiumi mezőkre juttatta.“

451. Probus in Verg. Ecl. 6, 31. — A homályos értelmű két sor (melyeket az eredetiben egy teljesen zavaros sor előz meg) vonatkozása ismeretlen.

KRESPHONTES.

E darab cselekvényét megtaláljuk Hyginusnál (fab. 137. és 184.): „Polyphontes, messeniai király megölvén (testvérét) Kresphontest, Aristo-

machos fiát, uralmát és feleségét, Meropét birtokába vette. Kisded fiát azonban az anya, Merope, titkon Aitoliába juttatta egy vendégbarátjához. Polyphontes nagy buzgalommal kerestette a gyermekeket és aranyat ígért annak, aki megöli. Az, mikor felserdült, elhatározta, hogy bosszút áll apja és testvérei haláláért. Így elment Polyphontes királyhoz és kérte tőle a jutalmat, azt állítván, hogy megölte Kresphontes és Merope fiát, Telephontest (Müller javítása szerint: *Kresphontest*). A király marasztalta őt, hogy bővebben kikérdezhesse. Mikor az a fáradságtól elaludt, az öreg, aki az anya és fia közt üzenetvivő volt, sírva Meropéhoz ment és azt mondta, hogy az (a király) nincs vendégénél és nem is jelenik meg nála. Merope abban a hitben, hogy az alvó vendég az ő fiának gyilkosa, egy szekercével a vendégszobába ment, hogy fiát, akit nem ismert, megölje; de az öreg fölismerte és visszatartotta az anyát a gonosz tettől. Merope, mikor látta, hogy itt van az alkalom arra, hogy ellenségén bosszút álljon, kibékült Polyphontesszel. Mikor a király örvendezve áldozatot rendezett, a vendég színleg úgy tett, mintha az áldozati állatot akarná levágni, de a királyt ölte meg és elnyerte atyja uralmát.“ — Merope fiát többféle néven nevezik a források. Euripides Kresphontesnek nevezi s a drámát is róla nevezte el. A cselekvény drámai alakításáról semmi bizonyosat nem mondhatunk.

452. Sext. Empir. p. 175, 17. (Továbbá Clemens Alex., Stobaios és Hermogenes). Cicero is idézi latin fordításban Tusc. 1, 48, 115. — Meropénak egy meghittjéhez intézett reflexiója. („Antik pessimismus“, melynek több változatával találkozunk a görög költőknél.)

453. Schol. ad. Eur. Phoin. 159. — Összefügg a 456-tal.

454. Plut. Consolatio ad Apollonium c. 15. —

W. szerint a prologosban mondja Heraklesről a megölt Kresphontes árnya.

455. Plut. de capiendis ex inimicis utilitatibus c. 7. — Merope, színleg kibékülve, mondja Polyphontesnek:

456. Plut. Cons. ad Apollonium c. 15. — A bosszúra készülő Merope szavai.

457. Plut. de esu carnium II. c. 5. — E szavakkal emeli alvó fia fölé a bárdot Merope, kit az öreg szolga a végső pillanatban gátol meg szándéka végrehajtásában. Plutarchos kiemeli e jelenet hatásos voltát s Aristoteles is (Poet. c. 14.) a felismerés kitűnő példájául említi.

458. Stob. 31, 15. — Merope bocsánatot kér felindult fiától gyilkos szándékáért.

459. Gell. N. A. 6, 3, 28. (Gellius itt hibáztatja ezt a körmönfont sophistikát). — Merope mondja Polyphontesnek.

460. Schol. ad Eur. Medea 85. — Polyphontes mondhatja Meropénak.

461. Stob. 94, 3. — W. szerint valószínűleg a Kar reflexiója Polyphontes bűnhődése után.

462. Stob. 55, 1. — A messeniai öregekből álló Kar gyönyörű fohászkodása az országot dúló pártviszályok között.

KRÉTAI NŐK.

A darab főszemélye a könnyelműség és csábítás megtestesülése: a krétai Aërope. Az ő cselédei a „krétai nők“, kikről a dráma el van nevezve. *Aërope* a krétai Katreus leánya, akit apja egyik szolgájával való viszonya miatt odaadott Naupliosnak, hogy vesse a tengerbe. Nauplios nem teljesítette a parancsot, hanem Argosba vitte Aëropét, aki aztán ott Pleisthenes felesége lett s e házasságból származott Agamemnon és Menelaus. Egy más adat szerint (Schol. ad Soph.

Aias 1297, hol Euripidesre is történik hivatkozás) Aërope nem Pleistheneshez, hanem Atreushoz megy feleségül, de nemsokára sógorával, Thyestesszel sző viszonyt s birtokába juttatja férje arany bárányát, melytől az uralom függött. Atreus ekkor hűtlen nejét a tengerbe vetteti, testvérén pedig a szörnyű thyestesi lakomával (lásd a *Thyestes* c. darab magyarázatát) áll bosszút.

463. Stob. 109, 7. — E sorok, melyeket Atreusnak mondhat egy meghitt embere, Aërope házasságtörésére vonatkoznak.

464. Stob. 29, 23. — Welcker szerint (aki különben tévesen a „Thyestes“-szel azonosítja a „Krétai Nők“-et) Atreus mondja Thyestesnek, akit rá akar beszélni, hogy idegen földön keresen boldogulást.

465. Stob. 91, 7. — Thyestes mondhatja az előbbire válaszul (W).

466. Stob. 74, 2. — Atreusnak mondja valaki, de aligha Thyestes, mint W. hiszi.

467. Stob. 72, 4. — Atreus kifakadása neje ellen.

468. Aristoph. Darazsak 763. és a Schol. — Atreus mondhatja.

469. Apollon. de coni. p. 514, 9. — Aërope mondhatja Thyestesnek (?).

470. Ath. XIV. p. 640 B. — Atreus ravasz dícsérete a Thyestes elé tett lakomáról.

471. Ath. XI. p. 504 B. — Ez is az előbbihez tartozik.

472. Ath. III. p. 97 A. — Atreusnak a lakoma szörnyű végét jelző szavai.

KRÉTAIAK.

Apollodoros elbeszéli (3, 1, 2, 3), hogy Minos knossosi királynak mikép sikerült uralmát az egész Kréta szigetére kiterjeszteni. Azt mondta

ugyanis a népnek, hogy ő az istenektől nyerte az uralmat s akármit kér, azt teljesítik az istenek. Hogy ezt bebizonyítsa, áldozatot rendezett Poseidonnak s magát az istent kérte, támasszon a tenger hullámaiból bikát, hogy azt neki áldozhassa. Poseidon egy gyönyörű szép bikát támasztott a habokból s e csoda Minost az egész szigetnek urává tette. Minthogy azonban Minos a szép bikát megtartotta magának s Poseidonnak egy hitványabbat áldozott, Poseidon avval büntette, hogy nejében, Pasiphaében, Helios leányában, örületes szenvedélyt keltett a bika iránt. Minos udvaránál tartózkodott ekkor a híres művész, Daidalos, kinek emberölés miatt kellett Athénből elmenekülnie. Ez a Daidalos egy kereken járó fa-tehenet készített, bevonta egy igazi tehén bőrével, s Pasiphaének, aki a fa-tehénbe bujt, alkalmat adott arra, hogy a bikával egyesüljön. Ebből a természetellenes viszonyból származott a bikafejű szörnyeteg-ember, a Minotauros, melyet Minos a Daidalos készítette labirinthosba zárt. — Mint a papyrustöredékből kitűnik, Pasiphaë mindent bevall, de a hibát Minosra tolja s az idai Zeus papjaiból, a beavatott mystesekből álló kar, melynek egyik énekét a 475. töredék adja, pártját fogja, de hiába, mert Minos börtönbe vetteti hűtlen nejét. A darab cselekvénye valószínűleg kiterjeszkedett Daidalos (és fia, Ikaros) menekülésére is. A Minotauros legyőzése a „Theseus“-ban volt előadva.

474. Aristoph. Békák 1356. — Kardal maradványa.

475. Porphyrios de abstinencia 4, 12. — A felvonuló karnak Minoshoz intézett éneke. Minos Zeusnak és Agenor phoinikiai király leányának, Európénak a fia. — 5. v. *chalybsi acél*. A pontosi chalybs-nép híres volt acélgyártásáról. — 11. v. *Zagreus*, az alvilági Dionysos. — 14. A *kurés*-ek

a krétai Zeus papjai. Ezeknek, valamint a mysteriumokba beavatottaknak tilos volt húst enni, születést vagy halálozást látni.

PAPYRUSTÖREDÉK A KRÉTAIAKBÓL.

(L. Berliner Klassikertexte V, 2, 73.)

47. A *bűntárs*: Daidalos.

LIKYMNIOS.

Likymnios Alkmenének, Herakles anyjának testvére volt, akit Tlepolemos, Herakles egyik fia atyja halála után véletlenül megölt. E róla nevezett drámának a tárgyát nem ismerjük.

476. Laert. Diog. 3, 63. — A kar mondja Heraklesről.

477. Stob. 29, 7. — A darab hőse mondhatta.

478. Stob. Ecl. 1, 4, 6.

479. Steph. Byz. p. 618, 15. — Teuthrania Mysiának egyik vidéke.

480. Macrob. Sat. 1, 18, 6.

A BÖLCS MELANIPPE.

A 491. töredék után olvasható nagyobb papyrus-töredékekkel együtt a darab hypothesis is fennmaradt s ugyanazt a történetet mondja el a darab tartalmául, melyet már Gregorius Corinthius elbeszéléséből (Rhet. vol. 7. p. 1313) ismertünk. Ez a következő: „Zeus fiának, Hellénnek a fia, Aiolos Eurydikével Kretheust, Salmoneust és Sisyphost nemzette; Cheiron leányával, Hippóval pedig a ragyogó szépségű Melanippét. Ő maga gyilkosságba esván, egy esztendeig bujdosott,

Melanippét pedig Poseidon ikerfiúk anyjává tette. Ez atyja hazatértét várva, a gyermekeket Poseidon parancsa szerint odaadta a dajkának, hogy helyezze el őket a marhaólban. Az úr hazaérkeztekor a pásztorok közül némelyek megláták a kisdedeket, akiket egy bika őrzött és tehén szoptatott s mint tehénszülte csodalényeket a királyhoz vitték. Ez atyjának, Hellénnek tanácsát megfogadva a gyermekeket máglyahalálra ítélte s megparancsolta leányának, Melanippének, hogy lássa el őket a halotti dísszel. Az fel is díszítette őket, de atyja megkérlelésére egy nagyon szép beszédet is készített.“ E beszédben — mint Dionysios Hal. (Rhet. 9, 11) mondja — az anyjától bölcsé nevelt leány, philosophiai okokkal bizonyította, hogy csoda egyáltalában nem történhetik s így a gyermekek sem lehetnek csodalények. Mikor az atyja, — mint Hyginus (Fab. 186) beszéli, — megtudta, hogy a fiúk leányának gyermekei, Melanippét megvakíttatva börtönbe vetette, ahol kenyéren és vizen kellett tengődnie, a gyermekeket pedig odaadta a szolgálinak, hogy vessék ki vadállatok prédájául.

E tárgyat Euripides nyomán a római Ennius is feldolgozta. Töredékeit l. Ribbecknél (Trag. Rom. fragm. p. 51. és Die röm. Tragoedie p. 176—181).

483. Lukianos Jov. trag. 41. — E szavakkal kezdődött a Melanippe mondta prologos, de egy második előadás alkalmával ezeket a költő a köv. töredék szavaival cserélte föl, mivel — mint Plutarchos beszéli — a közönség zúgással fogadta az előbbi mondást.

484. Gregor. Cor. Rhet. 7, p. 1312. — L. az előbbi jegyzetet.

485. Clem. Alex. Strom. I. p. 361. — Melanippe mondja bölcs anyjáról, Hippóról.

486. Steph. Byz. v. Βοιωτία. — Nyilván a prologosból, mely az előbbi darab cselekvényét

rekapitulálta. Az eredeti szójáték utánzása csak féligmeddig sikerülhetett.

487. Aristophanes, *Lysistrate* 1124. (Arany-nál: 1049.) (Lehetséges, hogy Aristophanes nem szó szerint idézi e helyet.) — Melanippe mondja önmagáról.

488. Dionys. Hal. *Rhet.* 9, 11. — Melanippe szavai, melyeket Aristoteles (*Poetika* 15) kifogásol, mint a beszélő jellemétől elütőket. Melanippe Anaxagoras tanítását reprodukálja.

490. Aristot. *Eth. Nic.* 5, 2. — Az értelem bizonytalan. Az eredeti csak ennyit mond: „Az igazságosságnak arany arca...”

491. Aristoph. *Békák* 100 és 311. (módosítva: *Thesmoph.* 272). — Melanippe mondhatja, esküvel állítván, hogy a gyermekek atyja Poseidon.

ÚJABB PAPHURUSTÖREDÉK A BÖLCS MELANIPPÉBŐL.

Prologos (*Rhein. Museum* 63, 146).

11. *Ion*ról, Xanthos fiáról írta Euripides fennmaradt *Ion* című drámáját.

21. *Hippo*-nak, azaz kancának (*Hippos*: ló).

A LELÁNCOLT MELANIPPE.

A történetet, mely A bölcs Melanippének folytatása, így adja elő *Hyginus* (Fab. 186):

„Melanippét, Desmontesnek, vagy — mint más költők (Euripides!) mondják: Aiolosnak gyönyörű leányát Neptunus (Poseidon) megszerette és két gyermek anyjává tette. Desmontes (Aiolos) ezt megtudván, Melanippét megvakíttatta és börtönbe vetette, ahol csak csekély italt és ételt adatott neki, a kisdedeket pedig kitétette a vadállatoknak. Mikor ki voltak téve, egy tejelő tehén

ment a gyermekekhez és megszoptatta őket. Ezt látva a pásztorok fölszedték őket, hogy fölneveljék. Eközben Metapontos, Ikaria királya azt kívánta nejétől, Theanótól, hogy vagy szüljön neki gyermekeket vagy távozzék az országból. Az félelmében a pásztorokhoz küld, hogy kutassanak fel valami gyermeket, akit a magáénak adhasson ki a király előtt. Azok elküldték a két talált gyermeket, akiket ő Metapontos királynak sajátjaikként adott ki. Később azonban Theano két gyermeket szült Metapontostól. Mivel pedig Metapontos a két előbbi, minthogy nagyon szépek voltak, rendkívül szerette, Theano arra törekedett, hogy eltegye őket láb alól és saját fiainak juttassa az uralmat. Eljött a nap, mikor Metapontos kiment, hogy áldozatot mutasson be a metapontosi Dianának. Theano alkalmat nyervén, megmondja fiainak, hogy azok az előbbieket becsempésztett gyermekek: tehát, ha vadászatra mennek, késekkel öljék meg őket. Mikor azok anyjuk intésére a hegyek közé mentek, harcra keltek amazokkal. Azonban Neptunus segítségével Neptunus fiai győztek s azokat megölték. Mikor holttestüket a palotába vitték, Theano egy vadászkéssel megölte magát. A bosszút álló Boiotos és Aiolos a pásztorokhoz menekültek, akiknél nevelkedtek volt. Ott Neptunus tudtokra adja, hogy az ő fiai s anyjuk börtönben sínylődik. Azok ekkor Desmonteshez mentek, azt megölték s anyjukat, kinek szemevilágát Neptunus visszaadta, kiszabadították; azután elvitték Ikariába, Metapontoshoz és elmondták neki Theano hitszegését. Erre Metapontos nőül vette Melanippét s őket fiaivá fogadta. A Propontisban aztán Boiotos Boeotiát, Aiolos Aeoliát alapította.“ — Hyginus elbeszélése nem egyezik mindenben Euripides előadásával, így pl. Euripides Aiolosának Desmontes nevet ad (nyilván más forrás után indulva), továbbá szerinte Theanónak

a fiai intéznek támadást Boiotos és Aiolos ellen, míg Euripidesnél Theano *bátyjai*. Ezeknek egyébként a darabban való szerepéről semmit sem tudunk.

493. Orion Flor. 5, 3. — A Kar adhatja ezt a bölcs tanácsot Metapontosnak (?).

494. Stob. 76, 10. — Welcker szerint ezt Theano mondja *fainak*, mikor Boiotos és Aiolos ellen felbuztatja őket. Welcker azonban még nem ismerhette az alábbi papyrustöredéket, melyből kitűnik, hogy Theanónak nem a fiai, hanem a bátyjai a támadók.

495. Ath. XIV. 613 D. — Melanippe szavai Metapontoshoz (W.). Euripides itt nyilván az őt annyiszor gúnyoló Aristophanesre céloz.

496. Stob. 69, 19. — Melanippe mondhatja Metapontosnak Theanóra célozva.

497. Stob. 69, 11. — Melanippe mondja Metapontosnak.

499. Stob. 74, 6. — Theanóra vonatkozhatik. Úgy látszik, Theano Euripidesnél nem lesz öngyilkos, mert nem a fiait, hanem bátyjait veszíti el.

500. Stob. 73, 10. — Theano valamelyik fia mondhatja, Welcker szerint Metapontosnak.

501. Vita Eur. Westermann Βιογρ. p. 136, 73. Ezzel kezdődik a fentebbi „Újabb papyrustöredék“ is. — Melanippe szavai.

502. Stob. 83, 3. — Arnim szerint Metapontos nagy szeretetét jellemzi a becsempészett fiúk iránt.

503. Stob. 70, 1. — Vagy a Kar vagy Metapontos mondhatja (W.).

504. Stob. 70, 4. — W. szerint Metapontos mondja, okulva a történteken.

505. Stob. 72, 13. — Karének részlete.

506. Stob. 94, 1. — Arnim szerint vagy a pásztor vagy Melanippe mondja egyik fiának.

507. Stob. 108, 24. — Az előbbivel rokon hely.

508. Stob. Ecl. 1, 3, 14. — Valckenaer, Welcker

és Arnim szerint a Böles Melanippéból való s Melanippe szavai, aki cáfolja azt a véleményt, mintha a „csoda“ isten büntetése lehetne valakinek a hibájáért.

509. Stob. Ecl. 1, 8, 19. p. 232. — Melanippe (?)

510. Stob. 124, 16. — Welcker szerint Melanippe mondja holtaknak hitt fiairól, talán épen egyik fiának, mikor az ki akarja szabadítani börtönéből.

511. Stob. 115, 5. — A pásztor biztatása Melanippe fiaihoz.

512. Stob. 116, 7. — Az előbbivel függ össze.

513. Stob. 52, 3. — Vonatkozása ismeretlen.

514. Stob. Flor. 86, 9. — Egyezik az összefüggő töredék 39—42. soraival (109. l.).

515. Stob. 62, 38. — Melanippe valamelyik fia mondhatja a pásztorról, aki őket befogadta és segítette.

516. Stob. 30, 11. — Vonatkozását nem tudjuk.

517. Erotianos, Gloss. Hippocr. p. 46, 5. — Theanóra vagy bátyjaira vonatkozik (? Arnim).

PAPYRUSTÖREDEKEK A LELANCOLT MELANIPPÉBŐL.

I. Berliner Klassikertexte V. 2. 85. l. A hirdató jelenti Theanónak a vadászaton történeteket.

1. A hirdető Boiotos szavait idézi, aki azt hiszi, hogy valamelyik vadász dobta feléje véletlenül gerelyét.

II. Berliner Klassikertexte V. 2, 125. Ezt az összefüggő apologiát, melynek egyes részeit más eddig is ismert töredékekben is megtaláljuk (497, 501.), valószínűleg a Metapontos előtt megjelenő s tetteit igazoló Melanippe szájába adta a költő. — A 18. versben említett „név nélküli istenasszonyok“ az Erinysek, a rokon vért ontók bosszúszellemei.

MELEAGROS.

Meleagrosnak, Oineus kalydoni király (vagy Ares isten) és Althaia fiának a története, melyet régibb alakjában már Homerosnál (Ilias 9, 529 skk.) megtalálunk, kedvelt tárgya volt a tragikus költőknek. Euripidesen kívül Sophokles is színre vitte. A római Accius Euripides drámáját vette mintaképül, mely költőknek — úgy látszik — minden tekintetben kiváló darabja volt.

A történetet Apollodoros nyomán röviden a következőkben foglalhatjuk össze.

A Meleagros születése utáni hetedik napon megjelentek a Moirák Althaiának és tudtára adták, hogy fia addig él, míg a tűzhelyen égő fahasáb el nem hamvad. Althaia kiragadja a tűzből a fahasábot s azt eloltva gondosan elteszi. Meleagros daliás, erős ifjúvá növekedett s Kleopatrá, Idas és Marpessa leányát vette feleségül. Történt egyszer, hogy Artemis istennő a miatt való haragjában, hogy Oineus épen csak neki nem áldozott az istenek közül termése zsengeiből, egy óriási vadkant küldött Kalydon pusztítására. Oineus a vadkan ellen nagy vadászatot rendezett, melyre Görögország legderekebb vitézeit meghívta s a vadkan bőrét ígérte annak, aki a szörnyeteget legyőzi. A vadászatra egybegyűlt vitézek közt az arkadiai Schoineus szép leánya, Atalanta is megjelent. Némelyek nem akartak egy nővel indulni a vitézi vállalatra, de Meleagros Atalanta szépségétől megbűvölve kivívta számára a részvétel jogát. A vadkant, miután egy pár embernek halálát okozta, először Atalanta nyila találta hátba s Meleagros ejtette el. A vadkan bőrét Meleagros Atalantának adta jutalmul. Althaia testvérei, méltatlannak találva a nőt ily kitüntetésre, abban az esetben, ha Meleagros nem akarja elfogadni a vadkan bőrét, a rokonság jus-

sán azt maguknak vindikálták. Az így támadt viszályban Meleagros megölte két nagybátyját. Althaia testvérei halálának hírére tűzbe dobta a fahasábot, s mire az elhamvadt, Meleagros élete is kialudt. Meleagros halála után neje, Kleopatra és anyja, Althaia öngyilkosokká lettek. (V. ö. Ovidius Met. 8, 270—545.) — E cselekvény drámai alakításáról úgyszólván semmit sem mondhatunk. A töredékek erre nézve igen kevésbé tájékoztatók. A fő tragikus motívum nyilván Meleagrosnak Atalanta iránt támadt szerelme volt, mely végzetét előidézte. A társadalmi problémákkal szívesen foglalkozó költőnek hálás momentumokat szolgáltatathatott a szelíd, házias Kleopatra és a férfias foglalkozásban kedvét lelő Atalanta közt levő különbség.

519. Schol. ad Aristot. Rhet. 3, 9. — A prologosból való, melyet valószínűleg a megsértett istennő, Artemis mondott.

520. Aristoph. Békák 1238. — Az előbbihez tartozik.

521. Etym. M. p. 576, 30. — Ezt is Artemis jósolhatja. Az eredetinek szójátéka (Μελέαγρε—μελέαυ) utánoszthatatlan.

522. Stob. 75, 2. — Meleagros, kinek — úgy látszik — Kleopatrától nem voltak gyermekei, rá akarja venni anyját, hogy egyezzek bele Atalantával való házasságába. (A 3. versben a „bár kimúltak“ nem kielégítő lectio, melyet azonban még nem sikerült elfogadhatólag javítani.)

523. Stob. 8, 3. — Meleagros mondhatja a nagybátyjaival való vitában.

524. Stob. 72, 12. — Az 522. tör.-kel összefügg.

525. Stob. 74, 12. — A fiával vitatkozó Althaia mondja.

526. Stob. 73, 29. — Az előbbivel függ össze.

527. Aristoph. Békák 1316. — A házias Kleopatrára vonatkozik.

528. Stob. 64, 10. — Ezt is Althaia mondhatja Meleagrosnak (Ribbeck szerint Atalanta mondja).

529. Stob. 70, 6. — Atalanta mondja, a görög Brunhilda.

530. Orion Flor. 7, 1. — Meleagros mondhatja anyjának, aki Atalanta származását kifogásolta.

531. Stob. 87, 5. — Althaia mondja a fiának.

532. Stob. 73, 31. — W. szerint Althaia mondja Atalantának, Ribbeck szerint Atalanta Althaiának, mikor az fia vesztén búsul. Ez utóbbi valószínűbb, mert csak a férfias amazon szájába illik az, hogy minden nőt gyűlöl.

533. Stob. 62, 3. — A vizálya lefolyását jelentő hírmondó bevezető szavai lehetnek (W.).

534. Macrob. Sat. 5, 18, 17. — A hírmondó elbeszélése.

535. Aristoph. Békák 1402. — A hírmondó Meleagrosról beszél.

536. Stob. 98, 4. — W. szerint Althaia tesz szemrehányást Meleagrosnak, aki holt nagybátyjainak meg akarja adni a végtisztességet. Ribbeck szerint Atalanta megrovó szavai a fia halálát okozó, bűba merült anyához. Ez valószínűbb.

537. Stob. 119, 9. — Valckenaer és Welcker szerint csak Althaia mondhatja, mikor halni készül.

538. Etym. M. p. 803, 45. — A szöveg romlott; javítása bizonytalan. A gondolat nyilván egyező az előbbi töredékével.

539. Phot. Lex. v. vōv δῆ p. 305, 15. — A fia halála miatt megtört Althaia mondhatja.

540. Stob. 105, 46. — A Kar mondhatja talán épen az előbbi kesergésre.

541. Schol. ad Pind. Nem. 10, 12. — A darab végén ismét megjelenő Artemis megjósolja Oineus házának későbbi sorsát, mely szerint Tydeust, Oineus fiát épűgy megfosztja a halhatatlanságtól Amphiaraos (azzal, hogy megsebesítőjének, Melanipposnak levágott fejét odanyújtja neki),

mint Meleagrost a saját anyja. Athena t. i. a Thebai alatt halálosan megsebesülteket meg akarja gyógyítani és halhatatlanokká akarja tenni, de mikor Tydeust látja, amint Melanippos agyvelejét szürcsöli, útálattal elfordul és halni engedi (Apollod. 3, 6, 8, 3.).

OIDIPUS.

A boldogtalan Oidipus megrázó története abban az alakban él a köztudatban, amint Sophokles híres tragédiája színre vitte. A felől előre is bizonyosak lehetünk, hogy Euripides, a nagy újító ugyanazt a tárgyat több tekintetben más-kép alakította; így pl. bár saját darabjában, a Phoinikiai Nők-ben Oidipus épúgy, mint Sophoklesnél, maga szúrja ki a szemeit, addig itt (l. 545. tör.) a megölt Laios hívei vakítják meg Oidipust, véres bosszút állva Laios haláláért, anélkül, hogy tudnák Oidipus igazi származását, mely csak később derül ki, s így Oidipus is csak később tudja meg, hogy apagyilkos és saját anyjával kelt egybe. — Bár *Hermanntól* és *Welckertől* tudós értekezések jelentek meg Euripides Oidipusáról s a cselekvénynek euripidesi alakításáról sok vélemény nyilvánult, a kérdés még sokkal tisztázatlanabb, hogysem biztos megállapításokat tehetnénk.

544. Aelianus N. A. 12, 7. — Az előzményeket elbeszélő prologosból; célzás a Sphinxre.

545. Schol. ad Eur. Phoen. 61. — A hírmondó elbeszéli Oidipus megvakítását, akit Polybos fiának tartanak.

546. Stob. 1, 3. Orion Flor. Eurip. 20. — Ismeretlen vonatkozású sententia.

547. Stob. 67, 1. — W. szerint a megvakított, trónjavesztett Oidipus mondja, vigaszt találva nejében és gyermekeiben.

548. Stob. 73, 5. — Vonatkozása ismeretlen.

549. Stob. 69, 18. Clem. Alex. Strom. IV. p. 592. — A rokonszenves jellemnek rajzolt Iokaste szavai.

550. Clem. Alex. Strom. IV. p. 592. — A Kar szavai.

551. Stob. Ecl. 1, 9, 2. — Iokaste mondja (W.). Ideális szerelem az ókorban, mely különben a szerelmet kóros állapotnak tekintette.

552. Stob. 66, 1. — Összefügg az előbbivel.

553. Stob. 105, 45. — Hovatartozása bizonytalan.

554. Stob. 111, 5. — Szintén. V. ö. Horatius Ep. I, 4, 12.: „Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.“ Catullus 107.

555. Stob. 38, 9. — W. szerint Polybos halálának hírért hallva mondja Iokaste; az irigység szerinte Polybos örökségére vonatkozik, melyet Oidipus nem akart elveszíteni. Ezért küldött követet Korinthosba, de vesztére, mert így tudódott ki születésének titka.

556. Stob. 7, 10. — W. szerint a thebai polgárokból álló kar mondja Oidipusra vonatkozólag.

557. Stob. 109, 6. — Oidipus ezzel az elvvel igazolja, mért hallgatott olyan sokáig az általa különben nem ismert Laios megöléséről. (W.).

558. Stob. 105, 44. — Oidipus szavai a darab végén (W.).

559. Stob. Ecl. 1, 3, 3. p. 104.

OINEUS.

A darab cselekvényét kétségkívül magában foglalja Apollodoros elbeszélése (1, 8, 5.). E szerint Tydeusnak, Oineus és Periboia fiának emberölés miatt Kalydonból el kellett menekülnie. Argosban nőül vette Adrastos király leányát, Deipylét s vele nemzette Diomedest. Az Adrastoszal együtt Thebai ellen indított hárcban azonban

Melanippostól megsebesítve elesett. (L. a Meleagroshoz való magyarázatot: 541. tör.) Ezalatt Oineus testvérének, Agriosnak fiai megfosztották trónjától Oineust, Tydeus atyját és atyjukat ültették belé. Oineust börtönbe vetették és bántalmazták. Diomedes azonban titkon hazaérkezett Argosból Sthenelos kíséretében (Hyg. 175.); Agrios fiait — kettőnek kivételével, akik elmenekültek — megölte, Agriost elűzte s nagyatyját börtönéből kiszabadította. Hyginus szerint vissza is helyezte trónjára, de Apollodoros szerint a már öreg Oineus helyett annak vejét, Andraimont ültette a trónra s Oineust magával vitte Peloponnesosba. Ott azonban lest vetettek Oineusnak Agrios oda menekült fiai és megölték. Diomedes Argosba vitte a holtat, ott temette el a róla Oinoénak nevezett városban. — Hogy a darab cselekvénye Oineus trónjának visszaszerzésével vagy Oineus halálával ért-e véget, nem állapíthatjuk meg.

562. Aristot. Rhet. 3, 16. — A Diomedesmondta prologosból.

563. Erotianos Gloss. Hippocr. p. 125, 9. — A prologoshoz tartozik.

564. Clemens Alex. Strom. VI. p. 739. — W. szerint az öreg Oineusnak az általa nem ismert Diomedeshez intézett panaszából való sententia.

565. Philostr. Heroic. p. 12. — W. szerint Diomedes kérdi attól a paraszttól, akinek Oineus a felügyeletére volt bízva.

566. Ath. XV. p. 666. C. — Ezt már valószínűleg nem Oineus panasolja (mint Welcker hiszi), hanem egy szolga beszéli Diomedesnek, kiegészítve Oineus panaszát. Az említett mulatság az úgy nev. *Kottabos*, mely abból állott, hogy a serlegben maradt bort valamely célpont felé legyintették. Ez esetben az öreg Oineus feje volt a célpont. Ebből azt következtethetjük, hogy Oineus

nem börtönben synylődött, hanem testvére házá-
nál kellett olyanforma megalázó bánásmódot
tűrnie, mint amilyen Odysseusnak saját házában
a kérőktől osztályrészül jutott.

567. Stob. 113, 1. — Diomedes mondja, mikor
már eleget hallott Oineus szenvedéseiről és bosz-
sút siet állani. Arnim szerint Oineus szavai.

568. Stob. 106, 3. — Oineus panaszkodik Dio-
medesnek és társának, Sthenelosnak.

569. Schol. ad Aristoph. Békák 72, hol a máso-
dik vers idézve van.

570. Stob. 75, 3. — W. szerint Oineus szavai.
Herwerden az. első sort Diomedes, a másodikat
Oineus szájába adja.

571. Phot. Lex. p. 73, 12 (és Suidas). — W.
szerint Oineus mondása.

PAPYRUSTÖREDÉK OINEUSBÓL.

Hibeh. Papyri I. p. 21. skk. Diomedes kifejezi
abbeli szándékát, hogy meg akar jelenni a nagy-
bátyjának, Meleagrosnak tiszteletére rendezett
halotti ünnepségen. Nyilván ezt az alkalmat
használja fel az Agriosék ellen való akcióra.
A Kar szavai jelzik nyugtalanságát Diomedes
megjelenése miatt. A Kar szavai után következő
sorok vonatkozása bizonytalan.

OINOMAOS.

Oinomaos élisi király történetét elbeszéli Hygi-
nus 84. fabulája, melynek foglalata röviden ez.
Oinomaos félván a jóslat teljesedésétől, mely sze-
rint veje által kell elvesznie, kihirdette, hogy csak
annak adja nőül gyönyörű leányát, Hippoda-
meiát, aki a versenyben bika fogattal megelőzi az
ő paripáit. Ezeket Poseidon ajándékozta volt

neki: gyorsabbak voltak az északi szélnél. Azt is kikötötte, hogy az általa legyőzötteket joga legyen megölni. Így sok kérő pusztult el egymás után. Végre a phrygiai Tantalos fia, Pelops jelentkezett a versenyre s bár megborzadt, mikor az elpusztult kérők fejét a palota ajtaira szegezve meglátta, nem lépett vissza, mert a felekirályságot oda ígérve sikerült megnyerni a király kocsisát, Myrtilost s rávenni, hogy a járomszegeket ne tegye bele Pelops kocsijának a tengelyébe. Így csakhamar felborult a kocsi, s Oinomaost halálra hurcolták a lovai. A győztes Pelops elnyerte Hippodameiát s a jutalmát sürgető Myrtilost a tengerbe taszította.

E történetet Sophokles is színre vitte, s vagy őt, vagy Euripidest utánózva a római Accius is. A töredékek egyik alakításra nézve sem eléggé tájékoztatók. Annyit látunk belőlük (577. tör.), hogy Hippodameia szerelme hatásos motívum volt Euripidesnél.

575. Stob. 76, 2. — Az Oinomaos mondta prologosból való.

576. Stob. 99, 8. — W. szerint talán Oinomaos figyelmeztetése Pelopshoz, aki Hippodameia kezének megtagadását a legnagyobb szerencsétlenségnek mondta magára nézve.

577. Stob. 122, 8. — W. szerint valószínűleg Hippodameia szavai Pelopshoz akkor, mikor még nem mutatkozott mód céljuk elérésére.

578. Clem. Alex. Strom. VI. p. 746. — Vonatkozását nem tudjuk.

579. Stob. 116, 5. — W. szerint a minden kockázatra elszánt Pelops szavai.

580. Stob. 58, 5. — W. Oinomaosnak hajlandó tulajdonítani.

581. Orion Flor. 5, 5. — Azt hiszem, a darab végén mondhatja valaki (Pelops vagy a Kar) a kegyetlenségéért meglakolt Oinomaosról.

PALAMEDES.

Kr. e. 415-ben került színre Athénben Euripidesnek az a drámai trilogiája, melynek első darabja, *Alexandros* (l. ezt), második darabja *Palamedes*, harmadik darabja a ma is meglevő *Trójai Nők* volt. *Palamedes*ben Odysseus és Palamedes, Nauplios fia állanak egymással szemben, amaz a fondorkodó okosság, ez a becsületes, józan belátás képviselője. Odysseus nem tudta megbocsátani Palamedesnek, hogy az az ő színlelt örültségét leleplezve rákényszerítette, hogy adott szavát beváltva a trójai háborúban részt vegyen. E régi haragon kívül a költő bizonyára aktuálisabb elvi ellentéteket keresett közöttük s Odysseust a harc, Palamedest a béke emberének rajzolta azt is feltűntette, hogy Palamedes fennkölt szellemű okossága fölkelte Odysseus féltékenységét. Mert Palamedest hirdette a monda a betűírás, a számjegyek, a mérleg, a pénz, az időszámítás, a zene, a sakkjáték stb. feltalálójának, aki ismerte az égi testek járását s egy napfogyatkozás alkalmával higgadt belátásával az egész sereget megnyugtatta. Míg Odysseus Trója lerombolásában látja a háború célját, addig Palamedes, a humanismus képviselője, módját keresi a tisztességes békekötésnek. Ezért Odysseus elhatározza, hogy ravasz fondorlattal vesztét okozza. Rábeszéli Agamemnont, mozduljon seregével odább. Ekkor Palamedes sátrában nagy darab aranyat ás el és egy trójai foglyot levéllel útnak indít Priamoshoz, de előre lesbe állított katonájával megöleti. Másnap, mikor a sereg visszatért a táborba, Odysseus katonája átadja Agamemnonnak a megölt trójainál talált levelet, mely Priamos nevében nagy súlyú aranyat ígért Palamedesnek, ha meg egyezőségük szerint elárulja a trójaiaknak a görögök táborát. Megindul a vizsgálat Palamedes

ellen. Hasztalan minden önérzetes védekezés, mert sátrában megtalálják az elásott aranyat s Palamedest, mint árulót megkövezik. (L. Hyginus fab. 105.) Az ártatlanul kiontott vér azonban bosszúért kiált. Oiax, Palamedes testvére, nemcsak a halott eltemetéséről gondoskodik (mint Sophokles Aiasában Teukros az Aiaséről), hanem deszkákra rójja a szomorú esetet, hogy a tenger hullámain át valamelyik Euboiá partjaira jutva hírül adja ezt atyjuknak, Naupliosnak. Ő aztán — mint a Trójai Nőkben jelezve van — a visszatérő görög hajóhadat csalárd tűzjelekkel Euboiá veszedelmes zátonyaira csalja s vesztüket okozza. (L. Schol. ad Aristoph. Thesmoph. 777.)

E régi mythos nagyon is aktuálissá vált a drámai színen a 415. év tavaszán, mikor már előre vetette árnyékát Athénnek szerencsétlen siciliai hadjárata. A békeszerető költő e trilogiában foglalt állást a háború ellen s új Kassandraként jósolja meg a szomorú véget.

582. Stob. 81, 7. Ed. 2, 4, 8. — Palamedes védekezéséből való.

583. Schol. B. ad Il. 2, 353. — A vizsgálat alkalmával mondhatta Palamedesnek Agamemnon.

584. Stob. 91, 24. — Odysseus előadja vádját Palamedes ellen.

585. Stob. 54, 8. — W. szerint inkább Oiax mondja Agamemnonnak bátyja védelmére, mint maga Palamedes. Én inkább Palamedesnek tulajdonítanám, kinek önérzetére nézve igen jellemző.

585. b. Stob. 9, 21. — Palamedes szavai.

586. Aristoph. Békák 1446 (kérdés, szó szerinti idézet-e). — Palamedes szavai (?).

587. Orion Flor. 1, 6. — Odysseus mondhatja Palamedes önérzetes védekezésére.

588. Stob. 9, 13. — Palamedes válasza Odysseus vádjaira.

589. Strab. X. p. 470. — Kardal-részlet.

590. Philostr. Heroic. p. 168. Laert. Diog. 2, 44. Tzetzes Exeg. II. p. 44, 14. — A Kar kesereg az igazságtalanul kivégzett Palamedes sorsán. A régiek célzást láttak e szavakban Anaxagorasra, ki istentelenséggel vádolva Athénből menekült s a tengerbe veszett.

PEIRITHUS.

Gregorius Corinthius (Rhet. VII, 1312.) szerint e darab tárgya a köv. volt. Peirithus, Persephone szerelmére áhítózva barátja, Theseus kíséretében leszállt az Alvilágba. Ott azonban megkapta méltó büntetését, mert mozdulatlanul egy sziklához láncolva kellett ülnie, ahol tátongó sárkányok őrizték. Theseus nem akarta ott hagyni barátját, ezért önként a Hadesben tartózkodott. Herakles azonban, akit Eurystheus a Kerberos felhozatala végett az Alvilágba küldött, az istenek kegyéből akarata ellenére is megszabadította Theseust Peirithusszal együtt. Más variánsok szerint Peirithus örökre ott maradt. (Hor. „amatorem trecentae Pirithoum cohibent catenae.“). — Athenaeus szerint némelyek e darabot nem Euripidestől, hanem Kritiasztól valónak tartották.

594. Greg. Cor. Rhet. VII. 1312. — Herakles az Alvilágba érkezve mondja Aiakos kérdésére.

595. Ath. XI., 496 B. — Arra az áldozatra vonatkozik, melyet Herakles mutat be az alvilági szellemek engesztelésére.

596. Clem. Alex. Strom. V, p. 717. — W. szerint a hősnőkből álló Kar éneke a mindenség urához.

597. Clem. Alex. Strom. V, p. 667. — Az előbbihez tartozik.

598. Plut. de frat. amore c. 8, 482 A. — Persephonéről lehet szó.

599. Stob. 121, 24. — Peirithusra, mint az alvilág rabjára vonatkozik, s talán épen ő mondja Theseusnak.

600. Stob. 37, 15. — Aiakos mondja Heraklesnek a sophistikának ezt a kárhoztató ítéletét. (W.).

601. Stob. Ecl. 2, 8, 4. — Herakles szavai (W.), ámbar Aiakos is mondhatja elismerésül.

PAPYRUSTÖREDÉK PEIRITHUSBÓL.

Rhein. Museum 63, 145. A prologosból való részlet teljesebbé teszi s megmagyarázza az 594. töredéket. Az Alvilágba érkező Heraklest Aiakos kikérdezi jöttének célja felől.

PELIAS LEANYAI.

Medeia, miután Iason szerelméért mindent megtett s vállalatát diadalra juttatta, hazájából, Kolchisból vele megy Thessaliába, Iolkosba s ott arra is vállakozik, hogy bosszút áll Peliason, aki Iasont veszedelmes útjára küldte volt. Ezt úgy hajtja végre, hogy rábeszéli Pelias tapasztalatlan leányait (Alkestis kivételével), hogy darabolják fel öreg atyjukat, ő a feldarabolt tagokat egy üstben megfőzve Peliast viruló ifjává fogja varázsolni. Ezt a tudományát be is bizonyítja nekik egy kosznak hasonló módon végbevitt megifjításával. A hiszékeny leányok elámíttatják magukat a varázslatok mesterének kecsegtető ajánlatától s apjuknak halálát okozzák. (V. ö. Chorenei Moses, Progymn. III. és Hyginus fab. 24.). A drámai cselekvény alakítása felől a töredékek nem nyújtanak tájékoztatást. Ugyanezt a tárgyat Sophokles is feldolgozta a *Rhizotomoi*-ban (Gyökérszedők). A *Vita Eur.* tudtunkra adja, hogy a „Peliades“

(Pelias leányai) volt az első darab, mellyel Euripides (Kr. e. 454-ben) kilépett a drámai versenyei küzdőterére s tetralogiájával, melynek a Peliades első része volt, harmadik díjat nyert.

604. Schol. ad Eur. Med. 693. — W. szerint a Medeia-mondta prologosból való. (Ő t. i. vesszőt tesz a „Medeia“ után s így önmagával szólíttatja meg Medeiát).

605. U. o. — Az előbbivel közeli vonatkozásban lehet.

606. Stob. 71, 26. — A magát tettető Medeia anyáskodó szavai az egyik Pelias-leányhoz.

607. Stob. 3, 22. — W. a szelidség álarcát levető Medeia szájába adja.

608. Stob. 49, 7. — Medeia szavai (W.).

609. Stob. Ecl. 2, 8, 2. — A Kar mondhatja (?).

610. Stob. 92, 4. — A Medeianak adandó jutalomról lehet szó.

611. Stob. 2, 46, 10. — Medeia mondhatja az előbbivel kapcsolatban.

612. Stob. Ecl. 2, 31, 4. — A magát jónak szinlelő Medeia tanítása lehet. (W.).

613. Stob. Ecl. 2, 15, 20. — Medeia mondhatja a késlekedő Peliasnak.

PELEUS.

A darab cselekvénye valószínűleg abból a történetből volt szöve, melyet Apollodoros beszél el (III., 12, 6.). Peleus testvérével, Telamonnal egyetértve megöli féltestvérét, Phokost. Ezért atyjuk, Aiakos haragja elől elmenekülnek Aigina szigetéről. Peleus Phthiába menekül, ahol Eurytos vagy Eurytion megtisztítja a vérszennytől, vejévé fogadja és uralmának is részesévé teszi. Peleus egy vadászaton véletlenül apósának is halálát okozza s újra menekülnie kell. Iolkosban

Akastos fogadja be a házába. Akastos felesége, Astydameia beleszeret, majd csábításaival kudarcot vallva bosszúból, mint csábítót vádolja be férjének. Az egy vadászat alkalmával vesztét akarja okozni, de az istenek megmentik a veszedelemtől. Peleus történetének további folyamához tartozik Thetis istennővel való házassága, melyből Achilleus származott. Hogy Euripides darabja az Iolkosban történt eseményt dolgozta fel, azt Horatius célzása (de arte poet, 96.) is valószínűvé teszi, nemkülönben a rokon tárgyú tragédiák (Stheneboia, Hippolytos). A fennmaradt gyér töredékek a cselekvény szempontjából nem nyújtanak tájékoztatást.

620. Stob. 90, 7.

621. Stob. 93, 10.

622. Stob. 115, 6.

623. Stob. Ecl. 1, 5, 10.

624. Joh. Lydus de magistr. 3, 25.

625a. Etym. Flor. p. 153.

625b. Aristophanes Felhők 1154.

PLEISTHENES.

Tárgyát — úgy látszik — *Hyginus* 86. fabulája vázolja. E szerint Thyestest, Pelops és Hippodameia fiát testvére, Atreus a feleségével, Aëropéval való szeretkezése miatt számkivetette. Thyestes Atreus fiát, Pleisthenest, akit saját fiaként nevelt, elküldte, hogy ölje meg Atreust. Atreus abban a hiszemben, hogy Thyestesnek a fia a merénylő, tudtán kívül saját fiát megölte.

627a. Schol. ad Hom. Il. 4, 319. — W. szerint Atreus mondja Pleisthenesnek.

628. Stob. 48, 1. — Atreus adhatja ezeket a tanácsokat egyik fiának (Agamemnonnak vagy Menelaosnak?).

629. Tzetz. in Anecd. Oxon. 3. p. 373, 20. —

W. szerint Pleisthenes mondja, ki nem alattomos gyilkosként, hanem mint bátor hős jelenik meg Atreus házában, bizonyos jóslatokra hivatkozva.

630. Eustat. Od. p. 1564, 33. — Atreusra vonatkozhatik, ki a merénylet megölvén hálaáldozatot mutat be az isteneknek.

631. Steph. Byz. v. "Αproς. — W. szerint Pleisthenes panaszolja hontalanságát.

632. Ath. XV. p. 668 B. — W. szerint az Atreus házában folyó mulatozásra vonatkozik. A *kottaboszról* l. az 566. töredékhez való jegyzetet.

633. Stob. 93, 16.

POLYIDOS.

„Polyidos“ vagy „Glaukos“ (így idézi Stobaios egy párszor) cselekvényét tudtunkra adja Apollodoros (III, 3, 1.) és Hyginus (fab. 136.). A mythos a következő. Glaukos, Minos és Pasiphaë fiacskája labdával játszadozva (Apollodoros szerint egeret űzve) egy hordó mézbe esett és belefulladt. A szülők mindenütt keresték, kutatták az eltűnt gyermeket s Apollon jósszékét is megkérdezték. (W. szerint ezzel indult meg a darab cselekvénye, melynek prologosát Minos mondta.) Apollon azt felelte, hogy van Minos nyájában egy háromszínű (azaz színét naponként háromféleképen változtató) tehén; aki meg tudja mondani, hogy az mihez hasonlít leginkább, az a gyermeket is élve elő tudja teremteni. Minos összehivatja a jósokat, de azok nem tudnak mit felelni, ellenben az Argosból jött idegen Polyidos, Koiranos fia megoldja a rejtélyt azzal, hogy a tehenet a szederbokr bogyójával hasonlítja össze, mely eleinte fehér, később vörös, végre, mikor érett, fekete. Most azonban Minos azt követeli Polyidostól (aki a jóslatról semmit sem tud), hogy állítsa

elő az ő elveszett gyermekét. Polyidos kénytelen volt mesterségéhez, a madárjósáshoz folyamodni s a palota közelében lesbe állani. Egyszer csak egy baglyot látott, mely egy boros hordóra szállott és a méheket onnan elzavarta. Ő a bagoly nevéből (γλαύξ) célzást olvasott ki *Glaukos*ra, a hordót és a méheket pedig egy mézes hordóra magyarázta; ezen a nyomon elindulva fölkereste a mézzel telt hordót s kihúzta belőle a gyermek holttestét. Minos most a jóslat értelmében azt követelte tőle, hogy elevenítse is meg a feltalált gyermeket, s minthogy Polyidos erre nem képes, kimondja, hogy a holt gyermekkel együtt elevenen el fogja temettetni. Miközben Polyidos az ítélet végrehajtására vár, egy kígyót lát kúszni a holt gyermek felé: azt megöli. Ekkor egy másik kígyó kúszik elé s a holt kígyó testét valami fűvel borítja, mitől az megelevenedik. Polyidos ugyanezt teszi a gyermekkel s abba is visszatér az élet. Minos nagy örömmel értesül a dologról s Polyidost gazdagon megajándékozva bocsátja vissza hazájába.

635. Stob. 3, 20. — W. szerint Minos szavai a rárótt feladattól vonakodó Polyidoshoz.

636. Stob. 61, 4. — Polyidos válaszol Minosnak.

637. Hermog. Rhet. 3. p. 327. — Polyidos következtetése a vízi sas röptéből: egyelőre negatív eredmény.

637b. Photios 48, 18. (ed. Reitzenstein) alapján ide iktattam. — A kar részvevő szavai.

638. Stob. 116, 2. — Minos szavai lehetnek.

639. Sext. Empir. p. 157, 1. Diog. Laert. 9, 73. és Schol. ad Plat. p. 912a 47. Az első sort Aristophanes is idézi (Békák 1478). — A halálra ítélt Polyidos szavai.

640. Schol. AB II. 10, 56. — Minosnak egyik embere le akarja beszélni urát arról, hogy a gyermek temetésére sokat áldozzon.

641. Stob. 125, 1. — Az előbbihez tartozik.

642. Stob. 95, 7. — Polyidos mondja Minosnak. (W.).

643. Stob. 91, 8. — Nyilván Minos szavai.

644. Stob. 22, 1. — Mimos mondhatja, mikor Polyidos képtelennek mondja magát a parancs teljesítésére.

645. Stob. 45, 3. — Minos beszél. (W.)

646. Stob. Ecl. 1, 3, 39. p. 126.

PROTESILAOS.

A Trója ellen vonuló görög had — mint Hyginus beszéli (fab. 103, 104.) — azt a jóslatot kapta, hogy annak, aki elsőnek lép ki a trójai partra, el kell vesznie. Így, mikor partot értek, mindenki vonakodott partra lépni, míg a thessaliai Phylakéból való Protesilaos el nem szánta magát a partra-szállásra. És valóban ő volt az első áldozat, mert Hektor elejtette. Mikor ezt ott-hon hagyott fiatal felesége, Laodameia meghalotta, arra kérte az isteneket, hogy csak három órányi időre bocsássák fel férjét az Alvilágból. Ez meg is történt, de Laodameia nem tudta elviselni férjének másodszori elvesztését; viaszból egy hozzá teljesen hasonló alakot készített, azt ágyába fektette s férje gyanánt ölelte, csókolta. Egy szolga ezt kileste az ajtórésen s abban a hiszemben, hogy Laodameia szeretőt tartogat magánál, megjelentette a dolgot Laodameia atyjának, Akastosnak. Az berontott leánya szobájába s ott találta veje viaszképét. Hogy leányát a hasztalan epekedéstől megmentse, máglyát emeltetett, hogy azon a viaszképet elégesse. Laodameia fájdalmát elviselni nem tudva a máglyára vetette magát s férje képével együtt elhamvadott. (V. ö. Catullus 68. költ. és Ovid. Heroid XIII.)

649. Phot. Lex. p. 410. és Suidas. — Laoda-

meia mult boldogságáról emlékezve idézi a kezét elnyerni vágyó Protesilaos szavait. (W.).

650. Schol. ad Soph. Oed. Col. 10. — W. szerint Hermes mondja, ki a holtat az Alvilágból föl kísérté s most az ajtóban őrködik a három óra leteltéig.

651. Stob. 124, 8. — A Protesilaos halálát jelentő híradó szavai. (W.)

652. Stob. 111, 4. — Talán ezek is.

653. Stob. 98, 7. — W. szerint Laodameia mondja a híradónak.

654. Stob. 75, 7. — W. szerint a férje hadba menetelén búsuló Laodameia szavai, kinek a bűjét gyermeke sem enyhíti.

655. Clem. Alex. Strom. VI. p. 751. — Laodameiát a féltékenység is gyötri.

656. Stob. 19, 3. — W. azt gyanítja, hogy e szavakat Hermes mondja Protesilaosnak, aki vonakodik a három óra leteltével visszatérni az Alvilágba.

656b. Proverb. cod. S (Paris. suppl. gr. 676). A romlott szöveg Nauck javítása szerint van változtatva. — Gomperz szerint Laodameia habozik, mikép vessen véget életének.

657. Dio Chrysost. 37, 46. — Laodameia mondhatja, mikor a viaszképet el akarják venni tőle.

658. Stob. 69, 9. — A kar dícsérete a darab végén.

RHADAMANTHYS.

A Vita Eur. szerint régi kritikusok kétségbe vonták e darab euripidesi voltát. Rhadamanthys krétai király, Zeus fia, olyan igazságos uralkodó volt, hogy halála után az Alvilág egyik bírása lett. Apollodoros, Plutarchos és mások írják, hogy Alkmene, Herakles anyja, Amphitryon öz-

vegye a Boiotiába menekült Rhadamanthys^hhoz ment nőül, minek következtében Rhadamanthys nevelő-atyjává lett Heraklesnek. E szerint Rhadamanthys^t valószínűleg valamely akaratlanul elkövetett bűntett miatt üldözték el hazulról, s a darabnak a tárgya épen az lehetett, miképen nyeri el az ismeretlen, üldözött idegen hős Alkmene kezét (v. ö. Welcker Gr. Tr. II, 694., aki különben „Rhadamanthys“-t „Alkmene“-vel azonosítja, amiben nem érthetek egyet vele).

659. Strabon VIII. p. 356. — Matthiae ebből és Apollodoros adatából következteti, hogy a darab színhelye Boiotia volt.

660. Stob. Ecl. 2, 8, 12. — E szép életelv nyilván a Rhadamanthysé, ki feddhetetlen derékségével nyeri meg Alkmene szívét.

661. Antiatt. p. 94, 1. — Az előbbihez tartozhatik s nyilván a jó hírnévre vonatkozik.

STHENEBOIA.

E darab cselekményét lényegében már az Ilias 6. énekében megtaláljuk, ahol Glaukos elbeszéli Diomedesnek Bellerophontes történetét, csakhogy Stheneboiának Homerosnál Anteia a neve. A dráma tartalmát, melyet a „Bellerophontes“-ből fennmaradt töredékek magyarázatában már érintettünk, tudtunkra adja a korinthosi Gregoriusnak Hermogeneshez írt scholionja (Rhet. 7. p. 1321. és teljesebben Welcker Gr. Tr. II., 777. l. valamint Joh. Logothetes Rhein. Mus. 63, 147.). E szerint Proitos tiryinsi király gyermekekkel megáldott házasságban élt Stheneboiával. Egyszer megjelenik házukban a Korinthosból emberölés miatt menekülő daliás Bellerophontes. Proitos befogadja és megtisztítja a vérontás szennyétől. Stheneboia beleszeret a korinthosi idegenbe s szerelmével kínálja; Bellerophontes azon-

ban minden kísértésnek ellenáll. Az asszony boszszújában bevádolja férje előtt, mint csábítót. Proitos hitelt ad a vádnak s hogy Bellerophontesnek vesztét okozza, elküldi őt egy levéllel Kariába apósához, Iobateshez. Iobates, hogy a levélbeli utasításnak eleget tegyen, elküldi Bellerophon-test, hogy birkózza le a hármastestű szörnyeteg Chimairát. Az diadalmasan legyőzi a szörnyeteg, aztán visszamegy Tirynsbe, gyalázó szidalmakkal illeti Proitost s mikor észreveszi, hogy az ismét fenekedik ellene, rábeszéli Stheneboiát, szökjék el vele Kariába. Felülteti szárnyas lovára, a Pegasosra, s együtt repülnek a tenger fölött Melos szigetéig. Ott Bellerophontes a tengerbe dobja az asszonyt. A holtat a halászok megtalálják és elviszik Tirynsbe, hova Bellerophontes is visszament s tettét bevallotta Proitosnak, örvendve, hogy csalfaságukért mindkettőjüket megbüntette. — Bellerophontes további sorsát a Bellerophontes c. drámában dolgozta fel Euripides. Aristophanes a Békákban (1043) Aischylosszal ezt mondatja Euripidesnek:

„De nem írtam olyan rima Phaedrát, Sthene-
[boiákat, bizonyisten,
S nem tudja reám senki se, hogy nőt alkottam
[volna, szerelmest“

Arany J.

662. Aristoph. Békák 1217 (Aranynál: 1163). A három utolsó szó helyett Aristophanes ezt mondatja Aischylosszal: „elveszté a butykost“. — Az alább közölt papyrustöredék igazolja W. feltevését, hogy e szavakkal kezdődött a Bellerophontes mondta prologos.

663. Stob. 68, 15. — Az előbbi sorok folytatása.

664. Stob. 29, 36. — W. a prologosból valónak tartja.

665. Schol. ad Aristoph. Pac. 125. — Stheneboia fél az úttól, melyre Bellerophontes rá akarja beszélni.

666. Aristoph. Darazsak 1074. Platon és Plutarchos is céloznak e helyre. — Bellerophontes szavai lehetnek.

667. Ath. X. 427. E. Céloz e helyre Aristophanes Thesm. 404. — W. szerint a Dajka, hogy úrnőjét Bellerophontes haragjától megmentse, beszél a Kariából visszatért, bosszút állni készülő hősnek a miatta búslakodó Stheneboiáról. A régi görögök t. i. a holtaknak szánták az asztalról véletlenül földre esett dolgokat. Stheneboia is mindjárt a halálos veszedelembé küldött s talán elveszett hősrre gondolt ilyenkor.

668. Aristoph. Darazsak 111. Plut. de adulatore et amico c. 32. — Bellerophontes beszél Stheneboiáról.

669. Phot. Lex. p. 309, 14. — Bellerophontes szemrehányása Proitoshoz.

670. Stob. 73, 20. — Wecklein szerint a Dajkának mondja Bellerophontes.

671. Aischines c. Timarch 151. §. — Bellerophontes mondja.

672. Ath. X. 421 F. — A Stheneboia holttestét hozó halászok beszéde.

673. Stob. 85, 6. — Proitos mondja a halottról.

PAPYRUSTÖREDÉKEK STHENEBOIABÓL

Rhein. Mus. 63, 147. (Joh. Logothetes.) — A Bellerophontes mondotta prologos, melynek egyes részleteit már ismerjük a fentebbi töredékekből. (E sorok dőlt betűkkel vannak szedve.)

SISYPHOS. SATYROSJÁTÉK.

Hogy Sisypchos ephyrai királynak, a ravaszság megtestesülésének, a hírhedt alvilági bűnhődőnek történetéből mit vitt színre e satyrosjáték, nem tudjuk. Annyit tudunk, hogy ez a satyrosjáték volt a negyedik darabja annak a tetralogiának, melynek harmadik része (Trójai Nők) fennmaradt. Minthogy Aischylos is írt satyrosjátékot Sisypchosról (melynek tárgya Sisypchosnak az a furfangja volt, hogy halála után az alvilági isteneket is ki tudta játszani s a földre való visszatérését ki tudta eszközölni), Welcker azt hiszi, hogy Euripides is ezt vitte színre, természetesen a maga módja szerint alakítva.

674. Suidas: χαίρω σε ἐληλυθότα. — E töredék azt mutatja, hogy a darabban Herakles is szerepelt.

SKEIRON. SATYROSJÁTÉK.

Skeiron, az az útonálló óriás, aki az utasokat arra kényszerítette, hogy mossák meg a lábát, azután a merdek szikláról letaszította őket a tengerbe, végre emberére talált Theseusban, aki vele bánt el hasonló módon. (Hyginus fab. 86.) A darabról tüzetesen semmit sem tudunk.

676. Pollux 9, 75. — Úgy látszik, Skeiron alkudozik Theseusszal talán rablott holmik áráról. A „csikó“ korinthosi, a „szűz“ athéni pénz volt.

677. Pollux 10, 35. — Skeiron, mikor ebédhez telepednek, gúnyolja Theseus kicsiny voltát.

679. Stob. 46, 10. — Theseus önigazolása.

SKYROSIÁK.

Thetis, hogy fiát, Achilleust végzetétől megmentse, női ruhába öltöztette és elrejtette a világ szeme elől Lykomedes skyrosi király leányai közé. Odysseus azonban fölfedezte, mert az oda vitt női csecsebecsék közé fegyvereket rejtett s megfúvatta a hadikürtöt: Achilles fegyvert ragadva elárulta magát s kénytelen volt a szeretett királyleánytól, Deidamiától megválva Trója ellen indulni. Deidamiától született aztán Neoptolemos (Pyrrhos), ki apja halála után még résztvett Trója feldúlásában. (V. ö. Hyginus fab. 96. Apollodoros 3, 13, 8.)

683. Sext. Empir. p. 671, 22. — A dajka fölfedi Lykomedes előtt leánya áldott állapotát, hogy ezzel Achilleus távozását megakadályozza.

684. Stob. 109, 8. — A dajka szavai.

685. Stob. 105, 16. — Lykomedes reflexiói.

SYLEUS.

SATYROSJÁTÉK.

E satyrosjáték tárgya — mint egy Névtelennek a komoediáról szóló commentarius (Philol. 46. p. 13) tudtunkra adja — a következő volt: Heraklest rabszolgaként eladták Syleusnak, hogy annál (mint előbb Omphalénál) szolgálva Iphitos megöléséért vezekeljen. Syleus szőlejét kapáltatta vele. Herakles tövestül kikapálta a szőlőtökéket és a hátán a pajtába hordta. Aztán levágta a legszebb bikát, feltörte a pincét, kinyitotta a legjobb hordót, ajtókból asztalt hevenyészett és arra kényszerítette a vincellért, hogy hozzon gyümölcsöt és lepényt. Utoljára az egész majort vízzel árasztotta el belévezetve egy folyót. Egy másik forrás (Philo) elmondja, hogy Herakles kárvallott haragos gazdáját is meg-

hívta, hogy vele igyék. A szóvitából tettlegeségre került a sor, s mikor Syleus segítségért kiáltozott, Herakles buzogányával Syleust embereivel együtt agyonverte. Egyik töredék szerint (695) Syleus leánya is szerepelt a hős mulató társaként. Egy Syneusipposnak tulajdonított levél szerint e leányt el is vette Herakles s az annyira szerette, hogy távollevő férjéért való bűjában meghalt.

688. Philo Jud. 2, 461. — Herakles szavai az őt munkára szorító Syleushoz.

689. U. a. — A Heraklest eladó Hermes mondja Syleusnak.

690. U. a. — Syleus fél Heraklest szolgál megfogadni.

691. U. a. — Syleus beszéde.

692. U. a. — Herakles felszólítása Syleushoz.

693. Stob. 46, 1. — Herakles mondja.

694. Eust. II. p. 107. és Etym. Flor. p. 99. — Herakles szavai.

695. Antiatticista 85, 11. — Herakles mondja Syleus leányának, Xenodikének.

TENNES.

Tennes, Kyknos fia, kit apja — mostohaanyja vádja következtében — egy ládában tengerbe dobhat. A ládát egy szigetre hajtják a habok, mely ezért Tenedos nevet kap (a trójai part közelében). Kyknos később belátja tévedését, nejét elevenen eltemetteti s fiától bocsánatot kér, melyet az megtagad. Tennes aztán Achilleus kezétől esik el, mikor a görögök partraszállását kődobásokkal igyekezik megakadályozni (v. ö. Photios Bibl. p. 135 b. 19). — A darab euripidesi voltában már a régiek kételkedtek.

696. Stob. 2, 17. — E panasz az igazságtalannul büntetett Tennes szájába illik.

TELEPHOS.

A Trója ellen induló görög hajóhad először elvétette az útját s Teuthraniában (Mysia) kötött ki. Telephos, Herakles és Auge fia (származásáról l. az „Auge“-hoz írt magyarázatot), Teuthras király veje és uralmának örököse meg akarja akadályozni a görögök partraszállását; vissza is űzi őket a hajókra, de Achilleus lándzsájától megsebesül. A görög hajóhadat a vihar szétszórja. Később Argosban újra összegyűl a had s indulni készül. Ezalatt Telephos a delphibéli Apollonhoz folyamodott s fájdalmas sebének gyógyítását kérte tőle. Apollon ezt felelte: „A megsebesítő meg is fog gyógyítani“. Telephos ekkor koldus-ruhában Argosba megy, ott Agamemnon tűzhelyéhez menekül s a csecsemő Orestest a bölcsöből kiragadván, azzal fenyegetőzik, hogy megöli a gyermeket, ha rajta nem segítenek. A görögök tudván egy jóslatból, hogy Telephos vezetése nélkül Trójába el nem juthatnak, kérik Achilleust, gyógyítsa meg a szenvedőt. Achilleus szabadkozik, hogy ő nem ért a gyógyítás mesterségéhez. Odysseus azonban kitalálja a jóslat értelmét, hogy a *lándzsa* lesz a gyógyító; így annak rozsdájától Telephos csakugyan meggyógyul, s bár mint Priamos veje, harcostársul nem csatlakozik a görögökhöz, háladatosságból elkalauzolja őket Trója alá. (V. ö. Hyg. fab. 101.) E tárgyat Euripides előtt már Aischylos is színre vitte. A római Ennius Euripides darabját másolta. Aristophanes különösen az Acharnaibeliek-ben gúnyolja Euripides Telephosát. A fennmaradt idézetek egy részét neki köszönhetjük.

697. Dionys. Halic. de comp. verb. c. 26. — Az Argosba érkező Telephos mondta prologosnak eleje. — *Eileithia* a vajudó nőket megsegítő istenasszony.

698. Diog. Epist. 34, 2. — Szintén a prologosból való.

699. Aristoph. Acharnaibeliak 440 (Aranyánál 407). — A prologosból.

700. Aristot. Rhet. 3, 2. — W. szerint a szolga tesz jelentést Agamemnonnak a hozzá menekült Telephosról.

701. Aristoph. Acharn. 497 (Aranyánál 464: „Ne gáncsoljátok, néző férfiak, Ha szólok Athenae-ben államügyben, Koldus létemre.“). — Telephos szavai.

702. Aristoph. Acharn. 445 (Aranyánál: 413). — Telephos a görögök előtt mysiai kalmárnak adja ki magát s maga is panaszkodik, hogy Telephos rosszul bánt vele.

703. Plat. Gorg. 521 B (a romlott szöveget saját javításom szerint fordítottam). — Odysseus okoskodása.

704. Aristoph. Lys. 706. — A karvezető kérde Klytaimestrától, ki a palotából kirohan, hallva, hogy Odysseus Telephost sejtí a koldusban.

705. Aristoph. Lovagok 240. — Telephos felkiáltása, aki fél a fölfedezéstől.

706. Stob. 13, 10. — Az Odysseustól leleplezett Telephos védi magát Agamemnon előtt.

707. Aristoph. Acharn. 540 (Aranyánál: 508). — Telephos védekezik ama vád ellen, hogy a görögök ellen fegyvert fogott.

708. Sext. Empir. p. 57, 22. — Telephosnak a görögök előtt mondott beszédéből való.

709. Stob. 29, 55. — A Kar elismerése Telephos beszéde iránt.

710. Aristoph. Acharn. 543. — Összefügg a 707-tel. A görögök is védekeznének hasonló esetben.

711. Aristoph. Acharn. 555 (Aranyánál: 524. Arany fordítását módosítanom kellett). — Szintén Telephos védekezése. Telephos se tett mást, mint amit a görögök tettek volna hasonló esetben.

712. Aristoph. Thesmoph. 519. — Az előbbiekhez való.

713. Aristoph. Acharn. 577 (Aranynál: 545. Fordítását a komoediához illő tónus miatt mellőznöm kellett. — Menelaos (Odysseusszal együtt) ellene van a Telephossal való megegyezésnek és fitymálva beszél a görögségről, amit itt szeméret Agamemnon.

714. Aristoph. Acharn. 454. — Achilleus válasza az előbbiekre.

715. Stob. 20, 37. — Ezt is Achilleusnak mondhatja valaki.

716. Ammon. Valck. v. πρόξενος. — Odysseus mondja Klytaimestrának (W.), kihez először folyamodik Telephos.

717. Clem. Alex. Strom. VI., 746. — Achilleus válasza.

718. Aristoph. Acharn. 8. — Achilleus mondja Telephosról.

719. Stob. 29, 9. — Ribbeck Telephos, Welcker Menelaos szájába adja.

720. Stob. 51, 8. — Az előbbivel rokon.

721. Aristoph. Felhők 891. — Agamemnon mondja Menelaosnak.

722. Stob. 39, 10 (és mások). — Ezt is.

723. Aristoph. Lovagok 813. — Ezt is Agamemnon mondja, megróva Menelaos fitymáló beszédét.

724. Stob. 22, 32. — Valószínűleg Agamemnon inti Achilleust, hogy ne vonja meg segítségét Telephostól.

725. Plut. de audiendo c. 16. — Odysseus így magyarázza a jóslatot.

727a. Aristoph. Béke 528. — A leánya feláldozása miatt dühös haragra gyúlt Klytaimestra mondja a kis Orestesről, kit Telephos az ő utasítására ragad ki bölcsejéből, hogy ezzel Agamemnon pártfogását kiereszokolja.

TEMENIDÁK.

E darabnak, melyet többen (így W. is) a következővel azonosítanak, Pausanias (II., 19 és 28) mondja el a cselekvényét, mely röviden a következő:

Az Epidaurosban uralkodó Temenos leányát, Hyrnethót Deiphonteshez adta nőül, aki őt harcaiban győzelemre segítette és saját két fiának is elébe tette. Azok (Kerynes és Phalkas) e miatti elkeseredésükben megölték atyjukat s Hyrnethót egy híradóval a város falai elé hivatván, hízeltő kecségtetésekkel rá akarták venni, hogy kövesse őket s váljon el férjétől. Mikor Hyrnetho megvetéssel utasítja vissza apja gyilkosainak ajánlatát, azok szekerekre kapják és elvágattnak vele. Ennek hírére Deiphontes utánuk siet, az egyik testvért meg is öli, de a másik nem engedi ki kezéből az áldott állapotban levő Hyrnethót s oly erősen szorítja, hogy az meghal. Férje és gyermekei eltemetik.

728. Stob. 50, 1. — Deiphontes szavai lehetnek.

729. Stob. 39, 1. — Ezek szintén.

730. Pollux, 9, 27. — Meghatározhatatlan.

731. Stob. 51, 2. — Deiphontes (?).

732. Stob. 54, 17. — Szintén. V. ö. Horatius: „Vis consili expers mole ruit sua“.

733. Stob. 124, 29. — Talán a kar vigasztalja Deiphontest.

734. Stob. 1, 4. — A kar mondhatja.

735. Stob. 4, 10. — Deiphontes vagy valamely hozzá tartozó mondhatja.

736. Stob. 126, 6. — Hyrnetho szájába illik.

737. Stob. 13, 8. — Szintén.

738. Stob. 106, 7. — Deiphontes (?).

739. Stob. 88, 2. — Hyrnetho (?).

740. Aelianus N. A. 7, 39. — Kardal-részlet, mely Heraklesnek a keryneiai szarvas ellen való vállalatát emlegeti.

TEMENOS.

Valószínű Welcker gyanítása, hogy e darab az előbbivel azonos volt. Nauck azt hiszi, hogy két különböző darabbal van dolgunk, de ez utóbbinak tárgyát nem tudja meghatározni.

742. Stob. 56, 14.

743. Stob. 54, 15.

744. Stob. 54, 16. — Deiphontes (?).

745. Stob. 51, 3. — Kardal-részlet a döntő harc előtt.

746. Stob. 31, 1.

HYPsipYLE.

Az 1906-ban történt sensatiós papyrus-lelet előtt, mely a görög tragikus maradványoknak legjelentősebbikével gazdagította a görög papyrus-irodalmat, az addig ismert néhány apró töredékből alig lehetett valami tájékoztatást kiolvasni e kiváló darabról. Meg kellett elégednünk azokkal a mesevázlatokkal, melyekbe a régi mythographusok foglalták a darab cselekvényét. Foglaljuk össze mi is ezeket a tudósításokat, tekintettel különösen azokra a tudnivalókra, amelyekre vonatkozólag a napvilágra került papyrus sem ad *nekünk* összefüggő tájékoztatást.

Hypsipyle Thoas lemnosi király leánya, Dionysos unokája. Mikor a lemnosi nők a kultusza elhanyagolásáért reájuk haragvó Aphroditétől elvakítva minden férfit leöltek a szigeten, Hypsipyle megmentette atyját, Thoast; egy szekrénybe zárta s azt hazudta, hogy megölte. Ekkor történt, hogy az Argonauták Kolchis felé való útjokban Lemnos szigetén kikötöttek s mint a lemnosi özvegyek szívesen látott vendégei, hosszabb időt töltöttek a szigeten. Maga Hypsipyle Iason neje lett s két ikerfiút szült tőle. Euneost

és Thoast. Mikor tovább indultak, Iason megával vitte fiait, Hypsipyle azonban honn maradt. A lemnosi nők megtudván, hogy Hypsipyle megmentette az atyját, a monda szerint megölték Thoast; Euripides szerint Dionysos megmentette az életét, de Hypsipylének menekülnie kellett a nők haragja elől. A tengerparton kalózsok kezébe került, akik magukkal vitték s az argolisi Nemeiában Lykurgos királynak eladták. Így lett a lemnosi királyné Lykurgos és Eurydike fiának, a kis Opheltesnek dajkájává. A monda szerint, melyen Euripides drámája felépült, — úgy látszik — Iason Kolchisban meghalt, két fiát Orpheus Thrakiába vitte s Euneosból kiváló lantost, Thoasból derék fegyverforgatót nevelt. Mikor ifjakká serdültek, nagyatyjuk, Thoas visszavitte őket Lemnosba. Onnan indulnak ki anyjuk fölkeresésére s eljutnak Nemeiába. Ugyanakkor érkezik oda a Thebai ellen hadat indító hét vezér, élükön Adrastos, Argos királya. Nemeia völgyében megpihelve forrásvizet keresnek s Hypsipylét kéri, mutasson nekik forrást, hogy mielőtt a határt átlépnék, annak vizével áldozhassanak. Hypsipyle tudta, hol van a forrás, de tudta azt is, hogy azt egy rettentő sárkány őrzi; azért nem merte magával vinni a karjaiban levő gyermeket. Mivel pedig egy jóslat szívére kötötte volt, hogy le ne tegye a földre, míg járni nem tud, a magasra nőtt sűrű zellerre tette, míg a forrást megmutatja. Ezalatt a sárkány mégis megölte a gyermeket. A kétségbeesett szülők ki akarták végeztetni a gondatlan cselédet, de Tydeus fegyverrel lépett közbe, Adrastos és Amphiaraios pedig békéltetőleg. Végre is Dionysos mentette meg Hypsipylét, mint nemzetségének őse. A vezérek megölték a kígyót, eltemették a gyermeket, kinek *Archemoros* nevet adtak (= balsors kezdete) és emlékére állították fel a nemeiai játékot, melynek versenyein a győzteseket zeller-koszorúval

jutalmazták. (V. ö. Schol. Clemens Alex. p. 424, 19. Apollodoros III, 6, 4. Hyginus fab. 74.)

A Kr. u. II. század végén írt papyrust, mely a darabnak jelentékeny részeit birtokunkká tette, 1906-ban találták Egyiptomban a szerencsés angolok. Először *Grenfell* és *Hunt* adta ki *The Oxyrhynchus Papyri* VI. kötetében (p. 19—106). London, 1908. Azután *Hunt* a *Tragicorum Graecorum fragmenta papyracea* c. kis könyvében (Oxonii, 1912). Egészen külön *H. van Herwerden*: *Euripidis Hypsipylae fragmenta* (Utrecht, 1909); a többi papyrustöredékekkel együtt *H. von Arnim* *Supplementum Euripideum*-ában (Bonn, 1913).

752. Aristoph. Békák 1211 (Aranynál: 1157). — A Hypsipyle mondta prologos részlete. Hypsipyle t. i. a prologosban megemlékezett családjá eredetéről és sorsáról, családjának pedig Dionysos volt az őse.

753. Didymos in Macrob. Saturn. 5, 18, 12. — Hypsipyle szavai. Az Achelóoson, mely különben Akarnania folyama, itt egyszerűen vizet, forrást kell érteni.

754. Plut. de amic. multitudine c. 2. — A IX. töredékből való kardal-részlet.

756. Aristoph. Békák 1322 (Aranynál: 1258). — Hypsipyle mondja egyik fiának.

757. Clemens Alex. Strom. IV., 588. Plut. Consol. ad Apollonium c. 16. — Stob. 108, 11 (részben): — Adrastos szavai Eurydikéhez. (L. a LX. töredéket.)

758. Stob. 10, 26. — Eurydike mondhatja Hypsipylének, mint gyermeke hűtlen gondozójának.

759. Orion Floril. 7, 5. — Eurydike szavai. (L. a LX. töredéket.)

760. Stob. 20, 31. — Talán a karvezető mondja Eurydike haragjára vonatkozólag.

761. Stob. 110, 16. — Hypsipylének szóló bátorítás.

762. Eust. Il. p. 959, 43.
 763. Aristoph. Békák 64.
 764. Galenus vol. 18, 1. p. 519. — Euneos és Thoas beszélgetéséből való.
 765. Aristoph. Békák 1320. — Dionysosról mondják a darab végén.

PAPYRUSTÖREDEK HYPsipYLEBŐL.

A prologost Hypsipyle mondja: tudtunkra adja származását, régi és jelen helyzetét, azután bemegy a palotába.

Megérkezik Euneos és Thoas, akik anyjuk fölkeresésére indultak volt és zörgetnek a palota ajtaján. Hypsipyle kilép, karján a királyi gyermek és a befogadást kérő idegeneket (saját fiait) bebocsátja a házba. Maga künn marad és a gyermeket mulattatva, énekel.

Szemben áll ezzel *Herwerden* felfogása (melyet különben *Wilamowitz-Moellendorff* sugalmazott), mely szerint a prologost nem Hypsipyle mondta, hanem fiainak egyike (mondjuk: *Thoas*). Másképp nemcsak Hypsipyle, hanem a nézők sem tudták volna, ki az a két ifjú, aki a palota ajtaján zörget: pedig a cselekvény érdekessége éppen abban áll, hogy a néző tudja, kik az idegenek, csak maga Hypsipyle nem sejti, hogy azok az ő saját fiai.

A többi magyarázó jegyzetet könnyebb megértés kedvéért közvetetlenül a magyarázandó helyhez fűztem.

PHAËTHON.

A párizsi *Codex Claromontanus* palimpsestosból már ismert részletekhez (melyeket az angol *Burges* (1820) és a német *Godofred Hermann*

(1821) adtak ki s melyek *Goethét* híres Nachdichtungjára lelkesítették), újabb időben talált papyrus-foszlányok (Berl. papyri 9771) kedves kiegészítéseket szolgáltatottak s így — legalább részben — máris teljesült Goethe jóslatszerű óhaj-tása: „Möge die Folgezeit noch einiges von dem höchst Wünschenswerten entdecken und die Lücken authentisch ausfüllen; ich wünsche Glück denen, die es erleben und ihre Augen, auch hiedurch ange-regt, nach dem Altertum wenden, wo ganz allein für die höhere Menschheit und Menschlichkeit reine Bildung zu hoffen und zu erwarten ist.“

Phaëthon mythosát a művelt közönség legin-kább *Ovidius* elbeszéléséből (*Metamorphoses* 2, 1 skk) ismeri. *Ovidius* azonban, valamint a görög *Nonnos* egy ismeretlen alexandriai költő *epyllion*-ját, nem Euripides drámáját tartotta szem előtt; azért a dráma rekonstruálására kevésbé alkalmas.

A darab cselekvénye az Okeanoshoz közel lakó aithiopsok földjén, *Helios* napisten palotájától nem messze, jórészt még napkelte előtt megy végbe. Az aithiopsok királya, a már hajlott korú *Merops* Okeanos isten leányát, *Klymenét* bírja nőül, mint a prologosban *Klymene* maga mondja. De egy nagy titkot is közölnie kellett *Klymené*-nek ebben a prologosban a nézőkkel. Fiát, t. i. a daliás *Phaëthont* *Merops* a magáénak hiszi, pe-dig *Phaëthon* annak a szerelmi viszonynak a gyü-mölcse, melyet *Klymene* — még férjhez menetele előtt — *Helios* napistennel kötött. S *Klymene* nemcsak nekünk vallja be titkát, hanem rászánja magát, hogy fiának is tudtára adja származását. Épen e célból rendelte kora reggel a palota elé. Igen, mert *Merops*nak eltökélt szándéka, hogy *Phaëthont* épen e napon egy kincsekben gazdag istennővel (*Aphrodite* leányával?) házassítja össze. A nagyratörő, önérzetes *Phaëthon* vissza-riad oly násztól, melyben meg kellene alázkodnia, azért ellene szegül vélt atyja akaratának. A sze-

rető anya, hogy fia nagy szerencséjét és boldogságát előmozdítsa, közölni akarja vele származása titkát. Ha Phaëthon tudni fogja, hogy Heliosnak a fia, bátran nőül veheti az istennőt, nem kell kisebbségtől tartania. Abbeli kíváncsiságunknak, ki lehet ez a Phaëthonnak szánt isteni ara, a töredékek — sajnos — nem tesznek eleget. Welcker szerint Okéanos egyik leánya az ara. Wecklein szerint Selene, Rau és Bangert szerint Eos (Aurora). Wilamowitz megvesztegetően ügyes és szellemes argumentációval magát Aphroditét jelenti ki Phaëthon menyasszonyának; csakis ez oldja meg szerinte a dráma rejtélyét. Azonban a szövegnek egy helye ellene mond ennek a föltevésnek, úgyhogy Wilamowitz szövegjavításhoz kénytelen folyamodni. Ép' ezért a tőle kimutatott eredményt mellőzni vagyunk kénytelenek.

Az anya és fiú közt lefolyt jelenetnek egy része fennmaradt. Klymene közölte volt fiával származása titkát. (Azt a 37 verset, melyeknek csak a végén maradt fenn egy-két szó a Claromontanusban, kiváló sikerrel próbálta meg kiegészíteni a Supplementum Euripideum tudós kiadója, von Arnim.)

Egyéb magyarázatok a könnyebb érthetőség kedvéért a töredék szövege közé vannak iktatva.

771. Strab. I. p. 33. — A Klymene mondta prologosból.

776. Stob. Ecl. 1, 25, 6. — Szintén a prologosból (?).

CODEX- ÉS POPYRUSTÖREDEK PHAËTHONBÓL.

Codex Claromontanus. I. lap, 1. columna. V. ö.
Arnim: Suppl. Eurip. p. 68.

775. Cod. Claromont. I. lap, 2., 3. és 4. kolumna és Berl. Papyri 9771.

EGY PAR KISEBB TÖREDÉK PHAËTONBÓL.

782. Plut. Consol. ad uxorem c. 3. — Plutarchos szerint Klymene mondja.

783. Plut. Mor. p. 665 C. — Klymene szavai.

784. Ath. XI. p. 503 D. — Arról a helyről van szó, ahol Phaëthont eltemetik.

PHILOKTETES.

Philoktetes, Poias fia, híres thessaliali íjász, hét hajón vezetett harcosokat Trója alá. Soha nem vétő íját Heraklestől kapta azért a szolgálatáért, hogy Herakles máglyáját — melyet Herakles fia, Hyllos meggyújtani nem akart — meggyújtotta s ezzel a hőst kínjaitól megszabadította. A Trója felé való útban azonban a Heraklesnek nyújtott segítségért utoléri Philoktetest Hera istennő haragja. Egy Athena Chryse oltárán bemutatott áldozat alkalmával a templomot őrző kígyó megmarta Philoktetest s a kígyómarta seb oly bűzös volt s a megmarta oly tűrhetetlen jajveszékelésre kényszerítette, hogy a görögök Odysseus indítványára a fájdalmában elalélt beteget Lemnos szigetén hagyták s tovább hajóztak. Trója ostromának tíz hosszú éve alatt az inséges Philoktetes szomorú magányban, meg-megújuló kínoktól gyötörve íja segítségével tengette életét. Az Odysseus által elfogott jós Helenos (Hektor testvére) azonban azt jósolta, hogy a görögök sohasem foglalhatják el Tróját Philoktetes nyilai nélkül. Ezért elküldték érte Odysseust és Diomedest (Sophoklesnél az utóbbi helyett Neoptolemos, Achilleus fia szerepel), akiknek sikerült a

görögök ellen elkeseredett hős ellenállását (Sophokles szerint isteni közbelépéssel) megtörni s őt magukkal vinni Trója alá. Ott Machaon meggyógyította; az ő nyílveszejétől esett el Paris, a trójai háború okozója, s nem sokára ezután Trója is megdőlt.

A szenvedő Philoktetes nagyon kedvelt tárgya volt mind a képző-művészetnek, mind a költészetnek, nev. a drámának. A kisebb tragikus költők egész sora, még a nagy tragikus triasz után is érdemes feladatot látott az újabb feldolgozásban. A prusai *Dion Chrysostomos* (52. besz.), aki még mind a három nagy mester Philoktetesét olvasta (míg reánk csak a Sophokles alkotása maradt), „dözsölő élvezet“-nek nevezi a három Philoktetes összehasonlítását s nem tudja eldönteni, melyiknek adja a pálmát. Sajnos, beszédjében nincs tekintettel a drámai compositióra s a cselekvény menetét épen csak Sophoklesnél rajzolja. Előadása azonban így is tanulságos és a töredékek megértésére nézve fontos. Így pl. megtudjuk belőle, hogy a tájékoztató prologost Odysseus mondja, kinek hangját és alakját Athena elváltoztatta, hogy Philoktetes rá ne ismerjen gyűlölt ellenségére; megtudjuk, hogy a görögök ellenségének adja ki magát Philoktetes előtt s épen a ravasz és minden gazságra képes Odysseust vallja megrontójának, kinek fondorlatai elől csak ügyelbajjal sikerült elmenekülnie. Így annyira megnyeri Philoktetes bizalmát, hogy az még sivár otthonát is kész megosztani vele. Megtudjuk, hogy a *Kar* lemnosi férfiakból áll, kik mentegetik magukat Philoktetes előtt, hogy eddig elhanyagolták. (E valószínűtlenséget meg is kritizálja Dion.) Megtudjuk azt is, hogy a trójaiak is követséget indítanak, mely kincssel és hatalommal kecsegteti Philoktetest, ha az ő pártjukra áll. Ez arra ösztönzi Odysseust, hogy álarcát levetve nyíltan a görögöknek fogja pártját s kimutatva, hogy a

Philoktetes iránt való bánásmódot a szükség parancsolta, sikerül neki rábeszélni a hőst (minden isteni közbelépés nélkül), hogy velük menjen Trója alá, hol gyógyulás és dicsőség várja. (V. ö. Hygin. fab. 162.)

Wecklein valószínűvé teszi, hogy Euripides Philoktetese korábbi keletű a Sophoklesénél.

785. Plut. de se ipsum citra invidiam laudando c. 14. — A prologost mondó Odysseus szavai.

786. Első sora Dionnál 52, 12.; a 2. és 3. Stob. 29, 15. — Szintén a prologosból.

787. Plut. de se ipsum citra invidiam laudando c. 14. — A prologosból.

788. Plut. de curiositate c. 19. — Az otthonát Odysseusszal megosztani kész Philoktetes mondja.

789. Stob. 120, 10. — A lemnosi férfiak kara mondja.

790. Aristot. Poet. c. 2. — Philoktetes panasza.

791. Stob. 59, 18. — Odysseus mondja a prologosban. (V. ö. Horat. Carm. I, 1, 14. skk.).

792. Iustinus Mart. de monarchia c. 5. — A trójai követek akarják megnyerni Philoktetest.

793. Stob. Ecl. 2, 1, 2. — Philoktetes válaszol a trójai követségnek.

794. Aristot. Rhet. ad Alex. c. 19. — Szintén Odysseus mondja a trójai követség szavaira válaszol.

795. Stob. 40, 1. — Odysseus a prologosban.

796. Stob. 20, 17. — Odysseus mondja Philoktetesnek a darab vége felé.

796 b. Plut. adv. Coloten c. 2. — Odysseus a trójai követség beszédjének hallatára fakad e szavakra.

797. Orion Flor. 5, 4. — A magát megadó Philoktetes szavai lehetnek.

PHOINIX.

Az Ilias 9. énekében Phoinix, Achilleus volt öreg nevelője, hogy a haragvó hőst meglágyítsa, elbeszéli neki saját élete történetét, nev. hogy került el az ápai háztól s hogy jutott Achilleusékhöz. Otthon ugyanis apja, Amyntor törvényes feleségén kívül szeretőt tartott. Ő anyja rábeszélésére megtette azt, hogy elszerette az apja szeretőjét. Apja ekkor megátkozta, hogy sohase ringathasson térdein unokákat. Phoinix először arra gondolt, hogy megöli az átkozódót, de azután visszariadt az apagyilkosságtól s elhagyva hazáját, Phthiába futott, ahol Peleus befogadta, Achilleus nevelőjévé, majd a dolopsok fejedelmévé tette. A tragikusoknál módosult a mese, kivált a mindent átalakító Euripidesnél. Az ő Phoinixja teljesen ártatlan. Apja ágyasa, Phthia maga kínálja szerelmével, de ő visszautasítja ép' úgy, mint Hippolytos Phaidrát. Phthia is úgy tesz, mint Phaidra vagy Stheneboia, bevádolja a fiút az atyának, hogy el akarta csábítani. A haragvó Amyntor kiszúrhatja fiának szemeit. A vak Phoinix Peleus házába jut, aki elviszi a tudós Cheirónhoz. Az visszaadja szeme világát s Peleus Phoinixot a dolopsok fejedelmévé teszi. (L. Apollodoros 3, 13, 8.).

Euripides darabját utánozva költötte a római Ennius az ő Phoenix-ét.

801. Stob. 71, 1. — W. szerint Peleus mondja, Phoinix pártfogója.

802. Stob. 116, 36. — W. ezt is a Peleus szájába adja, Ribbeck — talán helyesen — az Amyntoréba.

803. Stob. 43, 16. — Nyilván Amyntor szavai.

804. Stob. 71, 8. — Phthia szájába illik.

805. Stob. 73, 57. — Valószínűleg Amyntor mondja, mikor ágyasa csalfasága kiderül.

806. Stob. Ecl. 2, 15, 11. — Phoinix mondhatja,

ki szembenéz a rágalommal s nem akar elmenekülni apja haragja elől (Ribbeck).

807. Stob. 90, 6. — W. szerint Phoinix védője (Peleus) mondhatja. Ribbeck Amyntor szájába adja.

808. Clem. Alex. Strom. VI. p. 746. — Phoinix (?).

809. Aischines contra Timarch. 8, 152, 3. — Phoinix védőjének (Peleusnak) argumentatiója (W.). Ribbeck Phoinix szájába adja.

810. Stob. 93, 17. — Amyntor (?).

811. Stob. 38, 14. — Kardal-részlet.

812. Erotianos Gloss. Hippocr. p. 65, 9. — Amyntor mondja, mikor fiát megvakíttatni készül.

813. Stob. 121, 12. — A megvakított Phoinix beszéde.

814. Stob. 39, 9. — Phoinix búcsúzik szülőföldjétől.

PHRIXOS.

A meséjét tudtunkra adja Apollodoros (1, 9, 1.) és Hyginus (fab. 2, 3.). Athamas, boiotiai király, miután neje, Nephele egy fiúval, Phrixossal és egy leánnyal, Hellével ajándékozta meg, Inót vette nőül, kitől két fia, Learchos és Melikertes született. Ino mostohagyermekének romlására törve rábeszélte az asszonyokat, hogy pirítsák meg a vetőmagot, úgy vessék el. Ennek következtében a föld semmit se termett. Athamas ekkor követeket küldött Delphibe jóslatért s azok Ino rábeszélésére avval a válasszal jöttek vissza, hogy a terméketlenség meg fog szűnni, ha Athamas Phrixost feláldozza Zeusnak. Athamas vonakodott ezt megtenni, de alattvalói rákényszerítették, Nephele azonban az áldozati oltár mellől Hellével együtt felragadta s egy aranygyapjas kos hátára ültette, melyen a levegőbe emelkedve elrepültek. Euripides drámájának fordulatát és megoldását azonban

valószínűleg hívebben reprodukálja Hyginus előadása. E szerint Phrixos hona jóllétéért önként hajlandó feláldozni ifjú életét, de a feláldozás előtt egy beavatott szolga megsajnálja s Athamas előtt fölfedi Ino cselszövényét. Athamas ekkor Inót fiával, Melikertessel együtt halálra szánva Phrixosnak adta át. De mikor ki akarták őket végezni, Bakchos ködöt bocsátott rájuk s Inót, aki neki dajkája volt, megmentette. Welcker szerint ezután következik befejezésül Phrixos és Helle elröpülése Kolchisba az anyjuk küldötte aranygyapjas koson.

A prologost Ino mondja, a színhely Thebai, hol Athamas uralkodik. A dráma menetéről és szövevényéről semmit se tudunk. Úgy látszik, a drámának két recensiója volt, mert régi források egy második Phrixost is említene.

816. Aristoph. Békák 1225. Tzetzes ed. Keil p. 616. — A prologos kezdete.

818. Galenus vol. V. p. 418. — E verseket latin fordításban közli Cicero (Tusc. 3, 28, 67.). — Nephele szájába illő szavak.

819. Stob. 67, 15. — Az elvakult Athamas mondja Inóról (W.).

820. Stob. 74, 31. — A kar dicsérete Ino színlelt kedveskedésére.

821. Stob. 73, 35. — Ino mondja, aki kerülni akarja annak a látszatát, mintha Phrixosnak ellensége volna.

822. Stob. 94, 2. — W. a Kárral mondhatja.

823. Etym. M. p. 410, 45. — W. szerint Ino mondja gúnyosan a kába reményeket tápláló Athamasnak.

824. Etym. M. p. 714, 21. — Ino (?) mondja Apollonról, aki nem akar rajtuk segíteni, míg Phrixost fel nem áldozzák.

825. Stob. 43, 4. — Ino oktatja Athamast, hogy ne néptelenítse el az országot.

826. Stob. 8, 7. — Ino szemrehányása Athamashoz, ki fiát feláldozni vonakodik.

827. Ath. VI. p. 264 C. — Ino mondja Delphibe küldött meghitt emberéről.

828. Stob. 62, 39. — Az Ino cselszövényét fölfedő szolgáról van szó.

829. Justinus Martyr de monarchia c. 5. — Athamas, belátva tévedését, igazságot akar szolgáltatni.

830. Stob. 120, 18. — Prodikosnak ezt a gondolatát a halni kész PRIXOS hangoztatja (W.).

831. Stob. 122, 9. — A Kar a méltán bűnhődő Inótól sem tagadja meg részvétét.

832. Stob. Ecl. 1, 3, 15. — Valószínűleg a karvezető axiomája a darab végén.

CHRYSIPPOS.

E darabnak, mely a Phoinikiai Nőkkel és Oinomaossal együtt került színre, valószínűleg az volt a tárgya, amiről Apollodoros (3, 5, 6.) rövid elbeszélése értesít bennünket. E szerint Laios, thebai király Amphiontól és Zethostól elűzve Pelopshoz menekült s annak fiát, a szép Chrysippost versenykocsizásra tanítja, majd szerelemből elragadja. Az ifjú — mint más források közlik — szégyenében öngyilkossá lesz, Pelops pedig megátkozza Laiost, hogy vagy gyermektelen legyen vagy gyermeke (Oidipus!) keze által haljon meg. Laiosnak ezt a bűnét tette Aischylos is Oidipodeia c. trilogiájában a családra nehezedő átok forrásává. Ennek büntetéseül mondja ki tilalmát és jóslatát Phoibos: ne nemzzen fiat, mert különben fia által kell elvesznie. Aelianus is (N. A. 6, 15.) úgy említi Laiost, mint a fiúszerelemnek Görögországban első képviselőjét. Hyginus (fab. 85.) szerint Pelops visszavívta az elrablott Chrysippost, de ezt, mint törvénytelen fiút másik

két fia, Atreus és Thyestes — anyjuk, Hippodameia ösztönzésére — megölte. Hippodameia pedig férje haragja elől a halálban keresett menedéket. Valószínűnek látszik, hogy Euripides drámája az előbbi verzió (Chrysippos elrablásán és öngyilkosságán) alapult.

836. Sext. Empir. p. 751, 21. (V. ö. Lucr. 2, 299. skk.) — Karének, mely ezután valószínűleg a szerelem hatalmát rajzolta.

837. Clem. Alex. Strom. II. p. 462. — Laios felelete a szemérmes ifjú intelmére. A gondolat az euripidesi tragikumnak egyik jellemző forrása.

838. Albinus Isag. Plat. dogm. c. 24. — Chrysippos felelete. V. ö. Medeia szavaival (Ovidiusnál): „Video meliora proboque; deteriora sequor.“

839. Stob. 66, 2. — Chrysippos mondhatja.

840. Stob. 105, 13. — W. szerint a karvezető beszél Pelopshoz.

BIZONYTALAN DARABOK TÖREDÉKEI.

843. Aristoph. Plutos 907. — 846. Stob. 49, 4. — 848. Orion Flor. Eurip. 7. p. 265, 6. — 849. Stob. 7, 9. „Heraklesből.“ Nauck gyanítása szerint a Heraklidákából. — 851. Aelianus N. A. 7, 39. Nauck szerint az elveszett első aulisi Iphigeneiából. — 852. a. Aristoph. Ach. 119. — 853. Achill. Tat. Isag. in Phaen. p. 122. E. Nauck szerint Atreus szavai Thyestes-ből. — 854. Ach. Tat. Isag. in Phaen. p. 139. E. — 855. Aelianus N. A. 14, 6. — 856. Aelianus V. H. 12, 15. Wilamowitz szerint Augé-ből. Herakles mondja. — 856. b. Aristoph. Békák 1309. (Arany-nál: 1248.) A scholiasta szerint: „Iphigeneiá“-ból, de Sande Bakhuyzen szerint Hypsipylé-ből. — 857. Aeschines c. Timarch. 128. § és Suidas. — 858. Alexander Rhet. 8. p. 440. Max Mayer szerint „Antigoné“-ból. — 859. Anecd. Bekker p. 340, 25. — 860. U. o. p. 343. — 866. U. o. 343, 1. — 867. Anecd. Boiss. v. 3, 239. — 868. Anecd. Oxon. 1. p. 122. — 869. U. o.

1. p. 182, 13. — **870.** U. o. 2. p. 258, 2. — **871.** U. o. 2. p. 452, 17. — **872.** Anonymus Letronnii Les papyrus grecs p. 99. Bergk szerint a Skyrosiak-ból. — **876.** Aristoph. Lys. 713. (Aranyál: 659.) — **877.** Aristoph. Felhők 138. — **878.** Aristoph. Békák 840, ahol így hangzik: „Úgy-é, te parlagistennek fia?“ (Arany.) — **879.** Aristoph. Békák 1427. (Aranyál: 1361.) — **880.** U. o. 1400. (Aranyál: 1334.) Telephosból (?). — **881.** Aristoph. Thesmoph. 1122. (Aranyál: 1060.) Porson szerint Andromedából. — **882.** Aristot. Eth. Eud. 8, 11. — **884.** Ath. IV. p. 158 E. Gellius N. A. 6, 16, 7. Hartung szerint Telephosból. — **885.** Ath. IV, 158 E. — **887.** U. a. VI, 270 C (és mások). — **887. b.** Aristoph. Békák 1443. (Aranyál: 1379.) Valószínűleg Palamedesből. — **888.** U. a. XI. p. 465 B. — **889.** U. a. XIII, p. 561 A. — **890.** U. a. XIII. p. 599 F (részben mások is). — **891.** U. a. XV. p. 665 A. Wilamowitz szerint Philoktetesből. — **892.** Athenagor. Suppl. pro Christ. c. 5. p. 22. — **894.** Basilius Epist. 63 (az igazi humanismus gyönyörű elve). — **895.** Choerob. in Theodos. p. 773, 19. — **897.** Cic. ad fam. 13, 15, 2. — **898.** U. a. 16, 8, 2. — **899.** Clemens Alex. Protrep. p. 65. — Heraklesről van szó. — **900.** Clemens Alex. Strom. III. p. 520. W. szerint Kresphontesből. — **901.** U. a. IV, 620. C. F. Hermann szerint Oidipusból. — **901. b.** Athenag. Suppl. pro Christ. 25. p. 132. Kalkmann szerint az első Hippolytosból. — **902.** U. a. IV, 624. — **903.** U. a. IV, 642. — **904.** U. a. V, p. 688. Valckenaer a Krétaiakból valónak tartja. — **904. b.** Charisius pro mimis 16, 10. — **905.** U. a. V, 732. — **906.** U. a. VI, 740. — **907.** U. a. VI, 743. — **908.** U. a. VI, 744. — **909.** U. a. VI, 749. — **910.** U. a. VI, 797. Aristoph. Acharn. 659. (Aranyál: 631.) Bergk szerint Telephosból. — **911.** Cornutus Theol. Gr. comp. c. 20. — **912.** Cyrillus de trinit. dial. II. vol. V, 1. p. 456 A. — **913.** Dio Chrys. 64, 9. — **914.** Diod. Sic. 20, 41, 6. Lamia mesés szörnyeteg volt, akivel a gyerme-

keket ijesztették. Állítólag volt Euripidesnek egy *Lamia* c. darabja. — **915.** Diod. Sic. 9, 9, 4. — **916.** Dionys. de comp. verb. c. 4. — **919.** Etym. M. p. 272, 1. Naber szerint Bellerophontes-ből. — **920.** Eust. II. p. 566, 14. — **921.** Galenus vol. I. p. 16. — **922.** Hermogenes Rhet. vol. 3, p. 180. Wilamowitz szerint Erechtheus végéről. — **925.** U. a. c. 38. Stob. 3, 3. — **926.** U. a. 2, 31, 2. — **927.** U. a. 2, 31, 21. Kardalrészlet. — **928.** Liban. Epist. 487. — **930.** Lukianos Nekyom. 2. vol. 1, p. 456. Welcker *Peirithus*-ból származtatja. Heraklesről van szó. — **931.** Lukianos, Pisc. 3. vol. I. p. 573. Telephosból valónak gondolom. — **932.** U. a. 1, 573. Palamedes-ből? — **933.** Lukian. Iov. trag. 1. vol. 2, 643. — **934.** U. a., u. o. — **935.** U. a. 41. vol. 2, 689. Stob. Ecl. 1, 1, 2. (Latinul Cic. de nat. deor. 2, 25, 65.) Schneidewin szerint Antiopé-ből. — **937.** Macrob. Saturn. 1, 17, 59. Lobeck nem tartja euripidesinek. — **938.** Macrob. Saturn. 1, 23, 8. — **939.** Orion Flor. 8, 1. „Dies diem docet.“ — **940.** Orion Flor. Eurip. 2. p. 55, 20. (Horatius Phidyle-jel!) — **941.** U. a. 3. p. 55, 23. — **942.** U. a. 6. p. 55, 32. — **943.** U. a. 10. p. 56, 15. Stob. 79, 3. — **944.** Orion Flor. Eur. 12. p. 56, 21. — **945.** U. a. 13. p. 56, 24. — **946.** U. a. 14. p. 56, 28. — **948.** Plat. Epist. 1. p. 309 D. — **950.** U. a. c. 13. — **951.** U. a. c. 14. — **952.** U. a. c. 14. — **953.** Plut. de prof. in virtute c. 15. — **953. b.** Papyr. Didot. p. 3—6 Weil a Temenidák-ból, Bergk Kresphontes-ből valónak hiszi ezt a hosszadalmas, száraz declamatiót, Wilamowitz Euripideshez méltatlannak ítéli. Nauck is azt hiszi, hogy valamely iskolamester „insigni cum audacia et perversitate“ rontotta meg az eredeti szöveget, hogy tanítványai előtt könnyebben érthetővé tegye. — **954.** Plut. Consol. ad Apollon. c. 2. — **955.** U. a. c. 4. — **956.** Plut. Cons. ad Apollon. c. 29. Epiktetos Encheir. 52. — **957.** Plut. Cons. ad Apollon. c. 34. — **957. b.** Plut. de aud. poetis c. 8. — **958.** Plut. de tuenda sanitate praec. c. 17. — **959.** Plut. de Iside et Osi-

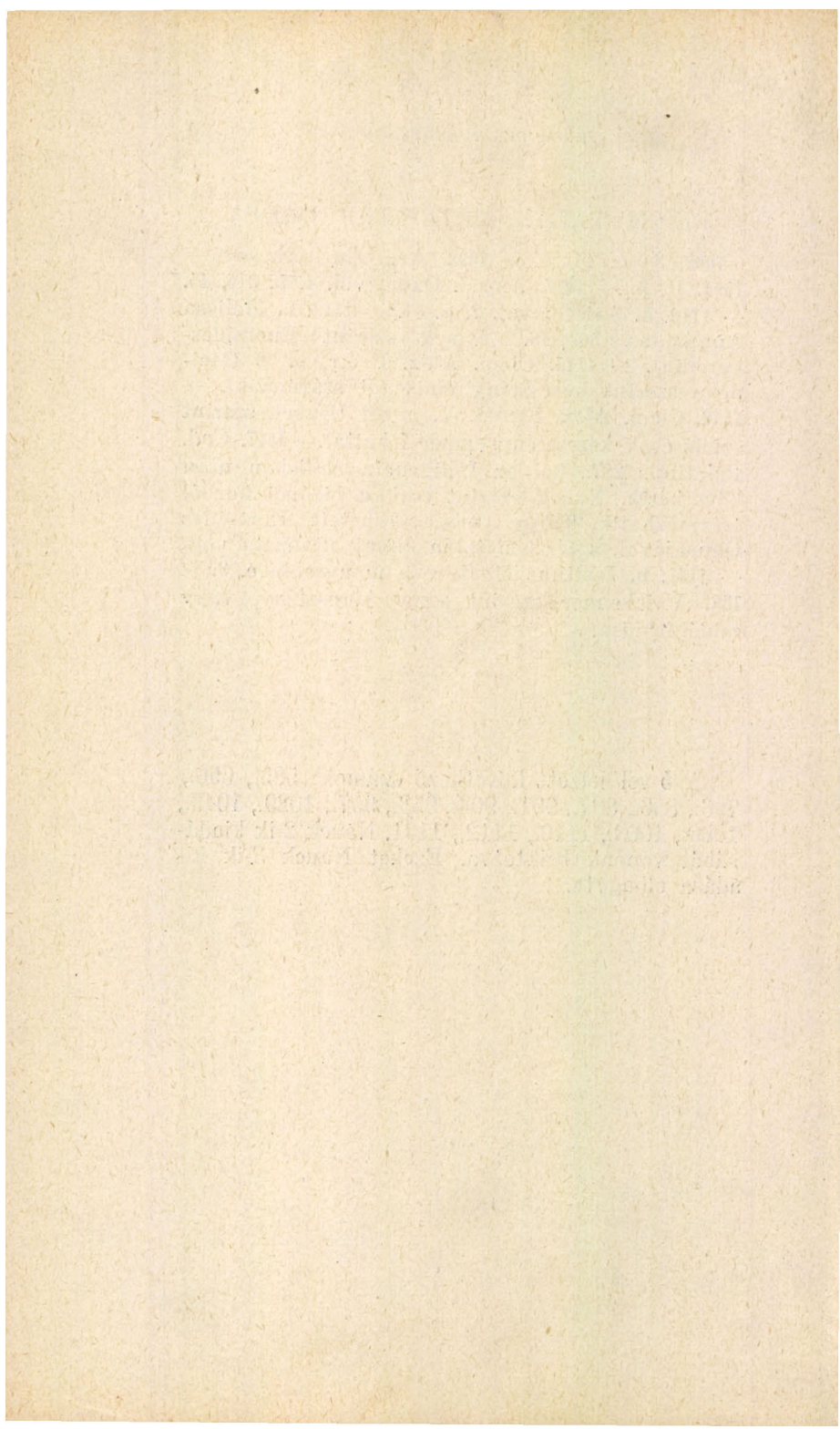
ride c. 71. — **960.** Plut. de EI Delphico c. 1. — **961.** Plut. de defectu orae. c. 13. Welcker szerint Phaëthon-ból. — **963.** U. a. c. 40. Appian. Bell. civ. 2, 153. Arrianos Exp. Alex. 7, 16, 6. — **964.** Plut. de cohibenda ira c. 16. — **965.** Plut. de fraterno amore c. 5. Aristot. Polit. 8, 7. — **966.** Plut. de cupid. divit. c. 7. Laert. Diog. 4, 35. — **967.** Plut. de vitioso pudore c. 19. — **968.** Plut. de se ipsum contra invidiam laudando c. 1. — **969.** Plut. de sera numinis vindicta c. 2. — **970.** U. a. c. 12. — **971.** Plut. de exsilio c. 13. — **972.** Plut. Quaest. conv. 4, 2, 4. — **973.** Plut. Mor. p. 699 A. és Macrob. sat. 7, 15, 23. — **974.** U. a. 7, 8, 4. — **975.** U. a. 9, 15, 2. — **976.** Plut. Amator. c. 11. — **977.** Plut. Praec. gerendae rei publ. c. 5. Wecklein az elsőt Hippolytos-ból származtatja. — **978.** U. a. c. 15. Wilamowitz szerint a Krétaiak-ból. — **979.** Plut. de sollertia anim. c. 8. — **980.** Plut. de animae procreat. in Timaeo c. 31. — **981.** Plut. de stoicorum repugn. c. 15. — **982.** Plut. Comp. Demetr. et Anton. c. 2. — **983.** Plut. V. Fabii c. 17. — **984.** Plut. Comp. Pelop. et Marc. c. 3. — **985.** Plut. Solon c. 22. — **986.** Polyb. V, 106. — **989.** Pollux, 7, 31. — **993.** Priscianus Inst. 17, 110. — **994.** U. a. 18, 166. — **995.** Proverb. append. 3, 69. — **996.** Schol. Aesch. Eum. 276. — **997.** Schol. Apoll. Rhod. 1, 1280. — **998.** U. a. 4, 71. — **999.** Hephaest. p. 28. — **1000.** Schol. Aristoph. Felhők 30. — **1001.** Schol. Eur. Or. 896. — **1002.** Schol. Eur. Troad. 628. — **1003.** Schol. A. II. 6, 239. — **1004.** Schol. M. Od. 4, 387. Stob. 76, 7. (Menandrosnak tulajdonítva). — **1006.** Schol. Pind. Nem. 1, 13. — **1007.** U. a. 6, 7. — **1008.** Schol. Pind. Pyth. 4, 71. — **1009.** Schol. Soph. Ai. 883. — **1012.** Sextus Empir. p. 539, 15. Wagner és Wilamowitz szerint Antiopé-ból. — **1013.** Socrates Hist. Eccl. 3, 16. Szent Pál is idézi e verset, — Euripides nevét nem említve — ad Corinth. 1, 15, 33 (és mások is). — **1014.** Stob. Eccl. 1, 1, 17. — **1015.** U. a. 2, 8, 11. — **1017.** Stob. 1, 7. — **1018.** U. a. 4, 2. — **1019.** U. a.

4. 19. — **1020.** U. a. 4, 31. — **1021.** U. a. 9, 15. — **1022.** U. a. 12, 1. — **1023.** Stob. 13, 1. — **1024.** U. a. 13, 15. — **1025.** U. a. 20, 26. Hense szerint Archelaos-ból. — **1026.** U. a. 20, 39. — **1027.** U. a. 22, 5. — **1028.** U. a. 22, 6. — **1029.** U. a. 23, 5 (és mások). — **1029. b.** Stob. 1, 6. — **1030.** Stob. 28, 12. Minos mondhatja. — **1031.** U. a. 36, 14. „Menandrosból“. Meineke szerint tragikus költőtől származik. — **1032.** U. a. 32, 2. — **1033.** U. a. 39, 4. — **1034.** Musonius in Stob. Flor. 40, 9 (v. ö. Ovid. Fasti 1, 493). — **1035.** Stob. 43, 13. — **1036.** U. a. 46, 3. — **1037.** U. a. 48, 2. — **1038.** U. a. 51, 6. — **1039.** U. a. 51, 14. Wecklein szerint Temenos-ból. — **1040.** U. a. 54, 14. Wecklein szerint Archelaos-ból. — **1041.** U. a. 67, 8. — **1042.** U. a. 69, 3. — **1043.** U. a. 69, 5. — **1043. b.** U. a. 29, 31. — **1044.** U. a. 71, 5. (Romlott szöveg.) — **1045.** U. a. 73, 1. (Részben mások is). — **1046.** U. a. 74, 10. — **1048.** U. a. 79, 27. Ewald Bruhn szerint Phoinix-ból. — **1049.** U. a. 81, 3. — **1050.** Stob. 87, 8. — **1051.** U. a. 88, 1. — **1052.** U. a. 88, 8. Monk szerint az első Hippolytos-ból. — **1053.** U. a. 90, 3. — **1054.** U. a. 93, 7. — **1055.** U. a. 99, 4. — **1056.** U. a. 99, 10. — **1057.** U. a. 102, 2. — **1058.** U. a. 105, 8. — **1059.** U. a. 105, 10. — **1060.** U. a. 108, 15. — **1060. b.** Stob. Flor. 73, 6. — **1061.** U. a. 108, 23. — **1062.** U. a. 108, 25. — **1063.** U. a. 108, 43. — **1063. b.** U. a. 74, 27. — **1064.** U. a. 113, 5. — **1065.** U. a. 116, 6. — **1066.** U. a. 126, 1. — **1067.** Strabo 4. p. 183. (*Palamedes*-ből?). — **1068.** U. a. 8, 366. Musgrave szerint Kresphontes-ból. — **1069.** U. a. 8, p. 379. — **1070.** U. a. 13. p. 616. — **1071.** Suidas v. Εὐρ. ἐπος Plut. de adulat. et amico c. 32 (és mások). (Nauck Aischylostól valónak tartja.) — **1072.** Suidas :v. Εὐφηνία — **1074.** Theophil. ad Antol. 2, 8. p. 72. — **1075.** U. a. 2, 37. p. 176. — **1076.** U. a., u. o. — **1077.** U. a., u. o.

BIZONYTALAN, KÉTES TÖREDÉKEK.

1092. Stob. 44, 1. — **1093.** Arg. Eur. Rhesos. — **1094.** U. a. — **1097.** Anecd. Oxon. vol. 4. p. 316, 15. — **1110. b.** Aristid vol. 2. p. 51. — **1112. b.** Melissa Augustana 56, 18. (Nauck szerint Euripides-paródia). — **1115.** Clem. Alex. Protr. p. 59 (Meineke szerint keresztény embertől származik). — **1116.** Clem. Alex. Strom. V, p. 691 (Nauck szerint ezt is csak keresztény ember írhatta). — **1117.** Cod. Palatinus 287., hol az Iphigeneia Aulisban után következik. Nauck szerint csak a bizánci korból származhatik. Tárgya megegyezhetett Euripides Danaéjával, s részben talán annak utánzata volt. — **1131. b.** Iustinus Martyr de monarchia c. 3. p. 138. Valekenauer szerint vagy keresztény, vagy zsidó írhatta.

A *b*-vel jelzett következő számok: 585., 656., 796., 856., 887., 901., 904., 953., 957., 1029., 1043., 1060., 1063., 1110., 1112., 1131. Nauck 2-ik kiadásából vannak beiktatva. Ezeket Nauck 3-ik kiadása elhagyta.

TARTALOM

	Oldal
Bevezetés	5

EURIPIDES TÖREDÉKEI.

Aigeus	15
Aiolos	16
Alexandros	21
Alkmeon A. és B.....	24
Alkmene	27
Alope	29
Andromeda	30
Antigone	37
Antiope	40
Antiope újabb papyrustöredékei.....	47
Archelaos.....	54
Auge.....	60
Autolykos, Satyrosjáték	62
Bellerophontes	63
Busiris, Satyrosjáték	68
Danaë	69
Diktys	72
Erechtheus	75
Eurystheus, Satyrosjáték	81
Theseus	82
Thyestes	84
Ino	85
Ixion	90
Hippolytos	90
Kadmos	93
Kresphontes	94
Krétai nők	96
Krétaiak	97
Papyrustöredék a Krétaiakból	98
Likymnios	100
A bölcs Melanippe.....	101
Újabb papyrustöredék A bölcs Melanippéből	102
A leláncolt Melanippe	103
Papyrustöredékek A leláncolt Melanippéből.....	107

	Oldal
Meleagros	110
Oidipus	114
Oineus	116
Papyrustöredék Oineusból	118
Oinomaos	119
Palamedes	120
Peirithus	122
Papyrustöredék Peirithusból	124
Pelias leányai	125
Peleus	126
Pleisthenes	127
Polyidos	128
Protesilaos	131
Rhadamanthys	132
Stheneboia	133
Papyrustöredék Stheneboiából	135
Sisyphos. Satyrosjáték	136
Skeiron. Satyrosjáték	136
Skyrosiak	137
Syleus. Satyrosjáték	138
Tennes	139
Telephos	139
Temenidák	143
Temenos	146
Hypsipyle	146
Papyrustöredék Hypsipyléből	148
Phaëthon	175
Codex- és papyrustöredékek Phaëthonból	175
Philoktetes	192
Phoinix	195
Phrixos	197
Chrysippos	200
Bizonytalan darabok töredékei	201
Bizonytalan, kétes töredékek	235

MAGYARAZÓ JEGYZETEK.

Aigeus	243
Aiolos	244
Alexandros	246
Alkmeon A. és B.	249
Alkmene	253
Alope	255
Andromeda	256
Antigone.	261
Antiope	264
Antiope újabb papyrustöredékei	269

	Oldal
Archelaos	270
Auge	273
Autolykos. Satyrosjáték	274
Bellerophontes	275
Busiris. Satyrosjáték	278
Danaë	278
Diktys	281
Erechtheus	283
Eurystheus. Satyrosjáték	285
Theseus	287
Thyestes	288
Ino	289
Ixion	291
Hippolytos	292
Kadmos	294
Kresphontes	294
Krétai nők	296
Krétaiak	297
Papyrustöredék a Krétaiakból	299
Likymnios	299
A bölcs Melanippe	299
Újabb papyrustöredék A bölcs Melanippéből	301
A leláncolt Melanippe	301
Papyrustöredékek A leláncolt Melanippéből	304
Meleagros	305
Oidipus	308
Oineus	309
Papyrustöredék Oineusból	311
Oinomaos	311
Palamedes	313
Peirithus	315
Papyrustöredék Peirithusból	316
Pelias leányai	316
Peleus	317
Pleisthenes	318
Polyidos	319
Protesilaos	321
Rhadamanthys	322
Stheneboia	323
Papyrustöredék Stheneboiából	325
Sisyphos. Satyrosjáték	326
Skeiron. Satyrosjáték	326
Skyrosiak	327
Syleus. Satyrosjáték	327
Tennes	328
Telephos	329
Temenidák	332

	Oldal
Temenos	333
Hypsipyle	334
Papyrustöredék Hypsipyléből	336
Phaëthon	336
Codex- és papyrustöredékek Phaëthonból	338
Philoktetes	339
Phoinix	342
Phrixos	343
Chrysippos	345
Bizonytalan darabok töredékei	346
Bizonytalan, kétes töredékek	351
